ROBERT HARRIS

VAIDUOKLIS

ROBERT
HARRIS

VAIDUOKLIS

Vertė Jonas Čeponis

Jotema

UDK 820-3
Ha311

Robert Harris
THE GHOST
Hutchinson, Great Britain, 2007

ISBN 978-9955-13-180-9

Džilei

Autoriaus žodis

Norėčiau padėkoti Endriu Kroftsui (Andrew Crofts) už tai, kad leido pasinaudoti citatomis iš savo puikaus vadovo *Vaiduokiška autorystė* (A & C Black, 2004). Du kiti susilaukę sėkmės rašytojai vaiduokliai*, Adamas Sismanas (Adam Sisman) ir Lukas Dženingsas (Luke Jennings), buvo gana malonūs pasidalyti savo patirtimi su manimi. Filipas Sandsas (Philippe Sands), karališkasis advokatas, nuoširdžiai suteikė man patarimų tarptautinės teisės klausimais. Roza Stairon (Rose Styron) paaukojo kelias dienas, vedžiodama mane po Martas Vinjardą**: malonesnės ir išmanesnės gidės nė nebūčiau galėjęs turėti. Mano leidėjas Jungtinėse Valstijose Deividas Rozentalis (David Rosenthal) ir literatūrinis agentas Maiklas Karlailas (Michael Carlisle) man labai pagelbėjo dėl amerikietiškų šio romano aspektų, nors kiekvienas, žinoma, yra visiškai nepanašus į pramanytą savo atitikmenį romane.

Robert Harris
2007 liepos 26, Benà kyšulys

* Angl. *ghost* reiškia ir vaiduoklį (šmėklą, dvasią, šešėlį), ir rašytoją (dar vadinamą *ghostwriter*), anonimiškai padedantį kokiam kitam žmogui, dažniausiai įžymybei, rašyti knygą ar memuarus. *Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.*

** Angl. *Martha's Vineyard* (Martos Vynuogynas) — maža sala, šalia dar mažesnės, Čapakvuidiko (Chappaquiddick Island) palei rytinę JAV pakrantę, piečiau Kodo kyšulio. Jos abi kartu sudaro Išorinių Žemių regioną ir įeina į Masačusetso valstijos sudėtį.

Aš nesu aš: tu nesi jis ar ji:
jie nėra jie.

IVLINAS VO*

Vėl Braidshede

* Evelyn Waugh (1903—1966) — anglų rašytojas ir žurnalistas.

1

Vienas iš didžiausių privalumų, kuriuos teikia rašymas už ką nors kitą, tai yra tampant lyg jo vaiduokliu, yra proga susipažinti su įdomiais žmonėmis.

Endriu Kroftsas. Vaiduokliška autorystė

Turėjau pasitraukti tą pačią akimirką, kai išgirdau, kaip pasimirė Makeira. Dabar tai suprantu. Turėjau pasakyti: „Rikai, atleisk, šis dalykas ne man, nenoriu to klausytis", išbaigti savo taurelę ir išeiti. Bet jis, Rikas, toks geras pasakorius, kad vos tik pradėjo kalbėti, nė neliko abejonės, jog aš nesiklausysiu, ir kai baigė, buvau jau užkabintas.

Istorija, kaip Rikas tądien per priešpiečius ją man papasakojo, dėjosi taip.

Užpraeitą sekmadienį Makeira suspėjo patekti į keltą, kursuojantį tarp Vuds Houlo, Masačusetse, ir Martas Vinjardo. Vėliau išsiaiškinau, kad tai turėję būti sausio dvyliktą. Buvo neaišku, ar išvis keltas išplauks. Nuo popietės įsismarkavo štormas, ir keli paskutinieji reisai buvo atšaukti. Bet į vakaro devintą vėjas šiek tiek aprimo, ir devynios keturiasdešimt penkios kapitonas nusprendė, kad atsišvartuoti nuo krantinės bus nebepavojinga. Laivas buvo perpildytas: Makeirai pasisekė, kad rado kur įsprausti savo automobilį. Jis pastatė šį po pagrindiniu deniu, o paskui nuėjo viršun kvėptelti oro.

Niekas nebepamatė jo gyvo.

Persikelti į salą paprastai trunka keturiasdešimt penkias minutes, bet kaip tik tą vakarą kelionę gerokai lėtino atmosferos sąlygos: pučiant penkiasdešimties mazgų vėjui, įvesti į uostą dviejų šimtų pėdų ilgio laivą, pasakė Rikas, ne kokie juokai. Buvo jau bemaž vienuolikta, kai keltas pasiekė krantą Vinjard Heivene ir automobiliai pajudėjo — visi, išskyrus vieną: naujutėlaitį rusvą fordą „Escape SUV". Vyresnysis stiuardas per garsiakalbį pakvietė savininką grįžti prie savo transporto priemonės, nes ši blokuoja kelią vairuotojams už jos. Kai jis vis dėlto nepasirodė, įgula pabandė atidaryti dureles, kurios, kaip paaiškėjo, buvo neužrakintos, ir laisvąja eiga išstūmė didįjį fordą į krantinę. Po to jūreiviai kruopščiai apieškojo laivą: laiptines, barą, tualetus, net gelbėjimosi valtis — nieko. Paskambinta į terminalą Vuds Houle pasitikrinti, gal kas nors išsilaipino į krantą prieš pat keltui išplaukiant arba galbūt atsitiktinai pasiliko — vėlgi nieko. Kaip tik tada Masačusetso laivininkystės administracijos pareigūnas galiausiai susisiekė su Kranto apsaugos stotimi Felmate ir pranešė apie galimai iškritusį už borto žmogų.

Pagal fordo numerio lentelę policija išsiaiškino, kad automobilis registruotas kažkokio Martino S. Rainharto iš Niujorko miesto vardu, ir galiausiai ponas Rainhartas atsektas iki savo rančos Kalifornijoje. Tuo metu jau buvo apie vidurnaktį Rytų pakrantės laiku, devinta valanda vakaro — Vakarų pakrantėje.

— Tai *tas* Martis Rainhartas? — pertraukiau aš.

— Tas pats.

Policijai telefonu Rainhartas tuojau pat patvirtino, kad fordas priklausąs jam. Laikė šį prie savo namų Martas Vinjarde vasarą naudotis sau pačiam ir savo svečiams. Jis taip pat patvirtino, kad nepaisant metų laiko ten šiuo metu vieši keletas žmonių. Pažadėjo liepsiąs savo padėjėjai paskambti į namą ir sužinoti, gal kas nors pasiskolinęs automobilį. Po pusvalandžio ši vėl paskambino ir pranešė, kad kai ko iš tiesų pasigendama — tokio žmogaus, pavarde Makeira.

Iki pirmosios aušros nebuvo galima nieko padaryti. Nors kažin ar

tai būtų ką nors pakeitę. Visiems buvo aišku, kad jeigu žmogus iškrito už borto, tai ieškoma bus tik lavono. Rikas yra vienas iš tų erzinamai geros fizinės formos amerikiečių, ką tik perkopęs keturiasdešimtį, tačiau atrodantis kaip devyniolikmetis ir siaubingai kamuojantis savo kūną dviračiais ar kanojomis. Jis pažįsta tą jūrą: sykį dvi dienas ištisas šešiasdešimt mylių aplink salą irklavo kajaku. Keltas iš Vuds Houlo plaukioja sąsiauriu, kur Vinjardo įlanka susieina su Nantuketo įlanka, ir tai yra pavojingi vandenys. Aukščiausio potvynio metu gali matyti galingas sroves, traukiančias į savo pusę kanalą žyminčias bujas. Rikas palingavo galvą. Sausį, per štormą, *sningant*? Niekas ilgiau kaip penkias minutes neišliktų gyvas.

Viena vietinė gyventoja anksti kitą rytą aptiko kūną, išmestą į paplūdimį maždaug už keturių mylių pakrantėje, prie Lamberto užutėkio. Piniginėje rastas vairuotojo pažymėjimas patvirtino, kad tai Maiklas Džeimsas Makeira, penkiasdešimties metų, iš Belemo pietiniame Londone. Kai buvo paminėtas šis nykus, niekuo nepasižymintis priemiestis, prisimenu, mane staiga smilktelėjo užuojauta: vargšas tikrai buvo toli nuo namų. Iš artimiausių giminių pase įvardyta jo motina. Policija nugabeno jo lavoną į nedidelį morgą Vinjard Heivene, o paskui nuvažiavo į Rainharto rezidenciją pranešti žinią ir pasiimti vieną kurį iš kitų svečių, kad atpažintų tapatybę.

Tai bent scenelė tikriausiai turėjusi būti, pasakė Rikas, kai galiausiai atsirado vienas savanoris svečias, sutikęs pamatyti kūną: „Kertu lažybų, morgo prižiūrėtojas dar tebekalba apie tai.“ Viena patrulinė policijos mašina iš Edgartauno, blyksinti mėlynais švyturėliais, antra — su keturiais ginkluotais sargybiniais pastato saugumui užtikrinti, ir trečia, bombų nepramušama — gabenanti iškart atpažįstamą žmogų, kuris dar vos prieš pusantrų metų buvo Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos ministras pirmininkas.

Mintis dėl priešpiečių kilo Rikui. Kai iš vakaro man paskambino, net nežinojau, kad jis mieste. Užsispyrė, kad susitiktume jo klube. Tiesą sakant, klubas nebuvo *jo*, — iš tikrųjų jis buvo narys panašaus mau-

zoliejaus Manhatane, kurio nariai abipusiškai naudojosi teise pietauti Londone arba Niujorke, — bet jis vis tiek mėgo šią vietą. Per priešpiečius buvo įleidžiami tik vyrai. Visi vilkėjo tamsiai mėlynais kostiumais ir buvo perkopę šešiasdešimtį: nuo pat tada, kai baigiau universitetą, dar niekada nesijaučiau toks jaunas. Lauke žieminis dangus slėgė Londoną it didžiulė pilka antkapinė plokštė. Viduje trijų milžiniškų sietynų skleidžiama geltona elektros šviesa atsispindėjo nuo tamsių poliruotų stalų, pasidabruotų indų ir rubino spalvos grafinų su raudonuoju vynu. Tarp mudviejų padėtoje kortelėje buvo pranešama, kad šį vakarą įvyks kasmetinis klubo trik trak turnyras. Kažkas panašaus į Sargybos pamainą ar Parlamento rūmus — svetimšalio sampratoje apie Angliją.

— Stebiuosi, kad apie tai nebuvo paskelbta laikraščiuose, — pasakiau.

— O, betgi buvo. Niekas iš to nedaro paslapties. Būta nekrologų.

Ir dabar, kai apie tai pagalvojau, lyg neaiškiai prisimenu *išties* kažką matęs. Bet mėnesį dirbau po penkiolika valandų per dieną, stengdamasis baigti savo naująją knygą, vieno futbolininko autobiografiją, ir pasaulis už mano kabineto sienų atrodė kaip ūkuose.

— Kurių gi galų reikėjo buvusiam ministrui pirmininkui atpažinti kūną žmogaus iš Belemo, iškritusio per Martas Vinjardo kelto bortą?

— Maiklas Makeira, — pabrėžtinai pareiškė Rikas, kaip žmogus, kuris skrido tris tūkstančius mylių, kad galėtų priblokšti šio pasakojimo kulminacija, — *padėjo jam rašyti memuarus.*

Ir kaip tik šioje vietoje, tame pagretiniame gyvenime, aš mandagiai išsakau užuojautą senyvai poniai Makeirai („koks smūgis tokiame amžiuje netekti sūnaus"), sulankstau sunkią drobinę servetėlę, išbaigiu taurelę, atsisveikinu ir žengiu į žvarbią Londono gatvę, turėdamas sau prieš akis visą saugiai besidriekiančią į priekį, niekuo neypatingą karjerą. Tačiau, užuot šitaip pasielgęs, aš atsiprašiau, nuėjau į klubo tualetą ir šlapindamasis mąsliai žiūrinėjau nejuokingą *Punch* karikatūrą.

— Įsivaizduoji, aš nieko neišmanau apie politiką? — tariau sugrįžęs.

— Juk balsavai už jį, tiesa?

— Už Adamą Langą? Žinoma, taip. Visi už jį balsavo. Jis buvo ne politikas, o visuotinis pamišimas.

— Ką gi, čia ir esmė. Kam įdomu politika? Šiaip ar taip, jam reikalingas profesionalus rašytojas vaiduoklis, drauguži, o ne dar vienas sumautas politikas. — Jis apsidairė aplink. Klube galiojo geležinė taisyklė jo patalpose apie reikalus nekalbėti — ir tai kėlė Rikui problemą, mat jis apie nieką daugiau ir nekalbėdavo. — Martis Rainhartas sumokėjo dešimt milijonų už tuos memuarus, su dviem sąlygomis. Pirma, jie turi pasirodyti knygynuose per dvejus metus. Antra, Langas nieko nenuslėps apie karą prieš terorizmą. Kiek girdėjau, jis nė iš tolo nepriartėjo, kad įvykdytų abu šiuos reikalavimus. Apie Kalėdas dalykai pakrypo taip prastai, kad Rainhartas davė jam naudotis savo atostogų namu Vinjarde, kur Langas ir Makeira galėtų nesiblaškydami dirbti. Spėju, įtampa Makeirai atsiliepė. Valstijos teismo medikas rado jo kraujyje tiek kaušalo, kad šis keturis kartus viršijo leistiną vairuotojui ribą.

— Vadinasi, tai buvo nelaimingas atsitikimas?

— Nelaimingas atsitikimas? Savižudybė? — Jis atsainiai numojo ranka. — Kas kada nors sužinos? Pagaliau, argi tai svarbu? Juk jį nužudė knyga.

— Kaip padrąsinama, — pakomentavau.

Kol Rikas toliau vystė savo mintį, stebeilijau į padėtą priešais save lėkštę ir mėginau įsivaizduoti buvusį premjerą lavoninėje, žvelgiantį į šaltą, baltą savo pagalbininko veidą — žvelgiantį į savo vaiduoklį, manau, būtų galima pasakyti. Koks tai buvo jausmas? Aš visada užduodu tokį klausimą savo klientams. Interviu stadijoje privalau to klausinėti šimtą kartų per dieną: *Koks tai buvo jausmas?* Koks tai buvo jausmas? Ir dažniausiai jie negali atsakyti, taigi štai kodėl turi samdytis mane prisiminimams sužadinti: į sėkmingo bendradarbiavimo pabaigą aš tampu labiau jais, negu patys yra. Atvirai kalbant, man šis procesas patinka: trumpa laisvė būti kuo nors kitu. Kraupiai skamba? Jeigu taip, tai leiskite man pridurti, kad tam reikia tikro meistriškumo. Aš ne tik

traukiu iš žmonių jų gyvenimo istorijas, bet ir suteikiu pavidalą tiems gyvenimams, kurie dažnai būna nematomi; kartais padovanoju jiems gyvenimus, kokius nė neįsivaizdavo turėję. Jeigu čia ne menas, tai kas tada?

Paklausiau:

— Ar turėčiau būti girdėjęs apie Makeirą?

— Taip, turėtum būti girdėjęs. Jis buvo lyg koks Lango padėjėjas, kai šis ėjo ministro pirmininko pareigas. Rašė kalbas, atlikdavo veiklos krypties analizes, rengdavo politikos strategiją. Kai Langas atsistatydino, Makeira pasiliko kartu — vadovauti jo biurui.

Aš suraukiau grimasą.

— Kad aš nežinau, Rikai, — pasakiau.

Per priešpiečius viena akimi stebėjau prie gretimo staliuko pagyvenusį televizijos aktorių. Mano vaikystėje jis išgarsėjo suvaidinęs vienišių paauglių mergaičių tėvą televizijos seriale — situacijų komedijoje. Dabar, kai netvirtai atsistojo ir nušlepeno išėjimo link, atrodė tartum sukurtas vaidinti savo paties lavoną. Kaip tik tokio tipo žmonėms aš būdavau memuarų rašytojas vaduoklis: žmonėms, šlovės kopėčiomis nukritusiems keliais laipteliais žemiau ar beturintiems užkopti dar tik kelis laiptelius, arba jau beveik pasiekusiems pačią viršūnę ir žūtbūt besistengiantiems tuo pasinaudoti, kol laikas. Staiga visa ta juokinga mintis, kad galėčiau padėti ministrui pirmininkui rašyti memuarus, mane pribloškė.

— Kad aš nežinau... — vėl prabilau, bet Rikas mane pertraukė:

— „Rhinehart Inc." pradeda kraustytis iš proto. Tad rytoj rytą savojoje Londono būstinėje rengia gražuolių konkursą. Atstovauti kompanijai iš Niujorko atskrenda pats Medoksas. Langas siunčia advokatą, jau suderėjusį jam ankstesnį sandėrį — populiariausią Vašingtone tarpininką, labai apsukrų vyrioką, tokį Sidnį Krolą. Turiu ir kitų klientų, kuriuos galėčiau pasiūlyti šiam reikalui, tad tik pasakyk man dabar, jeigu tau neįdomu. Bet sprendžiant iš to, kaip jie kalbėjo, manau, tu geriausiai tam tinki.

— Aš? Tu juokauji.

— Ne. Patikėk. Jiems reikia ko nors radikalaus — nori surizikuoti. Tau tai puiki proga. Ir pinigai neblogi. Vaikučiai nebadaus.

— Aš neturiu vaikučių.

— Tu — ne, — pamerkė akį Rikas, — užtat aš turiu.

*

Mudu išsiskyrėme ant klubo laiptų. Gatvėje Riko laukė automobilis su dirbančiu varikliu. Vyriokas nepasisiūlė mane kur nors pavėžėti, todėl įtariau, kad rengiasi pasimatyti su kitu klientu, kuriam sugiedos lygiai tokią pačią giesmelę, kokią ką tik teko išklausyti man. Koks yra kuopinis daiktavardis tokių rašančiųjų vaiduoklių grupei nusakyti? Vora? Miestas? Landynė? Šiaip ar taip, Rikas savo registruose mūsų turi pakankamai. Pasižiūrėkite į bestselerių sąrašus: nustebtumėte, kiek daug iš jų sukuria vaiduokliai — tiek romanų, tiek ir negrožinės literatūros. Mes esame amatininkai fantomai, kurių dėka gyvuoja leidyba — tartum nematomieji darbininkai „Walt Disney World" užkulisiuose. Šmižinėjame požeminiais šlovės tuneliais, staiga iššokdami šen bei ten, persirengę vienu ar kitu personažu, palaikantys nepriekaištingą Magiškosios Viešpatijos iliuziją.

— Iki rytojaus, — atsisveikino jis ir teatrališkai dingo išmetamųjų dūmų kamuolyje: Mefistofelis su penkiolika nuošimčių komisinių. Minutėlę stovėjau neapsispręsdamas, ir jeigu būčiau buvęs kitoje Londono dalyje, visiškai tikėtina, kad dalykai būtų susiklostę kitaip. Bet aš buvau toje siauroje zonoje, kur Soho susisiekia su Kovent Gardenu: šiukšlėmis nuklotame ruože su tuščiais teatrais, tamsiais skersgatviais, raudonais žibintais, užkandinėmis ir knygynais — tiek daug knygynų, kad vien tik žvelgdamas į juos gali pasijausti blogai — pradedant nuo mažutėlių, besispecializuojančių prekyba visokiais plagiatais Sesil Korte ir baigiant papigintų leidinių monstrais Čaring Kros Roude. Aš dažnai užsuku į vieną iš jų pasižiūrėti, kaip išstatytos pardavimui mano parašytos knygos, ir būtent taip padariau tadien. Vos tik atsi-

dūriau viduje, liko tik keli trumpi žingsniai raudona kilimine danga iki „Biografijų ir memuarų" skyriaus, ir staiga aš perėjau nuo „Įžymybių" prie „Politikų".

Nustebau, kiek daug čia turima apie buvusį premjerą — ištisa lentyna, viskas, nuo ankstyvosios hagiografijos — *Adamas Langas: mūsų laikų valstybininkas* — iki naujausių šiurkščių, negailestingai pliekiančių kurpinių, pavadintų: *Ar to norėtumėte, Adomai ir Ieva? Rinktinės Adamo Lango melagystės*. Abu parašyti to paties autoriaus. Išsiėmiau storiausią biografiją ir atsiverčiau ties fotografijomis: Langas, kaip bamblys, maitinantis iš buteliuko pienu avinėlį šalia akmeninės sauso mūrinio sienos, Langas, kaip ledi Makbet, mokykliniame spektaklyje, Langas, persirengęs viščiuku viename „Kembridžo rampos"* reviu, Langas, kaip neabejotinai pakaušęs komercinio banko vadovas, aštuntajame dešimtmetyje, Langas su žmona ir mažais vaikas ant savo naujo namo priedurio laiptelių, Langas su rozete atlape ir mojuojantis nuo atviro autobuso viršaus tądien, kai buvo išrinktas į parlamentą, Langas su savo kolegomis, Langas su pasaulio lyderiais, su popžvaigždėmis, su kareiviais Viduriniuosiuose Rytuose. Kažkoks nuplikęs pirkėjas apsitrynusiu odiniu švarku, greta manęs naršantis po lentyną, įsistebeilijo į viršelį. Viena ranką užsiėmęs nosį, kita pavaizdavo nuleidžiąs klozete vandenį.

Užsukęs už knygų stendo vitrinos kampo indekse susiieškojau Makeirą, Maiklą. Radau tik penkias ar šešias menkas nuorodas — kitaip tariant, kodėl kas nors, nepriklausantis partijai ar vyriausybei, turėtų išvis būti apie jį girdėjęs, tad eik sau po velnių, Rikai, pagalvojau. Perverčiau puslapius atgal — fotografija ministro pirmininko, su šypsena sėdinčio prie rašomojo stalo savo kabinete, o visas Dauningo gatvės personalas išsirikiavęs už jo. Užrašas po nuotrauka padėjo nustatyti, kad Makeira — stambus vyras paskutinėje eilėje. Jis išėjo šiek tiek neryškiai, kaip blyški, nesišypsanti, tamsiaplaukė dėmė. Prisimer-

* „Cambridge Footlights" — mėgėjiška studentų teatro trupė, įsteigta 1883 m.

kęs įsižiūrėjau į jį iš arčiau. Atrodė lygiai toks, kaip tie nesimpatiški nevykėliai, kurie iš prigimties yra traukiami politikos ir verčia panašius į mane apsiriboti vien sporto skiltimis. Rasite tokį Makeirą bet kurioje šalyje, bet kurioje sistemoje, stovintį už bet kurio lyderio ir turintį aptarnauti politinę mašiną: tepaluotą inžinierių valdžios boilerinėje. Ir tai žmogus, kuriam buvo patikėta dešimties milijonų dolerių vertės memuarų vaiduokliška autorystė? Kaip savo profesijos žmogus, pasijaučiau įžeistas. Nusipirkau krūvelę parengtinės medžiagos ir patraukiau iš knygyno, vis labiau įsitikindamas, kad, ko gero, Riko būta teisaus — kad galbūt aš kaip tik tas žmogus šiam darbui.

Vos tik išėjau į gatvę, paaiškėjo, kad susprogdinta dar viena bomba. Prie Totenhem Kort Roudo žmonės tartum liūties vanduo pro užsikimšusį nutekamąjį vamzdį veržėsi iš apačios į žemės paviršių pro visus keturis metro stoties išėjimus. Per garsiakalbį kažkas buvo kalbama apie „incidentą prie Oksfordo Žiedo". Skambėjo kaip įtempto siužeto romantiškoje komedijoje: *Trumpas susitikimas**, susidūręs su karu prieš terorizmą. Toliau dūlinau gatve nežinodamas, kaip parsirąsiu namo — taksi, kaip ir netikri draugai, linkę išnykti, vos tik pasirodžius pirmiesiems bėdos požymiams. Vienos iš didžiųjų elektros prekių parduotuvių vitrinoje minia stebėjo tą pačią žinių laidą, tuo pat metu perduodamą per dešimtis televizorių: Oksfordo Žiedo nuotraukos iš oro, juodi dūmai, besiverčiantys iš metro stoties, oranžiniai liepsnos liežuviai. Ekrano apačioje bėganti elektroninė eilutė skelbė apie įtariamą savižudį sprogdintoją, apie daug žuvusių ir sužeistų, ir nurodytas greitosios pagalbos numeris, kuriuo skambinti. Viršum namų stogų svyrinėjo ir suko ratus sraigtasparnis. Aš tiesiog uodžiau dūmus — aitrų, akis graužiantį akis dyzelino ir degančio plastiko mišinį.

Pareiti namo, tempiantis sunkų krepšį su knygomis, man truko dvi valandas — iki Merilboun Roudo, o paskui į vakarus Padingtono

* Klasikinis 1945 m. rež. Deivido Lyno (David Lean) britų filmas (orig. pavadimas *Brief Encounter*) apie Britanijos priemiesčių gyvenimo papročius ir pasakojantis apie trumpą vienos namų šeimininkės meilės romaną.

link. Kaip paprastai, uždaryta visa metropoliteno sistema, siekiant išvengti kitų bombų sprogdinimų; taip pat uždarytos ir pagrindinės geležinkelio stotys. Transporto eismas abiejose plačios gatvės pusėse užsikimšo ir, jei prisiminsime ankstesnę patirtį, taip liks ligi vakaro. (Pagalvojau: jeigu tik Hitleris būtų žinojęs, jam būtų nereikėję visų oro pajėgų Londonui paralyžiuoti — būtų pakakę kokio nors sukurstyto paauglio su buteliu chlorkalkių ir maišeliu herbicido.) Kartkartėmis kokia policijos ar greitosios pagalbos mašina užšokdavo ant bordiūro, nuūždavo šaligatviu ir pasistengdavo prasigauti į priekį šalutine gatve.

Aš tursenau besileidžiančios saulės link.

Savo butą pasiekiau turbūt apie šešias. Nuomojaus du viršutinius didelio tinkuoto namo aukštus kvartale, kurį vietiniai gyventojai vadina Noting Hilu, o pašto valdyba atkakliai tvirtina tai esant Nort Kensingtoną. Gatvės nutekamajame griovelyje blizgėjo naudoti švirkštai. Priešais esančioje *halal** mėsinės patalpose buvo taip pat ir skerdžiama. Žiauru. Bet pro pratęsto į mansardą, atstojančios ir darbo kabinetą, buto langą man vėrėsi vaizdas į vakarų Londoną — toks, koks nebūtų daręs gėdos ir dangoraižiui: stogai, manevrinė geležinkelio stotis, autostrada ir dangus — plytintis miestiškų prerijų dangus, nubertas besileidžiančių į Hitrou orlaivių švieselių. Tik dėl šio vaizdo išsinuomojau butą, o ne dėl nekilnojamojo turto agento vapalionės apie pagaliau įsikuriančius padorius gyventojus — o tai irgi buvo neblogai, nes pasiturinti buržuazija ne daugiau grįždavo į šį rajoną nei į centrinį Bagdadą.

Keitė jau buvo pati atsirakinusi duris ir patekusi į butą. Laukė manęs žiūrėdama televizijos žinias. Keitė: buvau pamiršęs, kad šįvakar ateina. Ji — mano?.. Nė nežinau, kaip vadinti. Pasakyti, kad mano merguželė, absurdiška: niekas, jau per trisdešimtį, neturi *merguželės*. Partnerė — irgi neteisinga, nes mudu negyvename po vienu stogu. Mylimoji? Kaip galėtum tą pasakyti rimtu veidu? Meilužė? Tai jau atleiskite. Sužadėtinė? Tikrai ne. Manau, būčiau turėjęs suprasti, kaip yra

* Arabiškas žodis, reiškiantis „leistina"; taip apibūdinamas maistas, leidžiamas vartoti pagal islamo mitybos nuostatas.

grėsminga, kad per keturiasdešimt tūkstančių metų žmonių kalboje nesugebėta sukurti žodžio mūsų santykiams apibūdinti. (Beje, Keitė nėra tikrasis jos vardas, bet aš nematau priežasties, kodėl ji turėtų būti į visa tai veliama. Šiaip ar taip, jis tinka jai geriau nei tas, kurį išties turi: net ir atrodo kaip kokia išdykėlė Keitė, jeigu suprantate, ką noriu pasakyti — protinga, bet įžūloka, mergaitiška, bet visada mielai linkstanti būti viena iš berniukų. Dirba televizijoje, bet dėl to jos nekaltinkime.)

— Dėkui už susirūpinusį telefono skambutį, — pasakiau. — Aš iš tiesų negyvas, bet dėl to nesijaudink. — Pabučiavau ją į viršugalvį, numečiau ant sofos knygas ir nuėjau į virtuvę įsipilti viskio. — Visas metro išėjęs iš rikiuotės. Gavau pėsčiuoti visą kelią nuo pat Kovent Gardeno.

— Vargšelis, — išgirdau ją tariant. — Ir dar apsipirkinėjai.

Papildžiau taurelę vandeniu iš čiaupo, pusę nugėriau, paskui vėl prisipyliau viskio. Prisiminiau, kad turėjau užsakyti staliuką restorane. Kai sugrįžau į svetainę, ji išiminėjo vieną po kitos knygas iš pirkinių krepšelio.

— Kam tas viskas? — paklausė ji, pažvelgdama į mane. — Juk nesidomi *politika*. — Ir tada ji sumojo, kas dedasi, nes buvo nuovoki — nuovokesnė už mane. Žinojo, iš ko gyvenu; žinojo, kad susitikinėju su agentu; taip pat viską žinojo apie Makeirą. — Tik nesakyk juos norint, kad *tu* už jį parašytum knygą? — Ji nusijuokė. — Juk tu nekalbi rimtai. — Ir pamėgino viską paversti juokais, — „Juk tu nekalbi *rimtai*“, su amerikietišku akcentu, kaip anas tenisininkas prieš kelerius metus, — bet aš mačiau jos nerimą. Ji nekentė Lango, jautėsi asmeniškai jo apgauta. Kažkada priklausė partijai. Buvau taip pat ir tai pamiršęs.

— Veikiausiai nieko iš to neišeis, — pasistengiau ją nuraminti ir nugėriau dar viskio.

Ji vėl įniko žiūrėti žinias, tik dabar tvirtai sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis, o tai visada buvo perspėjamas ženklas. Bėganti teleteksto eilutė vaizdo apačioje skelbė, kad žuvusiųjų — septyni ir, tikėtina, padaugės.

— Bet jeigu tau pasiūlytų, apsiimtum? — paklausė ji nepasigręždama į mane.

Man neteko atsakyti, nes žinių pranešėjas paskelbė, kad dabar tiesiogiai persijungiama į Niujorką, siekiant išgirsti buvusio premjero reakciją, ir staiga ekrane pasirodė Adamas Langas, stovintis ant pakylos, paženklintos „Waldorf Astoria", iš kur, jis regis, kreipėsi lyg į priešpriešių auditoriją: „Jūs visi turbūt jau girdėjote tragišką naujieną iš Londono, — pasakė, — kur ir vėl fanatizmo ir netolerancijos jėgos..."

Nieko, ką tą vakarą jis kalbėjo, nėra verta atkartoti spaudoje. Bemaž parodija to, ką politikas galėtų pasakyti po teroristinio išpuolio. Bet stebėdamas jį būtum pagalvojęs, kad per sprogimą suplėšyti į gabalus jo paties žmona ir vaikai. Tuo ir reiškėsi šio žmogaus genialumas: vien savo vaidybos įtaiga atšviežinti ir pakylėti nuvalkiotas politikų frazes. Net Keitė trumpam buvo priversta nutilti. Tik tuomet, kai jis baigė ir daugiausia moteriškos lyties ir pagyvenusio amžiaus klausytojai pašoko iš savo vietų ploti, ji sumurmėjo:

— Vis dėlto, ką gi jis Niujorke veikia?

— Gal skaito paskaitas?

— Kodėl negali skaityti čia?

— Manau, todėl, kad niekas čia jam nemokėtų po šimtą tūkstančių dolerių už vieną.

Ji mygtuku nutildė garsą.

— Buvo laikų, — pamažu ištarė Keitė po tartum labai ilgos tylos, — kai princams, įtraukdavusiems savo šalis į karą, tekdavo rizikuoti savo gyvybe mūšiuose — supranti, vadovauti pavyzdžiu. Dabar jie keliauja po pasaulį bombų nepramušamuose limuzinuose, lydimi ginkluotų asmens sargybinių, ir kraunasi turtus kažkur už trijų tūkstančių mylių, kai mes visi kiti esame įklimpę į jų veiksmų pasekmes. Tiesiog tavęs nesuprantu, — kalbėjo ji toliau, pirmąsyk pasisukdama kaip reikiant į mane įsižiūrėti. — Per pastaruosius kelerius metus kiek aš apie jį prikalbėjau, — „karo nusikaltėlis" ir panašiai, — o tu sėdėjai linksėdamas galvą ir sutikdamas. O dabar rengiesi parašyti už jį propagandą, kad dar labiau praturtėtų. Nejau visa tai tau ničnieko nereiškė?

— Palūkėk minutėlę, — sustabdžiau ją. — Ta pati, kuri kalba. Juk mėnesių mėnesius stengeisi gauti iš jo interviu. Tad kas dabar kitaip?

— Kas kitaip? Dievulėli! — Ji sulenkė plaštakas — tokias taip gerai man pažįstamas laibas baltas plaštakas — išvesta iš kantrybės iškėlė aukštyn, perpus kaip žnyples, perpus kaip kumščius. Riešuose išryškėjo sausgyslės. — *Kas kitaip?* Mes norime priversti jį atsiskaityti — štai kas kitaip. Užduoti jam deramus klausimus! Apie kankinimus, bombų sprogdinimus ir melus! O ne „Koks tai buvo jausmas?" *Dievulėli!* Po šimts, visiška laiko gaišatis.

Ji atsistojo ir nuėjo į miegamąjį pasiimti rankinės, kurią visada atsinešdavo vakarais, kai ketindavo pasilikti. Girdėjau ją triukšmingai kraunantis lūpdažį, dantų šepetėlį, kvepalų purškalą. Žinojau, jeigu ten nueičiau, galėčiau padėtį pataisyti. Turbūt ji to ir tikėjosi: mudu esme ir bjauriau susikivirčiję. Būčiau priverstas sutikti, kad ji teisi, prisipažinti esąs netinkamas tokiai užduočiai, patvirtinti jos moralinę ir intelektualinę viršenybę šiame dalyke kaip ir visuose kituose. Tai netgi galėjo būti nežodinė išpažintis: veikiausiai būtų pakakę tik reikšmingai apkabinti, ir man būtų skirta lygtinė bausmė. Bet tiesa tokia: šiuo momentu, gavęs rinktis tarp vakaro su jos patenkintu savimi kairuolišku moralizavimu ir perspektyvos dirbti su vadinamuoju karo nusikaltėliu, aš suteikiau pirmenybę pastarajam. Tad paprasčiausiai toliau spoksojau į televizorių.

Kai kada sapnuoju košmarą, kad visos moterys, su kuriomis kada nors miegojau, susirenka drauge. Jų skaičius veikiau padorus, bet ne didžiulis — tarkime, jeigu tai būtų kokios išgertuvės, jos visos gana patogiai sutilptų mano svetainėje. Ir jeigu kada nors, Dieve gink, toks pobūvis iš tiesų įvyktų, Keitė jame neginčijamai užimtų garbės viešnios vietą. Ji yra ta, kuriai būtų pristumta kėdė, kuriai prijaučiančių rankų vis būtų pripilama taurelė, kuri sėdėtų vidur negalinčio patikėti ratelio, kai būtų apnuoginami mano moraliniai ir fiziniai trūkumai. Ji buvo ta, kuri ilgiausiai ištvėrė.

Išeidama ji ne trenkė durimis, bet labai atsargiai jas užvėrė. Labai elegantiška, pagalvojau. Televizoriaus ekrane žuvusiųjų skaičius ką tik padidėjo iki aštuonių.

2

Rašytojas vaiduoklis, tik neprofesionaliai išmanantis apie temą, gebės uždavinėti tokius pačius klausimus, kaip ir skaitytojas ne profesionalas, todėl jo knyga bus prieinama kur kas platesniam galimų skaitytojų ratui.

Vaiduokliška autorystė

„Rhinehart Publishing" leidybos namus Jungtinėje Karalystėje sudarė penkios senos firmos, įsigytos per galingą korporacinės kleptomanijos protrūkį dešimtame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Išplėštos iš savo dikensiškų pastogių Blumsberyje, padidintos, sumažintos, pakeistais ženklais, pervadintos, reorganizuotos, modernizuotos ir sujungtos, jos galiausiai suverstos į Haunzlą, į biurų pastatą iš plieno ir tamsinto stiklo, su išorėje išvedžiotais visais savo vamzdžiais. Jis glaudėsi tarp žvyru tinkuotų gyvenamųjų namų kvartalų kaip koks apleistas erdvėlaivis po nesėkmingos misijos surasti kitose planetose protingas būtybes.

Su profesionaliu punktualumu aš atvykau be penkių dvyliktą, tačiau radau paradines duris užrakintas. Turėjau skambinti, kad mane įleistų. Vestibiulio skelbimų lentoje buvo prisegtas perspėjimas, kad terorizmo grėsmė ORANŽINĖ, tai yra DIDELĖ. Pro tamsų stiklą mačiau apsaugininkus, savo niūriame akvariume tikrinančius mane per monitorių. Kai pagaliau patekau vidun, turėjau išversti savo kišenes ir pereiti metalo detektorių.

Kviglis laukė manęs prie liftų.

— Kas, tikitės, jus susprogdins? — paklausiau. — „Random House"*?

— Mes leidžiame Lango memuarus, — šaltai atsakė Kviglis. — Matyt, vien tai daro mus taikiniu. Rikas jau viršuje.

— Su keliais iki šiol buvote susitikęs?

— Su penkiais. Jūs — paskutinis.

Gana gerai pažinojau Rojų Kviglį — pakankamai gerai, kad matyčiau, jog jis nepalankus man. Turbūt jau apie penkiasdešimties, aukštas ir vilkintis tvido kostiumais. Geresniais laikais tikriausiai būtų rūkęs pypkę ir per ilgus priešpiečius Soho rajone siūlęs menkus avansus jaunesniesiems akademinių sluoksnių atstovams. Nūnai jo vidudienio užkandį sudarė plastikinis padėklas su salotomis, valgomas prie rašomojo stalo, nuo kurio vėrėsi vaizdas į autostradą nr. 4, o užsakymus jam tiesiogiai atnešdavo iš realizacijos ir rinkodaros skyriaus apie šešiolikos metų mergina. Trys jo vaikai lankė privačias mokyklas, už kurias šiaip neišgalėtų mokėti. Pragyvenimas jam kainavo priverstinį susidomėjimą populiariąja kultūra: tai yra gyvenimais visokių futbolininkų, aukščiausios klasės modelių ir nepraustaburnių komikų, kurių pavardes tardavo atsargiai ir kurių papročius su mokslininko nešališkumu tyrinėjo bulvarinėje spaudoje, lyg šie būtų tolimosios Mikronezijos tautelių gentainiai. Pernai pametėjau jam vieną idėją: parašyti memuarus televizijos mago, kuris — kaipgi kitaip! — vaikystėje buvo išnaudojamas, tačiau panaudojo savo, kaip iliuzionisto, meną naujam gyvenimui prisikviesti ir t. t., ir t. t. Jis kategoriškai atmetė pasiūlymą. Knyga iškart atsidūrė bestselerių sąrašo viršuje: *Atėjau, Pamojau, Nugalėjau.* Jis vis dar pyksta ant manęs.

— Turiu jums pasakyti, — tarė, mudviem keliantis liftu į antstogį, — kad nemanau esant jus tinkamą šiam darbui.

— Tokiu atveju gerai, kad sprendimas priklauso ne nuo jūsų, Rojau.

* Stambiausia knygų leidykla Jungtinėje Karalystėje.

O taip, buvau pakankamai perpratęs Kviglį. Turėjo „Jungtinės Karalystės Grupės" vyriausiojo redaktoriaus titulą, o tai reiškė, kad jo įtaka buvo ne kažinkokia. Žmogus, kuris iš tikrųjų vadovavo globaliam spektakliui, laukė mūsų valdybos posėdžių kabinete: Džonas Medoksas, „Rhinehart Inc." generalinis direktorius, stambus, plačių it buliaus pečių, alopecijos ištiktas niujorkietis. Plika jo galva po pailgais šviestuvais blizgėjo it stambus lakuotas kiaušinis. Jaunystėje jis įgijo fizinį imtynininko pasirengimą, idant galėtų (pasak *Publishers Weekly**) išmesti pro langą kiekvieną, kuris per ilgai spoksotų į jo makaulę. Aš pasistengiau, kad mano žvilgsnis nėsyk nepakiltų aukščiau jo itin didvyriškos krūtinės. Greta sėdėjo Lango vašingtoniškis advokatas Sidnis Krolas, keturiasdešimtmetis su kažkiek, akiniuotas, švelniai blyškaus veido, netvarkingais juodais it varno plunksnos plaukais ir tokios glebnos, drėgnos plaštakos, kokia nebuvo paduota man paspausti nuo pat tada, kai dvylikos metų susipažinau su iššokančiu iš savo baseino Delfinuku Kvaišiuku**.

— Ir, manau, pažįstate Niką Rikardelį, — baigdamas visus pažindinti tarė Kviglis, lyg nežymiai nusipurtydamas. Mano agentas, vilkintis blizgančiais pilkais marškiniais su plonu raudonu odiniu kaklaraiščiu, mirktelėjo man.

— Sveikas, Rikai, — mečiau jam.

Sėsdamasis šalia jo šiek tiek nervinaus. Viso kambario pasieniais Getsbio*** stiliumi rikiavosi švariai neperskaitytos, kietais viršeliais knygos. Medoksas sėdėjo nugara į langą, pasidėjęs stambias beplaukes plaštakas ant stiklu dengto stalo viršaus, tartum norėtų parodyti dar kol kas neketinąs išsitraukti ginklą. Jis tarė man:

— Kaip suprantu iš Riko, jūs esate informuotas apie padėtį ir ži-

* „Leidėjų savaitraštis" (*angl.*).

** Populiaraus pasakojimo vaikams apie delfinuko nuotykius personažas, pagal kurį sukurti žaidimai ir minkštos lėlės.

*** Turimas omenyje amerikiečių „prarastosios kartos" rašytojo F. Skoto Ficdžeraldo (F. Scott Fitzgerald, 1896–1940) romano „Didysis Getsbis" personažas ir praeito amžiaus trečiojo dešimtmečio dekadentiškas stilius.

note, ko mes tikimės. Taigi galbūt pasakytumėte mums, ką konkrečiai manote galėsiąs šiam projektui duoti.

— Neišmanymą, — nerūpestingai atsakiau, o tai bent suteikė pranašumo kaip netikėtumas, ir nespėjus niekam manęs pertraukti, išdrožiau kalbelę, kurią surepetavau taksi važiuodamas čionai. — Jūs žinote mano profesinę patirtį. Man nėra reikalo dėtis, kad aš koks nors kitoks nei esu. Būsiu visiškai atviras. Neskaitau politinių memuarų. Na ir kas? — gūžtelėjau pečiais. — Niekas jų neskaito. Bet iš tikrųjų tai ne mano problema, — parodžiau pirštu į Medoksą. — Tai *jūsų* problema.

— Ak, prašau, — ramiai tarė Kviglis.

— Ir leiskite man būti dar drąsiau atviram, — variau toliau. — Pasak gandų, už tą knygą jūs sumokėjote dešimt milijonų dolerių. Susiklosčiusiomis aplinkybėmis, kaip manote, kiek jų pamatysite sugrįžtant? Du milijonus? Tris? Tai prasta žinia jums ir ypač prasta žinia, — pasakiau pasisukdamas į Krolą, — jūsų klientui. Mat jam rūpi ne pinigai. Rūpi reputacija. Adamui Langui tai galimybė prašnekti tiesiogiai į istoriją, įrodyti savo teisumą. Mažiausia jam reikia pagimdyti knygą, kurios niekas neskaitys. Kaip atrodys, jeigu jo gyvenimo istorija galiausiai atsidurs ant neparduotų knygų stalų? Bet nebūtinai turi šitaip atsitikti.

Retrospektyviai suprantu, kaip tada verteiviškai nuskambėjau. Bet, prisiminkite, kalbėjau stengdamasis įsiūlyti savo prekę, o tai, kaip ir amžinos meilės prisipažinimai vidurnaktį nepažįstamosios miegamajame kitą rytą, nebūtinai turi būti tau prikišama. Krolas šypsojosi patsai sau, kažką krevezodamasis geltoname bloknote. Medoksas tvirtai žvelgė į mane. Atsikvėpęs aš tęsiau:

— Faktas tas, kad vien tik garsios pavardės nepakanka knygai parduoti. Mes visi iš nelengvos patirties tą žinome. Knyga, — ar filmas, arba daina — perkama dėl *širdies*. — Regis, šioje vietoje aš netgi pasistuksenau į krūtinę. — Ir štai kodėl politiniai memuarai yra *juodoji* leidybos skylė. Balagano išorėje pavardė gali būti garsi, bet visi žino, kad, sykį įėję vidun, išvys tą patį seną nuvalkiotą reginį, o kas norės už tai

mokėti dvidešimt penkis dolerius? Reikia įdėti bent kiek širdies, ir kaip tik iš to aš pelnausi duonai. Ir kieno gyvenimo istorijoje yra daugiau širdies, nei vyrioko, kuris pradeda iš niekur ir baigia valdydamas šalį? — pasilenkiau į priekį: — Matote, koks fokusas: lyderio autobiografija turėtų sudominti *labiau* nei daugelis memuarų, o ne *mažiau*. Taigi regiu savo politikos neišmanymą kaip pranašumą. Visai atvirai — aš *brangi-nu* savąjį neišmanymą. Be to, Adamui Langui šioje knygoje dėl politikos nereikia iš manęs jokios pagalbos — jis pats yra politikos genijus. Bet, mano kuklia nuomone, jam reikia to paties, kaip ir kino žvaigždei, beisbolininkui ar roko garsenybei: patyrusio bendradarbio, žinančio, kokius klausimus jam užduoti, kad iškeltų širdį.

Įsitvyravo tyla. Aš drebėjau. Rikas raminamai stuktelėjo po stalu man keliu, atseit „Puikiai pasirodei".

— Kokia gryna nesąmonė, — atsiliepė Kviglis.

— Taip manote? — paklausė Medoksas, tebežvelgdamas į mane. Ištarė tai neutraliu balsu, bet Kvigliu dėtas, aš būčiau pajutęs pavojų.

— Ak, Džonai, žinoma, — patvirtino Kviglis su visa atsainia panieka keturių kartų Oksfordo mokslinčių, kuriuos turėjo sau už pečių. — Adamas Langas — pasaulio istorijos figūra, ir jo autobiografija turi tapti pasaulinės leidybos įvykiu. Po teisybei, istorijos fragmentu. Neturėtų būti prie to prieinama kaip... — jis rausėsi gausiai prikrautoje savo smegeninėje tinkamos analogijos, bet užbaigė neįtikinamai: — ...prie apybraižos įžymybių žurnalui.

Vėl tyla. Už patamsintų langų autostrada gaudė transporto eismas. Stiklu varvantys lietaus lašai ribuliavo be paliovos skriejančių priekinių žibintų šviesą. Po bombos susprogdinimo Londonas dar nesugrįžo į normalų gyvenimą.

— Man atrodo, — prašneko Medoksas tuo pačiu lėtu, ramiu balsu, vis tebelaikydamas ant stalo padėtas savo stambias, rausvas manekeno rankas, — kad turiu ištisus sandėlius, prikrautus „pasaulinių leidybos įvykių" ir kažkaip nesugalvoju, kaip jų atsikratyti. Be to, velniškai daug žmonių skaito įžymybių žurnalus. Kaip jūs manote, Sidai?

Kelias sekundes Krolas tik toliau sau šypsojosi ir krevezojo. Kažin, kas jam taip juokinga, pagalvojau.

— Adamo pozicija šiuo klausimu labai aiški, — galiausiai jis prasižiojo. (*Adamas*: jis mestelėjo į pokalbį tą vardą taip pat atsainiai — kaip monetą į elgetos kepurę.) — Į savo knygą jis žiūri labai rimtai — jeigu norite, ją laikykite jo testamentu. Jis trokšta įvykdyti savo sutarties įsipareigojimus. Taip pat trokšta, kad knyga susilauktų komercinės sėkmės. Todėl jis daugiau negu džiaugiasi jūsų, Džonai, taip pat ir Marčio, patarimais, kiek tai yra įmanoma. Aišku, jis vis dar labai prislėgtas dėl to, kas ištiko Maiką, kuris buvo nepakeičiamas.

— Aišku. — Mes visi išleidome atitinkamus garsus.

— Nepakeičiamas, — pakartojo jis. — Ir vis dėlto — *jį būtina pakeisti.* — Pakėlė į mus akis, patenkintas savo pajuokavimu, ir šią pat akimirką aš supratau, kad nėra siaubo, kurį gyvenimas galėtų pasiūlyti, — nei, karo, nei genocido, nei bado, nei vaikystės vėžio, — kur Sidnis Krolas nematytų juokingos pusės. — Adamas tikrai pajėgus įvertinti pranašumus išbandyti žmogų, kuris būtų visiškai kitoks. Galų gale visa esmė — asmeninis ryšys. — Jo akiniai blykstelėjo nuo šviestuvų atspindžių, kai įsistebeilijo į mane. — Galbūt jūs dirbate lauke?

Aš papurčiau galvą.

— Gaila. Adamas mėgsta dirbti lauke.

Kviglis, vis dar apsvaigęs nuo to, kaip buvo Medokso nusodintas, pamėgino atsigriebti.

— Tiesą sakant, pažįstu visai neblogą rašytoją iš *Guardian*, kuris užsiima mankšta.

— Galbūt, — prašneko Rikas po nesmagios tylos, — pabandytume peržvelgti, kaip jūs įsivaizduojate šį darbą praktiškai?

— Pirmiausia mums reikia, kad jis būtų užrauktas per mėnesį, — atsakė Medoksas. — Tokia Marčio nuomonė, taip pat ir mano.

— Per mėnesį? — perklausiau. — Norite knygą turėti per mėnesį?

— Vis dėlto egzistuoja baigtas rankraštis, — įsiterpė Krolas. — Tereikia dar šiek tiek prie jo padirbėti.

— Nemažai padirbėti, — niūriai pataisė jį Medoksas. — Gerai. Grįžtam atgal: mes išleidžiame knygą birželį, o tai reiškia, kad išsiuntinėjame gegužę, vadinasi, redaguojame ir spausdiname kovą ir balandį, taigi rankraštį reikia turėti leidykloje vasario pabaigoje. Vokiečiai, prancūzai, italai ir ispanai iškart turi pradėti knygą versti. Laikraščiai norės ją pamatyti dėl spausdinimo dalimis. Taip pat įsijungs televizija. Reklaminę kampaniją reikia pradėti organizuoti gerokai iš anksto. Mes privalome rezervuotis vietą knygynuose. Taigi vasario pabaigoje — taip, taškas. Iš jūsų duomenų santraukos, — tarė jis, pasižiūrėdamas į popieriaus lapą, kuriame įstengiau pamatyti visų savo knygų pavadinimų sąrašą, — man patinka tai, kad neabejotinai esate prityręs ir, svarbiausia, dirbate sparčiai. Dabar jūs kalbėkite.

— Nė karto taip neatsitiko, kad netesėtų terminų, — pasakė Rikas, apsikabindamas mane per pečius ir spustelėdamas. — Štai koks mano vaikinas.

— Be to, jūs — britas. Manau, rašytojas vaiduoklis būtinai turi būti britas. Kad teisingai perteiktų smagią praėjusio laiko nuotaiką.

— Mes sutinkame, — pritarė Krolas. — Bet viskas turės būti atlikta Valstijose. Šiuo metu Adamas ten visiškai atsidėjęs paskaitų turnė ir lėšų rinkliavos savo fondui programai. Nemanau, kad jis galėtų grįžti į Jungtinę Karalystę anksčiau kaip iki kovo.

— Mėnuo Amerikoje — juk puiku, taip? — Rikas karštai žvilgtelėjo į mane. Jaučiau jį trokštant, kad sutikčiau, bet aš tik mąsčiau: *Mėnuo — jie nori, kad parašyčiau knygą per mėnesį.*

Aš lėtai linktelėjau:

— Manau, visada galėsiu parsigabenti rankraštį čia ir toliau prie jo dirbti.

— Rankraštis lieka Amerikoje, — kategoriškai pareiškė Krolas. — Tai viena iš priežasčių, kodėl Martis pasiūlė savo namą Vinjarde. Ten saugi aplinka. Tik keliems žmonėms leista turėti reikalą su juodraščiu.

— Pasiklausius labiau panašu į bombą nei į knygą! — pajuokavo Kviglis. Niekas nenusijuokė. Nusivylęs jis pasitrynė delnus. — Supran-

tate, kažkuriame etape man pačiam reikės ją peržiūrėti. Numatyta, kad aš redaguosiu.

— Teoriškai, — patikslino Medoksas. — Tiesą sakant, mums reikės pasikalbėti apie tai vėliau. — Jis pasigręžė į Krolą: — Šiame grafike nėra vietos peržiūroms. Teks peržiūrinėti eigoje.

Kol jie toliau diskutavo apie kalendorinius planus, aš stebėjau Kviglį. Jisai sėdėjo tiesus, tačiau nejudėdamas, kaip vienas iš tų nelaimėlių kino filmuose, kuris stovėdamas minioje paduriamas stiletu ir numiršta niekam nepastebint. Nežymiai vis žiojosi ir čiaupėsi, tartum turėtų ištarti paskutiniuosius žodžius. Tačiau net ir tuomet supratau, kad jis uždavė visiškai pagrįstą klausimą. Jeigu yra numatytas redaguoti, tai kodėl neturėtų pamatyti rankraščio? Ir kodėl šis turėtų būti laikomas „saugioje aplinkoje" — saloje šalia JAV rytinės pakrantės? Pajutau Riką alkūne stuktelint man į šoną ir susivokiau, kad Medoksas kreipiasi į mane:

— Kada galite ten atsirasti? Tariant, kad mes pasirenkame jus, o ne kitus — kaip sparčiai galite judėti?

— Šiandien penktadienis. Duokite man dieną susiruošti. Galėčiau išskristi sekmadienį.

— Ir pradėti pirmadienį? Būtų nuostabu.

Rikas šokosi:

— Jūs nerasite nieko, kuris gebėtų greičiau išsijudinti.

Medoksas ir Krolas susižvalgė, ir tuomet aš supratau, kad turiu darbą. Kaip vėliau Rikas pasakė, visa gudrybė — visada pastatyti save į jų padėtį: „Tai tas pat, kaip klausinėti naują valytoją. Nori tokio, kuris tau galėtų papasakoti apie valymo istoriją ir teoriją, ar tokio, kuris paprasčiausiai kibtų į darbą ir pultų valyti tavo suknistą namą?"

— Mes samdome jus, — tarė Medoksas. Jis atsistojo ir per stalą pasilenkė paspausti man rankos. — Žinoma, jeigu pasieksime patenkinamą susitarimą čia su Riku.

Krolas pridūrė:

— Jūs taip pat turėsite pasirašyti įsipareigojimą niekam apie tai neatskleisti.

— Jokių problemų. — Aš irgi atsistojau. Tai manęs nė kiek nejaudino. Išlygos dėl konfidencialumo — įprasta procedūra vaiduoklių pasaulyje. — Mielai sutinku.

Ir kaipgi nesutikčiau. Visi, išskyrus Kviglį, šypsojosi, ir staiga ore pakibo tartum visų vaikinų drauge persirengiamajame po rungtynių atmosfera. Kokią minutėlę šnektelėjome, ir tada Krolas pasivedėjo mane į šalį ir labai nerūpestingai tarė:

— Turiu čia kai ką, gal jums būtų įdomu pasižiūrėti.

Jis siekė po stalu ir ištraukė šviesiai geltoną plastikinį maišą su juodomis, kaligrafiškai raitytomis raidėmis ant jo išspausdintu kažkokios madingos Vašingtono drabužių parduotuvės pavadinimu. Pirmiausia pagalvojau, kad tai turbūt Lango memuarų rankraštis ir kad visi tie paistalai apie „saugią aplinką“ buvo vien tik juokai. Bet pamatęs mano veido išraišką, Krolas nusijuokė:

— Ne, ne, ne *tai*. Tik dar vieno mano kliento knyga. Aš tikrai vertinsiu jūsų nuomonę, jeigu ištaikysite progą į ją žvilgtelėti. Štai mano telefono numeris. — Jis išsiėmė vizitinę kortelę ir įbruko man į kišenę. Kviglis vis dar nepratarė nė žodžio.

— Paskambinsiu tau, kai mes suderinsime sutartį, — pažadėjo Rikas.

— Pasistenk, kad jie kauktų, — pasakiau jam, spusteldamas petį.

Medoksas nusijuokė.

— Ei! Prisiminkite! — šūktelėjo jis pavymui, kai Kviglis lydėjo mane pro duris. — Širdies!

Kol leidomės liftu, Kviglis dėbsojo į kabinos lubas.

— Ar aš tik taip ten įsivaizdavau, ar iš tikrųjų ką tik buvau išvytas?

— Jie negali jūsų paleisti, Rojau, — nuraminau jį kaip įmanydamas nuoširdžiau, tačiau to nuoširdumo buvo nedaug. — Jūs vienintelis, kuris dar atsimena, kokia kadaise buvo leidyba.

— „Negali jūsų paleisti“, — su kartėliu pakartojo jis. — Taip, tai šiuolaikiškas eufemizmas, ar ne? Lyg suteiktų tau malonę. Tu laikaisi

įsikibęs uolos krašto, o kažkas sako: „Ak, man baisiai nemalonu, tačiau turėsime jus paleisti."

Ketvirtame aukšte įlipo porelė, skubanti priešpiečių pertraukai, ir Kviglis tylėjo, kol anuodu antrajame neišlipo į restoraną. Kai durys užsidarė, jis vėl prašneko:

— Šiame projekte kažkas ne taip.

— Turite omenyje mane?

— Ne. Iki jūsų. — Jis susiraukė. — Negaliu tiksliai pasakyti kas. Pradėkime nuo to, kaip niekam neleidžiama ką nors pamatyti. O tas vyriokas Krolas varo man šiurpą. Ir dar, žinoma, vargšelis Maikas Makeira. Susipažinau su juo prieš dvejus metus, kai pasirašėme sutartį. Man jis nepadarė savižudžio įspūdžio. Veikiau atvirkščiai. Buvo iš tokių, kurie specializuojasi keldami kitiems žmonėms norą nusižudyti, jeigu suprantate, ką noriu pasakyti.

— Sunkus?

— Taip, sunkus. Langas visiems šypsodavosi, o greta jo ten stovėdavo tas siaubūnas gyvatės akimis. Turbūt reikia turėti ką nors tokį, kai užimi Lango padėtį.

Mudu pasiekėme apatinį aukštą ir išėjome į vestibiulį.

— Už kampo galėsite pasigauti taksi, — tarė Kviglis, ir vien už tą menką, žemą poelgį — kad paliko mane pėdinti per lietų, užuot iškvietęs automobilį kompanijos sąskaita — linkėjau jam spirgėti pragare. — Sakykite, — staiga vėl prabilo jis, — nuo kada tapo madinga būti kvailu? To dalyko aš tikrai nesuprantu. Idioto Kultas. Skystapročio Pakylėjimas. Mūsų du geriausiai perkami romanistai — papinga aktorė ir tas demobilizavęsis iš armijos psichopatas — niekada nėra parašę nė žodžio beletristikos, ar žinote?

— Kalbate kaip senis, Rojau, — atsakiau jam. — Nuo pat tada, kai Šekspyras pradėjo rašyti komedijas, žmonės skundėsi, kad papročiai šlyja.

— Taip, bet dabar iš tikrųjų tai atsitiko, ar ne? Niekada anksčiau taip nebuvo.

Žinojau, kad jis mėgina mane — vaiduokliška žvaigždžių rašytoją — atbaidyti nuo memuarų kūrybos buvusiam ministrui pirmininkui, bet aš buvau pernelyg kupinas savimanos, kad imčiau į galvą. Palinkėjau jam viso geriausio išėjus iš darbo ir leidausi per vestibiulį švytuodamas tuo prakeiktu geltonu plastikiniu maišu.

*

Turbūt užtrukau pusvalandį, kol susiradau, kas parvežtų mane į centrą. Labai miglotai orientavausi, kur esu. Gatvės buvo plačios, namai — maži. Atkakliai krapnojo šalta dulksna. Nešantis Krolo rankraštį, įskaudo ranka. Spręsdamas iš svorio spėjau, kad turėtų būti bemaž tūkstantis puslapių. Kas jo klientas? Tolstojus? Galiausiai sustojau autobusų stotelės pastogėje priešais daržovių bei vaisių parduotuvę ir laidotuvių biurą. Už metalinio stotelės rėmo buvo užkišta iškviečiamųjų mikrotaksi kortelė.

Kelionė namo užtruko beveik valandą, ir turėjau pakankamai laiko išsiimti ir peržiūrėti rankraštį. Knyga vadinosi *Vienas iš daugelio*. Memuarai kažkokio nusenusio Jungtinių Valstijų senatoriaus, garsaus vien tuo, kad išgyveno kone šimtą penkiasdešimt metų. Pagal įprastą nuobodybės skalę šie toli pranoko viską — kilo aukštai aukštai, prasiskverbdami dar už kokios nors deguonies stokojančios gryno menkavertiškumo stratosferos. Taksi salone buvo per karšta ir atsidavė pasenusiais išsineštiniais patiekalais. Mane pradėjo pykinti. Padėjau rankraštį atgal į krepšį ir nuleidau lango stiklą. Kelionė atsiėjo keturiasdešimt svarų.

Buvau vos tik susimokėjęs taksistui ir, graibydamasis kišenėje raktų, nulenkta prieš lietų galva kirtau šaligatvį savo namų link, kai pajutau kažką lengvai paliečiant man petį. Pasisukau ir žengiau į sieną ar buvau kliudytas sunkvežimio — toks ištiko jausmas: kažkokia stipri geležinė jėga trenkė į mane, ir aš kritau atgalios, į antro vyriškio gniaužtą. (Vėliau man pasakyta, kad jų buvo du, abu per dvidešimtį. Vienas slampinėjo palei įėjimą į daugiabutį, kitas, nežinia iš kur atsira-

dęs, sugriebė mane iš užpakalio.) Aš sukniubau, pajutau skruostu rupų, šlapią nutekamojo griovelio akmenį, aiktelėjau, įtraukiau oro ir pravirkau it kūdikis. Turbūt mano pirštai nevalingai laikė tvirtai sugniaužę plastikinį krepšį, nes per tą kur kas stipresnį skausmą nepraradęs sąmonės pajutau silpnesnį ir aštresnį, — kaip fleitos garso simfonijoje, — kai nežinia kieno pėda užmynė man ant plaštakos ir kažkas buvo iš manęs išplėšta.

Tikriausiai vienas iš neadekvačiausių anglų kalbos žodžių yra „padusęs", sukeliantis mintis apie kažką lengva ir laikina — galbūt alsulį ar nežymų kvapo stygių. Bet aš nebuvau padusęs. Buvau užtvotas, pritrenktas, bemaž uždusintas, parmuštas ant žemės ir pažemintas. Lyg man besta peiliu į saulės rezginį. Gokčiodamas oro, buvau įsitikinęs, kad mane padūrė. Suvokiau esąs žmonių suimamas už pažastų ir keliamas į sėdimą padėtį. Buvau atremtas į medį, šiurkšti jo žievė smigo man į stuburą, ir kai galop pajėgiau gurkštelti į plaučius bent kiek deguonies, iškart pradėjau nemačiom čiupinėtis pilvą, ieškodamas žiojinčios žaizdos, kuri, žinojau, turi ten būti, įsivaizdavau aplinkui išdrikusias savo žarnas. Bet kai apžiūrėjau savo drėgnus pirštus, tikėdamasis pamatyti kraują, ant jų tebuvo purvinas Londono lietaus vanduo. Turbūt truko minutę, kol supratau, kad nenumirsiu, — kad aš iš esmės sveikas, — ir tuomet vien troškau pasprukti nuo tų geraširdžių žmonelių, susirinkusių apie mane ir besitraukiančių iš kišenių mobiliuosius telefonus, klausiančių, gal paskambinti policijai ar greitajai pagalbai.

Vien perspektyva, kad teks dešimt valandų laukti, kol mane apžiūrės nukentėjusiųjų nuo nelaimingų atsitikimų skyriuje, o prieš tai jau būsiu prasistumdęs vietinėję policijos nuovadoje pareiškimui parašyti, paskatino pasikelti iš nutekamojo griovelio, paskui užlipti laiptais į savo butą. Užsirakinau duris, nusimečiau viršutinius drabužius ir drebantis atsiguliau ant sofos. Gal valandą nejudėjau, kol kambaryje palengva tvenkėsi tos šaltos sausio pavakarės sutemos. Paskui nuėjau į virtuvę ir išsivėmiau į kriauklę, tuomet prisipyliau į stiklinę didžiulę porciją viskio.

Dabar pajutau sukrėtimą keičiant euforija. Ir tikrai, kai organizmas gavo bent šiek tiek alkoholio, neabejotinai pralinksmėjau. Pasitikrinau vidinę švarko kišenę ir riešą: piniginė ir laikrodis neatimti. Viena, kas dingo — tai geltonasis plastikinis maišas su senatoriaus Alzheimerio memuarais. Garsiai nusijuokiau, įsivaizdavęs vagis bėgančius Ledbrouk Grovu ir stabtelinčius kokiame nors skersgatvyje pasižiūrėti savo laimikio: *„Mano patarimas bet kuriam jaunam žmogui, nūdien siekiančiam įsilieti į visuomenės gyvenimą...“* Tik po antro mauko sumojau, kad gali iškilti kai kurių nepatogumų. Senasis Alzheimeris man galbūt ir nieko nereiškė, bet Sidnis Krolas galėtų pasižiūrėti į dalykus kitaip.

Išsiėmiau jo vizitinę kortelę. Sidnis L. Krolas, „Brinkerhofas, Lombardis, Krolas, advokatai“, M gatvė, Vašingtonas, K.A*. Pagalvojęs kokias dešimt minučių, sugrįžau ant sofos ir paskambinau mobiliuoju. Jis atsiliepė į antrą šaukiamąjį signalą:

— Sidas Krolas.

Iš balso atspėjau, kad jis šypsosi.

— Sidni, — pasistengiau ištarti natūraliai, pavadindamas jį vardu, — tiesiog neatspėsite, kas nutiko.

— Kokie nors tipai ką tik pavogė rankraštį?

Mirksnį netekau žado.

— Dieve mano, — pagaliau pratariau, — ar yra kas nors, ko jūs nežinotumėte?

— Ką? — staiga jo tonas pasikeitė. — Jėzau, aš pajuokavau, — pasakė jis. — Ar taip *iš tikrųjų* atsitiko? Jums viskas gerai? Kur dabar esate?

Paaiškinau, kas atsitiko. Jis nuramino, kad nesijaudinčiau. Rankraštis *visiškai* nesvarbus. Davė jį vien manydamas, kad pagal profesiją man bus įdomu. Pasistengs atsiųsti kitą egzempliorių. Ką aš ketinąs daryti? Ar paskambinsiąs policijai? Pasakiau, kad paskambinsiu, jeigu jis nori, bet kiek tai siejasi su manimi, įtraukti policiją paprastai reiškia

* Federacinė Kolumbijos apygarda, į kurią išskirta JAV sostinė Vašingtonas.

daugiau nemalonumų, negu yra to verta. Esu linkęs pažiūrėti į šį epizodą kaip į dar vieną sūkį triukšmingoje miestiško gyvenimo karuselėje: „Suprantate, *que será será**, vieną dieną susprogdintas bombos, kitą — užpultas ir apiplėštas."

Jisai sutiko.

— Tikrai buvo malonu šiandien su jumis susipažinti. Puiku, kad jūs mūsų valtyje. Aukščiau nosį, — metė, prieš pat padėdamas ragelį, ir jo balse vėl nuskambėjo toji šypsenėlė. *Aukščiau nosį.*

Nuėjau į vonios kambarį ir atsisagsčiau marškinius. Mano odą tuoj virš pilvo ir žemiau šonkaulių lanko ženklino melsvai raudonas horizontalus dryžis. Atsistojau priešais veidrodį, pamėgindamas geriau įsižiūrėti. Žymė trijų colių ilgio ir pusės — pločio, savotiškai ryškiais kraštais. Tai ne nuo kūno ar kaulo smūgio, pagalvojau. Sakyčiau, kad trenkta kastetu. Atrodė kaip *profesionalo* darbas. Vėl pasijutau keistai ir sugrįžau ant sofos.

Suzvimbė telefonas. Skambino Rikas pasakyti man, kad sutartis sudaryta.

— Koks reikalas? — pertraukė jis patį save. — Tavo balsas kažkoks ne toks.

— Mane ką tik apiplėšė.

— Ne!

Darsyk papasakojau, kas nutiko. Rikas sureagavo derama užuojauta, bet kai tik išgirdo, kad aš pakankamai sveikas ir pajėgus dirbti, nerimas iš jo balso išgaravo. Kaip įmanydamas greičiau sugrąžino pokalbį prie to, kas iš tiesų jam rūpėjo.

— Vadinasi, tau nieko bloga, sekmadienį galėsi išskristi į Jungtines Valstijas?

— Žinoma, jaučiuosi tik šiek tiek sukrėstas, nieko daugiau.

— Gerai, štai tau dar vienas sukrėtimas. Už mėnesį darbo prie

* „Kas bus, tas bus" (*isp.*) — žodžiai iš populiarios, pirmą sykį nuskambėjusios 1956 m. rež. Alfredo Hičkoko (Alfred Hitchcock) filme „Žmogus, kuris per daug žinojo" dainos, kurios autoriai — Džėjus Livingstonas (Jay Livingston) ir Rėjus Evansas (Ray Evans).

rankraščio, kuris neva jau parašytas, „Rhinehart Inc." pasirengę tau sumokėti du šimtus penkiasdešimt tūkstančių dolerių, plius už papildomas išlaidas.

— *Ką?*

Jeigu nebūčiau jau sėdėjęs ant sofos, būčiau nudribęs ant jos. Sakoma, kiekvienas žmogus turi savo kainą. Ketvirtis milijono dolerių už keturių savaičių darbą maždaug dešimt kartų pranoksta manąją.

— Per ateinančias keturias savaites tau bus išmokama po penkiasdešimt tūkstančių dolerių kas savaitę, — kalbėjo toliau Rikas, — plius penkiasdešimties tūkstančių premijinių, jeigu darbą atliksi laiku. Jie prisiima padengti oro kelionės ir apsigyvenimo išlaidas. Ir tu būsi pagerbtas kaip bendradarbis.

— Tituliniame lape?

— Neieškok kvailių! Padėkų skyrelyje. Bet profesinėje spaudoje vis tiek būsi pastebėtas. Aš tuo pasirūpinsiu. Nors kol kas tavo dalyvavimas griežtai konfidencialus. Dėl to jų pozicija labai tvirta. — Išgirdau per telefoną jį sukikenant ir įsivaizdavau atsilošiant krėsle. — O taip, berniuk mano, tau atsiveria visiškai naujas platus pasaulis!

Čia jo būta teisaus.

3

Jeigu esate liguistai nedrąsus ar jums sunku paskatinti kitus atsipalaiduoti ir atsiverti, tokiu atveju likti rašytoju vaiduokliu — galbūt ne jums.

Vaiduokliška autorystė

„American Airlines" reisas nr. 109 turėjo pakilti iš Hitrou oro uosto į Bostoną sekmadienio rytą 10.30. Šeštadienį po vidudienio Rainhartas per motociklininką atsiuntė bilietą į vieną pusę verslo klase, kartu su sutartimi ir įsipareigojimu dėl konfidencialumo. Turėjau abu pasirašyti, kol pasiuntinys laukė. Pasitikėjau Riku, kad sutartį suderino kaip reikiant, ir nepasivarginau ją perskaityti; įsipareigojimą neatskleisti paslapties greitomis permečiau akimis prieškambaryje. Žvelgiant atgal, pastarasis buvo beveik juokingas: *„Aš laikysiu visą konfidencialią informaciją griežtai privačia ir slapta ir imsiuos visų būtinų žingsnių, kad ji nebūtų atskleista ar paviešinta bet kuriai trečiai šaliai ar su ja susijusiam asmeniui... Aš nenaudosiu ar neatskleisiu konfidencialios informacijos ir neleisiu nė vienam asmeniui ją atskleisti, kad iš to nelaimėtų bet kuri trečia šalis... Nei man, nei su manimi susijusiems asmenims jokiu būdu nevalia kopijuoti turimos visos ar bet kurios dalies konfidencialios informacijos ar su šia išsiskirti, negavus išankstinio Savininko sutikimo..."* Aš pasirašiau nedvejodamas.

Visada mėgau greitai dingti. Paprastai man trukdavo apie penkias

minutes savo londoniškam gyvenimui įšaldyti. Visos mano sąskaitos buvo apmokamos tiesioginiu debetu. Nereikėjo atšaukti jokių pristatymų — nei pieno, nei laikraščių. Mano buto valytoja, kurią ir šiaip retai kada matydavau, dukart per savaitę užsuks ir išims laiškus iš dėžutės laiptinės apačioje. Sutvarkiau savo darbo stalą. Neturėjau sutartų susitikimų. Su savo kaimynais niekada nesikalbėdavau. Keitė veikiausiai išėjo visam laikui. Daugelis mano draugų jau seniai buvo įžengę į šeimyninio gyvenimo šalį, nuo kurios tolimų krantų, kaip iš patirties žinojau, niekada negrįžta nė vienas keliauninkas. Mano gimdytojai mirę. Neturiu brolių ar seserų. Būčiau galėjęs pats numirti, ir visam pasauliui mano gyvenimas būtų tęsęsis kaip tęsėsi. Susikroviau į vieną lagaminą savaitinę drabužių pamainą, nertinį ir atsarginę porą batų. Į perpetinį krepšį įsimečiau nešiojamąjį kompiuterį ir mažutį kompaktinių diskų grotuvą. Naudosiuos viešbučio skalbyklos paslaugomis. Visa kita, ko reikės, nusipirksiu atvykęs į vietą.

Likusią dienos dalį ir visą tą vakarą prasėdėjau savo darbo kambaryje, skaitinėdamas knygas apie Adamą Langą ir sudarinėdamas sąrašą klausimų. Nenoriu pernelyg nuskambėti kaip Džekilas ir Haidas*, bet į dienos pabaigą — užsižiebiant šviesoms dideliuose bokštiniuose daugiaaukščiuose kitapus manevrinės geležinkelio stoties ir mirkčiojant bei gęstant baltiems ir žaliems žiburėliams oro uosto pusėje — pasijaučiau bepradedąs lįsti į Lango kailį. Jis keleriais metais vyresnis, bet nepaisant to mudviejų biografijos panašios. Tie panašumai anksčiau man nebuvo atėję į galvą: abu vienturčiai vaikai šeimoje, gimę Midlanduose**, auklėjęsi vidurinėje klasikinėje mokykloje, laipsniai Kembridže, aistra studentiškam dramos būreliui, visiška stoka dėmesio studentiškai politikai.

* Kalbama apie R. L. Stivensono (R. L. Stevenson) apysaką „Keista daktaro Džekilo ir pono Haido istorija“ (1886), kurioje gyvai pavaizduota asmenybės susidvejinimo psichopatologija. Dabar vyraujančioje kultūros tendencijoje pati frazė „Džekilas ir Haidas“ vartojama apibūdinti žmogui, kuriam vienomis ar kitomis aplinkybėmis gali reikštis visiškai skirtingas charakteris ar elgesys, medicinoje apibūdinamas kaip reta „daugialypio asmenybės sutrikimo“ patologija.

** Šitaip vadinamos centrinės Anglijos grafystės (Vakarų ir Rytų Midlandai).

Vėl ėmiau žiūrinėti fotografijas. *Lango, kaip viščiuko, prižiūrinčio narvus su žmonėmis, isteriška vaidyba pelnė jam pagyras už 1972-ųjų „Kembridžo rampos" reviu.* Galėjau įsivaizduoti mus abu sekiojančius paskui tas pačias merginas, kokio nors aplamdyto folksvageno autobusiuko gale gabenančius prastą spektaklį į Edinburgo alternatyviojo teatro festivalį, vienas kitą traukiantys per dantį, apsinešantys kvaišalais. Ir vis dėlto kažkaip, kalbant metaforiškai, aš ir likau viščiuku, o jis žengė į priekį ir tapo ministru pirmininku. Kaip tik šiame taške įprasti gebėjimai įsijausti į kitą žmogų mane apleido, nes atrodė, kad pirmuose dvidešimt penkeriuose jo metuose nėra nieko, kas galėtų paaiškinti antruosius. Bet bus dar pakankamai laiko, įtikinėjau save, išmokti kalbėti jo balsu.

Tąnakt, dusyk užrakinęs duris ir atsigulęs miego, sapnavau, kad sekioju Adamą Langą per lietų gatvių labirintu tarp raudonplyčių pastatų. Kai įsėdau į išsikviestą mikrotaksi ir vairuotojas atsisuko paklausti, kur noriu važiuoti, išvydau kraupų Makeiros veidą.

*

Hitrou kitą rytą atrodė kaip viename iš tų prastų mokslinės fantastikos filmų, kurių veiksmas vyksta netolimoje ateityje po to, kai valstybę perėmė saugumo pajėgos. Prie terminalo stovėjo du šarvuoti kareivių transporteriai. Koks tuzinas bjauriai apkirptų vyrų su Rembo automatais patruliavo viduje. Didžiulės eilės keleivių slinko vorele, kad būtų apieškoti, o paskui peršviesti rentgenu, nešini savo batais vienoje rankoje ir plastikiniu permatomu maišeliu su apgailėtinais tualeto reikmenimis — kitoje. Kelionė peršama kaip laisvė, bet mes buvome beveik tiek pat laisvi, kiek ir laboratorinės žiurkės. Štai kaip bus vykdomas kitas holokaustas, pagalvojau, šlepsėdamas vienomis kojinėmis į priekį: paprasčiausiai gausime bilietus, o paskui darysime, kas mums bus liepiama.

Perėjęs saugumo patikrą, patraukiau per kvapnias neapmuitinamų prekių sales „American Airlines" laukiamojo link, tikėdamasis būti

nemokamai pamalonintas tik puodeliu kavos ir sekmadieninių laikraščių sportiniais puslapiais. Kampe burbuliavo televizorius su transliuojamomis palydovinio kanalo žiniomis. Niekas nestebėjo. Nusipirkau dvigubą espreso ir jau buvau beatsiverčiąs vieno iš bulvarinių laikraščių futbolo skiltį, kai išgirdau žodžius „Adamas Langas". Prieš tris dienas aš kaip visi laukiamajame visai nebūčiau atkreipęs dėmesio, bet dabar lyg būtų buvusi ištėkta mano paties pavardė. Nuėjęs atsistojau priešais ekraną ir pamėginau susigaudyti, kas pasakojama.

Iš pradžių tai neatrodė taip jau svarbu. Skambėjo tartum pasenusios žinios. Prieš kelerius metus Pakistane buvo suimti keturi Britanijos piliečiai, — „pagrobti CŽV", pasak jų advokato, — nugabenti į slaptą karinę bazę Rytų Europoje ir kankinti. Vienas tardomas mirė, kiti trys įkalinti Gvantaname. Naujas posūkis istorijoje, matyt, buvo tas, kad sekmadieninis laikraštis gavo nutekintą iš Gynybos ministerijos dokumentą, iš kurio tartum buvo galima susidaryti įspūdį, kad tai Langas įsakė specialiosios paskirties oro desantininkų grupei sučiupti žmones ir perduoti juos CŽV. Tuoj pat nuskambėjo kupini pasipiktinimo pareiškimai — Žmogaus Teisių Organizacijos advokato ir Pakistano vyriausybės atstovo žiniasklaidai. Archyvinėje filmuotoje medžiagoje parodytas Langas su gėlių vainiku apie kaklą, nuvykęs vizito į Pakistaną tuomet, kai buvo ministras pirmininkas. Cituotas Lango atstovas spaudai pareiškė, esą buvęs premjeras nieko nežino apie tuos pranešimus ir atsisako komentuoti. Britų vyriausybė nuosekliai atmeta reikalavimus atlikti tyrimą. Programa persijungė į orų prognozę, ir tai buvo viskas.

Aš apsidairiau po laukiamąjį. Visi kiti išliko ramūs. Tačiau kažkodėl pajutau, lyg kažkas būtų perbraukęs man per stuburą maišeliu ledo. Išsitraukiau mobilųjį ir paskambinau Rikui. Nebeprisimiau, ar jis jau sugrįžo į Ameriką, ar dar ne. Kaip paaiškėjo, sėdėjo už mylios „British Airways" laukiamojoje salėje, laukdamas savo skrydžio reiso į Niujorką.

— Ar ką tik matei žinias? — paklausiau.

Skirtingai nei aš, Rikas nepajėgdavo atsiplėšti nuo žinių.

— Lango istoriją? Žinoma.

— Kaip manai, tame kas nors yra?

— Iš kur, po šimts, man žinoti? Kam rūpi, jeigu ir yra? Šitaip jo pavardė bent išlieka pirmuosiuose puslapiuose.

— Nemanai, kad turėčiau jį apie tai paklausti?

— Kam bent šūdą svarbu? — Kitame linijos gale išgirdau kažkur stūgaujamą per garsiakalbį pranešimą. — Kviečia į mano reisą. Turiu eiti.

— Dar palūkėk, — skubiai pasakiau, — ar galiu tave kiek patrukdyti? Kai penktadienį buvau užpultas ir apiplėštas — kažkaip tada man atrodė ne itin logiška, kad jie nepasiėmė mano piniginės, o pabėgo tik su rankraščiu. Bet kai žiūrėjau šias žinias... na, aš tik pagalvojau: ar tau neatrodo, kad jie pamanė mane nešantis Lango memuarus?

— Bet iš kur galėjo žinoti? — suglumęs paklausė Rikas. — Juk susitikai tik su Medoksu ir Krolu. O aš vis dar derėjausi dėl sutarties.

— Na, galbūt kas nors stebėjo leidyklą, o paskui mane išėjusį sekė. Juk tas plastikinis maišas *buvo* ryškiai geltonas, Rikai. Lyg neščiausi signalinę raketą. — Ir tada man toptelėjo kita mintis, tokia baugi, kad nežinojau, nuo ko pradėti. — Kol dar klausaisi — ką tu žinai apie Sidnį Krolą?

— Jaunąjį Sidą? — Rikas sužavėtas nusikrizeno. — Tai bent, betgi jis ir tipas, ar ne? Netrukus tokius padorius kaip aš sukčius paliks be darbo. Jisai sandėrius sudaro už pastovų honorarą, o ne už komisinius, ir tu nerasi kokio buvusio prezidento ar kabineto nario, kuris nenorėtų turėti jo savo komandoje. Kodėl?

— Ar negali taip būti, — dvejodamas ištariau ir pareiškiau mintį, šiai daugmaž dar besiformuojant, — kad jis įdavė man tą rankraštį manydamas, jog jeigu kas nors seka, atrodys, lyg aš palieku leidyklos pastatą nešinas Adamo Lango knyga?

— Kurų velnių jam reikėtų šitaip pasielgti?

— Nežinau. Gal dėl įdomumo? Pažiūrėti, kas atsitiks?

— Pažiūrėti, ar tu būsi užpultas?

— Gerai, tvarka, skamba beprotiškai, bet tik minutėlę pagalvok. Kodėl leidėjai dėl šio rankraščio tokie paranojiški? Net Kvigliui neduota jo pamatyti. Kodėl jie nenori išleisti rankraščio iš Amerikos? Galbūt jiems atrodo, jog kažkas čionai žūtbūt stengiasi jį užvaldyti.

— Taigi?

— Taigi galbūt Krolas naudojosi manimi kaip jauku — lyg kokiu pririštu ožiu — norėdamas pasižiūrėti, kas šios knygos vaikosi, ir sužinoti, ar toli bus linkstama eiti.

Dar tardamas šiuos žodžius supratau, kad jie skamba juokingai.

— Betgi Lango knyga — nuobodus šūdo gabalas! — pareiškė Rikas. — Vieninteliai žmones, nuo kurių jie nori laikyti ją kuo toliau — tai nuo savo akcininkų! Štai *kodėl* ir slepiama.

Pasijaučiau kvailai. Jau mielai būčiau atsisakęs tos temos, bet Rikas pernelyg ja mėgavosi.

— „Pririštas ožys"! — netgi be telefono girdėjau jį nusikvatojant kitame terminale. — Nagi, išsiaiškinkime. Pagal tavo teoriją kažkas turėjo žinoti, kad Krolas Londone, žinoti, kur jis bus penktadienio rytą, žinoti, ką jis atvyko aptarti...

— Gerai, — tariau. — Palikim tai.

— ...*žinoti*, kad jis ką tik įdavė rankraštį naujam rašytojui vaiduokliui, žinoti, kas tu toks, kai išėjai iš susitikimo, žinoti, kur gyveni. Juk sakei, kad jie tavęs laukė, tiesa? Oho! Bent operacija turėjo būti. Per didelė, jei galvotume apie kokį nors laikraštį. Tikriausiai tai buvo *vyriausybinis...*

— Pamiršk. — Pagaliau man pavyko jį pertraukti. — Verčiau žiūrėk, kad nepavėluotum į reisą.

— Aha, tu teisus. Ką gi, laimingos kelionės. Kiek numik lėktuve. Tavo balsas keistai skamba. Pasikalbėsime ateinančią savaitę. Ir nesijaudink dėl to.

Jis išjungė telefoną.

Likau stovėti laikydamas savo tylintį mobiliuką. Tikra tiesa. Mano

balsas skambėjo keistai. Nuėjau į vyrų tualetą. Mėlynė, kur penktadienį man buvo smogta, dar labiau prisirpo, patamsėjo ir įgijo purpurinį atspalvį, pakraščiuose su gelsvumu, lyg kokia sprogstanti supernova astronomijos vadovėlyje.

Netrukus pranešta, kad keleiviai laipinami į Bostono reisą, ir kai tik pakilome į orą, nervai man nusiramino. Mėgstu tą akimirką, kai nuobodžiai pilkas kraštovaizdis po tavimi staigiai išnyksta iš akių ir lėktuvas pro debesį išnyra į skaistų spindesį. Kas gali likti prislėgtas, kai aplinkui tvieskia saulė, o kiti vargšai žmoneliai teberopoja po žemę? Aš išlenkiau taurelę. Žiūrėjau filmą. Šiek tiek nusnūdau. Bet taip pat, turiu prisipažinti, išnaršiau tą verslo klasės saloną dėl kiekvieno sekmadieninio laikraščio, kurį tik pavyko surasti, nors sykį nekreipdamas dėmesio į sporto puslapius, ir perskaičiau viską, kas buvo parašyta apie Adamą Langą ir anuos keturis įtariamus teroristus.

*

Galutinai priartėjome leistis į Logano oro uostą pirmą dienos vietiniu laiku.

Kai skriejome žemai virš Bostono uosto, saulė, kurią visą dieną vijomės, tartum keliavo virš vandens drauge su mumis, išryškindama vieną po kito miesto centro dangoraižius: aukštyn kyšančias baltas ir mėlynas, auksines ir sidabrines kolonas, stiklo ir plieno fejerverko reginį. O, Amerika! Mano iš naujo atrastoji šalie — manoji šalie, kur knygų rinka penkis kartus didesnė nei Jungtinėje Karalystėje, spindėk savo šviesa į mane! Stovėdamas eilutėje prie Imigracijos tarnybos stalo aš bemaž niūniavau „Žvaigždėmis nusagstytą vėliavą“*. Netgi tipas iš Krašto saugumo departamento — įkūnijantis taisyklę, kad kuo labiau liaudiškas institucijos pavadinimas, tuo labiau jos veikla stalinistinė — nepajėgė išklibinti manojo optimizmo. Jisai sėdėjo už stiklinės pertvaros, raukydamasis vien nuo minties, kad kažkas skrenda tris

* Jungtinių Amerikos Valstijų himnas.

tūkstančius mylių vien tam, jog vidur žiemos praleistų mėnesį Martas Vinjarde. Kai išsiaiškino, kad esu rašytojas, turbūt nebūtų elgęsis su manimi įtariau, jeigu vilkėčiau oranžiniu parašiutininko kombinezonu.

— Kokias knygas rašote?

— Autobiografijas.

Tai akivaizdžiai jį suglumino. Įtarė, kad pajuokavau, bet nebuvo tuo tikras.

— Autobiografijas, a? Kad tą darytum, ar nereikia būti įžymybe?

— Dabar jau ne.

Jis atidžiai mane nužvelgė, paskui pamažu palingavo galvą kaip pavargęs šventasis Petras prie Perlų Vartų, susidūręs su dar vienu nusidėjėliu, besistengiančiu prasmukti į rojų.

— Dabar jau ne, — pakartojo su begaliniu pasidygėjimu balse. Pasiėmęs metalinį antspaudą, du kartus juo trinktelėjo. Įleido mane trisdešimčiai dienų.

Atlikęs imigracijos formalumus, įsijungiau mobilųjį. Jame pasirodė sveikinamoji žinutė nuo Lango padėjėjos, tokios Amelijos Blai, atsiprašančios, kad neatsiuntė į oro uostą vairuotojo paimti manęs. Užtat siūlė sėsti į autobusą, vežantį į kelto terminalą Vuds Houle ir pažadėjo, kad išsilaipinus Martas Vinjarde mane pasitiks automobilis. Belaukdamas autobuso nusipirkau *New York Times* ir *Boston Globe*, norėdamas pasižiūrėti, ar juose įdėtas straipsnis apie Langą, bet medžiaga arba buvo perduota pavėluotai, arba čionykščių nedomino.

Autobusas buvo apytuštis, ir aš sėdėjau priekyje, šalia vairuotojo, kol mes greitkelių raizgalyne stūmėmės į pietus, palikdami miestą ir atsidurdami atviruose laukuose. Spaudė kelių laipsnių šaltis, dangus buvo giedras, bet neseniai snigta. Sniegas, sustumtas kalnais į kelkraščius, didžiulėmis vilnijančiomis baltumos ir žalumos bangomis besidriekiančiame į abi puses miške siekė net aukštesnes medžių šakas. Naujoji Anglija iš esmės yra Senoji Anglija, primaitinta steroidais — platesni keliai, didesni miškai, daugiau erdvės; net dangus atrodė milžiniškas ir žvilgantis. Įsivaizduodamas apniukusią lietingą Lon-

dono naktį, kontrastuojančia su šiuo žaižaruojančiu žiemos popietės kraštovaizdžiu, pasijaučiau laimįs laiko. Bet po truputėlį pradėjo temti ir čia. Kol pasiekėm Vuds Houlą ir sustojome prie kelto terminalo, turbūt buvo bemaž šešios, ir tuo metu jau danguje žibėjo mėnulis ir žvaigždės.

Gana keista, tačiau tik išvydęs kelto iškabą prisiminiau Makeirą. Nieko nuostabaus: prie šio užduoties aspekto, kad atsidursiu mirusio žmogaus vietoje, man nelabai patiko ilgiau apsistoti, ypač po to, kai buvau užpultas ir apiplėštas. Bet stumiantis lagaminą ant ratukų prie bilietų kasos susimokėti už perkėlimą, o paskui vėl įžengiant į smelkiantį vėją, man buvo nesunku įsivaizduoti savo pirmtaką, vos prieš tris savaites atliekantį tuos pačius veiksmus. Žinoma, jis tada buvo girtas, o aš dabar — ne. Apsidairiau aplink. Tuoj kitapus automobilių aikštelės švietė keli barai. Galbūt jis užėjo į vieną iš jų? Ir aš pats būčiau ne prieš išmesti taurelę. Betgi tuomet galėčiau pataikyti atsisėsti ant lygiai tos pačios baro taburetės kaip ir jis, o tai būtų buvę šiurpu, pagalvojau, tartum dalyvautum ekskursijoje po Holivudą tomis žmogžudysčių vietomis. Užtat atsistojau į kitų keleivių eilutę ir pasisukęs į sieną, kad apsisaugočiau nuo vėjo, pamėginau skaityti sekmadieninę *Times* laidą. Ant vienos lentos buvo nudažytos raidės: ŠIUO METU GRĖSMĖS LYGIS VISOJE ŠALYJE PADIDĖJĘS. Užuodžiau jūros dvelksmą, bet buvo per tamsu ją įmatyti.

Bėda ta, kad jeigu sykį pradedi apie ką nors galvoti, niekada nebegali prisiversti sustoti. Daugelis automobilių, laukiančių užvažiuoti ant kelto, stovėjo veikiančiais varikliais, kad vairuotojai galėtų per šaltį salone įsijungti šildytuvus, ir aš nevalingai akimis ieškojau tarp jų rusvo fordo „Escape SUV“. Paskui, kai galiausiai įlipau į laivą ir žvangančia metaline laiptine užkopiau į keleivių denį, pagalvojau, ar kaip tik šitaip tada žengė Makeira. Paliepiau sau išmesti jį iš minčių, nėra ko taip save jaudinti. Bet, matyt, vaiduokliai ir rašytojai, vaiduokliškai padedantys kitiems rašyti, savaime keliauja drauge. Sėdėjau tvankiame keleivių salone, tyrinėdamas paprastus, dorus bendrakelionių veidus, o paskui,

kai laivas sudrebėjo ir atsiskyrė nuo terminalo, sulanksčiau laikraštį ir išėjau į atvirą viršutinįjį denį.

Stebėtina, kaip šaltis ir tamsa drauge susimoko viską pakeisti. Įsivaizduoju, Martas Vinjardo keltas vasaros vakarą tikriausiai atrodytų žavus. Didelis dryžuotas kaminas tiesiog kaip iš kokios pasakų knygos iliustracijos, deniu nusidriekusios eilės atgręžtų į jūrą mėlynų plastikinių kėdžių, kuriuose sėdi šeimos, apsirengusios šortais ir trumparankoviais marškinėliais, tartum nuobodžiaujantys paaugliai aplinkui bruzduliuoja susijaudinę tėtušiai. Bet šią sausio naktį denis buvo tuščias, šiaurys, pučiantis nuo Kodo kyšulio, skverbėsi kiaurai pro mano striukę ir marškinius, versdamas odą šiurpti. Vuds Houlo žiburiai pamažu tolo. Praplaukėme pro žyminčią kelią į kanalą bują, pašėlusiai siūbuojančią į visas puses, lyg stengtųsi išsivaduoti iš kokios povandeninės pabaisos. Kartu su bangomis laidotuviškai skambėjo jos varpas, o bjaurios putos lekiojo it raganos spjūviai.

Įsigrūdau rankas į kišenes, susigūžiau, įtraukdamas galvą tarp pečių, ir netvirtai perėjau per denį prie dešiniojo borto. Turėklai siekė tik ligi juosmens, ir aš pirmą sykį įvertinau, kaip lengvai Makeira galėjo per juos iškristi. Tiesą sakant, turėjau stipriai įsitverti, kad pats nenuslysčiau jūron. Riko būta teisaus. Riba tarp nelaimingo atsitikimo ir savižudybės ne visada aiški. Galima žūti, netgi iš tikrųjų tam mintyse neapsisprendus. Vien tik per daug persisvėręs laukan ir mėgindamas įsivaizduoti, koks būtų jausmas, galėtum kaipmat persiversti per turėklus. Nukristum į tą banguojančią ledinę juodą jūrą ir stipriai pūkštelėjęs atsidurtum dešimt pėdų po vandeniu, o kol iškiltum į paviršių, laivas, ko gero, būtų jau už šimto jardų. Vyliausi, kad Makeira buvo ganėtinai prisipylęs kaušalo, kad šis atbukintų siaubą, bet abejoju, ar atsirastų pasaulyje girtuoklis, kuris neišblaivėtų paniręs į jūrą, kai jos temperatūra vos puse laipsnio aukščiau už šalimo tašką.

Ir niekas nebūtų girdėjęs jo įkrentant! Tai dar kitas dalykas. Atmosferinės sąlygos nebuvo tokios prastos kaip prieš tris savaites, ir vis dėlto, apsidairęs po denį, nepamačiau nė gyvos dvasios. Tuomet iš

tikrųjų pradėjau drebėti, mano dantys barškėjo kaip koks atrakcionų parko naujovės mechanizmas.

Nulipau apačion į barą išgerti.

*

Apsukome Vest Čopo švyturį ir įplaukėme į kelto terminalą Vinjard Heivene prieš pat septynias; prisišvartavome prie prieplaukos žvangant grandinėms ir laivui stuktelint taip, kad aš be maža ko nulėkiau nuo laiptų. Gerai, kad nesitikėjau pasitinkančiųjų delegacijos, nes tokios ir nebuvo, tik vienas pagyvenęs vietinis taksistas, laikantis rankoje iš bloknoto išplėštą lapelį su jame iškreiptai užrašyta mano pavarde. Kol jis krovė į galą mano lagaminą, vėjo gūsis pakėlė nuo žemės didelę skiautę skaidraus plastiko ir pasiuntė besisukiojančią ir besiplaikstančią per ledą į automobilių aikštelę. Dangus kone iki baltumo buvo grūste prigrūstas žvaigždžių.

Turėjau nusipirkęs turistinį vadovą po salą, tad miglotai nutuokiau, į ką leidžiuosi. Vasara gyventojų čia yra šimtas tūkstančių, bet kai atostogautojai uždaro savo vasarnamius ir išmigruoja į vakarus žiemoti, skaičius nukrenta iki penkiolikos tūkstančių. Šie — ištvermingi čionykščiai saliečiai: žmonės, vadinantys žemyninę dalį „Amerika". Esama pora automagistralių, vienas šviesoforas ir dešimtis ilgų smėlėtų keliukų, vedančių į vietas tokiais pavadinimais kaip Skvibnoket Pondas ir Džobs Nek Kouvas. Visą kelią taksistas nepratarė nė žodžio, tik įdėmiai tyrinėjo mane užpakalinio vaizdo veidrodėlyje. Dvidešimtą kartą žvilgsniu susidūręs su jo traiškanotomis akimis pagalvojau, ar esama kokios nors priežasties, dėl kurios jam nepatinka mane pasitikti. Galbūt jį nuo ko nors atitraukiu. Sunku įsivaizduoti, nuo ko. Gatvės aplinkui kelto terminalą buvo beveik tuščios, o kai išvažiavome iš Vinjard Heiveno ir įsukome į pagrindinį plentą, nebebuvo ką matyti — vien tamsa.

Mano jau keliauta septyniolika valandų. Nežinojau, nei kur esu, nei koks kraštovaizdis skrieja pro šalį, netgi nei kur važiuoju. Visos pa-

stangos užmegzti pokalbį ėjo perniek. Nemačiau nieko, išskyrus savo atvaizdą šaltame lango tamsyje. Jaučiausi taip, lyg būčiau atkakęs į pasaulio kraštą kaip koks septynioliktojo amžiaus anglų tyrinėtojas, netrukus turėsiantis pirmą kartą susidurti su čiabuviais vampanoagais*. Aš garsiai nusižiovavau ir skubiai užsidengiau atbula plaštaka burną.

— Atleiskite, — atsiprašiau bekūnių akių užpakalinio vaizdo veidrodėlyje. — Ten, iš kur atvykstu, jau po vidurnakčio.

Jis papurtė galvą. Iš pradžių nesupratau, ar jis užjaučia, ar smerkia; paskui sumojau, kad mėgina man pasakyti, jog nėra prasmės su juo kalbėtis: esąs kurčias. Aš vėl įsispoksojau pro langą.

Po kurio laiko privažiavome kryžkelę ir pasukome kairėn, į, kaip spėjau, turbūt Edgartauną, baltų lentinių namų gyvenvietę su baltomis statinių tvoromis, sodeliais ir verandomis, apšviestą puošnių karalienės Viktorijos epochos stiliaus gatvės žibintų. Devyni iš dešimties namų dunksojo tamsūs, bet pro kelis langus, iš kurių liejosi geltona šviesa, suspėjau trumpai pamatyti aliejinius paveikslus su burlaiviais ir barzdotus protėvius. Kalvos apačioje, už senosios banginių medžiotojų bažnyčios, didžiulis ūkanotas mėnulis liejo ant malksnų stogų sidabrinę šviesą, ir todėl toliau matėsi laivų stiebų siluetai uoste. Iš kelių kaminų rangėsi kūrenamų malkų dūmai. Pasijaučiau, tartum važiuočiau per filmo *Mobis Dikas* scenovaizdį. Priekinės automobilio šviesos išgriebė iš tamsos Čapakvuidiko kelto kelženklį, ir netrukus po to mes sustojome prie „Švyturio vaizdo" viešbučio.

Vėlgi galiu įsivaizduoti šią aplinką vasarą: verandoje sukrauti kibirėliai, kastuvėliai ir žvejybos tinklai, prie durų palikti virviniai sandalai, atsinešto iš paplūdimio balto smėlio pėdsakai — ir panašūs dalykai. Bet ne sezono metu didelis senas medinis viešbutis vėjyje girgždėjo ir poškėjo it užplaukęs ant rifo burlaivis. Spėju, valdytojai turbūt laukė pavasario — tada nugrandys nupūslėjusį dažytų lentų paviršių ir nu-

* Čiabuvių Š. Amerikos indėnų tautelė, anksčiau gyvenusi Rod Ailende ir pietrytiniame Masačusetse, įskaitant ir Martas Vinjardą.

plaus nuo langų druskos apnašą. Kažkur netoli tamsoje daužėsi jūra. Stovėjau nešinas lagaminu ant lentinio klojinio ir bemaž su nostalgija lydėjau akimis išnykstančias už kampo taksi šviesas.

Viduje, vestibiulyje, mergina, vilkinti kaip karalienės Viktorijos laikų kambarinė, su nėriniuotu kyku, įteikė man žinutę iš Lango biuro. Rytoj dešimtą ryto manęs atvažiuos pasiimti, ir privalau turėti prie savęs pasą, kurį parodysiu apsaugai. Pradėjau jaustis lyg žmogus slėpiningoje ekskursijoje: vos tik atsiduriu vienoje vietoje, man duoda naujas nuorodas, pagal kurias galėčiau keliauti į kitą. Viešbutis buvo tuščias, restoranas — tamsus. Man pasakyta, kad galiu įsikurti bet kuriame kambaryje, tad pasirinkau antrame aukšte, su rašomuoju stalu, kur galėčiau dirbti, ir senojo Edgartauno fotografijomis ant sienos: Džono Kofino* namas, apie 1890 metus, banginių medžiotojų laivas *Puikusis* Osborno prieplaukoje, apie 1870 metus. Registratorei išėjus, pasidėjau ant rašomojo stalo nešiojamąjį kompiuterį, klausimų sąrašą ir straipsnius, kuriuos buvau išsiplėšęs iš sekmadieninių laikraščių, ir tada išsitiesiau ant lovos.

Išsyk užmigau ir neprabudau iki antros paryčiui, o tada mano organizmo laikrodis, tebeprisiderinęs prie Londono laiko, pradėjo mušti valandas it Didysis Benas. Dešimt minučių ieškojau mini baro, iki supratau, kad tokio čia nėra. Impulsyviai paskambinau Keitės namų telefono numeriu. Ką būtent ketinau jai pasakyti, visai nenutuokiau. Šiaip ar taip, vis tiek niekas neatsiliepė. Jau norėjau išjungti telefoną, bet pasijutau kažką vapaliojąs jos atsakikliui. Tikriausiai ji labai anksti išėjo į darbą. Arba taip, arba iš vakaro negrįžusi namo. Tai vertė susimąstyti, ir aš, kaip dera, apie tai pagalvojau. Nuo to, kad neturėjau ką kaltinti, tiktai patį save, nepasijaučiau nė kiek geriau. Palindau po dušu ir vėl sugrįžau į lovą, užgesinau lempą ir užsitraukiau iki pat smakro drėgnas antklodes. Kas kelias sekundes lėti švyturio žybsniai užliedavo

* Kofinai (Coffins) — sena persikėlėlių iš Normandijos giminė, kurios vienas iš atstovų, kalvis Džonas Kofinas, 1682 m. įsikūrė Martas Vinjarde.

kambarį silpna raudona žara. Turbūt gulėjau valandas plačiai atsimerkęs, nemiegodamas, tačiau tartum atsiskyręs nuo kūno, ir šitaip praėjo mano pirma naktis Martas Vinjarde.

*

Kraštovaizdis, kurį kitą rytą palengva išryškino aušra, buvo lygus ir sudarytas jūros samplovų. Po mano langais anapus kelio sruvo upokšnis, toliau žėlė meldai, o už šių plytėjo paplūdimys ir jūra. Dailus karalienės Viktorijos epochos švyturys su varpo pavidalo stogu ir suvirintos geležies balkonu žvelgė per sąsiaurį į ilgą, žemą nerijos ruožą už kokios mylios. Ten, sumojau, tikriausiai Čapakvuidikas. Eskadrilė iš šimtų baltų žuvėdrų, susispietusių taip tankiai, kaip guotas žuvų vandenyje, kilo aukštai į padanges, sklendė ir vėl smigo žemyn viršum seklių bangų.

Nulipau apačion ir užsisakiau sotų pusrytį. Iš kioskelio šalia registratūros nusipirkau *The New York Times* egzempliorių. Straipsnis, kurio ieškojau, buvo giliai užslėptas pasaulio naujienų skyriuje ir dar nukištas į pačią puslapio apačią, kad liktų kuo labiau nepastebimas:

> Londonas (AP*) — Anot čionykščių sekmadienio laikraščių pranešimų, buvęs Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas Adamas Langas leido neteisėtai panaudoti britų specialiosios paskirties oro desantininkų grupei sučiupti Pakistane keturis įtariamuosius „Al Qaeda" teroristus ir paskui perduoti juos CŽV apklausai.
>
> Tie žmonės, — Nasiras Ašrafas, Šekilas Kvazis, Salimas Chanas ir Farukas Achmedas, — visi Didžiosios Britanijos piliečiai, prieš penkerius metus buvo sučiupti Pakistano mieste Pešavare. Visi neva buvo pergabenti iš šalies į slaptą vietą ir kankinti. Ponai Kvazis, Chanas ir Achmedas toliau trejus metus buvo laikomi Gvantaname. Šiuo metu Amerikos kalėjime lieka tik ponas Achmedas.
>
> Pasak dokumentų, gautų Londono *Sunday Times*, ponas Langas

* „Associated Press" — stambiausia JAV informacijos agentūra.

asmeniškai pritarė operacijai „Audra“ — slaptai užduočiai elitiniams Jungtinės Karalystės specialiosios paskirties oro desantinių pajėgų (SAS) grupei pagrobti tuos keturis žmones. Pagal Jungtinės Karalystės ir tarptautinę teisę tokia operacija turėjusi būti nelegali.

Britų Gynybos ministerija vakar vakare atsisakė komentuoti tiek dokumentų autentiškumą, tiek vykdytą operaciją „Audra“. Pono Lango atstovas spaudai pasakė, kad buvęs premjeras neketina padaryti pareiškimo.

Perskaičiau straipsnį tris kartus. Neatrodė, kad daug ką pridurtų. O gal vis dėlto? Sunku buvo ką nors daugiau pasakyti. Moralinės nuostatos nūnai nebėra tokios griežtos kaip anksčiau. Metodai, kuriuos mano tėvo karta būtų laikiusi peržengiančiais leistinas ribas net ir kovojant su naciais, — pavyzdžiui, kankinimus, — dabar, matyt, priimtini kaip civilizuotas elgesys. Nusprendžiau, kad dešimt procentų gyventojų, kuriems rūpi panašūs dalykai, turėtų būti pasibaisėję tokiu pranešimu, tariant, kad jiems išvis pavyko šį aptikti; likę devyniasdešimt procentų veikiausiai tik gūžtelėtų pečiais. Mums pasakyta, kad Laisvasis pasaulis vaikščioja tamsiąja puse.

Turėjau prastumti dar porą valandų, kol automobilis atvažiuos manęs paimti, tad išėjau pasivaikštinėti mediniu tiltu iki švyturio, o paskui neskubėdamas nužingsniavau į Edgartauną. Dieną miestukas atrodė dar labiau tuščias nei praėjusią naktį. Šaligatviais niekieno netrukdomos viena kitą vaikėsi ir spruko į medžius voverės. Praėjau turbūt kokias dvi dešimtis tų spalvingų devynioliktojo amžiaus banginių medžioklės laivų kapitonų namų, ir neatrodė, kad kuriame nors kas gyventų. Ant aptvertų stogų aikštelių — nė gyvos dvasios. Tenai nestovėjo juodomis skaromis apsigobusių moterų, liūdnai žvelgiančių į jūrą, laukiančių grįžtant savo šeimos vyrų — turbūt todėl, kad šeimos vyrai dabar visi Volstrite. Restoranai uždaryti; mažutėlės brangios galanterijos parduotuvėlės ir galerijos visiškai be prekių. Norėjau nusipirkti vėjo neprapučiamą striukę, bet niekur nebuvo atdara. Vitrinose

vien dulkės ir vabzdžių lukštai. „Dėkui už nuostabų sezoną!!! — skelbė atvirukai. — Pasimatysime pavasarį!“

Tas pat ir uoste. Pagrindinės jo spalvos — pilka ir balta: pilka jūra, baltas dangus, pilki malksnų stogai, baltos lentinės sienos, balti vėliavų stiebai, orų nugairinti melsva ir žalsva pilkuma pirsai, ant kurių tupėjo taip pat pilki ir balti kirai. Tartum visas vietovės spalvas būtų suderinusi Marta Stiuart*. Žmogus ir Gamta. Net saulė, dabar neryškiai kybanti virš Čapakvuidiko, turėjo tiek gero skonio, jog švietė blyškiai baltai.

Prisidengiau delnu akis ir prisimerkęs žvelgiau į tolimą paplūdimio ruožą su pavieniais vasarnamiais. Kaip tik ten katastrofiškai į blogąją pusę pakrypo senatoriaus Edvardo Kenedžio karjera*. Mano žiniomis, visas Martas Vinjardas buvo vasaros pramogų vieta Kenedžiams, kurie mėgdavo ištisą dieną buriuoti iš Hajanisporto. Pasakojama, kaip Džonas savo prezidentavimo metu norėjo prišvartuoti savo laivą privačioje Edgartauno jachtklubo prieplaukoje, bet nusprendė plaukti šalin, kai pamatė daugybę klubo narių, visų ligi vieno respublikonų, stovinčių sukryžiuotomis ant krūtinių rankomis, stebinčių jį ir provokuojančių išlipti į krantą. Tai vyko vasarą, iki jis buvo nušautas.

Kelios prišvartuotos jachtos dabar buvo uždengtos žiemai. Jūroje judėjo tik vienintelė žvejų valtis su pakabinamu už borto motoru, slenkanti omarų gaudyklių link. Šiek tiek pasėdėjau ant suolo, laukdamas, gal kas nors įvyks. Kirai sklandė, nardė ore ir krykavo. Netoliese vėjas brazdino į metalinį stiebą vienos jachtos lynus. Tolumoje girdėjosi kaukšėjimas plaktuku — matyt, viena valda buvo atnaujinama vasarai. Kažkoks senis vedžiojosi šunį. O daugiau nesidėjo nieko, kas galėtų atitraukti autorių nuo savo darbo. Nerašytojiška samprata apie rašytojo rojų. Dabar supratau, kodėl Makeira išėjo iš proto.

* Martha Stewart (gim. 1941) — JAV verslo magnatė, rašytoja, leidėja ir namų patarėja. 2001 m. pripažinta trečia įtakingiausia Amerikos moterimi.

** 1969 m. liepos 18 d. Čapakvuidike, po rinkiminio pobūvio važiuodamas automobiliu, senatorius Edvardas Kenedis įkrito nuo tilto į upę, pats išsigelbėjo, bet nesistengdamas padėti paliko nuskęsti važiavusią kartu su juo merginą. Šis incidentas labai sugadino jo, iki tol ketinusio kandidatuoti į JAV prezidentus, politinę reputaciją

4

Rašytojas vaiduoklis taip pat jaus leidėjų spaudimą atkasti ką nors prieštaringa, kad jie galėtų tuo pasinaudoti parduodami teises serialui sukurti ar sukeldami visuomenės susidomėjimą publikacija.

Vaiduokliška autorystė

Vėliau tą rytą senasis draugelis, kurčias taksistas, pasiėmė mane iš viešbučio. Kadangi man buvo užsakyta vieta Edgartauno viešbutyje, savaime suprantama, aš maniau, kad Rainharto valda turi būti kur nors pačiame uoste. Ten stovėjo keletas didelių namų su vaizdu į reidą, su sodais, nuožulniu šlaitu besileidžiančiais privačių prieplaukų link, ir jie man atrodė kaip ideali milijardierių investicija į nekilnojamąjį turtą — o tai parodo, kaip nieko neišmaniau apie tai, ką galima nusipirkti už rimtą kapitalą. Tačiau ne, mes kokias dešimt minučių važiavome užmiesčiu, sekdami kelženkliais į Vest Tisberį, žemą, gausiai miškingą vietovę, ir paskui, man dar nespėjus pastebėti properšos tarp medžių, pasukome kairėn į smėlėtą natūralų keliuką.

Iki šiol dar nebuvau matęs krūminių ąžuolų. Galbūt su visais lapais jie gerai atrodo. Bet abejoju, ar žiemą gamta iš visos savo floros gali pasiūlyti slogesnį vaizdą, nei mylių mylios tų išsiklaipiusių, nykštukinių pelenų spalvos medžių. Vienintelis įrodymas, kad kadaise jų būta gyvų — keli susiraitę rudi lapai. Bemaž tris mylias mes krypavo-

me ir kratėmės siauru miško keliuku, — ir vienintelis gyvūnas, kurį pamatėme, buvo suvažinėtas skunkas, — kol galiausiai privažiavome uždarytus vartus, ir ten, iš tų sustingusių tyrų, materializavosi vyriškis — nešinas lentele popieriams prisegti ir vilkįs tamsiu, neabejotinai firminiu „Crombie“ paltu ir avįs išblizgintais juodais civiliškai persirengusio britų seklio oksfordais*.

Nuleidęs savo pusės langą, padaviau jam pasą. Šaltyje stambus niūrus jo veidas buvo įgijęs plytų spalvą, ausys — terakotos: ne itin patenkintas savo dalia policininkas. Atrodė, lyg būtų buvęs paskirtas į Karibus dvi savaites saugoti vieną iš karalienės anūkių ir tik paskutinę minutę sužinojęs, kad yra nukreiptas čionai. Jis raukėsi žymėdamasis mano pavardę prisegtame prie lentelės sąraše, paskui nusišluostė nuo nosies galo didelį lašą drėgmės ir apėjo apžiūrinėdamas taksi. Kažkur tolumoje girdėjau nepaliaujamai besiverčiančių į krantą bangų mūšą. Jisai sugrįžo ir grąžino pasą tardamas — ar man bent taip pasirodė, nes sumurmėjo tyliai sau po nosimi: „Sveiki atvykę į beprotnamį.“

Staiga man smilktelėjo nervus, tačiau vyliausi, kad pavyko tuo neišsiduoti, nes pirmasis vaiduoklio pasirodymas svarbus. Bandau niekada neparodyti nerimo. Siekiu sudaryti profesionalo įspūdį. Šitaip paprastai elgiamasi prisistatant: chameleoniškai. Pagalvoju, kaip tikriausiai vilkės klientas ir pasistengiu apsirengti taip pat. Eidamas susitikti su futbolininku, galiu apsiauti sportbačiais; dėl popdainininko — apsivilkti odine striuke. Savo išvis pirmam susitikimui su buvusiu ministru pirmininku nusprendžiau nevilkėti kostiumu, — pernelyg oficialu: atrodyčiau kaip jo advokatas ar buhalteris, — o pasirinkau šviesiai mėlynus marškinius, kuklų dryžuotą kaklaraištį, sportinio fasono švarką ir pilkas kelnes. Plaukus buvau tvarkingai susišukavęs, dantis išsivalęs šepetėliu ir vaškuotu siūlu, visas išsipurškęs dezodorantu. Apskritai — pasirengęs kaip niekada. *Į beprotnamį?* Ar iš tikrųjų jis taip pasakė? Vėl pasižiūrėjau į policininką, bet šis jau buvo dingęs iš akių,

* Tvirti, storos odos suvarstomi pusbačiai.

Plačiai atsidarė vartai, keliukas vingiavo, ir po kelių akimirkų aš pirmąsyk gavau pamatyti aptvertąją Rainharto rezidenciją: keturis medinius kubo pavidalo pastatus — garažą, sandėlį, porą namukų aptarnaujančiajam personalui — ir aukščiau priekyje patį namą, tik dviejų aukštų, bet platų kaip senoviniai dvaro rūmai, su ilgu žemu stogu ir pora didelių keturkampių plytinių kaminų, kokius galėtum pamatyti krematoriume. Visas likęs pastatas buvo grynai medinis, nors ir nesenas, bet jau orų nugairintas iki sidabriškos pilkumos, kaip ir sodo baldai, metams palikti lauke. Langai šioje pusėje buvo aukšti ir siauri kaip šaudymo angos, o dar pridėjus tą pilkumą ir blokhausus toliau fone, aplinkui supantį mišką ir sargybinį prie vartų, viskas kažkaip panėšėjo į vasarnamį, suprojektuotą Alberto Špėro*; į mintis atėjo Vilko Irštva**.

Dar mums neprivažiavus, atsidarė paradinės durys, ir mane vestibiulyje be šypsenos pasitiko kitas policijos apsaugininkas — vilkintis baltais marškiniais su juodu kaklaraiščiu ir pilka striuke su užtrauktuku. Kol jis greitai apieškojo mano perpetinį krepšį, aš apsidairiau aplink. Per savo darbą buvau sutikęs daugybę turtuolių, bet, manding, dar niekada nesu buvęs milijardieriaus namuose. Ant lygių baltų sienų kabojo eilės afrikietiškų kaukių, o apšviesti stendai su vitrinomis buvo prikrauti medžio drožinių ir primityvių, negrabaus darbo keraminių statulėlių su milžiniškais falais ir torpedinėmis krūtimis — tokių dalykėlių, kokius galėtų padaryti išdykęs vaikas, mokytojui nusigręžus. Visa tai stokojo bet kokio meno, grožio ar estetinės vertės. Pirmoji ponia Rainhart, kaip vėliau sužinojau, buvo Metropoliteno moderniojo meno muziejaus valdybos narė; antroji — Bolivudo aktorė, penkiasdešimčia metų jaunesnė už jį, kurią vesti Rainhartui patarė jo bankininkai, kad galėtų įsiskverbti į Indijos rinką.

Kažkur iš namo gilumos išgirdau kažkokią moterį britišku akcen-

* Albert Speer (1905–1981) — nacistinės Vokietijos architektas, labai mėgtas Hitlerio ir kartais vadintas „pirmuoju Trečiojo Reicho architektu".

** Įtvirtintas Hitlerio būstinės bunkeris tuometiniuose Rytprūsiuose, iš kur II pasaulinio karo metais Hitleris vadovavo Vokietijos ginkluotosioms pajėgoms.

tu šaukiant: „Betgi tai absoliučiai, velniškai *juokinga*!“ Paskui trinktelėjo durys ir laiptais žemyn aukštais kulniukais atkaukšėjo elegantiška blondinė su tamsiai mėlynais švarkeliu ir sijonu, nešina A_4 formato bloknotu kietais juodos ir raudonos spalvų viršeliais.

— Amelija Blai, — su nekintama šypsena prisistatė ji. Veikiausiai kokių keturiasdešimties, bet iš tolo galėtum palaikyti dešimčia metų jaunesne. Gražios, didelės, šviesiai mėlynos akys, bet per daug makiažo, lyg dirbtų prie kosmetikos prekystalio universalinėje parduotuvėje ir kartu būtų įpareigota demonstruoti išsyk visus gaminius. Nuo jos maloniai ir gausiai dvelkė kvepalais. Spėjau, kad ji ir yra ta atstovė spaudai, paminėta šio ryto *Times*. — Deja, Adamas Niujorke ir grįš vėliau, tik į antrą dienos pusę.

„Net pamiršk, kad aš taip pasakiau: tai *sukruštai* juokinga!“ — šūktelėjo nematoma moteris.

Amelija dar truputėlį praplatino šypseną, ir dėl to jos glotniuose rožiniuose skruostuose susiformavo vos pastebimi įtrūkimėliai.

— O Dieve, man taip nemalonu. Apgailestauju, vargšelei Rutai viena iš tų dienų.

Rutai. Tarp Afrikos genčių meno tas vardas trumpai nuskambėjo kaip koks perspėjamasis būgnų bilsmas ar mestos ieties barkštelėjimas. Man nė neatėjo į galvą, kad čia galėtų būti Lango žmona. Maniau, ji likusi namie, Londone. Be kitų dalykų, ji garsėjo ir savo nepriklausomumu.

— Jeigu tai netinkamas metas... — prabilau aš.

— Ne, ne. Ji tikrai nori su jumis susipažinti. Einam, išgersite puodelį kavos. Aš atvesiu ją. Kaip viešbutis? — pridūrė ji atsigręžus per petį. — Tyku?

— Kaip kape.

Atgavau iš Specialiojo skyriaus* agento krepšį ir nusekiau paskui ją į namo gilumą, vilkdamasis moters kvepalų debesyje. Jos labai gra-

* Kriminalinės paieškos valdybos padalinys, vykdantis politinės policijos funkcijas, taip pat saugantis karališkosios šeimos narius, anglų ir užsienio valstybės veikėjus.

žios kojos, pastebėjau; šlaunys einant šiugždėjo nailonu. Ji įvedė mane į kambarį, visą apstatytą kreminės spalvos odiniais baldais, iš ąsotėlio kampe įpylė man kavos, paskui dingo. Kurį laiką stovėjau su puodeliu rankoje prie siekiančių grindis langų, žvelgdamas laukan į valdos užpakalinę dalį. Jokių gėlių lysvių, — veikiausiai šioje nykioje vietoje neaugtų niekas gležna, — tik didelė veja, užsibaigianti už kokio šimto jardų nesveikai rudu pomiškiu. Dar toliau plytėjo ežeras, po begaliniu aliumininiu dangumi lygus it plieno lakštas. Po kairei teritorija šiek tiek kilo į kopas, žyminčias paplūdimio pakraštį. Negirdėjau ošiant vandenyno: langų stiklas buvo per storas — kulkų nepramušamas, vėliau išsiaiškinau.

Skubus Morzės abėcėlės stuksenimas iš galerijos pranešė sugrįžtant Ameliją Blai.

— Man taip nemalonu. Deja, Ruta šiuo metu truputėlį užsiėmusi. Paprašė perduoti, kad apgailestauja. Pasimatys su jumis vėliau. — Amelijos šypsena kažkaip sugriežtėjo. Atrodė tiek pat natūrali kaip ir jos nagų lakas. — Taigi, jeigu baigėte gerti kavą, parodysiu jums, kur mes dirbame.

Ji užsispyrė, kad laiptais kopčiau pirmas.

Namas, paaiškino ji, taip įrengtas, kad visi miegamieji yra pirmame aukšte, o gyvenamasis plotas — viršuje, ir tą pat akimirką, kai mudu patekome į milžinišką atviros erdvės svetainę, aš supratau kodėl. Siena iš kranto pusės buvo ištisai stiklinė. Iš čia nesimatė nieko, kas būtų žmogaus darbo, tik vandenynas, ežeras ir dangus. Pirmykštis reginys: kraštovaizdis nepasikeitęs dešimt tūkstančių metų. Garsui nepralaidus stiklas ir po grindimas išvedžiotas šildymas kūrė prabangios laiko kapsulės, parvarytos atgalios į neolito amžių, įspūdį.

— Tai bent vietelė! — ištariau. — Ar naktimis nejaučiate vienatvės?

— Mes jau čia, — pasakė Amelija atidarydama duris.

Įsekiau paskui ją iš svetainės į gretimą didelį darbo kambarį, kuriame veikiausiai per atostogas dirbdavo Martis Rainhartas. Panašus

vaizdas vėrėsi ir iš čia, išskyrus tai, kad ši perspektyva buvo palankesnė vandenynui, o ne ežerui. Lentynos buvo pilnos knygų apie Vokietijos karo istoriją, jų svastikomis paženklintos nugarėlės nublukintos saulės ir druskingo oro. Stovėjo du rašomieji stalai — mažesnysis kampe, prie jo sėdėjo sekretorė, spausdindama kompiuteriu, ir didesnysis, visiškai švarus, neskaitant galingos motorinės valties fotografijos ir jachtos modelio. Nemalonus senas skeletas, kuris buvo Martis Rainhartas, stovėjo palinkęs prie savo valties vairo — gyvas neiginys seno priežodžio, kad liesumo ar turto niekada nėra per daug.

— Mes — maža komanda, — paaiškino Amelija. — Aš pati, čia — Alisa, — mergina kampe pažvelgė į mus, — ir Liusė, kuri su Adamu Niujorke. Džefas, vairuotojas, irgi Niujorke — šiandien popiet jis parvarys automobilį. Šeši apsaugos pareigūnai iš Jungtinės Karalystės — trys čia ir trys šiuo metu su Adamu. Mums baisiai reikia dar poros rankų, tegul kad ir užsiimti žiniasklaida, bet Adamas negali prisiversti kuo nors pakeisti Maiką. Juodu taip ilgai buvo kartu.

— O kiek laiko jūs su juo?

— Aštuoneri metai. Aš dirbau Dauningo gatvėje. Esu priskirta iš ministrų kabineto sekretoriato.

— Vargšas sekretoriatas.

Ji blykstelėjo nagų lako šypseną.

— Labiausiai ilgiuosi savo vyro.

— Jūs ištekėjusi? Matau, nenešiojate žiedo.

— Liūdna, bet negaliu. Jis gerokai per didelis. Kai einu per oro uosto saugos patikrą, aparatas pypsi.

— A. — Mudu puikiai vienas kitą supratome.

— Rainhartai taip pat turi nuolatos čia gyvenančią namų darbininkų vietnamiečių porą, bet abu tokie kuklūs, kad bemaž jų nepastebi. Ji prižiūri namą, o jis — sodą. Depė ir Dakė.

— Kuris yra kuris?

— Dakė — vyras. Savaime suprantama.

Išsiėmusi iš gražiai pasiūto švarkelio raktą, ji atrakino didelę vario ir alavo lydinio dokumentų spintą ir ištraukė dėželę su byla.

— To negalima išsinešti iš šio kambario, — pasakė ji, padėdama bylą ant rašomojo stalo. — Ir kopijuoti. Galite kai ką išsirašyti, bet privalau jums priminti, kad esate pasirašęs įsipareigojimą dėl konfidencialumo. Turite šešias valandas tam perskaityti, iki Adamas grįš iš Niujorko. Liepsiu atsiųsti jums priešpiečiams sumuštinį. Alisa, eime. Juk nenorime, kad jį bent kas blaškytų, tiesa?

Kai jiedvi išėjo, aš atsisėdau į odinį sukamąjį krėslą, išsiėmiau nešiojamąjį kompiuterį, įsijungiau jį ir sukūriau dokumentą, pavadindamas „Lango MM“. Paskui pasilaisvinau kaklaraištį, nusisegiau nuo riešo ir pasidėjau ant stalo šalia bylos laikrodį. Kelias sekundes leidau sau sukiotis į šonus Rainharto krėsle, mėgaudamasis vandenyno vaizdu ir apskritai pasaulio diktatoriaus pojūčiu. Paskui atidariau dėželės dangtį, išsikėliau rankraštį ir pradėjau skaityti.

*

Visos geros knygos yra skirtingos, bet visos prastos — lygiai tokios pačios. Žinau tai kaip faktą, nes pagal savo darbo profilį perskaitau daugybę prastų knygų — knygų tokių prastų, kad jos nė nespausdinamos, o tai nemažai reiškia, atsižvelgiant į viską, kas yra išspausdinama.

Ir visoms joms, toms prastoms knygoms, ar tai būtų romanai, ar memuarai, bendra štai kas: *jos neskamba tiesa*. Aš nesakau, kad gera knyga būtinai *perteikia* tiesą, tik kol ją skaitai *jauti* tai esant tiesą. Vienas mano draugas, dirbantis leidybos srityje, vadina tai „hidroplano testu“ — po vieno filmo, kurį jis kadaise matė apie Londono gyventojus, prasidedančiu scena, kaip pagrindinis herojus atvyksta į darbą hidroplanu, kurį nutupdo ant Temzės. Nuo šios vietos, sakė mano draugas, nebuvo prasmės toliau žiūrėti.

Adamo Lango memuarai neišlaiko „hidroplano testo“.

Ne dėl to, kad faktai juose buvo būtinai neteisingi, — šiame etape kol kas ne man apie tai spręsti, — veikiau kažkaip jautėsi, kad visa knyga netikra, lyg jos viduryje būtų tuštuma. Ji susidėjo iš šešiolikos skyrių, išdėstytų chronologine seka: „Ankstyvieji metai“, „Į politiką“,

„Sunkumai siekiant lyderystės“, „Keičiant partiją“, „Pergalė prie balsadėžių“, „Reformuojant vyriausybę“, „Šiaurės Airija“, „Europa“, „Ypatingi santykiai“, „Antra kadencija“, „Terorizmo iššūkis“, „Karas prieš terorizmą“, „Laikantis kurso“, „Niekada nepasiduoti“, „Laikas pasitraukti“, „Viltinga ateitis“. Kiekvienas skyrius buvo nuo dešimties iki dvylikos tūkstančių žodžių ilgumo ir ne tiek parašytas, kiek sudėliotas iš kalbų, oficialių posėdžių protokolų, komunikatų, memorandumų, interviu stenogramų, kanceliarijos dienynų, partijos manifestų ir laikraščių straipsnių. Kartkartėmis Langas leisdavo sau pareikšti privatų jausmą („Aš labai džiaugiausi gimus trečiam vaikui“) ar asmeninį pastebėjimą („Amerikos prezidentas buvo gerokai aukštesnis, nei aš tikėjausi“), ar aštresnę remarką („kaip užsienio reikalų ministras Ričardas Raikartas dažnai atrodė labiau linkęs atstovauti užsieniečių interesui nei atvirkščiai“), bet nelabai dažnai ir ne itin įtikinamai. O kur jo žmona? Vos paminėta.

Šūdo gabalas, taip tai pavadino Rikas. Bet faktiškai tai buvo dar blogiau. Šūdas, cituojant Gorą Vidalą*, turi savą integralumą. O čia — gabalas nieko. Griežtai tikslus ir vis dėlto apskritai melas — kitaip negali būti, pagalvojau. Joks žmogus negalėtų pereiti per gyvenimą ir tiek mažai jausti. Ypač Adamas Langas, kurio savitas politinis bruožas — emocinė empatija. Perverčiau puslapius toliau iki skyriaus, pavadinto „Karas prieš terorizmą“. Jeigu kas nors turėtų sudominti Amerikos skaitytojus, tai tikrai tas turėtų būti čia. Permečiau akimis, ieškodamas žodžių „perdavimas“, „kankinimai“, „CŽV“. Neradau nė vieno, ir, žinoma, visai nepaminėta operacija „Audra“. O kaip karas Viduriniuosiuose Rytuose? Tikriausiai čia bus šiek tiek lengvos kritikos Amerikos prezidento ar Gynybos sekretoriaus, arba ir Valstybės sekretoriaus adresu; nors kokia užuomina apie išdavystę ar nusivylimą; nors kiek užkulisinių sensacingų žinių ar anksčiau įslaptintų dokumentų? Ne. Niekur. Nieko. Nurijau seilę, pažodžiui ir metaforiškai, ir vėl pradėjau skaityti nuo pradžios.

*Gore Vidal (g. 1925) — amerikiečių rašytojas, pagarsėjęs savo cinišku humoru ir daugeliu kūrinių apie visuomenės nuosmukį.

Kažkuriuo metu Alisa, sekretorė, turbūt atnešė man sumuštinį su tunu ir butelį mineralinio vandens, nes vėliau, jau po vidudienio, pastebėjau visa tai ant rašomojo stalo galo. Bet buvau pernelyg įnikęs į skaitymą, kad pajėgčiau sustoti, be to, dar nebuvau išalkęs. Tiesą sakant, pradėjau jausti pykulį, stumdamasis tais šešiolika skyrių, vildamasis aptikti toje visiškai tuščioje, sustingusioje, beveidėje prozoje bent kokią įdomesnę vietelę, už kurios galėčiau užsikabinti. Nieko nuostabaus, kad Makeira metėsi nuo Martas Vinjardo kelto jūron. Nieko nuostabaus, kad Medoksas ir Krolas atskrido į Londoną gelbėti projekto. Nieko nuostabaus, kad jie moka man penkiasdešimt tūkstančių dolerių per savaitę. Visi tie tariamai keisti įvykiai tampa visiškai logiški, kai pamatai rankraščio nykumą. Ir dabar tai *mano* reputacija suktuku smigs žemyn, diržais prisegta prie užpakalinės Adamo Lango kamikadziško hidroplano sėdynės. Aš būsiu tas, į kurį rodys pirštais leidėjų pobūviuose, — jeigu tik dar būsiu kviečiamas į tokius, — kaip į rašytoją vaiduoklį, bendradarbiavusį kuriant didžiausią niekalą literatūros istorijoje. Staigiame paranojiškos įžvalgos tvyksnyje įsivaizdavau matąs tikrąjį savo vaidmenį šioje operacijoje: vaikino, kuriam bus suversta kaltė už nesėkmę. Į pavakarę baigiau skaityti paskutinįjį iš šešių šimtų dvidešimt vieno puslapio („Mudu su Ruta žvelgiame į ateitį, kad ir ką ši žadėtų") ir padėjęs rankraštį susiėmiau delnais skruostus, plačiai praverdamas burną ir akis — pakenčiama Edvardo Muncho paveikslo *Klyksmas* imitacija.

Kaip tik tuomet išgirdau tarpduryje kažką kostelint ir pakėlęs akis pamačiau Rutą Lang, stebinčią mane. Dar ir šiandien nežinau, kiek laiko ji ten stovėjo. Ji kilstelėjo ploną juodą antakį:

— Nejau taip blogai? — paklausė.

*

Moteris vilkėjo vyrišku, storu, beformiu baltu megztiniu tokiomis ilgomis rankovėmis, kad buvo matyti tik jos nukramtyti nagai. O kai mudu nulipome apačion, ji užsitempė viršum šio šviesiai mėlyną, lengvą *ka-*

*gulę**, mirksnį išnykdama, kol vilkosi per galvą, ir pagaliau išnirdama susiraukusiu veidu. Trumpai nukirpti jos plaukai styrojo į visas puses it Medūzos spygliai**.

Tai ji pasiūlė pasivaikštinėti. Pasakė, kad atrodau taip, lyg man reikėtų prasimankštinti gryname ore, ir tai buvo beveik tiesa. Surado dėl manęs savo vyro vėjo neprapučiamą striukę, kuri puikiai tiko, ir neperšlampamus aulinius batus, priklausančius namams, ir mudu drauge išžengėme laukan į gūsingą Atlanto orą. Pasukome takučiu palei vejos pakraštį, kildami juo aukštyn. Mums po dešinei plytėjo ežeras su prieplauka, šalia kurios gulėjo į krantą virš sužėlusių nendrių išvilkta ir apversta dugnu aukštyn irklinė valtis. Kairėje pilkavo vandenynas. Priekyje kokias porą mylių driekėsi plikas baltas smėlis, o kai atsigręžiau atgal, vaizdas buvo toks pat, išskyrus tai, kad iš paskos, atsilikęs apie penkiasdešimt jardų, sekė policininkas su paltu.

— Jums turbūt visa tai pakyrėjo, — pasakiau krypteldamas galva į mūsų palydovą.

— Tai jau taip ilgai tęsiasi, kad aš nebepastebiu.

Mudu energingai žengėme prieš vėją. Iš arti paplūdimys neatrodė toks idiliškas. Keistos plastikinės nuolaužos, dervos gumulai, tamsiai mėlynas brezentinis batas, sustandėjęs nuo druskos, medinė troso ritė, nugaišę paukščiai, skeletai ir pavieniai kaulai — tartum eitum šešių eismo juostų greitkeliu. Riaumodamos į krantą vertėsi didžiulės bangos ir nuslūgdavo it pravažiuojantys sunkvežimiai.

— Taigi, — tarė Ruta, — ar labai jis prastas?

— Neskaitėte jo?

— Ne visą.

— Na, — mandagiai išsisukau, — prie rankraščio dar reikia padirbėti.

— Daug?

Trumpai mintyse man šmėkštelėjo žodis „Hirosima“.

* Lengvo audinio neperšlampamoji striukė su gobtuvu (iš pranc. *cagoule* — gobtuvas).
** Čia lyginama ne su mitologine, o su kompiuterinių vaizdo žaidimų pabaisa.

— Jisai sutvarkomas, — pasakiau; turbūt taip ir buvo: juk net ir Hirosima galų gale buvo sutvarkyta. — Visa bėda — galutinis terminas. Būtina padaryti per keturias savaites, o tai mažiau nei po dvi dienas kiekvienam skyriui.

— Per keturias savaites! — Jos juokas buvo kimus, gana nešvankus. — Niekaip jo nepriversite ramiai išsėdėti šitiek ilgai!

— Iš esmės, jam nebūtina pačiam rašyti. Už tai aš gaunu pinigus. Viskas, ką turės daryti — tik kalbėti man.

Ji užsitraukė gobtuvą. Negalėjau kaip reikiant matyti jos veido, tik smailą baltą nosies galą. Visi kalbėjo, kad ji gudresnė už savo vyrą ir mėgo gyvenimą viršūnėse net labiau negu jis. Oficialaus vizito į kokią užsienio šalį paprastai ji vykdavo kartu su juo: nesutikdavo likti namie. Tereikėjo pamatyti per televiziją juodu drauge, kad suprastum, kaip ji maudėsi jo sėkmės spinduliuose. Adamas ir Ruta Langai: Valdžia ir Šlovė. Dabar ji sustojo ir giliai susikišusi rankas į kišenes pasisuko veidu į vandenyną. Paplūdimyje policininkas, lyg žaistų „senelės pėdomis", irgi sustojo.

— Jūs buvote mano idėja, — pasakė ji.

Aš susvyravau vėjyje ir kone išvirtau iš koto.

— Tikrai?

— Taip. Tai jūs parašėte Krisčiui už jį knygą.

Man prireikė minutėlės, kol susigaudžiau, ką ji turėjo omenyje. Kristis Kostelas. Jau seniai buvau apie jį pamiršęs. Tai buvo mano pirmasis bestseleris. Intymūs aštuntojo dešimtmečio roko žvaigždės memuarai. Girtuoklystės, kvaišalai, merginos, automobilio avarija, per kurią vos neužsimušė, chirurginės operacijos, galiausiai reabilitacija ir išsigelbėjimas geros moters glėbyje. Ten buvo visko. Galėtum knygą per Kalėdas padovanoti savo nevalyvam paaugliui sūnui ar pamaldžiai senolei, ir abu vienodai džiugtųsi. Vien tik Jungtinėje Karalystėje jos parduota trys šimtai tūkstančių egzempliorių kietais viršeliais.

— Jūs pažįstate *Kristį*? — Atrodė taip neįtikima.

— Praėjusią žiemą mes viešėjome jo namuose Mustikoje*. Aš skaičiau jo memuarus. Turėjau juos prie lovos.

— Nagi, aš sutrikęs.

— Nejau? Kodėl? Memuarai puikūs, baisiąja prasme. Klausytis jo padrikų pasakojimų per pietus, o paskui matyti, kaip jūs tą viską pavertėte kažkuo panašiu į gyvenimą — aš tuomet Adamui pasakiau: „Štai kokio žmogaus reikia, kad parašytų tavo knygą."

Aš nusijuokiau. Nepajėgiau susiturėti.

— Na, — pasakiau, — tikiuosi, jūsų vyro prisiminimai ne tokie migloti kaip Kriščio.

— Nedėkite į tai vilčių, — perspėjo ji, vėl nusitraukė gobtuvą ir giliai atsikvėpė. Gyva ji atrodė geriau negu per televiziją. Kamera Rutos nekentė bemaž tiek pat, kiek mylėjo jos vyrą. Nepagaudavo moters linksmo budrumo, veido gyvumo. — Dieve, kaip ilgiuosi namų, — pratarė. — Nors ir vaikai šiuo metu universitete. Aš vis jam sakau — tartum būčiau ištekėjusi už Napoleono Šventosios Elenos saloje.

— Tai kodėl negrįžtate į Londoną?

Kurį laiką ji tylėjo ir tik žvelgė į vandenyną kandžiodamasi lūpas. Paskui pakėlė akis vertindama mane.

— Jūs pasirašėte tą įsipareigojimą dėl konfidencialumo?

— Be abejo.

— Tikrai?

— Pasitikrinkite Sido Krolo kontoroje.

— Mat aš nenoriu apie tai kitą savaitę skaityti kokioje nors paskalų skiltyje ar kokioje nors jūsų paties po metų parašytoje pigioje, kupinoje intymių smulkmenų apie bučinius knygiūkštėje.

— Oho, — pratariau, netikėtai užkluptas jos pagiežios. — Regis, ką tik sakėte, kad aš — tai jūsų idėja. Be to, nieko nebučiavau.

Ji linktelėjo.

* Maža privati sala Karibų jūros baseino pakraštyje, įeinanti į vadinamųjų Grenadinų salų grupės sudėtį. Saloje yra prabangūs viešbučiai ir paplūdimiai, kur poilsiauja turtingos įžymybės.

— Gerai. Tad pasakysiu jums, kodėl negaliu grįžti namo, bet teliks tai tarp mudviejų. Todėl, kad jam šiuo metu kažkas ne visai gerai, ir aš šiek tiek bijau palikti jį vieną.

Še tau, pagalvojau. Vis gražiau ir gražiau.

— Taip, — diplomatiškai atsakiau. — Amelija man pasakojo, kad jis labai sujaudintas Maiko mirties.

— Ak, ji taip pasakė, a? Nežinau, nuo kada gi *ponia Blai* tapo tokia mano vyro emocinės būklės ekspertė. — Jeigu būtų sušnypštusi ir išleidusi nagus, nebūtų aiškiau perteikusi savo jausmų. — Kad praradome Maiką, tikrai pasidarė blogiau, bet ne vien tai. Netekti valdžios — štai kur tikroji bėda. Netekti valdžios, o dabar prisėsti ir viską dar kartą pergyventi, metai po metų. Kai visąlaik spauda nesiliauja rašiusi apie tai, ką jis padarė ir ko nepadarė. Suprantate, jis negali išsivaduoti nuo praeities. Negali toliau judėti į priekį. — Ji bejėgiškai pamojo į jūrą, smėlį, kopas. — Yra įstrigęs. Mes abu įstrigę.

Grįžtant atgal į namą, ji įsitvėrė man į parankę.

— O Dieve, — tarė. — Turbūt pradėjote stebėtis, į ką įsivėlėte.

*

Kai sugrįžome, aptvertoje rezidencijoje buvo kur kas daugiau judėjimo.

Prie paradinio įėjimo stovėjo tamsiai žalias limuzinas „Jaguar" su Vašingtono registracijos numeriais, o čia pat už šio — juodas minivenas. Kai atsidarė paradinės durys, išgirdau viduje skambant iškart kelis telefonus. Malonios išvaizdos žilaplaukis vyriškis pigiu rudu kostiumu sėdėjo čia pat vestibiulyje, gerdamas iš puodelio kavą ir kalbėdamasis su vienu iš policijos apsaugininkų. Išvydęs Rutą Lang, jis guviai pašoko. Jie visi jos prisibijo, pastebėjau.

— Labadien, mem.

— Sveiki, Džefai. Kaip Niujorkas?

— Kaip paprastai, prakeiktas chaosas. Lyg Pikadilio žiede piko valandą. — Jis kalbėjo sukto londoniečio akcentu. — Jau maniau, nesuspėsiu laiku grįžti.

Ruta pasigręžė į mane:

— Jie mėgsta, kad automobilis jau lauktų vietoje, kai Adamas atskrenda. — Ji pradėjo ilgai muistytis iš striukės, o tuo pat metu iš už kampo pasirodė Amelija Blai su įspraustu tarp savo elegantiško peties ir skulptūriško skruosto mobiliuoju telefonu, o mikliais pirštais atidarinėdama dokumentų rankinės užtrauktuką.

— Gerai, gerai. Pasakysiu jam. — Ji linktelėjo Rutai ir toliau kalbėjo: — Ketvirtadienį jis Čikagoje, — paskui pažvelgė į Džefą ir pabarbeno pirštu į savo laikrodėlį.

— Tiesą sakant, manau, aš važiuosiu į oro uostą, — staiga apsisprendė Ruta, vėl užsivilkdama per galvą striukę. — Amelija gali likti čia ir lakuotis nagus ar dar ką nors. Kodėl jums nevažiuoti kartu? — pridūrė man. — Jis trokšta su jumis susipažinti.

Taškas žmonos naudai, pagalvojau. Bet ne: puikiausia britų valstybinės tarnybos tradicija Amelija atšokusi nuo ringo virvių smūgiavo atgal:

— Tokiu atveju aš važiuosiu tuo lydinčiuoju automobiliu, — tarė užtrenkdama mobilųjį ir saldžiai nusišypsodama. — Nagus galėsiu pasitvarkyti jame.

Džefas atidarė Rutai vienos pusės užpakalines jaguaro dureles, o aš, apėjęs automobilį aplinkui, bemaž nusilaužiau ranką atplėšdamas kitas. Įsmukau ant odinės sėdynės ir durys, pneumatiškai dunkstelėdamos, užsitrenkė paskui mane.

— Mašina šarvuota, sere, — pasakė Džefas į užpakalinio vaizdo veidrodėlį, mums pajudėjus iš vietos. — Sveria dvi su puse tonos. Ir vis tiek darys šimtą per valandą su visomis keturiomis nuleistomis padangomis.

— Ak, užsičiaupk, Džefai, — geraširdiškai sudraudė Ruta. — Jis nenori viso to klausytis.

— Langai colio storio ir neatsidaro, jeigu kartais sumanytumėte pabandyti. Sandaru nuo chemikalų ir biologinės atakos, deguonies viduje užteks valandai. Verčia susimąstyti, a? Kaip tik šiuo momentu,

sere, jūs turbūt saugesnis, negu kada nors buvote gyvenime ar dar būsite.

Ruta vėl nusijuokė ir suraukė grimasą.

— Tie berniukai su savo žaislais!

Išorinis pasaulis atrodė prislopintas, nutolęs. Miško keliukais nešėmės lygiai ir nesikratydami — kaip per gumą. Galbūt tokį jausmą patiri nešiojamas įsčiose, pagalvojau: tą nuostabų visiško saugumo jausmą. Pervažiavome negyvą skunką, ir didysis automobilis to neužfiksavo, net nevirptelėjo.

— Nervinatės? — paklausė Ruta.

— Ne. Kodėl? Ar reikėtų?

— Anaiptol. Jis — žaviausias žmogus, kokį kada nors pažinojote. Manasis Žavusis Princas! — Ir ji vėl nusijuokė — savo tuo juoku giliai iš gerklės, vyrišku. — Dieve, — tarė, žvelgdama pro langą, — kaip džiaugčiausi paskutinį kartą pamatydama tuos medžius. Lyg gyventum užburtame miške.

Žvilgtelėjau atgal per petį į niekuo nepaženklintą miniveną, sekantį čia pat mums iš paskos. Mačiau, tatai veikia kaip narkotikas. Jau buvau bepradedąs įprasti. Jeigu tektų to atsisakyti, kai jau taptų įpročiu, būtų tas pat, kaip atjunkti nuo mamutės krūties. Bet reikia dėkoti terorizmui: Langui niekada neteks to atsisakyti — niekada nereikės stovėti eilėje į viešąjį transportą, netgi pačiam vairuoti. Jis buvo išlepintas ir apgaubtas globa kaip koks Romanovas iki revoliucijos.

Išvažiavome iš miško į pagrindinį kelią, pasukome į kairę ir beveik tuojau pat — į dešinę, per oro uosto ribą. Nustebęs spoksojau pro langą į ilgą kilimo-tūpimo taką.

— Jau atvažiavome?

— Vasarą Martis mėgsta palikti savo biurą Manhatane ketvirtą, — paaiškino Ruta, — ir atsidurti paplūdimyje šeštą.

— Turbūt turi privatų reaktyvinį, — pasakiau stengdamasis dėtis išmanančiu.

— Žinoma, turi.

Ji metė į mane žvilgsnį, nuo kurio pasijaučiau it prasčiokas, mėginantis žuviniu peiliu užsitepti sviestą ant bandelės. *Žinoma, jis turi privatų reaktyvinį.* Juk būdamas trisdešimties milijonų vertės namo savininkas nekeliausi autobusu. Tas žmogus turi palikti anglies dvideginio pėdsaką* didumo kaip ječio. Tuomet sumojau, kad bemaž visi, kuriuos Langai nūnai pažinojo, turi privačius reaktyvinius lėktuvus. Ir išties, štai atskrido ir pats Langas, korporacijai priklausančiu „Gulfstream" nusileisdamas iš temstančio dangaus ir žemai praskriedamas virš dunksančių pušų. Džefas numynė akceleratorių, ir po minutėlės mes sustojome prie mažučio terminalo. Sudundėjo išdidi trankomų durų kanonada, ir mes — aš, Ruta, Amelija, Džefas ir vienas iš apsaugos pareigūnų — išsipylėme laukan. Terminalo viduje jau laukė patrulis iš Edgartauno policijos. Už jo ant sienos įžvelgiau išblukusią fotografiją, kurioje ant kilimo-tūpimo tako gudroninės dangos buvo pasitinkami Bilas ir Hilari Klintonai, prasidedant kažkurioms skandalu apgaubtoms prezidentinėms atostogoms.

Nuo kilimo-tūpimo tako prie terminalo pastato pririedėjo privatus reaktyvinis lėktuvėlis — nudažytas tamsiai mėlynai, ant durelių auksinėmis raidėmis užrašyta HALLINGTON. Atrodė didesnis nei įprasti kompanijos vadovaujančiųjų darbuotojų faliniai simboliai — aukšta uodega ir po šešis langus iš abiejų pusių. Kai sustojo ir buvo išjungti varikliai, tuščiame oro uoste įsivyravo netikėtai gūdi tyla.

Durelės atsidarė, nuleisti laiptai, ir išlipo du Specialiojo skyriaus agentai. Vienas patraukė tiesiai į terminalo pastatą. Kitas laukė laiptų papėdėje, tikrindamas tuščią gudrono dangos aikštelę, dairydamasis viršun, aplink ir už savęs. Pats Langas tartum neskubėjo išsilaipinti. Vidaus prietemoje šiaip taip įstengiau jį įžvelgti, spaudžiantį ranką pilotui ir stiuardui, paskui galiausiai — kone nenorom, kaip man pasirodė — jis išlindo pro durų angą ir sustojo laiptų viršuje. Pats nešėsi portfelį, o tai nedažnai pasitaikydavo, kai buvo ministras pirmininkas.

* Žmogaus daromo aplinkai poveikio matas.

Vėjas atkėlė jo švarko skverną ir pašiojo kaklaraištį. Vyras pasiglostė plaukus ir apsidairė aplink, lyg stengtųsi prisiminti, ką privaląs daryti. Jau buvo betampą nepatogu, kai staiga jis pastebėjo mus, žiūrinčius pro didelio lango stiklą. Parodė mums pirštu, pamojavo ir nusišypsojo lygiai taip pat, kaip savo šlovės dienomis, ir ta akimirka — kad ir kokia buvo — praėjo. Plačiais žingsniais jis atskubėjo per aikštelę, perkeldamas portfelį iš vienos rankos į kitą, lydimas Specialiojo skyriaus agento ir jaunos moters, tempiančios lagaminą ant ratukų.

Mes suspėjome pasitraukti nuo lango ir kaip tik laiku pasitikti jį, įžengiantį pro atvykstančiųjų vartus.

— Sveika, brangute, — tarė jis ir pasilenkė pabučiuoti žmonos. Jo oda turėjo šiek tiek oranžinį atspalvį. Sumojau, kad jis pasidažęs.

Ji paglostė jam ranką.

— Kaip Niujorkas?

— Buvo nuostabu. Jie man davė „Gulfstream-4" — supranti, transatlantinį, su lovomis ir dušu. Sveika, Amelija. Sveikas Džefai. — Jis pastebėjo mane. — Sveiki, — tarė. — Kas jūs?

— Jūsų vaiduoklis, — atsakiau.

Ir iškart pasigailėjau. Maniau tai būsiant sąmojinga, save menkinama ir kažką tokį, kas padėtų pralaužti ledus. Prieš išvykdamas iš Londono netgi repetavau savo įžangą priešais veidrodį. Bet kažkaip čia, tame tuščiame oro uoste, vidur pilkumos ir tylumos, žodis nuskambėjo nevykusiai.

— Teisybė, — ištarė jis dvejodamas ir, nors paspaudė man ranką, šiek tiek atlošė galvą, lyg norėtų apžiūrėti mane iš tolo.

Dievuliau, pagalvojau, jis palaikė mane kuoktelėjusiu.

— Nesijaudink, — nuramino jį Ruta. — Jis ne visada taip maivosi.

5

Rašytojui vaiduokliui labai svarbu, kad padėtų savo kalbinamajam asmeniui jaustis jo ar jos draugijoje patogiai.

Vaiduokliška autorystė

— Puiki įžanginė frazė, — pasakė Amelija, mums važiuojant namo. — Ar šito jus moko vaiduoklių mokykloje?

Mes visi drauge sėdėjome miniveno gale. Sekretorė, kuri ką tik parskrido iš Niujorko — jos vardas Liusė — ir trys apsaugos agentai užėmė vietas priekyje. Pro priekinį stiklą mačiau čia pat pirma mūsų jaguarą, gabenantį Langus. Jau pradėjo temti. Smeigiami dviejų porų priekinių žibintų šviesos, krūminiai ąžuolai grėsmingai priartėdavo ir nusirangydavo pro šalį.

— Nuskambėjo ypač taktiškai, — tęsė ji, atsižvelgiant į tai, kad jūs pakeičiate mirusįjį.

— Gerai, — suvaitojau. — Gana.

— Bet vienas dalykas byloja ir jūsų naudai, — varė ji toliau, nuverdama mane savo didelėmis mėlynomis akimis ir kalbėdama taip tyliai, kad niekas kitas negirdėtų. — Iš visų žmonių giminės esate beveik vienintelis, kuriuo Ruta Lang pasitiki. Nagi, kodėl taip yra, ar numanote?

— Dėl skonių nesiginčijama.

— Tiesa. Galbūt ji tikisi, kad darysite tai, ką jums lieps.

— Galbūt ir taip. Neklausinėkite manęs. — Mažiausia, ko man reikėjo — tai atsidurti vidur tų kačių pjautynių. — Paklausykite, Amelija — ar galiu jus vadinti Amelija? Man svarbiausia — padėti parašyti knygą. Nenoriu veltis į jokias rūmų intrigas.

— Žinoma, ne. Jūs tik norite atlikti savo darbą ir išsidanginti iš čia.

— Vėl juokiatės iš manęs.

— Pats man tą palengvinate.

Tada aš kuriam laikui užsičiaupiau. Jau galėjau suprasti, kodėl Ruta jos nemėgsta. Yra šiek tiek pernelyg protinga ir daugiau negu šiek tiek — pernelyg blondinė, kad būtų ramu, ypač žmonos požiūriu. Po teisybei, man ten sėdint ir pasyviai kvėpiant į save jos „Chanel" toptelėjo, kad ji galbūt užmezgusi su Langu romaną. Tai daug ką paaiškintų. Oro uoste jis laikėsi jos atžvilgiu pastebimai šaltai, o tai argi visuomet nėra tikriausias ženklas? Tokiu atveju nenuostabu, kad jie tokie paranojiški dėl konfidencialumo. Čia galėtum rasti pakankamai medžiagos, kad bulvarinė spauda savaites liktų laiminga.

Nuvažiavus pusę kelio, Amelija vėl prašneko:

— Jūs nepasakėte man, ką manote apie rankraštį.

— Norite atvirai? Man nebuvo taip linksma nuo pat tada, kai perskaičiau Leonido Brežnevo memuarus. — Ji nenusišypsojo. — Nesuprantu, kaip tatai atsitiko, — tęsiau aš. — Juk jūs, žmonės, dar ne taip seniai valdėte šalį. Tikrai bent vienam iš jūsų anglų buvo pirmoji kalba.

— Maikas... — pradėjo ji ir nutilo. — Bet aš nenoriu blogai kalbėti apie mirusįjį.

— Kodėl juos daryti išimtimi?

— Ką gi, gerai: Maikas. Bėda ta, kad Adamas nuo pat pradžių pavedė to imtis Maikui, o vargšas į šį darbą tiesiog įklimpo. Dingo Kembridže rinkti parengtinės informacijos ir mes jo nematėme beveik metus.

— Kembridže?

— Kembridže — kur laikomi visi Lango popieriai. Juk jūs pasidomėjote iš anksto, tiesa? Du tūkstančiai dėžių su dokumentais. Du šimtai penkiasdešimt metrų lentynų. Milijonas ar apie tiek atskirų raštų — niekas niekada nepasivargino suskaičiuoti.

— Makeira viską tą peržiūrėjo? — Aš negalėjau patikėti. Mano įsivaizduota, kad griežtas parengtinio darbo grafikas užims savaitę, pasistačius priešais savo klientą diktofoną ir išgryninus medžiagą nuo bet kokių netikslumų, kuriuos galėtų pateikti „Google".

— Ne, — sudirgusi atsakė ji. — Aišku, jis peržiūrinėjo ne kiekvieną dėžę, bet ganėtinai, kad galiausiai atsiradęs čia būtų visiškai pervargęs ir išsekęs. Manau, jis paprasčiausiai pametė iš akių, ką privalėjo daryti. Regis, tai sukėlė liguistą depresiją, nors niekas iš mūsų tuo laiku jos nepastebėjo. Jis netgi nesusėdo su Adamu visko aptarti, juodu susitiko tik prieš pat Kalėdas. Ir, žinoma, tuomet jau buvo gerokai per vėlu.

— Atleiskite, — tariau pasisukdamas savo vietoje, kad galėčiau geriau ją matyti. — Jūs man sakote, kad žmogus, kuriam buvo sumokėta dešimt milijonų dolerių, idant per dvejus metus parašytų savo memuarus, suverčia tą projektą kažkam, kas nieko neišmano apie knygų rašymą ir kuriam paskui leidžiama dvylika mėnesių vienam pačiam kažkur nuklysti?

Prisidėjusi pirštą prie lūpų, Amelija akimis parodė į automobilio priekį.

— Kaip vaiduoklis, labai garsiai kalbate.

— Betgi tikrai, — sušnabždėjau, — buvęs ministras pirmininkas turi suprasti, kokie svarbūs memuarai jam pačiam.

— Jeigu norite atviros tiesos, aš nemanau, kad Adamas kada nors išvis ketino per dvejus metus sukurti šią knygą. Ir pamanė, kad būtų neblogai. Tad tartum kaip atlygį už visą tą ištikimybės laiką leido Maikui ją perimti. Bet tuomet, kai Martis Rainhartas aiškiai davė suprasti, jog ketina priversti jį laikytis pradinės sutarties, ir kai leidėjai galiausiai perskaitė tai, ką sukūrė Maikas... — Ji nutilo.

— Ar jis negalėjo paprasčiausiai sugrąžinti pinigus ir pradėti viską iš naujo?

— Manau, jūs geriau už mane žinote atsakymą į savo klausimą.

— Jis nebebūtų gavęs tokio didelio avanso.

— Po dvejų metų, kai pasitraukė iš pareigų? Nebūtų gavęs nė pusės.

— Ir niekas nematė, kad taip atsitiks?

— Kartkartėmis iškeldavau šį klausimą Adamui. Bet istorija iš tikrųjų jo nedomina — niekada nedomino, netgi savo paties. Jam kur kas labiau rūpėjo įsteigti savo fondą.

Aš atsilošiau sėdynėje. Dabar jau supratau, kaip lengvai visa tai turėjo nutikti: Makeira, partijos rašeiva, tapo archyvo stachanoviečiu, aklai dėliojo draugėn savo daugybę beverčių lakštų su faktais; Langas, visada žmogus, skirtas didesniems vaidmenims — „ateitis, o ne praeitis", ar ne toks buvo vienas iš jo šūkių? — buvo garbstomas amerikinėje paskaitų turnė, verčiau linkęs gyventi, o ne iš naujo išgyventi savo gyvenimą; o paskui baisus suvokimas, kad didįjį memuarų projektą ištikę sunkumai, lydimas, kaip spėjau, abipusių kaltinimų, išyrančios draugystės ir savižudiško nerimo.

— Turbūt visiems jums buvo nelengva.

— Tikrai. Ypač po to, kai buvo rastas Maiko lavonas. Aš pasisiūliau vykti ir atpažinti palaikus, bet Adamas tai laikė savo atsakomybe. Baisu buvo per viską tą pereiti. Savižudybė visus palieka jaustis kaltus. Todėl, jeigu jūs nesupyksite, prašau daugiau nebejuokauti apie vaiduoklius.

Jau buvau besirengiąs ją paklausti apie savaitgalio laikraščiuose pasirodžiusius straipsnius dėl britų piliečių perdavimo amerikiečiams, bet užsidegė jaguaro stabdymo šviesos, ir mes sustojome.

— Ką gi, mes vėl čia, — tarė Amelija, ir pirmąsyk išgirdau jos balse nuovargio gaidelę. — Namie.

Šiuo laiku — apie pusę šešių — jau buvo gana tamsu, o saulei nusileidus nukrito ir temperatūra. Stovėdamas šalia miniveno stebėjau, kaip Langas išnyra iš automobilio ir įprasto asmens sargybinių bei per-

sonalo žmonių sūkurio nusinešamas pro duris. Įsitempė jį vidun taip greitai, kad pamanytum, jog miške pastebėtas koks nors samdytas žudikas su teleskopiniu taikikliu. Tučtuojau per visą didelio namo fasadą sušvito langai, ir buvo galima pagalvoti, trumpai, kad čia — tikros valdžios centras, o ne tik kokia nors užsilikusi jos parodija. Labai jaučiausi pašaliečiu, nežinojau, ką turiu toliau daryti, ir vis dar kankinausi iš nesmagumo dėl savo netakto oro uoste. Tad kurį laiką lūkuriavau šaltyje. Mano nuostabai, tai Langas manęs pasigedo ir išėjo laukan parsivesti.

— Ei, žmogau! — pašaukė nuo tarpdurio. — Ką gi čia veikiate? Niekas jumis nesirūpina? Ateikite, išgersime ko nors.

Kai įėjau vidun, paėmė mane už peties ir nukreipė galerija į kambarį, kuriame šįryt gėriau kavą. Jau buvo nusivilkęs švarką, be kaklaraiščio, ir užsitempęs per galvą velkamą storą pilką megztinį.

— Atleiskite, kad neturėjau progos oro uoste deramai pasisveikinti. Ką gersite?

— Ką jūs turite? — Viešpatie, meldžiausi, kad būtų kas nors su alkoholiu.

— Arbatos su ledais

— Tiks.

— Tikrai? Aš verčiau norėčiau ko nors stipresnio, bet Ruta mane užmuštų. — Jis šūktelėjo vienai iš sekretorių: — Liuse, paprašyk Depę atnešti mums arbatos, gerai, mieloji? Taigi, — pridūrė jis, nudribdamas į vidurį sofos ir atmesdamas į šalis per jos atkaltę rankas, — mėnesį turite būti manimi, Dieve jums padėk. — Jis greitai sukryžiavo kojas, dešinę čiurną pasidėdamas ant kairio kelio. Kurį laiką barbeno pirštais, palankstė pėdą ir apžiūrėjo ją, paskui vėl nukreipė savo giedrą žvilgsnį į mane.

— Tikiuosi, tai bus gana nesunki procedūra mums abiem, — pasakiau ir užsikirtau, nežinodamas, kaip turiu į jį kreiptis.

— Adamas, — atspėjo jis. — Vadinkite mane Adamu.

Manau, besikalbant akis į akį su labai žinomu žmogumi visada ateina akimirka, kai pasijunti, lyg gyventum sapne, ir dabar kaip tik

šitaip atsitiko man, it būčiau atsiskyręs nuo kūno. Tartum iš palubės žvelgiau į save, žiniasklaidos milijardieriaus namuose tariamai laisvai besišnekantį su pasaulinio masto valstybininku. O jis net neriasi iš kailio stengdamasis būti man malonus. Jis *reikalingas* manęs. Kaip linksma, pagalvojau.

— Dėkui, — tariau. — Turiu jums prisipažinti, kad dar niekada anksčiau nebuvau susitikęs su ekspremjeru.

— Na, — nusišypsojo jis, — aš niekada nebuvau susitikęs su vaiduokliu, taigi tarp mudviejų lygiosios. Sidas Krolas sako, kad šiam darbui jūs kaip tik pats tas žmogus. Ruta su juo sutinka. Tad kaipgi mes imsimės?

— Aš klausinėsiu jūsų. Paversiu jūsų atsakymus proza. Kur prisireiks, galbūt turėsiu pridurti jungiančiuosius fragmentus, mėgindamas mėgdžioti jūsų balsą. Beje, privalėčiau pasakyti, kad viską, ką parašysiu, jūs galėsite paskui pataisyti. Nenoriu, kad manytumėte mane įdėjus į jūsų burną žodžius, kurių iš tikrųjų nenorėtumėte vartoti.

— Ir kiek laiko tai truks?

— Didelei knygai aš paprastai skiriu penkiasdešimt šešiasdešimt pokalbio valandų. Tai man suteiktų apie keturis šimtus tūkstančių žodžių, kuriuos paskui suredaguočiau iki šimto tūkstančių.

— Betgi mes jau turime rankraštį.

— Taip, — sutikau, — bet jei atvirai, tai jis iš tikrųjų nespausdintinas. Tai veikiau faktinės medžiagos paieškų užrašai, o ne knyga. Visai bebalsiai. — Langas suraukė grimasą. Jis aiškiai nematė čia problemos. — Nors taip ir pasakiau, — greitai pridūriau, — darbas ne visai bus nuėjęs perniek. Mes galėsime iš jo prisirankioti faktų ir citatų, ir aš iš tiesų neturiu nieko prieš struktūrą, — šešiolika skyrių, — nors norėčiau pradėti kitaip, rasti ką nors labiau asmeniška.

Vietnamietė namų šeimininkė atnešė mums arbatos. Buvo apsirengusi visa juodai — juodomis šilkinėmis kelnėmis ir juodais marškiniais be apykaklės. Norėjau prisistatyti, bet paduodama stiklinę ji vengė susidurti akimis su mano žvilgsniu.

— Jūs girdėjote apie Maiką? — paklausė Langas.

— Taip, — patvirtinau. — Apgailestauju.

Langas pažvelgė į šoną, tamsaus lango pusėn.

— Reikėtų įdėti į knygą ką nors gera apie jį. Jo motinai patiktų.

— Neturėtų būti sunku.

— Jis ilgai buvo su manimi. Dar prieš man tampant ministru pirmininku. Jis atėjo per partiją. Paveldėjau jį iš savo pirmtako. Manai, kad ką nors gerai pažįsti, ir tada... — Jis gūžtelėjo pečiais ir įsistebeilijo į naktį.

Nežinojau, ką pasakyti, tad nutylėjau. Mano darbo pobūdis priverčia pabūti lyg kokiu nuodėmklausiu, ir per visus tuos metus išmokau elgtis kaip smegenų sunkikas — sėdėti tylomis ir duoti laiko klientui išsikalbėti. Kažin, ką jis ten lauke mato. Maždaug po pusės minutės tartum prisiminė, kad tebesu kambaryje.

— Gerai. Kiek laiko jums reikia iš manęs?

— Iš viso? — Aš nugėriau arbatos ir pabandžiau nesusiraukti nuo saldumo. — Jeigu dirbsime išties sunkiai, turėtume įveikti kas svarbiausia per savaitę.

— Per savaitę? — Langas veidu suvaidino mažutę išgąsčio pantomimą.

Atsispyriau pagundai nurodyti, kad dešimt milijonų dolerių už savaitės darbą — ne visai tai, ką pavadintum nacionaliniu uždarbio minimumu.

— Galbūt man dar teks grįžti pas jus kai kurioms spragoms užkamšyti. Bet jeigu man suteiksite laiko iki penktadienio, tiek pakaks, kad suspėčiau perrašyti didžiumą to juodraščio. Svarbu, kad pradėtume rytoj ir įveiktume ankstyvuosius metus.

— Puiku. Kuo greičiau tai atliksime, tuo geriau. — Staiga Langas pasilenkė į priekį (nuoširdaus artimumo etiudas), alkūnėmis remdamasis į kelius, apgobęs delnais stiklinę. — Ruta čionai uždaryta iš protės. Aš jai vis sakau, kad, kol baiginėsiu knygą, grįžtų į Londoną, pasimatytų su vaikais, bet ji nenori manęs palikti. Turiu pasakyti, man jūsų kūryba patinka.

Kone paspringau arbata.

— Ką nors iš jos skaitėte? — Pamėginau įsivaizduoti, kuris futbolininkas, roko žvaigždė, magas, ar realybės šou dalyvis būtų galėjęs patraukti ministro pirmininko dėmesį.

— Žinoma, — nė kiek nedvejodamas patvirtino jis. — Buvo toks vyrukas, su kuriuo mes kartu atostogavome...

— Kristis Kostelas?

— Kristis Kostelas! Puiku. Jeigu jūs gebate ištraukti prasmę iš jo gyvenimo, galbūt net sugebėsite ir iš manojo. — Jis pašoko ir paspaudė man ranką. — Malonu su jumis susipažinti, žmogau. Rytoj pat pradėsime. Liepsiu Amelijai suorganizuoti jums automobilį, kad parvežtų į viešbutį. — Ir tada jisai staiga uždainavo:

Sykį per savo gyvenimą
Gauni turėti tu viską,
Bet suvoki turėjęs
Tik praradęs tą viską.

Parodė pirštu į mane:

— Kristis Kostelas. „Sykį per savo gyvenimą", tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt... — pakreipęs galvą, pusiau užmerktomis iš susikaupimo akimis, jisai spėjamai pavartaliojo delną, — ...septintieji?

— Aštuntieji.

— Tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt aštuntieji! Tai bent buvo laikai! Jaučiu tą viską sugrįžtant.

— Pataupykite rytojui, — patariau.

*

— Kaip ėjosi? — pasiteiravo Amelija, nulydėjusi mane iki durų.

— Manau, neblogai. Viskas labai draugiškai. Jis vis vadinio mane „žmogumi".

— Taip, — linktelėjo ji. — Jis visada taip daro, kai nepajėgia prisiminti kieno nors vardo.

— Rytoj, — tariau, — man reikės nuošalaus kambario, kur galėčiau jį klausinėti. Taip pat reikės sekretorės, kad mums besikalbant įrašinėtų jo atsakymus — kaskart, kai padarysime pertrauką, aš atnešiu jai naujų juostelių. Man reikės nuosavos esamo rankraščio kopijos diskelyje — taip žinau, — ištiesiau ranką užbėgdamas už akių jos prieštarai, — neišsinešiu jo iš pastato. Bet man reikės dalis iškirpti ir įdėti į naują medžiagą, taip pat pabandyti perrašyti, kad bent kiek skambėtų kaip sukurta gyvo žmogaus.

Ji viską užsirašinėjo į savąjį juodą ir raudoną bloknotą.

— Dar ko nors?

— Gal kartu papietautume?

— Labanakt, — tvirtai atsisakė ji ir uždarė duris.

Vienas iš policininkų pavėžėjo mane atgal į Edgartauną. Buvo toks pat paniuręs kaip ir jo kolega prie vartų.

— Tikiuosi, jūs greitai padarysite tą knygą, — tarė. — Man ir vaikinams jau gana įgriso būti čia įstrigusiems.

Jis išleido mane prie viešbučio ir pažadėjo vėl pasiimti rytą. Vos tik atidariau savo numerio duris, kai suskambo mano mobilusis. Keitė.

— Tau viskas gerai? — paklausė ji. — Gavau tavo žinutę. Iš balso skambėjai... keistokai.

— Nejaugi? Atleisk. Dabar viskas puiku. — Nugalėjau impulsą paklausti jos, kur buvusi, kai aš skambinau.

— Taigi? Susitikai su juo?

— Ką tik iš jo sugrįžau.

— Ir? — nespėjus man ką nors atsakyti, ji pridūrė: — Tik nepasakok, kad jis *žavus*.

Trumpam atitraukiau telefoną nuo ausies ir iškėliau šiam didįjį pirštą.

— Tu tikrai randi laiką, — toliau varė ji. — Matei vakarykščius

laikraščius? Tiesą sakant, turėtum būti pirmas užregistruotas atvejis žiurkės, įsikraustančios į skęstantį laivą.

— Taip, žinoma, mačiau juos, — teisindamasis pasakiau, — ir ketinu jį apie tai paklausti.

— Kada?

— Kai ateis tinkamas metas.

Garsiai prunkštelėjo, kažkaip gebėdama sujungti tame garse linksmumą, pyktį, panieką ir netikėjimą.

— Ką gi, taip, *būtinai* paklausk. Paklausk, kodėl jis nelegaliai kitoje šalyje pagrobia britų piliečius ir perduoda juos kankinti. Paklausk, ar žino CŽV naudojamus metodus simuliuojant skandinimą. Paklausk, ką jis ketina pasakyti našlei ir vaikams žmogaus, kuris mirė nuo širdies smūgio...

— Palauk, — pertraukiau, — po nuskandinimo tavęs nebesiklausau.

— Aš susitikinėju su kai kuo kitu, — pareiškė ji.

— Gerai, — pasakiau ir išjungiau telefoną.

Paskui tartum neliko kažką daug veikti, kaip tik nulipti apačion į barą ir pasigerti.

Baras buvo dekoruotas taip, kad atrodytų kaip vieta, į kurią galėtų užsimanyti užsukti kapitonas Ahabas* po sunkios dienos su harpūnu. Kėdės ir staliukai buvo padaryti iš senų statinių. Nuo šiurkščių lentų lubų kabėjo senoviniai gaubiamieji tinklai ir omarų gaudyklės, kartu su škunų modeliais buteliuose ir tamsiai rusvos fotografijos giliavandenių žūklių, žvejų, išdidžiai stovinčių prie sukabintų negyvų savo laimikių: žvejai dabar visi turėtų būti tokie pat negyvi kaip ir jų žuvys, pagalvojau, ir buvau tokios nuotaikos, kad ši mintis man patiko. Per didelį televizorių virš baro rodė ledo ritulio rungtynes. Užsisakiau alaus, lėkštę tirštos jūrų moliuskų sriubos ir atsisėdau ten, iš kur galėčiau matyti ekraną. Nieko neišmaniau apie ledo ritulį, bet sportas — puiki sritis trumpam užsimiršti, ir aš žiūrėsiu bet ką, kas tik bus rodoma.

* N. Melvilio „Mobi Diko“ personažas.

— Jūs — anglas? — paklausė vyriškis nuo staliuko kampe. Turbūt girdėjo mane užsisakant. Jis buvo vienintelis kitas klientas bare.

— Ir jūs taip pat, — atsakiau.

— Iš tikrųjų aš anglas. Čia atostogaujate?

Jis kalbėjo kapotu, tokiu „sveikas—drauguži—gal—norėtumėte—sumesti—partijikę—golfo" balsu. Tai, ir dryžuoti marškiniai su išsitrynusia paprasta apykakle, dvieilis bleizeris su padulsvėjusiomis sagomis ir mėlyna šilkine skepetaite viršutinėje kišenėje — viskas rodė: nuoboda, nuoboda, nuoboda taip aiškiai, kaip Edgartauno švyturys.

— Ne. Dirbu. — Aš vėl įnikau stebėti rungtynes.

— Taigi kokia jūsų sritis? — Jis turėjo taurelę kažko šviesaus su ledu ir citrina ant viršaus. Degtinė ir tonikas? Džinas ir tonikas? Žūtbūt stengiausi, kad jis neįtrauktų manęs į pokalbį.

— Paprasčiausiai šis bei tas. Atleiskite.

Atsistojau ir nuėjau į tualetą. Nusiploviau rankas. Veidrodyje mano veidas neatrodė kaip žmogaus, miegojusio tik šešias valandas iš pastarųjų keturiasdešimties. Kai sugrįžau prie staliuko, atnešė man sriubą. Užsisakiau dar vieną taurelę, bet sąmoningai nepasisiūliau pavaišinti savo tėvynainį. Jaučiau, kad jis mane stebi.

— Girdėjau, saloje Adamas Langas, — pasakė jis.

Tada aš kaip reikiant į jį pasižiūrėjau. Įpusėjęs šeštą dešimtį, lieknas, bet plačiapetis. Tvirtas. Geležies pilkumos plaukai suglostyti tiesiai atgal nuo kaktos. Kažką turėjo savyje kariška, bet kartu nevalyvo ir išblukusio, lyg būtų kliovęsis veteranų labdaros siuntiniais. Atsakiau neutraliu tonu:

— Tikrai?

— Taip girdėjau. Gal kartais žinote, kur jis apsistojęs, a?

— Ne. Deja. Darsyk atleiskite man.

Įsikniaubiau į sriubą. Išgirdau jį garsiai atsidūstant, o paskui dzingtelint leduką, kai pastatė ant stalo taurelę.

— Pyzdžius, — metė praeidamas pro mano staliuką.

6

Kalbintieji asmenys dažnai man sakydavo, kad parengtinės informacijos aiškinimosi metu jie jausdavosi lyg psichoterapijos seanse.

Vaiduokliška autorystė

Kitą rytą, kai nulipau apačion pusryčių, jo nebuvo nė kvapo. Registratorė pasakė, kad, be manęs, kitų svečių viešbutyje nėra. Lygiai taip tvirtai ji pareiškė nemačiusi brito su bleizeriu. Nuo keturių ryto aš jau nemiegojau — geriau, nei atsibusti antrą nakties, bet ne per daugiausia — ir jaučiausi ganėtinai išgveręs ir pagiringas, kad pamanyčiau visą tą susitikimą buvus tik mano haliucinacija. Po kavos pasijutau kiek geriau. Perkirtau gatvę ir porą kartų apėjau švyturį, stengdamasis praskaidrinti galvą. Kai grįžau prie viešbučio, minivenas jau buvo atvykęs mane vežti į darbą.

Buvau numatęs, kad didžiausią problemą pirmą dieną man sudarys fiziškai įsivilioti Adamą Langą į kambarį, pakankamai ilgai jį ten sulaikyti ir pradėti klausinėti. Bet keista — kai atvykome, *jis* jau laukė *manęs*. Amelija nusprendė, kad naudosimės Rainharto kabinetu, ir mudu radome buvusį ministrą pirmininką, vilkintį žaliu bėgiojimo treningu, išsidrėbusį dideliame fotelyje priešais rašomąjį stalą ir vieną koją užsikėlusį ant ranktūrio. Jisai sklaidė Antrojo pasaulinio karo istoriją, kurią, matyt, ką tik buvo išsikėlęs iš lentynos Šalia jo ant grindų

stovėjo puodelis arbatos. Ant sportbačių padų buvo likę smėlio: spėjau, jis turbūt bėgiojo po paplūdimį

— Sveiki, žmogau, — pasitiko mane. Pasirengęs pradėti?

— Labas rytas, — atsakiau. — man tik reikia kai ką pasitvarkyti.

— Žinoma. Pirmyn. Nekreipkite į mane dėmesio.

Jis vėl įniko į knygą, o aš atsidariau savo nešiojamą ant peties krepšį ir atsargiai išsiėmiau vaiduokliško amato įrankius: „Sony Walkman“ skaitmeninį diktofoną su atsarga MD-R_{74} mini diskelių ir srovės laidu (iš karčios patirties išmokau nepasitikėti vien baterijomis); metališkai sidabrinės spalvos „Panasonic Toughbook“ nešiojamąjį kompiuterį, ne didesnį už knygą kietais viršeliais ir gerokai lengvesnį; porą mažų moleskinu įrištų bloknotų ir tris naujutėlaičius „Jetstream“ tušinukus, pagamintus „Mitsubishi Pencil“ kompanijos ir galiausiai du plastikinius adapterius: vieną britišką daugiašakį kištuką ir vieną — konverterį, kuris tiktų į amerikietišką jungimo lizdą. Turiu prietarą visada naudotis tais pačiais daiktais ir išdėlioti juos derama tvarka. Taip pat turėjau sąrašą, klausimų, išsirinktų iš mano nusipirktų Londone knygų ir vakar perskaitytų pirmųjų Makeiros apmatų.

— Ar žinojote, — staiga paklausė Langas, — kad 1944—aisiais vokiečiai jau turėjo reaktyvinius naikintuvus? Pažiūrėkite. — Jis man parodė puslapį su fotografija. — Stebuklas, kad mes laimėjome.

— Mes neturime diskelių, tik tuos atmintukus, — pasakė Amelija. — Aš perkėliau jums rankraštį į vieną iš jų. — Ji padavė man daikčiuką, didumo sulig plastikiniu žiebtuvėliu. — Galite persikopijuoti į savo kompiuterį, bet bijau, kad jeigu taip padarysite, turėsite palikti jį čia, užrakintą nakčiai.

— Ir, atrodo, Vokietija paskelbė Amerikai karą, o ne atvirkščiai.

— Ar tas viskas šiek tiek neparanojiška?

— Knygoje esama kai kurios galimai įslaptintos medžiagos, kuriai skelbti dar turi duoti leidimą ministrų kabineto sekretoriatas. O dar konkrečiau, esama didelės rizikos, kad kai kurios iš žiniasklaidos organizacijų pasinaudos nesąžiningais metodais, bandydamos ją užvaldyti.

Bet koks informacijos nuotėkis sukeltų pavojų mūsų sandėriams dėl serijinio medžiagos spausdinimo laikraščiuose.

Langas paklausė:

— Vadinasi, esi tam numačiusi visą mano knygą?

— Galėtume tam numatyti šimtą knygų, Adamai, — kantriai atsakė Amelija.

— Keista. — Jis palingavo galvą. — Žinote, kas blogiausia mano gyvenime? — Su trenksmu užvertęs knygą, padėjo ją atgal į lentyną. — Tampi toks praradęs sąlytį su gyvenimu. Niekada neini apsipirkti. Viskas padaroma už tave. Nesinešioji pinigų — jeigu man reikia bent kiek jų, dargi dabar, turiu paprašyti vieną iš sekretorių ar apsaugos vaikinų, kad man gautų. Vis tiek pats negalėčiau to padaryti, nežinau savo... kaip jie ten vadinami. Nežinau net to.

— PIN kodo?

— Matote? Tiesiog visai nenutuokiu. Duosiu jums kitą pavyzdį. Aną savaitę mudu su Ruta nuvykome į Niujorką papietauti su kai kuriais žmonėmis. Jie visada buvo tokie mums malonūs, tad aš sakau: „Gerai, šiandien eilė man vaišinti." Paduodu savo kreditinę kortelę restorano administratoriui, o jis po kelių minučių grįžta, labai sutrikęs, ir nurodo man problemą — ten tebėra tuščia juosta, kur turėtų būti parašas. — Jis iškėlė rankas ir išsišiepė: — Kortelė nebuvo aktyvuota.

— Kaip tik tokio pobūdžio detalę, — pasakiau susijaudinęs, — ir reikia įdėti į jūsų knygą. Panašių dalykų niekas nežino.

Langas atrodė išsigandęs.

— Šito negaliu įdėti. Žmonės pamanys, kad esu visiškas idiotas.

— Betgi tai žmogiška detalė. Parodo, ką reiškia būti jūsų kailyje. — Žinojau, kad atėjo mano akimirka. Nuo pat pradžių turėjau priversti jį susikoncentruoti į tai, ko mums reikia. Apėjęs rašomąjį stalą, atsistojau priešais jį: — Kodėl mums nepabandžius padaryti šią knygą nepanašią į kitus politinius memuarus, kurie iki šiol buvo parašyti? Kodėl nepabandžius pasakyti tiesos?

Jis nusijuokė.

— Nagi, tai būtų pirmoji.

— Aš rimtai kalbu. Pasakykime žmonėms, kokius iš tikrųjų jausmus patiria ministras pirmininkas. Pasiūlykime ne vien tik politinį niekalą — bet kuris senas nuoboda gali apie tai rašyti. — Aš vos nepacitavau Makeiros, bet paskutinį momentą nusukau kalbą į kitur. — Laikykimės to, ko niekas, išskyrus jus, nežino — kasdienės patirties, faktiškai vadovaujant šaliai. Kaip jaučiatės rytais? Kokias patiriate įtampas? Ką reiškia būti atskirtam nuo paprasto gyvenimo? Ką reiškia būti nekenčiamam?

— Labai ačiū.

— Ne politika žmones domina — kam rūpi politika? Žmones labiausiai domina žmonės — kito žmogaus gyvenimo detalės. Bet kadangi detalė — savaime viskas, kas jums taip gerai pažįstama, nepajėgiate atrinkti, štai kodėl esate manęs reikalingas. Knyga neturėtų būti skirta politikos knibčiams. Ji turėtų būti knyga kiekvienam.

— Tautos memuarai, — sausai įterpė Amelija, bet aš nuleidau ją negirdom, taip pat — o tai buvo dar svarbiau — pasielgė ir Langas, kuris dabar žvelgė į mane visai kitaip: tartum kokia elektros lemputė, paženklinta „savanaudiškumas“, užsižiebė jo akių gelmėje.

— Daugelis ankstesnių lyderių nesugebėjo iš to gerai išsisukti, — dėsčiau toliau. — Jie yra pernelyg manieringi. Pernelyg nerangūs. Pernelyg *seni*. Jeigu nusivelka švarką ir nusiriša kaklaraištį ir apsirengia... — aš pamojau į jo drabužį, — ... treningu, tarkime, jie atrodo netikri. Bet jūs kitoks. Ir štai kodėl turėtumėte parašyti kitokio pobūdžio politinius memuarus kitokio amžiaus žmonėms.

Langas spoksojo į mane.

— Ką manai, Amelija?

— Manau, judu sukurti vienas kitam. Aš pradedu jaustis kaip trečia nereikalinga.

— Jūs ne prieš, — paklausiau, — jeigu aš pradėsiu įrašinėti? Iš to galėtų išsikristalizuoti kas nors naudinga. Nesijaudinkite, visos juostelės liks jūsų nuosavybe. Langas gūžtelėjo pečiais ir pamojo į „Sony

Walkman". Kai aš nuspaudžiau mygtuką ĮRAŠAS, Amelija išsmuko iš kambario ir tyliai užvėrė paskui save duris.

— Pirmas dalykas, kuris krinta man į akis, — tariau atsinešdamas kėdę iš kitapus stalo, kad galėčiau sėdėti priešais jį, — yra tas, kad jūs iš tikrųjų nesate politikas įprasta prasme, nors jums taip stulbinamai sekėsi. — Tai buvo iš tos rūšies kietų klausinėjimų, kuriuose specializavausi. — Noriu pasakyti, kai jūs augote, juk niekas nesitikėjo, kad tapsite politiku, a?

— Dievaži, ne, — sutiko Langas. — Visiškai nesitikėjo. Politika aš nė kiek nesidomėjau, — nei kaip vaikas, nei kaip paauglys. Maniau, kad žmonės, apsėsti politikos — trenkti. Tiesą sakant, aš ir dabar taip manau. Mėgau žaisti futbolą. Mėgau teatrą ir kiną. Kiek vėliau mėgau draugauti su merginomis. Nė sapnuot nesapnavau, kad galėčiau tapti politiku. Daugelis politikuojančių studentų man atrodė visiški nuobodeivos.

Puiku, pagalvojau. Mudu dirbome dar tik kelias minutes, o jau turėjome galimą įžangą knygai, štai tokią:

Kai aš augau, visai nesidomėjau politika. Po teisybei, maniau, kad žmonės, apsėsti politikos — trenkti.

Ir dabar tebemanau...

— Tad kas pasikeitė? Kas uždegė jus politikai?

— Uždegė — beveik teisinga, — sutiko Langas nusijuokdamas. — Palikęs Kembridžą, metus iš tikrųjų plaukiau pasroviui, vildamasis, kad spektaklį, kuriame dalyvavau, paims koks nors Londono teatras. Bet taip neįvyko, ir baigėsi tuo, kad pradėjau dirbti banke ir gyvenau tame bjauriame pusrūsio bute Lambete, labai gailėdamasis savęs paties, nes visi draugai iš Kembridžo dirbo BBC ar pelnydavo didžiulius pinigus įgarsindami reklaminius klipus arba panašiai. Ir, prisimenu, buvo sekmadienis, po vidudienio, lijo, aš dar varčiausi lovoje, ir kažkas pasibeldžia į duris...

Tą istoriją jis turbūt pasakojo daugybę kartų, bet stebėdamas jį aną rytą to nebūtum atspėjęs. Sėdėjo atsilošęs fotelyje, šypsodamasis nuo šio prisiminimo, naudodamasis tais pačiais surepetuotais gestais, — mėgdžiojo beldimą į duris,— ir aš pamaniau, koks tai senas scenos vilkas: iš tų profesionalų, kurie visada stengiasi gerai pasirodyti, — ar jie vaidintų vienam žiūrovui, ar visai miniai.

— ...o tas žmogus niekaip nėjo šalin. Bar-bar-bar. Ir, žinote, iš vakaro aš buvau šiek tiek išgėręs ir panašiai, tad dejuoju ir stenu. Užsidengiau galvą pagalve. Bet vėl prasideda: bar-bar-bar. Taigi galiausiai — ir dabar jau gerokai keikdamasis, pasakysiu jums — išlipu iš lovos, apsivelku chalatą ir atidarau duris, o ten ta mergina, ta nuostabi mergina. Kiaurai permirkusi nuo lietaus, bet nė kiek nekreipianti į tai dėmesio, ir įsileidžia kalbėti apie vietinius rinkimus. Keista. Turiu pasakyti, aš nė nežinojau, kad *bus* kokie vietiniai rinkimai, tačiau bent turiu proto apsimesti esąs labai sudomintas, tad pakviečiu merginą vidun, pavaišinu puodeliu arbatos ir ji apdžiūna. Ir štai taip — aš įsimylėjęs. Ir greitai paaiškėja, kad geriausias būdas pamatyti ją vėl — tai paimti vieną iš jos agitacinių lapelių ir susitikti ateinantį antradienį ar dar kada ir įstoti į vietinę partiją. Aš taip ir padarau.

— Ir tai buvo Ruta?

— Tai buvo Ruta.

— O jeigu ji būtų priklausiusi kitai politinei partijai?

— Vis tiek būčiau ėjęs toliau ir įstojęs į tą. Bet nebūtinai būčiau turėjęs joje *pasilikti*, — skubiai pridūrė jis. — Noriu pasakyti, taip man prasidėjo ilgas politinis sąmonėjimas — išsiryškinant vertybes ir įsitikinimus, kurie jau buvo, bet tuo laiku paprasčiausiai snaudė. Ne, aš nebūčiau galėjęs likti tiesiog *bet kurioje* partijoje. Bet viskas būtų buvę kitaip, jeigu Ruta tą dieną nebūtų pasibeldusi į mano duris ir toliau beldusis.

— Ir jeigu tada nebūtų liję?

— Jeigu nebūtų liję, būčiau radęs kokią kitą dingstį pasikviesti ją vidun, — nusišiepė Langas. —Noriu pasakyti, nagi, žmogau, — aš nebuvau *visiškai* beviltiškas.

Aš irgi nusišypsojau, kinktelėjau galva ir pasižymėjau savo bloknote: „įžanga???“

*

Mudu dirbome visą rytą be pertraukos, išskyrus tuomet, kai baigdavosi juostelė. Tada trumpam nuskubėdavau laiptais žemyn į kambarį, kuriuo Amelija ir sekretorės laikinai naudojosi kaip raštine, ir atiduodavau ją, kad perrašytų ant popieriaus. Taip atsitiko kelis kartus, ir grįžęs visada rasdavau Langą ten pat, kur ir būdavau palikęs. Iš pradžių pamaniau tai esant jo gebėjimo susikaupti įrodymu. Tik vėliau supratau, kad jis neturėjo ką kita veikti.

Aš atsargiai vedžiau jį per ankstyvuosius metus, susitelkdamas ne tiek į faktus ir datas (Makeira juos buvo surinkęs ganėtinai pareigingai), kiek į jo vaikystės įspūdžius ir fizinius dalykus: pusiau atskirą namą viename iš Lesterio gyvenamųjų rajonų; jo tėvo (statybininko) ir motinos (mokytojos) asmenybes; ramias, apolitiškas Anglijos provincijos vertybes septintame dešimtmetyje, kai vieninteliai garsai, kuriuos sekmadieniais girdėdavai — tai kviečiančių į bažnyčią varpų ir ledų išvežiotojų skambalėlių; purvinus rytus šeštadieniais žaidžiant futbolą vietos parke ir ilgas popietes vasarą su kriketu paupyje; tėvo „Austin Atlantic“ mašiną ir jo paties „Raleigh“ dviratį; komiksus — *Erelis* ir *Viktoras* ir radijo komedijas — *Atleiskite, aš perskaitysiu tai darkart* ir *Laivyno linksmybės*; 1986-uosius — Pasaulio futbolo čempionato finalą ir *Z automobilius**, ir *Pasirengti, dėmesio, marš!***; *Navaronės pabūklus* ir *Tęskite, daktare* per vietinį ABC kanalą; Milę***, dainuojančią „Mano vaikinas saldainiukas“ ir Bitlų singlus, grojamus motinos 45 aps/min „Dansette Capri“ patefonu.

* 1962–1978 metais populiarus BBC televizijos serialas apie policijos patrulių gyvenimą (Z automobiliais vadinti patruliniai policijos automobiliai).

** Pirmoji Didžiojoje Britanijoje roko ir popmuzikos TV programa, transliuota 1963–1966 metais.

*** Millie, 1946 m. Jamaikoje gimusi dainininkė (tikroji pavardė — Millicent Small), ypač išpopuliarėjusi savo hitu „My Boy Lollipop“.

Pajudintos tenai, Rainharto kabinete, Anglijos gyvenimo prieš beveik pusę amžiaus smulkmenos atrodė tokios nutolusios kaip karalienės Viktorijos epochos blizgučių *trompe l'oeil** — ir, bemaž pagalvotum, tiek pat svarbios. Bet mano metode slypėjo gudrybė, ir Langas, turėdamas talentą perprasti kitą, iškart ją pagavo, nes mes detalizavome ne tik jo vaikystę, bet ir manąją, taip pat kiekvieno, gimusio Anglijoje šeštą dešimtmetį ir subrendusį aštuntąjį.

— Mums štai ką reikia padaryti, — pasakiau jam, — įtikinti skaitytoją emociškai susitapatinti su Adamu Langu. Pamatyti kažką daugiau, nei tolimą siluetą bombų nepramušamame automobilyje. Atpažinti jame tuos pačius dalykus, kuriuos atpažįsta savyje. Mat tegul aš nieko kitko ir neišmanau apie šį reikalą, žinau viena: sykį pelnius skaitytojų simpatiją, jie seks įkandin jūsų bet kur.

— Suprantu. — Jis pabrėžtinai linktelėjo. — Manau, tai nuostabu.

Taigi mudu valandą po valandos keitėmės prisiminimais, ir aš nepasakysiu, kad būtent pradėjau *kurti* Langui vaikystę, — aš visada labai saugodavausi nukrypti nuo žinomų praeities faktų, — bet aš tikrai sujungiau mudviejų patirtis tokiu mastu, kad kai kurie iš mano prisiminimų susimaišė su jojo. Galbūt jus tai šokiruos. Aš ir pats buvau šokiruotas, pirmą kartą išgirdęs vieną iš savo klientų per televiziją verksmingai pasakojant apie skaudžią akimirką iš jo praeities, kuri, tiesą sakant, buvo iš *manosios*. Bet taip yra. Žmonės, kuriems pasiseka gyvenime, retai kada susimąsto. Jų žvilgsnis visada nukreiptas į ateitį: štai kodėl jiems sekasi. Ne jų prigimtis prisiminti, ką jie jautė ar kuo vilkėjo, ar kas buvo kartu su jais, ar kaip kvepėjo ką tik nukirpta žolė bažnyčios šventoriuje tą dieną, kai jie tuokėsi, arba kaip stipriai pirmas kūdikis suspaudė jiems pirštą. Štai kodėl jie reikalingi rašytojų vaiduoklių — tam, kad juos padarytų iš kūno ir kraujo, taip sakant.

Kaip paaiškėjo, aš tik trumpai bendradarbiavau su Langu, bet

* Akių apgaulė (*pranc.*).

galiu nuoširdžiai pasakyti, kad niekada nebuvau dirbęs su labiau atliepiančiu klientu. Mudu nusprendėme, kad pirmas jo prisiminimas bus tas, kaip trejų metų amžiaus bandė bėgti iš namų ir išgirdo iš paskos savo tėvo žingsnius, o paskui pajuto tvirtas raumeningas rankas, sugriebusias jį į glėbį ir parnešusias namo. Mes prisiminėme jo motiną, lyginančią drabužius, ir drėgną kvapą, šiems džiūstant ant medinio rėmo priešais židinį su degančiomis anglimis, ir kaip jis mėgęs įsivaizduoti, kad tas rėmas — jo būstas. Jo tėvas vilkėdavo prie stalo liemene ir valgydavo varvančią taukais kiaulieną ir rūkytą žuvį; motina kartais mėgdavo išgerti saldaus chereso ir turėjo knygą, kuri vadinosi *Grožio paslaptys*, su raudonais paauksuotais viršeliais. Mažasis Adamas valandų valandas žiūrinėdavo paveikslėlius; štai kas pirmiausiai sukėlė jo domesį teatru. Mes prisiminėme kalėdinius spektaklius vaikams, kuriuose jo lankytasi, (aš užsirašiau pasižiūrėti, kas būtent buvo vaidinama Lesteryje tuo metu, kai jis augo) ir jo sceninį debiutą mokyklos kalėdiniame spektaklyje.

— Ar buvau aš gudrutis?

— Tai skamba šiek tiek savimyliškai.

— Avinas?

— Nepakankamai savimyliška.

— Kelrodė žvaigždė?

— Puiku.

Iki padarėme priešpiečių pertrauką, pasiekėme septynioliktus amžiaus metus, kai vaidyba atliekant pagrindinį vaidmenį Kristoferio Marlou *Daktare Fauste* sutvirtino jam norą tapti aktoriumi. Makeira su sau būdingu kruopštumu buvo jau atkasęs atsiliepimą apie reviu 1971-ųjų gruodžio *Leicester Mercury* numeryje, kuriame buvo aprašoma, kaip Langas „laikė žiūrovus pakerėtus“ savo paskutiniu monologu, kai praregėjo esąs pasmerktas amžinam prakeikimui.

Kol Langas nuėjo pažaisti tenisą su vienu iš savo asmens sargybinių, aš užsukau apačion į kontorą pasižiūrėti, kaip vyksta perrašymas. Valandos interviu paprastai sudaro septyni aštuoni tūkstančiai žodžių,

o mudu su Langu prie to sėdėjome nuo devintos iki pirmos. Amelija prie šio darbo buvo pristačiusi abi sekretores. Ir viena, ir kita turėjo užsidėjusi ausines. Jųdviejų pirštai lakstė klaviatūra, užpildydami patalpą raminamu plastiko tarškesiu. Truputis sėkmės, ir vien iš šio ryto darbo aš turėsiu parodyti apie šimtą puslapių su dvigubais tarpais tarp eilučių medžiagos. Pirmą sykį nuo tada, kai atvykau į salą, pajutau šiltai padvelkiant optimizmą.

— Tai man visai nauja, — pasakė Amelija, kuri pasilenkusi per Liusės petį skaitė ekrane besiskleidžiančius žodžius. — Niekada anksčiau negirdėjau jo apie tai užsimenant.

— Žmogaus atmintis yra lobynas, Amelija, — atsakiau nutaisęs rimtą veidą. — Tik reikia pritaikyti tinkamą raktą.

Palikau ją smalsiai žiūrinčią į ekraną ir nuėjau į virtuvę, bemaž tokio didumo kaip visas mano londoniškis butas, su tokiu kiekiu šlifuoto granito, kokio pakaktų šeimos mauzoliejui įrengti. Joje buvo parengtas padėklas su sumuštiniais. Įsidėjau vieną į lėkštę ir basčiausi po namą, kol užtaikiau į soliariumą — turbūt taip reikėtų tatai pavadinti — su didelėmis stiklinėmis stumdomosiomis durimis į plaukymo baseiną lauke. Baseinas buvo uždengtas pilku brezentu, įlenktu susikaupusio lietaus vandens, ant kurio plūduriavo rudi pūvančių lapų maurai. Tolimajame jo gale stūksojo du sidabraspalviai mediniai kubo pavidalo pastatai, o už šių plytėjo krūminiai ąžuolai ir baltas dangus. Kažkoks žemas tamsus žmogutis — taip storai susisupstęs nuo šalčio, kad atrodė bemaž kaip rutulys — grėbstė lapus ir krovė juos į karutį. Spėjau, kad jis tikriausiai tas vietnamietis sodininkas, Dakė. Tikrai turėčiau pasistengti pamatyti šią vietą vasarą, pagalvojau.

Atsisėdau ant šezlongo, skleidžiančio išsivadėjusį chloro ir saulės losjono kvapą, ir paskambinau į Niujorką Rikui. Kaip visada jisai skubėjo.

— Kaip einasi?

— Praleidome gerą rytą. Tas žmogus — profis.

— Puiku. Paskambinsiu Medoksui. Jis apsidžiaugs tai išgirdęs. Beje, pirmi penkiasdešimt tūkstančių jau pervesti. Aš atsiųsiu juos. Pasikalbėsime vėliau.

Ir telefonas nutilo.

Baigiau doroti sumuštinį ir vėl užlipau viršun, tebegniauždamas delne tylintį mobiliuką. Man kilo viena mintis, ir įgijęs naujo pasitikėjimo savimi išdrįsau veikti pagal ją. Įstačiau Amelijos atmintuką į savo nešiojamąjį kompiuterį, paskui šio laidą prijungiau prie mobiliojo telefono ir surinkau internetą. Kaip palengvėtų man gyvenimas, pagalvojau, kaip greičiau būtų atliktas darbas, jeigu kasnakt savo viešbučio numeryje galėčiau darbuotis prie knygos. Pasakiau sau, kad nedarau nieko bloga. Rizika minimali. Kompiuteris retai atsiskiria nuo manęs. Jeigu reikės, jis toks mažas, kad galėsiu pasidėti po pagalve, kol miegosiu. Kai tik užmezgiau ryšį, adresavau sau pačiam elektroninį laišką, prikabinau rankraščio failą ir nuspaudžiau SIŲSTI.

Atrodė, persiuntimas truko visą amžinybę. Iš apačios Amelija ėmė šaukti mane vardu. Žvilgtelėjau į duris, ir staiga mano pirštai iš nerimo sustingo. „Jūsų failas persiųstas", — pasakė moteriškas balsas, kuriam kažkodėl teikia pirmenybę manosios interneto paslaugos tiekėjas. „Jums atėjo elektroninis laiškas", — pranešė ji truputėlį vėliau.

Tuojau pat ištraukiau iš kompiuterio laidą, ir, vos tik išėmiau atmintuką, kai kažkur didžiajame name suskambo garsinis signalas. Tuo pat metu virš lango už manęs kažkas suūžė ir subrazdėjo. Staigiai apsisukęs pamačiau nukrintant nuo palubės sunkias metalines langines. Jos nusileido labai greitai, iš pradžių užblokuodamos dangaus vaizdą, paskui — jūros ir kopų, prislopindamos žiemos dieną į prieblandą, suslėgdamos paskutinį šviesos ruoželį į juodumą. Grabaliojausi durų, ir kai pagaliau jas atplėšiau, sienų nebefiltruojamas sirenos garsas tapo toks stiprus, kad vibravo man skrandį.

Tas pat dėjosi ir svetainėje: it plieninės užuolaidos nukrito viena, dvi, trys langinės. Aš kliuvinėjau patamsyje, užsigavau kelį į kažkokią aštrią briauną. Pamečiau telefoną. Kai pasilenkiau jį pakelti, sirena,

kaukusi vis garsiau, staiga suvaitojusi nutilo. Išgirdau laiptais atidunksint sunkius žingsnius, ir paskui į didįjį kambarį tvykstelėjo šviesos pluoštas, pagaudamas mane pritūpusį it vagį, iškeltomis rankomis besidengiantį veidą: kaltės parodija.

— Atleiskite, sere, — iš tamsos atskriejo suglumęs policininko balsas. — Nežinojau, kad čia kas nors yra.

*

Tai buvo įprastos saugos pratybos. Jas rengdavo kartą per savaitę. Rodos, jie vadino jas „blokada". Rainharto saugos tarnybos žmonės buvo įrengę sistemą, kuri apsaugotų jį nuo teroristinio antpuolio, pagrobimo, uraganų, darbo profsąjungų, Vertybinių popierių ir biržos operacijų komisijos* ar dar kokio nors trumpalaikio naktų košmaro, nūnai tykančio 500 *turtingųjų*. Kai langinės pasikėlė ir į namą vėl buvo įleista vis tokia pat blanki Atlanto šviesa, Amelija atėjo į svetainę atsiprašyti, kad manęs neperspėjusi.

— Jūs nuo to turbūt pakraupote.

— Galėtumėte taip sakyti.

— Bet, kita vertus, aš bemaž buvau pametusi jūsų pėdsakus. — Išpuoselėtame jos balse nuskambėjo įtarumo gaidelė.

— Namas didelis. Esu suaugęs vaikinas. Negalite visą laiką neišleisti manęs iš akių. — Stengiausi kalbėti nerūpestingu tonu, bet suvokiau spinduliuojąs iš savęs nerimą.

— Vienas patarimas. — Jos žvilgančios rausvos lūpos prasiskyrė šypsena, bet didelės šviesiai mėlynos akys liko šaltos it ledukai. — Pernelyg daug nesibastykite. Apsaugos vaikinams tas nepatinka.

— Supratau jus. — Aš irgi nusišypsojau.

Išblizgintomis medinėmis grindimis sugirgždėjo guminiai padai, ir laiptais sparčiai užlėkė Langas, peršokinėdamas vienu sykiu po du tris laiptukus. Apie kaklą turėjo rankšluostį. Jo veidas buvo įraudęs,

* *Securities and Exchange Comission* — federalinė agentūra, kurios paskirtis — kontroliuoti vertybinių popierių judėjimą, kad nebūtų piktnaudžiavimų.

tankūs banguoti plaukai šlapi ir patamsėję nuo prakaito. Atrodė dėl kažko įpykęs.

— Laimėjai? — paklausė Amelija.

— Taip ir nesužaidžiau teniso. — Jis garsiai atsipūtė, nudribo į artimiausią sofą, pasilenkė į priekį ir suskato įnirtingai sausintis galvą rankšluosčiu. — Mankštinausi.

Mankštinosi? Pažvelgiau į jį nustebęs. Argi prieš man atvykstant jau nebuvo išėjęs pabėgioti? Kam jis treniruojasi? Olimpiadai?

Linksmai, norėdamas parodyti Amelijai, koks esu visiškai ramus, paklausiau:

— Taigi — jau pasirengęs grįžti prie darbo?

Piktai žvilgtelėjęs į mane, jis nukirto:

— Tą, ką mes veikiame, jūs vadinate *darbu*?

Tai buvo pirmas kartas, kai pamačiau jo blogos nuotaikos proveržį, ir man su netikėto atradimo jėga toptelėjo, kad visas šis bėgiojimas, atsispaudimai ir svarmenų kilnojimas neturi ničnieko bendra su treniruotėmis; jis visa tai darė net ne dėl malonumo. Paprasčiausiai kaip tik to reikėjo jo medžiagų apykaitai. Jis buvo tarsi koks nors retas jūrų egzempliorius, sužvejotas iš vandenyno gelmių ir tik galintis gyventi prie ekstremalaus slėgio. Padėtas ant kranto, išstatytas retam normalaus gyvenimo oro poveikiui, Langas kentė nuolatinį pavojų išleisti dvasią grynai iš nuobodulio.

— Na, aš tikrai tą vadinu darbu, — šaltai atsakiau. — Mums abiem. Bet jeigu manote, kad tai nepakankamai reikalauja iš jūsų intelektualių pastangų, galime dabar pat liautis.

Pamaniau, galbūt nuėjau per toli, bet su didele savitvarda — tokia didele, kad mažne galėjai matyti sudėtingą jo veido raumenų mechanizmą, sutartinai veikiant visas svirteles, ratukus ir troselius — jisai sugebėjo vėl užtempti ant veido pavargusį šypsnį.

— Gerai, žmogau, — pasakė be jausmo. — Jūs laimėjote. — Ir tekštelėjo man savo rankšluosčiu. — Aš tik pajuokavau. Grįžtam prie jo.

7

Gana dažnai, ypač jeigu padedate jiems rašyti memuarus ar autobiografiją, autoriai, pasakodami jums savo istoriją, apsipils ašaromis... Tokiomis aplinkybėmis jūsų darbas — padavinėti popierines servetėles, tylėti ir toliau įrašinėti.

Vaiduokliška autorystė

— Ar jūsų tėvai apskritai buvo politiški?

Mes vėl sėdėjome kabinete, savo įprastose vietose. Tebevilkįs treningu, vis dar su rankšluosčiu ant kaklo, jis drybsojo fotelyje, skleisdamas iš savęs silpną prakaito kvapą. Aš su bloknotu ir klausimų sąrašu įsitaisiau priešais ant kėdės. Šalia manęs ant stalo stovėjo mini diskelių diktofonas.

— Visai ne, ne. Net abejoju, ar tėvas balsuodavo. Sakydavo, kad visi tokie pat blogi.

— Papasakokite man apie jį.

— Jis buvo statybininkas. Vertėsi savarankiškai. Buvo perkopęs penkiasdešimtį, kai susipažino su mano motina. Jau turėjo du paauglius sūnus iš pirmosios žmonos — ji prieš kažkiek laiko pabėgo ir jį paliko. Mama buvo mokytoja, dvidešimčia metų jaunesnė. Labai daili, labai nedrąsi. Jis neva atėjęs suremontuoti mokyklos stogo, abu pasikalbėjo ir viena vedė prie kito — juodu susituokė. Jis pastatė jiems

namą, ir visi keturi įsikėlė gyventi. Aš atsiradau kitais metais, ir, manding, jam tai buvo sukrėtimas.

— Kodėl?

— Nes manė baigęs su kūdikiais.

— Skaitant tai, kas jau parašyta, man susidaro įspūdis, kad judu nebuvote labai artimi.

Prieš atsakydamas, Langas delsė.

— Jis mirė, kai man buvo šešiolika. Dėl prastos sveikatos tuomet jau buvo pasitraukęs į pensiją, o mano įbroliai suaugę, vedę, išsikėlę gyventi kitur. Ir taip tada buvo vienintelis laikas, kai prisimenu jį daug stumdantis po namus. Buvau tik bepradedąs jį iš tikrųjų pažinti, kai pasimirė nuo širdies smūgio. Supraskite, aš visai gerai su juo sutariau. Bet jeigu sakote, kad su motina buvome artimesni — tuomet taip, aišku.

— O su savo įbroliais? Buvote su jais artimas?

— Gink Dieve, ne! — pirmą sykį po priešpiečių Langas garsiai nusijuokė. — Tiesą sakant, verčiau tai ištrinkite. Juk galime apsieiti be jų, tiesa?

— Knyga — jūsų.

— Tad apsieikime be jų. Jie abu pasuko į statybų verslą, ir nė vienas nepraleisdavo progos pasakyti spaudai, kad nebalsuosią už mane. Jau daug metų jų nemačiau. Jiems turbūt dabar apie septyniasdešimt.

— Kaip jis būtent pasimirė?

— Atleiskite?

— Atleiskite — jūsų tėvas. Man įdomu, kaip jis pasimirė.

— A, sode. Bandydamas pakelti šaligatvio plokštę, kuri buvo jam per sunki. Seni įpročiai... — Jis pasižiūrėjo į laikrodį.

— Kas jį rado?

— Aš.

— Galėtumėte apie tai papasakoti? — Ėjosi sunkiai — kur kas sunkiau negu pokalbis rytą.

— Aš ką tik buvau sugrįžęs iš mokyklos. Prisimenu, buvo išties graži pavasario diena. Mamos nebuvo namie, kažkur darbavosi savo

labdaros reikalais. Virtuvėje atsigėriau ir išėjau į sodą už namo, tebevilkėdamas mokykline uniforma, maniau, paspardysiu kamuolį ar dar ką nors. Ir jis gulėjo ten, vejos viduryje. Veidas tik truputį nubrozdintas toje vietoje, kuria parkrito. Daktarai mums pasakė, kad jis tikriausiai jau buvo negyvas, kai atsitrenkė į žemę. Bet, įtariu, jie visada taip kalba, kad šeimai būtų lengviau. Kas žino? Juk negali būti lengva, a — numirti?

— O jūsų motina?

— Argi visi sūnūs nemano, kad jų motinos — šventosios? — Pažvelgė į mane laukdamas, kad patvirtinčiau jo žodžius. — Ką gi, manoji tokia ir buvo. Kai aš gimiau, ji atsisakė mokytojavimo, ir nebuvo nieko, ko ji dėl kito nepadarytų. Kilusi iš labai tvirtos kvakerių šeimos. Visiškai nesavanaudė. Taip didžiavosi, kai aš įstojau į Kembridžą, nors tai reiškė, kad liksianti viena. Ji nėsyk neišsidavė, kokia buvo pasiligojusi — nenorėjo man gadinti ten leidžiamo laiko, ypač kai pradėjau vaidinti ir buvau toks viskuo užsiėmęs. Tai buvo jai būdinga. Iki antrų savo studijų metų visai neįsivaizdavau, kokie prasti reikalai.

— Papasakokite man apie tai.

— Gerai. — Langas atsikrenkštė. — Dieve. Žinojau, kad ji nekaip jaučiasi, bet... žinote, kai tau devyniolika, ne per daugiausiai pastebi ką nors, išskyrus save patį. Aš patekau į „Rampos“ reviu. Draugavau su pora merginų. Kembridžas buvo man rojus. Kiekvieną sekmadienį vakare jai skambindavau, ir iš balso atrodė, kad jai einasi puikiai, nors ir gyveno viena pati. Paskui parvažiavau namo ir pamačiau, kad ji, — aš buvau sukrėstas, — ji... vieni griaučiai. Jos kepenis niokojo auglys. Noriu pasakyti, dabar galbūt būtų galima ką nors padaryti, bet tuomet... — Jis bejėgiškai skėstelėjo rankomis. — Per mėnesį ji pasimirė.

— Ką toliau jūs veikėte?

— Prasidedant mano paskutiniesiems metams, grįžau į Kembridžą ir... ir pasinėriau į gyvenimą, manau, galėtumėte taip pasakyti.

Jis nutilo.

— Aš irgi kažką panašaus išgyvenau, — pasakiau.

— Tikrai? — Balsas nuskambėjo be jausmo. Langas žvelgė į vandenyną, į vieną po kitos lūžtančias Atlanto bangas, ir jo mintys tartum klaidžiojo kažkur toli virš horizonto.

— Taip. — Profesinėmis aplinkybėmis, beje, ir bet kuriomis aplinkybėmis paprastai aš nekalbu apie save. Bet kartais šiek tiek atvirumo apie save patį gali padėti įveikti kliento uždarumą. — Maždaug to paties amžiaus netekau gimdytojų. Ar jums neatrodo, kad kažkaip keistai, nepaisant viso liūdesio, tai padaro tave tvirtesnį?

— Tvirtesnį? — Jis nusigręžė nuo lango ir susiraukė į mane.

— Ta prasme, kad įgyji daugiau pasitikėjimo savo jėgomis. Žinodamas, kad blogiausia, kas galėtų atsitikti, jau atsitiko, ir tu ištvėrei. Kad gali funkcionuoti savarankiškai.

— Galbūt jūs ir teisus. Atvirai sakant, aš niekada apie tai nesusimąsčiau. Bent iki pastarojo meto. Keista. Ar pasakyti jums kai ką? — Jis pasilenkė į priekį. — Paauglystėje mačiau du negyvėlius, o paskui — nors buvau ministras pirmininkas su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis: būti priverstam įsakinėti žmonėms eiti į mūšį ir lankyti bombų sprogimų vietas, ir panašiai — kitą lavoną išvydau tik po trisdešimt penkerių metų.

— Ir kieno tai buvo? — kvailai paklausiau.

— Maiko Makeiros.

— Ar negalėjote pasiųsti kurio iš policininkų jį atpažinti?

— Ne. — Jis papurtė galvą. — Ne, aš negalėjau. Bent tiek buvau jam skolingas. — Ir vėl nutilo, paskui sugriebė rankšluostį ir pasitrynė juo veidą. — Koks nesveikas pokalbis, — pareiškė. — Pakeiskime temą.

Pažvelgiau į savąjį klausimų sąrašą. Daug ką dar norėjau jį paklausti apie Makeirą. Nebūtinai, kad ketinau tai panaudoti knygoje: net aš suvokiau, kad po atsistatydinimo įvykusi kelionė į morgą atpažinti savo pagalbininko kūno vargu ar gerai tiktų skyriui, pavadintame „Viltinga ateitis". Veikiau troškau patenkinti savo smalsumą. Bet taip

pat žinojau, kad neturiu laiko nuolaidžiauti sau: privalėjau skubėti. Tad pasielgiau, kaip jis reikalavo, ir pakeičiau temą.

— Kembridžas, — pasakiau. — Pakalbėkime apie tai.

Aš visąlaik tikėjausi, kad apie Kembirdžo metus bus lengviausia parašyti, mano požiūriu, knygos dalis. Aš ir pats ten studijavau, netrukus po Lango, ir ta vieta pasikeitė ne per daugiausia. Ji niekada daug nesikeisdavo: tuo ir buvo žavinga. Galėjau panaudoti visas klišes — dviračius, kaklaskares, dėstytojus ir studentus, iškylas plokščiadugnėmis valtimis, pyragaičius, dujinius šildytuvus, bažnyčios choristus, paupio barus, portjė su cilindrais, Pelkynų vėjus, siauras gatveles, jaudulį, vaikščiojant grindinio akmenimis, kuriuos kadaise mynė Niutonas ir Darvinas, ir t. t. Ir tai labai gerai, pagalvojau, žvelgdamas į rankraštį, nes ir vėl manieji prisiminimai turės pavaduoti Lango. Jis nuvyko studijuoti ekonomikos, trumpai žaidė futbolą savo koledžo antroje vienuolikėje ir pelnė tarp studentų aktoriaus reputaciją. Tačiau nors Makeira pareigingai surinko visų spektaklių, kuriuose vaidino ekspremjeras, sąrašą, ir net pacitavo ištraukas iš kelių apybraižų, kurias Langas parašė apie „Rampos" reviu, viskas tas — vėl — buvo kažkaip skysta ir skubota. Stigo užsidegimo. Savaime suprantama, dėl to kaltinau Makeirą. Galėjau gerai įsivaizduoti, kiek mažai prielankumo tas griežtas partijos funkcionierius turėjo visiems tiems diletantams ir jų nesubrendėliškai vaidybai prastuose Brechto ar Jonesko pastatymuose. Bet ir pats Langas atrodė keistai vengiantis kalbėti apie tą visą laikotarpį

*

— Tai buvo taip seniai, — pasakė jis. — Nelabai ką bepajėgiu prisiminti. Jei atvirai, nebuvau itin geras aktorius. Vaidyba iš esmės suteikdavo progą susipažinti su merginomis — beje, to neįdėkite.

— Betgi *buvote* labai geras, — paprieštaravau. — Būdamas Londone skaičiau interviu su žmonėmis, kurie sakė jus buvus pakankamai gerą aktorių, kad galėtumėte tapti profesionalu.

— Turbūt nebūčiau buvęs prieš, — sutiko Langas. — Vienu etapu. Išskyrus tai, kad būdamas aktorius nieko negali pakeisti. Tik politikams tas įmanoma. — Jis vėl pasižiūrėjo į laikrodį.

— Bet Kembridžas tikriausiai turėjo būti nepaprastai svarbus jūsų gyvenime, — nenusileidau aš. — Atsižvelgiant į jūsų kilmę.

— Taip. Smagus buvo ten laikas. Susipažinau su kai kuriais puikiais žmonėmis. Tačiau tai nebuvo realus pasaulis. Veikiau iliuzijų karalystė.

— Suprantu. Kaip tik tas man ten ir patiko.

— Ir man. Kalbant tik tarp mūsų: buvau *įsimylėjęs* tą vietą. — Lango akys sužibo nuo prisiminimų. — Išeiti į sceną ir dėtis esančiu kuo nors kitu! Ir dar susilaukti už tai publikos aplodismentų! Kas galėtų būti geriau?

— Puiku, — tariau, suglumintas jo nuotaikos permainos. — Tai jau šis tas. Įdėkime į knygą.

— Ne.

— Kodėl ne?

— Kodėl ne? — Langas atsiduso. — Nes knyga — *ministro pirmininko* memuarai. — Staiga jis smarkiai trenkė plaštaka į savo fotelio šoną. — Ir visą savo gyvenimą, kai mano priešininkai iš tikrųjų norėdavo man įgelti, jie visada sakydavo, kad esu *sumautas aktorius*. — Jis pašoko suskato žingsniuoti pirmyn ir atgal. — „Ak, Adamas Langas, — nutęsė žodžius, labai tikslai vaidindamas anglų aristokrato karikatūrą, — ar pastebėjote, kaip jis permaino balsą, prisitaikydamas prie kiekvienos draugijos, kurioje būna?" — „Ojei, — ir dabar jis tapo netašytu škotu, — negalima tikėti nieku, ką tas mažius išpera sako. Žmogus artistas, išvien tik šūdą mala!" — Pagaliau perėjo į pompastiško, išmintingo rankų grąžiotojo toną: — „Tai pono Lango tragedija, kad aktorius gali būti tik tiek geras, koks jam duotas vaidmuo, ir galiausiai šis ministras pirmininkas pristigo teksto." Tą pastarąjį atpažinsite iš savo surinktos neabejotinai plačios informacijos.

Aš tik palingavau galvą. Buvau pernelyg nustebintas jo tirados, kad pajėgčiau kalbėti.

— Tatai iš *The Times* redakcijos vedamojo tądien, kai paskelbiau, kad atsistatydinu. Antraštė buvo tokia: „Teikėsi palikti sceną“. — Jis vėl atsargiai atsisėdo ir pasiglostė plaukus. — Taigi ne, jei jūs ne prieš, neapsistosime prie mano studentiškos aktorystės metų. Palikime viską lygiai taip, kaip parašė Maikas.

Abu trumpam nutilome. Apsimečiau tvarkąs savo užrašus. Lauke vienas iš policininkų klampojo kopos viršumi, nulenkęs galvą prieš vėją, bet namo garso izoliacija buvo tokia, kad jis atrodė lyg pantomimos aktorius. Prisiminiau Rutos Lang žodžius apie savo vyrą: *Jam kažkas ne visai gerai, ir aš šiek tiek bijau palikti jį vieną*. Dabar supratau, ką ji turėjo omenyje. Išgirdau spragtelint ir pasilenkiau patikrinti diktofoną.

— Reikia pakeisti diskelius, — pasakiau apsidžiaugęs proga pasišalinti. — Tik nunešiu tai į apačią Amelijai. Užtruksiu minutėlę.

Langas vėl užsisvajojo žvelgdamas pro langą laukan. Jis nežymiai mostelėjo ranka, leisdamas suprasti, kad galiu eiti. Nulipau apačion, kur sekretorės spausdino į kompiuterį. Amelija stovėjo prie dokumentų spintos. Man įėjus atsigręžė. Turbūt aš išsidaviau veidu.

— Kas atsitiko? — paklausė ji.

— Nieko. — Bet paskui panorau pasidalyti savo nerimu. — Po teisybei, jis atrodo šiek tiek sudirgęs.

— Tikrai? Tai į jį nepanašu. Kokia prasme?

— Ką tik dėl nieko pratrūko ant manęs. Turbūt per daug prisisportavo per priešpiečių metą. — Pabandžiau viską nuleisti juokais. — Žmogui tai ne į naudą.

Padaviau diskelį vienai sekretorei — regis, Liusei — ir paėmiau naujausias perrašas. Kiek pakreipusi galvą, Amelija tebežiūrėjo į mane.

— Kas? — paklausiau.

— Jūs teisus. Kažkas jam neduoda ramybės, ar ne? Netrukus po to, kai baigėte rytinį pokalbį, jisai susilaukė telefono skambučio.

— Iš ko?

— Paskambinta į jo mobilųjį. Jis nepasakė man. Kažin... Alisa, brangioji, tu nesupyksi?

Alisa atsistojo ir Amelija įsmuko į jos vietą priešais kompiuterio ekraną. Turbūt dar niekada nemačiau taip greitai lakstančių klaviatūra pirštų. Klavišų tarškesys tartum susiliejo į ištisinį plastiko narnėjimą, lyg kristų aibė domino trinkelių. Bemaž taip pat greitai keitėsi vaizdai ekrane. O paskui tarškesys sulėtėjo į kelis trumpus barkštelėjimus — Amelija surado, ko ieškojusi.

— Šūdas!

Ji pakreipė ekraną į mane, paskui atsilošė kėdėje negalėdama patikėti. Aš pasilenkiau perskaityti.

Tinklalapio antraštė skelbė: „Naujausios žinios":

Sausio 27, 14.57 (Rytų laiku)

NIUJORKAS (AP) — Buvęs Britanijos užsienio reikalų sekretorius Ričardas Raikartas paprašė Tarptautinį baudžiamąjį teismą (TBT) Hagoje ištirti tvirtinimus, esą buvęs Britanijos ministras pirmininkas Adamas Langas neteisėtai įsakė perduoti įtariamuosius CŽV kankinimams.

Ponas Raikartas, kurį prieš ketverius metus ponas Langas atleido iš ministrų kabineto, šiuo metu yra Jungtinių Tautų specialusis pasiuntinys humanitariniams reikalams ir atviras Jungtinių Valstijų užsienio politikos kritikas. Ponas Raikartas tvirtino, kad tuo metu, kai paliko Lango vyriausybę, buvo išmestas už nepakankamai rodytą palankumą amerikiečiams.

Pareiškime, paskelbtame iš savo biuro Niujorke, ponas Raikartas pasakė prieš kelias savaites perdavęs TBT nemažai dokumentų. Tie dokumentai — kurių nuotrupos savaitgalį buvo nutekintos vienam britų laikraščiui — neva rodo, kad, kaip ministras pirmininkas, ponas Langas prieš penkerius metus asmeniškai sankcionavo keturių britų piliečių pagrobimą Pakistane.

Ponas Raikartas tęsė: „Aš konfidencialiai pakartotinai paprašiau Britanijos vyriausybę ištirti šį neteisėtą veiksmą ir pasisiūliau duoti parodymus bet kokiame tyrime. Tačiau vyriausybė pastoviai atsisakinėjo netgi pripažinti egzistavus operaciją „Audra". Todėl neturiu kitos alternatyvos, kaip tik pateikti savo turimus įrodymus Tarptautiniam Hagos Tribunolui."

— Tas šūdukas, — sukuždėjo Amelija.

Ant rašomojo stalo suskambo telefonas. Paskui prie jo prisijungė kitas ant staliuko prie durų. Niekas nepajudėjo. Liusė ir Alisa klausiamai pažvelgė į Ameliją, ir tuo pat metu elektroniniu garsu sučirpė Amelijos mobilusis, kurį ji nešiojosi odiniame kapšelyje prie diržo. Pačią trumpiausią akimirką pamačiau ją supanikuojant, — turbūt tai buvo vienas iš labai nedaugelio atvejų jos gyvenime, kai nežinojo, kaip pasielgti, — ir negavusi jokių nuorodų, Liusė buvo besiekianti ranka telefono ant rašomojo stalo.

— Ne! — sušuko Amelija, paskui ramiau pridūrė: — Palik. Mums reikia pagalvoti, kokios taktikos laikytis. — O tuo tarpu namo užkampiuose jau treliavo keletas kitų telefonų. Lyg būtų vidudienis laikrodžių gamykloje. Amelija išsiėmė telefoną ir pasižiūrėjo skambinančiojo numerį. — Gauja išsijudino, — tarė ji, išjungdama aparatėlį. Kelias sekundes barbeno pirštais į stalą. — Gerai. Atjunkite visus telefonus, — nurodė Alisai balsu, į kurį jau grįžo šioks toks pasitikėjimas savimi, — paskui pradėkite naršyti internete kitas pagrindines naujienų svetaines, gal pavyks aptikti, ką dar galėtų būti Raikartas pasakęs. Liuse, susirask televizorių ir stebėk visus žinių kanalus. — Ji pasižiūrėjo į laikroduką. — Ar Ruta vis dar vaikštinėja lauke? Šūdas! Juk taip, ar ne?

Pasičiupusi savąjį juodą ir raudoną bloknotą, ji iškaukšėjo aukštakulniais koridoriumi. Nenutuokdamas, ką turiu daryti, nei kas būtent dedasi, nusprendžiau būsiant geriausia sekti iš paskos. Ji jau šaukė vieną iš Specialiojo skyriaus agentų:

— Bari! Bari! — Šis iškišo galvą iš virtuvės. — Bari, prašom surasti ponią Lang ir kuo greičiau parveskite ją čionai. — Ji leidosi kopti laiptais į svetainę.

Ir vėl Langas sėdėjo nejudėdamas lygiai ten pat, kur buvau jį palikęs. Tik buvo vienas skirtumas — rankoje laikė savo paties mažutį mobiliuką. Kai mudu įėjome, jis užtrenkė dangtelį.

— Kaip suprantu iš visų tų telefonų skambučių, jis paskelbė savo pareiškimą, — tarė mums.

Susierzinusi Amelija plačiai skėstelėjo rankomis.

— Kodėl man nepasakei?

— Pasakyti anksčiau negu Rutai? Nemanau, kad būtų buvę labai išmintinga, a? Be to, man norisi kol kas su niekuo apie tai nekalbėti. Atleiskite, — jis kreipėsi į mane, — kad nesusivaldžiau.

Mane sujaudino jo atsiprašymas. Malonus, kad ir bėdoje, pagalvojau.

— Dėl to nesirūpinkite, — nuraminau jį.

— O ar jai pasakei? — paklausė Amelija.

— Norėjau pranešti jai akis į akį. Matyt, to pasirinkimo nebelieka, tad aš paprasčiausiai jai paskambinau.

— Ir kaip ji tai sutiko?

— O kaip manai?

— Tas šūdukas, — pakartojo Amelija.

— Bet kurią minutę ji turėtų grįžti.

Adamas atsistojo ir žvelgė pro langą, įsirėmęs rankomis į klubus. Vėl užuodžiau aitrų jo prakaito kvapą. Jis man priminė užspeistą žvėrį.

— Jis labai norėjo pranešti man, kad tame nėra nieko asmeniška, — neatsigręždamas į mus vėl prašneko Langas. — Labai *labai* norėjo pasakyti man, kad tik dėl gerai žinomos savo pozicijos žmogaus teisių atžvilgiu jautęs, jog nebegali ilgiau tylėti. — Jis prunkštelėjo į savo paties atspindį stiklę. — Dėl gerai žinomos savo pozicijos... Dieve brangus.

— Kaip manote, jis įrašinėjo telefoninį pokalbį? — paklausė Amelija.

— Kas žino? Tikriausiai. Tikriausiai ketina plačiai jį paviešinti. Visko galima iš jo tikėtis. Aš tik pasakiau: „Labai dėkui jums, Ričardai, kad man pranešėte", ir išjungiau telefoną. — Jis atsisuko susiraukdamas: — Ten apačioje tapo taip tylu, kad net nervina.

— Liepiau atjungti visus telefonus. Turime apgalvoti, ką pasakysime.

— O ką pasakėme savaitgalį?

— Kad nematėme, kas įdėta *The Sunday Times*, ir neketiname komentuoti.

— Ką gi, dabar bent žinome, iš kur gauta medžiaga straipsniui. — Langas palingavo galva. Jo veidas atspindėjo bemaž susižavėjimą. — Jis kaip reikiant ėmėsi manęs, ar ne? Nutekino informaciją spaudai sekmadienį, parengdamas dirvą pareiškimui antradienį. Ne viena, o trys dienos žiniasklaidos dėmesio, siekiant sukurti kulminaciją. Tiesiog kaip iš vadovėlio.

— Tavo vadovėlio.

Nežymiai linktelėjęs galva, Adamas pripažino komplimentą ir vėl nugręžė žvilgsnį į langą.

— A, — tarė jis. — Štai ateina nemalonumai.

Žemyn nuo kopų takučiu ryžtingai žengė maža, vilkinti mėlyna *kagule* figūra — judėjo taip sparčiai, kad sekantis iš paskos policininkas, idant neatsiliktų, kartkartėmis turėdavo pasiliuoksėdamas bėgti. Smailas jos gobtuvas buvo žemai užtrauktas ant veido, smakras prispaustas prie krūtinės, ir dėl to Ruta Lang atrodė tartum traukiantis į mūšį viduramžių riteris su poliesteriniu antveidžiu.

— Adamai, mes iš tiesų turime paskelbti savo pačių pareiškimą, — mygo Amelija. — Jeigu nieko nepasakysi ar tylėsi per ilgai, atrodysite... — ji užsikirto. — Na, jie patys padarys išvadas.

— Gerai, — sutiko Langas. — Kas, jeigu šitaip? — Amelija nusuko mažo sidabrinio savo parkerio dangtelį ir atsivertė bloknotą. —

„Reaguodamas į Ričardo Raikarto pareiškimą, Adamas Langas turi pažymėti štai ką: „Kai šimtaprocentinės paramos Jungtinėms Valstijoms globaliame kare prieš terorizmą politika Jungtinėje Karalystėje buvo populiari, ponas Raikartas jai pritarė. Kai ji tapo nebepopuliari, pradėjo ją smerkti. O kai dėl savo paties administracinės nekompetencijos buvo paprašytas palikti Užsienio reikalų ministeriją, staiga jam pasireiškė karštas suinteresuotumas palaikyti įtariamųjų teroristų vadinamąsias žmogaus teises. Trejų metų vaikas galėtų kiaurai perprasti jo infantilią taktiką, siekiant pastatyti į nepatogią padėtį savo buvusius kolegas." Taškas. Pastraipos pabaiga.

Langui diktuojant, Amelija per vidurį teksto liovėsi rašiusi. Įsistebeilijo į buvusį ministrą pirmininką, ir jeigu aš nežinočiau, kad tai neįmanoma, būčiau prisiekęs, jog Ledo Karalienės akies kamputyje sublizgo ašarėlė. Jis atrėmė jos žvilgsnį. Į atdaras duris kažkas tyliai pasibeldė ir įėjo Alisa su popieriaus lapu rankoje.

— Atleiskite man, Adamai, — tarė ji. — Štai, ką tik perdavė AP.

Adamas tartum delsė nutraukti kontaktą akimis su Amelija, ir tuomet aš supratau, — taip tikrai kaip nieką kitą kada nors anksčiau, — kad jųdviejų santykiai daugiau negu vien profesiniai. Po pauzės, kuri pasirodė nesmagiai ilga, jis paėmė iš Alisos lapą ir pradėjo skaityti. Kaip tik tuomet į kabinetą įžengė Ruta. Aš jau buvau pradėjęs jaustis kaip vienas iš žiūrovų, kuris vidur spektaklio paliko savo vietą, norėdamas susirasti tualetą ir kažkaip netyčia užklydo į sceną: pagrindiniai aktoriai dėjosi manęs nematą, o aš žinojau, kad turėčiau pasišalinti, tačiau nepajėgiau sugalvoti žodžių, kokiais išeiti nuo scenos.

Langas perskaitė ir padavė lapą Rutai.

— Anot „Associated Press", — pranešė jis, — šaltiniai Hagoje — kad ir kas tai būtų — sako, jog Tarptautinio Baudžiamojo Teismo prokuratūra rytą paskelbs pareiškimą.

— O, Adamai! — sušuko Amelija ir prisidengė delnu burną.

— Kodėl mes apie tai neperspėti iš anksto? — griežtai paklausė Ruta. — Kaip Dauningo gatvė? Kodėl mums nieko nepranešė ambasada?

— Telefonai atjungti, — paaiškino Langas. — Ir dabar turbūt mėginama prisiskambinti.

— Kas iš to *dabar!* — suriko Ruta. — Kokia sukrušta nauda iš *dabar?* Turėjome apie tai žinoti prieš savaitę! Ką jūs, žmonės, veikiate? — Ji nukreipė savo tūžmą į Ameliją. — Maniau, kad svarbiausia *jūs* privalote palaikyti ryšį su ministrų kabineto sekretoriatu. Juk nepasakysite man, kad tenai nežinota tai užgriūsiant.

— TBT prokurorė itin skrupulinga dėl to, kad įtariamasis nebūtų informuotas, jeigu jo atžvilgiu atliekamas tyrimas, — paaiškino Amelija. — Beje, ir įtariamojo vyriausybė. Kad jie nepradėtų naikinti įrodymų.

Jos žodžiai Rutą, regis, pribloškė. Bet akimirksniu ji atsigavo.

— Vadinasi, Adamas dabar toks? Įtariamasis? — Ji pasigręžė į savo vyrą. — Privalai pasikalbėti su Sidu Krolu.

— Tiesą sakant, mes dar nežinome, ką TBT pareikš, — nurodė Langas. — Pirma turėčiau pasikalbėti su Londonu.

— Adamai, — prašneko Ruta labai pamažu, lyg jam per kokį nelaimingą atsitikimą būtų sutrenktos smegenys, — jeigu jiems tai tiks, paliks tavo kailį džiūti saulėje. Tau reikia advokato. Paskambink Sidui.

Langas dvejojo, paskui pasigręžė į Ameliją:

— Sujunk mane telefonu su Sidu.

— O kaip žiniasklaida?

— Paskelbk pareiškimą, kuris ją pristabdytų, — patarė Ruta. — Tik sakinį ar du.

Amelija išsitraukė mobilųjį ir suskato jame slinkti numerių sąrašu.

— Gal nori, kad parengčiau kokius apmatus?

— Kodėl *jam* to nepadarius? — Ruta parodė pirštu į mane. — Juk neva yra rašytojas.

— Puiku, — sutiko Amelija, ne visai slėpdama savo susierzinimą, — bet reikia tuojau pat tai paskelbti.

— Palūkėkite minutėlę, — tariau.

— Turėtų skambėti kaip pasitikinčio savimi, — pasakė man Langas, — tikrai ne kaip perėjusio į gynybą — tai būtų pražūtinga. Bet ir neturėčiau atrodyti pasipūtęs. Nereikia pagiežos ar pykčio. Bet nepasakykite, kad esu patenkintas šia suteikta proga išsivalyti reputaciją ar panašių niekų.

— Taigi, — apibendrinau, — nesiginate, bet ir nesate pasipūtęs, nepykstate, bet ir nesate patenkintas?

— Kaip tik.

— Tad koks gi jūs?

Netikėtai šioms aplinkybėms visi nusijuokė.

— Sakiau tau, jis įdomus, — pakomentavo Ruta.

Staiga Amelija iškėlė ranką ir parodė mums nutilti.

— Sujungiau Adamą Langą su Sidniu Krolu, — pranešė. — Ne, jis nepalauks.

*

Nulipau su Alisa apačion ir stovėjau jai už peties, kol atsisėdusi prie klaviatūros kantriai laukė iš mano lūpų išskriejant ekspremjero žodžius. Tik pradėjęs svarstyti, ką Langas turėtų pasakyti, susizgribau nepaklausęs jo svarbiausio: ar iš tikrųjų įsakęs sučiupti tuos keturis žmones? Kaip tik tuomet supratau, kad, žinoma, taip jo ir pasielgta, antraip paprasčiausiai būtų iškart tai paneigęs savaitgalį, kai pasirodė pradinis straipsnis. Jau ne pirmą kartą rimtai pasijaučiau įbridęs pernelyg giliai.

— „Aš visada buvau karštas...“ — pradėjau. — Ne, ištrinkite tai, „Aš visada buvau tvirtas... — ne, *užsiangažavęs* — Tarptautinio Baudžiamojo Tribunolo veiklos šalininkas“ — (Ar buvo jis toks? Visai nenumaniau. Spėjau, kad buvo. Arba veikiau spėjau, kad jis visada apsimetė esąs.) — „Nė kiek neabejoju, kad TBT greitai perpras šį politiškai motyvuotą intrigavimą.“ — Padariau pauzę. Suvokiau, kad reikia dar vienos eilutės: ko nors labiau išplėtota ir panašaus į valstybininko žodžius. Ką juo dėtas pasakyčiau aš? — „Tarptautinė kova prieš teroriz-

mą, — tęsiau, staiga pagautas įkvėpimo, — pernelyg svarbi, kad būtų naudojama asmeninio keršto tikslams.“

Liusė tai išspausdino, ir kai nunešiau popierių atgal į kabinetą, jaučiau drovų pasididžiavimą, lyg mokinukas, įteikdamas savo namų darbą. Apsimečiau nematąs ištiestos Amelijos rankos ir pirmiausiai parodžiau tekstą Rutai (pagaliau buvau beišmokstąs šio dvaro tremtyje etiketą). Ji pritariamai linktelėjo ir per rašomąjį stalą pastūmė popieriaus lapą Langui, kuris klausėsi priglaudęs prie ausies telefoną. Jis tylomis žvilgtelėjo, mostu paprašė mano rašiklio ir įterpė vienintelį žodį. Paskui numetė lapą atgal man ir iškėlė į viršų nykštį.

O į telefoną pasakė:

— Tad puiku, Sidai. O ką mes darysime dėl tų trijų teisėjų?

— Galima ir man pasižiūrėti? — paklausė Amelija, kai mudu leidomės laiptais apačion.

Paduodamas jai lapą, aš pastebėjau, kad Langas paskutiniame sakinyje pridūrė „vidaus“: „Tarptautinė kova prieš terorizmą pernelyg svarbi, kad būtų naudojama *vidaus* asmeninio keršto tikslams.“ Dėl šiurkščios „tarptautinė“ ir „vidaus“ antitezės Raikartas dar labiau atrodė menkysta.

— Labai gerai, — pagyrė Amelija. — Galėtumėte būti naujas Maikas Makeira.

Mečiau į ją žvilgsnį. Manau, ji palaikė tai komplimentu. Bet ją visada sunku atspėti. Ne tai, kad man labai tas rūpėtų. Pirmą sykį gyvenime mane veikė politikos adrenalinas. Dabar supratau, kodėl pasitraukęs Langas taip nerado sau vietos. Turbūt šitaip dedasi sporte, kai žaidžiama iš visų jėgų ir visa sparta. Panašiai kaip Vimbldono centriniame korte. Raikartas paservavo žemai per tinką, mes metėmės priimti, rakete atmušėme jam atgal kamuoliuką, tik dar labiau šį pasukdami.

Vienas po kito vėl prijungti telefonai. Tuojau pat šie pradėjo skambėti reikalaudami dėmesio, ir aš išgirdau sekretores perduodant mano žodžius sensacijų ištroškusiems reporteriams — *Aš visada buvau*

užsiangažavęs Tarptautinio Baudžiamojo Teismo veiklos šalininkas. Stebėjau savo sakinius elektroniniu paštu siunčiamus naujienų agentūroms. Ir po poros minučių kompiuterio ir televizoriaus ekranuose pamačiau ir išgirdau juos vėl kartojamus ir kartojamus. („Per pastarąsias kelias minutes padarytame pareiškime buvęs ministras pirmininkas sako...") Pasaulis tapo mūsų echokamera*.

Vidur visos tos kakofonijos suskambo mano paties telefonas Prisispaudžiau aparačiuką prie vienos ausies, o kitą užsikimšau pirštu, kad girdėčiau, kas skambina. Silpnas balsas paklausė:

— Ar girdite mane?

— Kas skambina?

— Džonas Medoksas, nuo Rainharto, iš Niujorko. Kur, po šimts, esate? Triukšmas toks, lyg būtumėte beprotnamyje.

— Jūs ne pirmas tai šitaip pavadindamas. Palūkėkite, Džonai, pamėginsiu susirasti kur nors ramesnę vietelę. — Išėjau į galeriją ir patraukiau namo galo link. — Ar dabar jau geriau?

— Ką tik išgirdau žinias, — pasakė Medoksas. — Mums tai tik į naudą. Turėtume nuo to ir pradėti.

— Nuo ko? — Aš vis dar žingsniavau.

— Nuo to karo nusikaltimų reikalo. Ar paklausėte jį apie tai?

— Jei atvirai, Džonai, tai dar nelabai turėjau progą. — Pasistengiau, kad mano žodžiai nenuskambėtų sarkastiškai. — Kaip tik šiuo metu jam iškilę šiokių tokių sunkumų.

— Gerai, tad ką iki šiol judu aptarėte?

— Ankstyvuosius metus — vaikystę, universitetą...

— Ne, ne, — nekantriai pertraukė Medoksas. — Pamirškite visus tuos niekus. Įdomu kaip tik tai. Pasistenkite, kad jis susitelktų būtent į tą reikalą. Ir tegul su nieku kitu apie tai nesikalba. Mums reikia tą viską išsaugoti išskirtinai memuarams.

Galiausiai atsidūriau soliariume, iš kur priešpiečių metą kalbėjau-

* Elektroninis įrenginys arba patalpa garso signalo reverberacijai sukelti arba uždelsti.

si su Riku. Net ir uždaręs duris tebegirdėjau kitoje namo pusėje silpną telefonų skambučių garsą. Juokinga manyti, kad Langui, iki pasirodant knygai, pavyks nutylėti apie pagrobimą ir kankinimus. Savaime suprantama, ne visai tokiais žodžiais viską perteikiau trečios didžiausios pasaulyje leidyklos generaliniam direktoriui.

— Pasakysiu jam, Džonai, — pažadėjau. — Gal vertėtų jums šnektelti su Sidniu Krolu. Adamas galėtų pasakyti, kad teisininkai nurodė jam nieko nekalbėti.

— Gera mintis. Dabar pat paskambinsiu Sidui. O tuo tarpu noriu, kad jūs paspartintumėte grafiką.

— Paspartinti? — Tuščioje patalpoje mano balsas nuskambėjo netvirtai ir dusliai.

— Žinoma. Paspartinkite. Mat visa esmė — greitis. Kaip tik šiuo metu Langas — karštas dalykas. Žmonės vėl pradeda juo domėtis. Negalime praleisti tokios progos.

— Ar dabar jūs sakote, kad norite knygos greičiau kaip per mėnesį?

— Suprantu, nelengva. Ir veikiausiai tai reikš apsiriboti vien tik padailinant didžiumą rankraščio, o ne perrašyti jį visą. Tačiau kokio velnio? Vis tiek didesnės dalies tos medžiagos niekas neskaitys. Kuo anksčiau išleisime, tuo daugiau parduosime. Manote, susidorosite?

Ne, buvo atsakymas. Ne, tu, plikagalvi šunsnuki, tu, psichopatiškas pimpale — ar rimtai perskaitei tą šlamštą? Turbūt išsikraustei iš savo sukrušto proto.

— Gerai, Džonai, — nuolankiai pasakiau, — galiu pabandyti.

— Šaunuolis. Ir nesirūpinkite dėl savo sutarties. Už dviejų savaičių darbą mes sumokėsime jums tiek pat, kaip ir už keturių. Sakau jums, jeigu šis karo nusikaltimų reikalas įsibėgės, mūsų maldos galėtų būti išklausytos.

Iki jis padėjo ragelį, dvi savaitės kažkaip nustojo būti atsitiktinai išgriebtas iš oro skaičius ir tapo tvirtu galutiniu terminu. Man nebeteks keturiasdešimt valandų klausinėti Langą, aprėpiant visą jo gyve-

nimą: turėsiu priversti jį konkrečiai susitelkti į karą prieš terorizmą, ir tuo mes pradėsime memuarus. Visa, kas likę, kaip įmanydamas pasistengsiu pagerinti, kur galėsiu — perrašysiu.

— Kas, jeigu Adamas nebus itin tuo sužavėtas? — paklausiau, ir, kaip paaiškėjo, tai buvo paskutinis mūsų apsikeitimas frazėmis.

— Bus, — patikino Medoksas. — O jeigu nebus, tuomet galite paprasčiausiai priminti *Adamui*, — jo tonas leido suprasti, kad mudu — tik pora bjaurių anglų, susimokiusių apiplėšti energingą amerikietį, — apie jo sutarties įsipareigojimus sukurti knygą, kuri mums visiems suteiks išsamią ir atvirą ataskaitą apie karą su terorizmu. Aš pasikliauju jumis. Gerai?

Soliariumas — liūdna vieta, kai jame nėra saulės. Mačiau sodininką lygiai ten pat, kur jis dirbo vakar, savo lauko drabužių suvaržytą ir nerangų, tebekraunantį lapus į karutį. Vos tik jis iššluodavo didžiumą sudžiuvusių lapų, vėjas pripūsdavo šių daugiau. Atsirėmęs į sieną, atlošęs galvą į lubas, mąstydamas apie vasaros dienų ir žmogiškosios laimės laikinumą, pasidaviau trumpai nevilties minutėlei. Pamėginau prisiskambinti Rikui, bet jo padėjėjas pasakė, kad šefo šiandien jau nebebus. Tad palikau žinutę su prašymu, kad pats man paskambintų. Tuomet nuėjau ieškoti Amelijos.

Jos nebuvo nei kontoroje, kur sekretorės tebeatsakinėjo į telefonų skambučius, nei koridoriuje, nei virtuvėje. Mano nuostabai, vienas iš policininkų pasakė, kad ji lauke. Veikiausiai buvo jau po ketvirtos, darėsi šalta. Ji stovėjo apsisukimo žiede priešais namą. Sausio prieblandoje cigaretes galas jai užsitraukiant dūmą sužėruodavo skaisčiai raudonai, paskui vėl išnykdavo.

— Nebūčiau atspėjęs, kad esate rūkorė, — pasakiau.

— Kartais leidžiu sau po vieną. Ir tai tik tuomet, kai jaučiu didelę įtampą ar pasitenkinimą.

— Katrą iš jų dabar?

— Labai juokinga.

Nepaisydama žvarbios sutemos, prasisegusi švarkelį ji rūkė ta

savotiška *noli me tangere** maniera, kaip kai kurios moterys daro, viena ranka laisvai įsirėmusi į šoną, kitą — tą, kuria laikė cigaretę — įkypai pasidėjusi ant krūtinės. Atvirame ore aromatingas rusenančio tabako kvapas sukėlė ir man norą užsirūkyti. Cigaretė būtų pirma per dešimtmetį ir garantuotai būtų mane sugrąžinusi vėl prie keturiasdešimties per dieną — bet vis tiek, jeigu šią akimirką ji būtų man pasiūliusi vieną, būčiau paėmęs.

Nepasiūlė.

— Ką tik paskambino Džonas Medoksas, — pasakiau. — Dabar jis nori knygos per dvi savaites, o ne per keturias.

— Dievuliau. Sėkmės.

— Turbūt nėra bent kiek šansų, jog šiandien mudu su Adamu prisėstume prie dar vieno pokalbio.

— O kaip pats manote?

— Tokiu atveju gal mane pavėžėtų atgal į viešbutį? Tada ten galėčiau padirbėti.

Ji išpūtė pro nosį dūmus ir įsižiūrėjo į mane.

— Juk neketinate pasiimti iš čia to rankraščio, a?

— Žinoma, ne! — Kai meluoju, mano balsas visada pakyla oktava aukščiau. Niekada nebūčiau galėjęs tapti politiku: būčiau skambėjęs kaip Antinas Donaldas. — Tik noriu užsirašyti tai, ką šiandien nuveikėme, štai ir viskas.

— Mat, juk iš tiesų suprantate, kaip tatai tampa rimta?

— Žinoma. Jeigu norite, galite patikrinti mano nešiojamąjį kompiuterį.

Ji patylėjo — ganėtinai ilgai, kad leistų suprasti savo įtarumą.

— Gerai, — tarė baigdama surūkyti cigaretę. — Tikiu jumis. — Numetė nuorūką ant asfalto ir rafinuotai užgesino smailu savo bato galu, paskui pasilenkusi vėl ją pakėlė. Įsivaizdavau ją mokykloje, panašiai šalinančią įkaltį: pirmūnė, niekada nenutverta rūkanti. — Pa-

* Neliesk manęs (*lot.*).

siimkite savo daiktus. Pasakysiu vienam iš vaikinų, kad nuvežtų jus į Edgartauną.

Mudu parėjome į namą ir išsiskyrėme koridoriuje. Ji pasuko atgal prie skambančių telefonų. Aš užkopiau laiptais į darbo kambarį ir atsidūręs arčiau išgirdau Rutą ir Adamą Langus šaukiančius vienas ant kito. Jų balsai skambėjo prislopintai, ir vieninteliai žodžiai, kuriuos aiškiai išgirdau, pasiekė mane jos paskutinės tirados pabaigoje: *Praleisti čia visą likusį savo sumautą gyvenimą!* Durys buvo plačiai atlapotos. Aš dvejojau. Nenorėjau jų trukdyti, kita vertus, nenorėjau čia lūkuriuoti ir būti nutvertas, lyg slapta klausyčiausi. Galiausiai lengvai pasibeldžiau ir po pauzės išgirdau Langą pavargusiu balsu ištariant:

— Įeikite.

Jisai sėdėjo prie rašomojo stalo. Ji stovėjo kitame kambario gale. Abu sunkiai alsavo, ir aš pajutau, kad tarp jų ką tik įvyko kažkas svarbaus — kažkoks ilgai slopintas sprogimas. Dabar supratau, kodėl Amelija išlėkė laukan parūkyti.

— Atleiskite, kad trukdau, — atsiprašiau pamodamas į savo daiktus. — Norėjau juos...

— Viskas gerai, — nuramino mane Langas.

— Einu, paskambinsiu vaikams, — piktai metė Ruta. — Nebent tu jau paskambinai.

Langas nežiūrėjo į ją: žvelgė į mane. Ak, ir kiek prasmės klodų galėjai perskaityti tose blausiose akyse! Tą ilgą sekundėlę jis kvietė mane pamatyti, kas iš jo pasidarė: netekęs valdžios, užgauliojamas savo priešų, užguitas, besiilgintis namų, įstrigęs tarp savo žmonos ir meilužės. Galėtum parašyti tūkstančius puslapių apie tą vieną trumpą žvilgsnį ir vis tiek nepasiektum pabaigos.

— Atsiprašau, — tarė Ruta ir gan šiurkščiai prasispraudė pro mane, savo mažu, tvirtu kūnu stuktelėdama į manąjį. Tą pačią akimirką tarpduryje pasirodė Amelija, laikydama rankoje telefoną.

— Adamai, — prašneko ji, — skambina iš Baltųjų rūmų. Su ta-

vimi laukia kalbėti Jungtinių Valstijų prezidentas. — Ji nusišypsojo man ir nulydėjo prie durų. — Nesupyksite? Mums reikalingas kambarys.

*

Kai grįžau į viešbutį, buvo jau bemaž visai tamsu. Danguje liko tik tiek šviesos, kad matytųsi dideli juodi debesys, besitelkiantys viršum Čapakvuidiko, atsiritantys nuo Atlanto. Mergina prie registracijos stalo pasakė, kad artimiausiu metu laukiama prastų orų.

Nuėjau į savo kambarį ir kurį laiką stovėjau patamsyje, klausydamasis girgždant senų užeigos namų iškabą ir nesiliaujančio bangų mūšos trenksmo bei šniokštimo anapus tuščio kelio. Švyturys automatiškai išsijungė kaip tik tuo metu, kai jo tiesiai nukreiptas į viešbutį spindulys staiga užliejo kambarį raudonos šviesos blyksniu ir pažadino mane iš susimąstymo. Uždegiau ant rašomojo stalo lempą ir išsiėmiau iš krepšio ant dirželio nešiojamąjį kompiuterį. Daug teko mudviem, tam kompiuteriui ir man, keliauti kartu. Ištvėrėme roko žvaigždes, įsivaizduojančiais save mesijais, kurių misija — išgelbėti mūsų planetą. Atlaikėme futbolininkus, palyginti su kurių vienskiemeniais kriuksėjimais seno gorilos patino leidžiami garsai skambėtų lyg deklamuojamas Šekspyras. Mudu sutarėme su greitai užmirštamais aktoriais, kurių ego buvo didumo sulig romėnų imperatoriaus ir atitinkama aplinka. Draugiškai patapšnojau prietaisą. Metalinis jo lagaminėlis, kadaise spindintis, dabar buvo subraižytas ir įlankstytas: garbingos dešimčių kampanijų žaizdos. Mes jas visas perėjome. Kaip nors pereisime ir šią.

Prijungiau jį prie viešbučio telefono, surinkau savojo interneto paslaugos tiekėjo numerį ir, kol mezgėsi ryšys, nuėjau į vonios kambarį atsigerti stiklo vandens. Žvelgiantis iš veidrodžio atgal į mane veidas atrodė dar prasčiau nei vakarykščio vakaro šmėklos. Patempiau žemyn apatinius vokus ir ištyrinėjau pageltusius savo akių baltymus, paskui perėjau prie pilkuojančių dantų ir plaukų, raudono skruostų ir nosies

filigrano. Martas Vinjardas žiemą mane tartum sendino. Šangri-la* atvirkščiai.

Iš gretimo kambario išgirdau pažįstamą pranešimą: „Jums yra elektroninis paštas."

Išsyk pamačiau, kad kažkas negerai. Buvo įprasta eilė žinučių šlamšto, siūlančių man viską, nuo penio padidinimo iki *The Wall Street Journal*, be to, elektroninis laiškas iš Rikio kontoros, patvirtinantis pirmosios avanso dalies išmoką. Gauto elektroninio pašto sąraše turbūt nebuvo įvardyta tik viena — laiško, kurį šiandien išsiunčiau patsai sau.

Kelias sekundes kvailai spoksojau į ekraną, paskui atidariau atskirą failų archyvą kompiuterio standžiajame diske, kuris automatiškai išsaugo atmintyje kiekvieną elektroninio pašto vienetą, ateinančio ir išsiunčiamo. Ir ten tikrai, didžiuliam mano palengvėjimui, „Išsiųsto elektroninio pašto" eilės viršuje buvo vienas su pavadinimu „Be temos", prie kurio aš buvau pridėjęs Adamo Lango memuarų rankraštį. Bet kai atidariau tuščią elektroninį laišką ir spustelėjau rodyklę ties langeliu „atsiųsti", tiktai sulaukiau žinutės: „Šis failas dabartiniu metu nepasiekiamas." Pabandžiau dar kelis kartus, ir vis taip pat nesėkmingai.

Išsitraukiau mobilųjį ir paskambinau į interneto paslaugą teikiančią kompaniją.

Nevarginsiu jūsų išsamiu pasakojimu apie sekusį prakaitingą pusvalandį — begalinį rinkimąsi iš pasiūlos sąrašų, dėliojimą eilėmis, priverstinę mjuzako — muzikinių įrašų — perklausą, vis labiau panikuojantį pokalbį su kompanijos atstovu Utar Pradeše ar dar iš kur, po velnių, anas kalbėjo.

Galutinis rezultatas — rankraštis dingęs ir kompanija neturi užregistravusi, kad šis išvis kada nors būtų egzistavęs.

Ne itin išmanau apie techniką, bet net ir aš buvau bepradedąs suvokti, kas tikriausiai bus atsitikę. Kažkaip Lango rankraštis buvo

* Pramanyta vietovė britų rašytojo Džeimso Hiltono (James Hilton) 1933 m. sukurtame romane *Dingęs horizontas* (*The Lost Horizont*) — mistinis slėnis, supamas Kunluno kalnų Himalajuose, sinonimas utopinio žemės rojaus, kuriame gyvenantys žmonės neva yra bemaž nemirtingi.

ištrintas iš mano interneto paslaugos tiekėjo kompiuterių atminties. Ir tą būtų galima paaiškinti dvejopai. Pirmiausia: kad jis iš pat pradžių nebuvo deramai išsiųstas — bet to negali būti, nes aš juk gavau tas dvi žinutes, kai dar tebebuvau tenai: „Jūsų failas persiųstas“ ir „Jums atėjo elektroninis laiškas“. Kita galimybė — kad failas po to buvo ištrintas. Tačiau kaip galėjo tai atsitikti? Jeigu buvo ištrinta, tas reikštų, kad kažkas turi tiesioginę prieigą vieno iš didžiausių pasaulyje interneto konglomeratų kompiuterių ir panoręs gali paslėpti savo pėdsakus. Taip pat reikštų, — turi reikšti, — kad mano elektroniniai laiškai sekami.

Mintyse išplaukė Riko balsas — *Oho! Bent operacija turėjo būti. Per didelė kaip kokiam nors laikraščiui. Tikriausiai tai buvo vyriausybinis...* — o paskui šį greitai sekė Amelijos: *Juk iš tiesų suprantate, kaip tatai tampa rimta?*

— Betgi knyga — mėšlas! — garsiai, apimtas nevilties, šūktelėjau kabančiam priešais lovą karalienės Viktorijos epochos banginių medžiotojų laivo kapitono portretui. — Tame nėra nieko, kas būtų verta viso to vargo!

Rūstus senas karalienės Viktorijos laikų jūrų vilkas ramiai žvelgė į mane. Aš sulaužiau duotą pažadą, tartum sakė jo veidas, kažkur kažkas — kažkokia bevardė jėga — tai žinojo.

8

Autoriai dažnai yra užsiėmę žmonės ir kartais juos sunku pagauti; kartais jie kaprizingi. Todėl leidėjai kliaujasi rašytojais vaiduokliais, siekdami padaryti leidybos procesą kuo lengvesnį.

Vaiduokliška autorystė

Nebuvo nė kalbos, kad ką nors tąnakt dar dirbčiau. Aš net neįsijungiau televizoriaus. Tetroškau užsimiršti. Išjungęs mobilųjį, nulipau apačion į barą, o kai šis užsidarė, sėdėjau savo kambaryje tuštindamas butelį škotiškojo ilgai iki po vidurnakčio, ir tai, be abejo, paaiškina, kodėl nors sykį išmiegojau kiaurai visą naktį.

Mane pažadino telefonas prie lovos. Šaižus metališkas garsas tartum vibravo mano akių obuolius lyg pridulkėjusiose akiduobėse, ir kai pasiverčiau atsiliepti, pajutau besivartant skrandį, nuvirtuliuojant jį per čiužinį tolyn nuo manęs ir ant grindų lyg išsipūtusį balioną, kupiną bjauraus, tąsaus skysčio. Besisukantis kambarys tvoskė karščiu; oro kondicionierius veikė įjungtas visu pajėgumu. Sumojau, kad atsiguliau su visais drabužiais ir palikau degančias visas šviesas.

— Turite tučtuojau išsiregistruoti iš viešbučio, — pasakė Amelija. — Kai kas pasikeitė. — Jos balsas pervėrė man smegenis it mezgimo virbalas. — Automobilis jau važiuoja.

Tik tiek pasakė. Nesiginčijau, nes nepajėgiau. Linijoje jos nebeliko.

Kartą skaičiau, kad senovės egiptiečiai, ruošdami faraonus mumifikavimui, pro nosį kabliu ištraukdavo jų smegenis. Naktį kažkuriuo metu panaši procedūra tartum buvo atlikta ir man. Nušiūravau per kilimą prie lango ir atitraukiau užuolaidas, atidengdamas dangų ir jūrą, pilkus kaip mirtis. Niekas nejudėjo. Visiška tyla, netrikdoma nė žuvėdros klyksmo. Tikrai, artėjo audra: net aš tai mačiau.

Bet tuomet, kai jau buvau benusigręžiąs nuo lango, išgirdau tolimą variklio burzgesį. Prisimerkęs pažvelgiau į gatvę po savo langu ir išvydau privažiuojant porą automobilių. Pirmojo durys atsidarė ir laukan išlipo du vyrai — jaunas, sportiško sudėjimo, apsirengęs slidininko striuke, džinsais ir auliniais batais. Vairuotojas atlošęs galvą pažiūrėjo į mano langą, ir aš instinktyviai žingtelėjau atgal. Man surizikavus pažvelgti antrąsyk, jis jau buvo atidaręs automobilio bagažinę ir pasilenkęs virš jos. Kai atsitiesė, laikė rankoje kažką, kas man, taip paranojiškai nusiteikusiam, pasirodė kaip automatas. Iš tikrųjų ten buvo televizijos kamera.

Tuomet suskatau judėti greitai ar bent tiek greitai, kiek man leido būklė. Plačiai atidariau langą, įleisdamas ledinio oro gūsį. Nusirengiau, palindau po drungnu dušu ir nusiskutau. Apsivilkau švariais drabužiais ir susikroviau daiktus. Kai nulipau į registratūrą, buvo aštuonios keturiasdešimt penkios — valanda po to, kai pirmas keltas iš žemyno prisišvartavo Vinjard Heivene — ir viešbutis atrodė taip, lyg jame vyktų tarptautinis žiniasklaidos kongresas. Kad ir ką galėtum pasakyti prieš Adamą Langą, vietos ekonomikai jis tikrai darė stebuklus: nuo pat Čapakvuidiko incidento Edgartaune nebuvo taip gyva. Čia lūkuriavo turbūt kokios trys dešimtys žmonių, gurkšnojo kavą, pustuziniu kalbų keitėsi anekdotais, kalbėjo mobiliaisiais, tikrinosi aparatūrą. Ganėtinai buvau sukinėjęsis tarp reporterių, kad gebėčiau atskirti vienus nuo kitų. Televizijos korespondentai buvo apsirengę lyg į laidotuves; naujienų agentūrų rašeivos — tai tie, kurie atrodė kaip duobkasiai.

Nusipirkau *The New York Times* egzempliorių ir užsukau į restoraną, kur iškart išgėriau tris stiklines apelsinų sulčių, o tik po to per-

kėliau savo dėmesį į laikraštį. Langas jau nebebuvo nukištas į tarptautinių įvykių skyrių. Puikavosi čia pat, pirmajame puslapyje:

KARO NUSIKALTIMŲ TRIBUNOLAS
TURIMA NUSPRĘSTI DĖL BRITŲ EKSPREMJERO

~

LAUKIAMA, KAD BUS PASKELBTA
ŠIANDIEN

~

Buvęs Užsienio reikalų sekretorius
tvirtina Langą pritarus,
kad CŽV panaudotų kankinimus

Langas padarė „stiprų" pareiškimą, buvo rašoma (mane nusmelkė pasididžiavimo jausmas). Jis „pasirengęs gintis", „atremia vieną smūgį po kito" — pradedant tuo, kad „anksčiau šiais metais per nelaimingą atsitikimą nuskendo artimas padėjėjas". Reikalas „nesmagus" britų ir amerikiečių vyriausybėms. „Tačiau aukštas administracijos pareigūnas tvirtina, kad Baltieji rūmai lieka ištikimi žmogui, kuris anksčiau buvo jų artimiausias sąjungininkas. „Jis tada palaikė mus, ir mes palaikysime jį", — pridūrė pareigūnas, pasisakęs tik tuomet, kai jam buvo užtikrintas anonimiškumas."

Bet iš tikrųjų tai nuo baigiamosios pastraipos aš kone paspringau kava:

> Pono Lango memuarų publikacija, anksčiau numatyta birželį, paankstinta iki balandžio pabaigos. Džonas Medoksas, generalinis „Rinehart Publishing Inc." direktorius, kuris, kaip pranešama, neva sumokėjęs už knygą 10 milijonų dolerių, sako, kad šiuo metu rankraštis galutinai dailinamas. „Tai bus pasaulinis leidybos įvykis,

— vakar per telefoninį interviu pasakė ponas Medoksas *The New York Times*. — Adamas Langas pateiks sensacingą lyderio įžvalgą iš vidaus apie Vakarų kovojamą karą prieš terorizmą."

Sulanksčiau laikraštį, atsistojau ir oriai nužingsniavau per vestibiulį, atsargiai aplenkdamas krepšius su dviejų pėdų ilgio kameromis, padedančiomis lęšiais priartinti vaizdą, ir su rankiniais mikrofonais minkštuose, pilkuose, vėjo neprapučiamuose apvalkaluose. Tarp Ketvirtosios valdžios atstovų viešpatavo džiugi, bemaž pobūvio atmosfera, kokia būtų tarp aštuonioliktojo amžiaus kilmingųjų, išsirengusių smagiai dienai stebėti korimo.

— Iš žinių studijos pranešama, kad dabar, dešimtą Rytų pakrantės laiku, Hagoje vyksta spaudos konferencija, — kažkas šūktelėjo.

Niekieno nepastebėtas prasibroviau ir išėjau į verandą, o iš ten paskambinau savo agentui. Atsiliepė jo padėjėjas — Bredas ar Bretas, o gal Bratas: aš vis pamirštu jo vardą: Rikas keitė savo personalą beveik taip pat greitai kaip ir žmonas.

Pasakiau norįs pasikalbėti su ponu Rikardeliu.

— Šiuo metu jo nėra kontoroje.

— Kur jis?

— Išvykęs pažvejoti.

— *Pažvejoti?*

— Žadėjo kartkartėmis paskambinti ir pasitikrinti paliktas jam žinutes.

— Puiku. Kur jis?

— Boumos nacionalinio paveldo tropinių miškų parke.

— Dievuliau. Kur tai?

— Suprantate, išsirengė ekspromtu...

— Kur tai?

Bredas ar Bretas, o gal Bratas delsė.

— Fidžyje.

*

Minivenas vežė mane iš Edgartauno įkalnėn, pro knygyną, nedidelį kino teatrą ir banginių medžiotojų bažnyčią. Pasiekę miesto pakraštį, vadovaudamiesi kelio rodykle, pasukome kairėn, į Vest Tisberį, o ne dešinėn, Vinjard Heiveno link, taigi tai reiškė, kad būsiu pargabentas atgal į namą, o ne deportuotas už tai, jog nusižengiau Valstybės paslapčių įstatymui. Pasidėjęs lagaminą šalia savęs ant sėdynės, sėdėjau už policijos vairuotojo. Šis buvo vienas iš jaunesniųjų, vilkintis standartine jų neuniformine uniforma — pilka striuke su užtrauktuku ir juodu kaklaraiščiu. Pagavęs mano akis užpakalinio vaizdo veidrodėlyje, jis pareiškė, kad visas tas reikalas labai prastas. Atsakiau, kad iš tikrųjų taip, reikalas prastas, o paskui pabrėžtinai spoksojau pro langą, vengdamas toliau tęsti pokalbį.

Greitai atsidūrėme lygioje vietovėje. Šalia kelio driekėsi tuščias dviračių takas. Silpnas mano kūnas gal ir buvo Martas Vinjarde, bet mintys — pietų Ramiajame vandenyne. Mąsčiau apie Riką Fidžyje ir apie visus įmantrius ir žeminančius būdus, kuriais galėčiau atsisakyti jo paslaugų, kai sugrįš. Racionali mano dalis žinojo, kad niekada to nepadarysiu, — kodėl jis negalėtų išvykti žvejoti? — bet tąryt į pirmą planą išėjo iracionalioji. Turbūt aš bijojau, o baimė iškreipia žmogaus sveiką protą dar labiau nei alkoholis ar nuovargis. Jaučiausi apmulkintas, apleistas ir užgautas.

— Kai jus išleisiu, sere, — prašneko policininkas, neatgrasintas mano tylos, — turėsiu paimti iš oro uosto poną Krolą. Visada gali atspėti, kad reikalas prastas, kai pradeda rodytis teisininkai. — Jis nutilo ir palinko arčiau prie priekinio stiklo. — O velnias, štai ir vėl.

Priešakyje atrodė, lyg būtų įvykusi eismo nelaimė. Dramatiškai blyksėjo poros patrulinių mašinų mėlyni švyturėliai it amalas kokioje Vagnerio operoje, rūškaną rytą apšviesdami gretimus medžius. Kai privažiavome arčiau, pamačiau dešimtį ar daugiau automobilių, pastatytų abipus kelio. Aplinkui be tikslo stoviniavo žmonės, ir aš pama-

niau, — tingiai, kaip kartais protas kaupia informaciją, — kad įvyko susidūrimas. Bet kai minivenas sulėtėjo ir parodė posūkį kairėn, stovintieji šalia automobilių, griebdamiesi nuo šalikelės daiktus, leidosi bėgti mūsų link. „Langas! Langas! Langas! — šaukė kažkokia moteris per megafoną. — Melagis! Melagis! Melagis!" Priešais priekinį stiklą sušokčiojo plakatai, vaizduojantys Langą su oranžiniu kalinio kombinezonu, kruvinomis rankomis įsitvėrusį kalėjimo grotų: IEŠKOMAS! KARO NUSIKALTĖLIS! ADAMAS LANGAS!

Edgartauno policija buvo užblokavusi keliuką, vedantį į aptvertą Rainharto rezidenciją, eismo reguliavimo kūgeliais ir greitai šiuos patraukė į šalį, leisdami mums pravažiuoti, tačiau tik po to, kai sustojome. Demonstrantai apsupo mus ir į miniveno šonus pasipylė kumščių smūgių ir spyrių kanonada. Suspėjau pamatyti skaisčios baltos šviesos lanką, išplėšusį iš tamsos kažkokią figūrą — žmogų su gobtuvu it vienuolio. Jis nusisuko nuo imančiojo iš jo interviu reporterio pažvelgti į mus, ir aš miglotai prisiminiau kažkur jį jau sutikęs. Bet paskui jis išnyko už virtinės padūkėlių perkreiptais veidais, trankančių kumščiais ir taškančių seiles.

— Tie taikos demonstrantai iš tiesų smarkūs šunsnukiai, — pakomentavo mano vairuotojas ir numynė akceleratorių. Galinės padangos bergždžiai praslydo, paskui sukibo su kelio gruntu, ir mes šaute įšovėme į tylų mišką.

*

Amelija pasitiko mane galerijoje. Kaip tik moteris tą sugeba, niekinamai nužvelgė vienintelį mano bagažą.

— Čia tikrai viskas?

— Keliauju lengvomis.

— Lengvomis? Sakyčiau, *tuščiomis*. — Ji atsiduso. — Gerai. Sekite paskui mane.

Mano lagaminas buvo iš tų visuotinai naudojamų, kuriuos gali temptis paskui save — su prailginama rankena ir ratukais. Stropiai

zurzėjo, kai įkandin jos į namo galą vilkau jį akmeninėmis galerijos grindimis.

— Naktį kelis kartus mėginau jums prisiskambinti, — pasakė ji neatsigręždama, — bet neatsiliepėte.

Na štai, prasideda, pagalvojau.

— Pamiršau įkrauti savo mobilųjį.

— A? O kaip telefonas jūsų kambaryje? Mėginau prisiskambinti ir į jį.

— Buvau išėjęs.

— Iki vidurnakčio?

Susigūžiau jai už nugaros.

— Ką norėjote man pasakyti?

— Štai ką.

Ji sustojo prie vienų durų, atidarė jas ir pasitraukė į šalį, praleisdama mane vidun. Kambarys skendėjo tamsoje, bet sunkios užuolaidos per vidurį ne visai susiėjo ir kaip tik pakako šviesos, kad įžiūrėčiau dvigulės lovos apybrėžas. Kvepėjo suplėkusiais drabužiais ir senu moterišku muilu. Žvaliai perėjusi kambarį, ji atitraukė užuolaidas.

— Nuo šiol miegosite čia.

Paprastas kambarys, su stumdomosiomis stiklinėmis durimis, atsiveriančiomis tiesiai į veją. Neskaitant lovos, jame dar buvo rašomasis stalas su sukiojamąja staline lempa, fotelis, uždengtas kažkokiu smėlio spalvos tankiu audeklu. Ir per visą sienos ilgį įleista drabužių spinta su veidrodinėmis durimis. Dar pamačiau kaip būtiną priedą baltų plytelių vonios kambarį — tvarkingą ir funkcionalų; nykų.

Pabandžiau tą viską paversti juokais:

— Taigi tai čia įkurdinate senelę?

— Ne, tai čia buvome įkurdinę Maiką Makeirą.

Ji atstūmė vienas drabužinės duris, leisdama pamatyti keletą švarkų ir marškinių ant pakabų.

— Deja, dar neprisirengėme pašalinti tą viską, o jo motina gyvena nusenusiųjų namuose, tad neturi vietos, kur laikyti. Bet, kaip pats

sakėte, keliaujate lengvomis. Be to, dabar, kai publikacija paankstinta, gyvensite čia neilgai.

Niekada nebuvau pernelyg prietaringas, bet tikrai tikiu, kada kai kurios vietos turi savo atmosferą, ir nuo pat pirmos akimirkos, kai įžengiau į tą kambarį, jis man nepatiko. Mintis, kad teks prisiliesti Makeiros drabužių, mane pripildė beveik kažko panašaus į paniką.

— Aš visada nusistatau taisyklę nenakvoti kliento namuose. — Pasistengiau, kad mano balsas nuskambėtų lengvai ir nerūpestingai. — Darbo dienos pabaigoje man dažnai gyvybiškai svarbu atitrūkti.

— Bet dabar galėsite turėti rankraštį visąlaik po ranka. Argi ne to pageidaujate? Ji apdovanojo mane šypsena, ir nors sykį šioje buvo nuoširdaus linksmumo. Buvau nutvertas jos, paraidžiui ir perkeltine prasme, būtent už to, ko norėjo. — Be to, jums nepavyks nuolatos išvengti žiniasklaidos dėmesio. Anksčiau ar vėliau žurnalistai suuos, kas jūs, ir tuomet pradės kamuoti klausimais. Jums tai būtų siaubinga. O šitaip galėsite ramiai dirbti.

— Ar man neatsirastų kito kambario?

— Apatiniame namo aukšte — tik šeši miegamieji. Po vieną užima Adamas ir Ruta. Aš irgi. Merginos dalijasi drauge. Vienu pamainomis naktį naudojasi budintieji policininkai. O svečių dalis visa užimta Specialiojo skyriaus žmonių. Nebūkite toks jautrus: lovos baltiniai pakeisti. — Ji pasižiūrėjo į elegantišką auksinį laikroduką. — Klausykite, — tarė, — jau bet kurią minutę atvyksta Sidnis Krolas. Mažiau nei po pusvalandžio turime gauti TBT pareiškimą. Kodėl jums čia neįsikūrus, o paskui ateitumėte ir prisidėtumėte prie mūsų? Kad ir kas būtų nuspręsta, tai bus svarbu ir jums. Faktiškai dabar esate vienas iš mūsiškių.

— Nejaugi?

— Žinoma. Juk vakar padėjote parengti pareiškimą. Tai daro jus bendrininku.

Jai išėjus, aš neišsikroviau daiktų. Nepajėgiau prisiversti. Tad

atsargiai atsisėdau ant lovos galo ir spoksojau į vėjo plaikstomą veją, žemus krūmus ir beribį dangų. Pilka platybe greitai slinko skaisčiai balta švieselė, vis didėdama, kai artėjo. Sraigtasparnis. Praskrido žemai, sudrebindamas sunkias stiklines duris, o paskui, po minutės ar dviejų, vėl pasirodė kybodamas už mylios, tuoj virš horizonto, kaip kokia grėsminga ir bloga lemianti kometa. Tai rodo, kokie rimti tapo dalykai, pagalvojau, jeigu koks nors apkarpyto biudžeto varžomas žinių skyriaus vedėjas sutinka išsinuomoti tokį orą kapojantį skraidymo aparatą, vildamasis bent trumpai pamatyti buvusį britų ministrą pirmininką. Įsivaizdavau Keitę, savo londoniškėje studijoje piktdžiugiškai stebinčią tiesioginį reportažą, ir mane pagavo fantastiškas noras išbėgti laukan ir pradėti suktis kaip Džiulei Endriu* *Muzikos garsuose*: taip, brangute, tai aš! Čionai su karo nusikaltėliu! Esu *bendrininkas*!

Kurį laiką sėdėjau, kol išgirdau prie namo paradinių durų sustojant miniveną, paskui sekė balsų sambrūzdis vestibiulyje, o po to aukštyn mediniais laiptais sudundėjo nedidelės armijos žingsniai: taip turi skambėti tūkstantis dolerių už valandą teisininko honoraro grynaisiais, pamaniau. Suteikiau Krolui ir jo klientui porą minučių rankoms paspausti, užuojautoms ir bendroms pasitikėjimo frazėms išsakyti, paskui pavargusiu žingsniu palikau mirusiojo kambarį ir nuėjau pas juos.

*

Krolas su dviem jaunais padėjėjais atskrido iš Vašingtono privačiu reaktyviniu. Nepaprastai dailią meksikietę jis pristatė kaip Enkarnasjoną, o juodaodį vyruką iš Niujorko vadino Džošu. Atsivertę nešiojamuosius kompiuteris, juodu sėdėjo abipus jo ant sofos, nugara į vandenyno vaizdą. Adamas ir Ruta Langai įsitaisė ant kanapos priešais, Amelija ir aš — kiekvienas fotelyje. Plokščiame televizoriaus ekrane didumo sulig

* Julie Andrews (g. 1935) — amerikiečių kino aktorė, ypač išgarsėjusi vaidmeniu muzikiniame filme *Muzikos garsai* („The Sounds of Music").

kino teatro, buvo rodomos namo oro nuotraukos, perduodamos tiesiogiai iš sraigtasparnio, kurio silpną burzgesį girdėjome lauke. Kartkartėmis žinių stotis persijungdavo į laukiančius žurnalistus didelėje, sietynų apšviestoje Hagos salėje, kur netrukus turėjo įvykti spaudos konferencija. Kassyk, kai pamatydavau tuščią tribūną, padabintą TBT logotipu — skoninga JT mėlynuma su lauro šakelėmis ir teisingumo svarstyklėmis, — vis labiau man nusmelkdavo nervus. Bet pats Langas atrodė šaltas. Sėdėjo be švarko, vilkintis baltais marškiniais su tamsiai mėlynu kaklaraiščiu. Kaip tik tokioms aukštos įtampos aplinkybėms buvo rengiama jo medžiagų apykaita.

— Taigi tokie dalykai, — prašneko Krolas, kai mes visi įsitaisėme savo vietose. — Jūs nesate kaltinamas. Nesate sulaikytas. Visa tai nebus verta nė kiaušinio lukšto, pažadu jums. Šiuo metu prokurorė tik prašo leidimo pradėti oficialų tyrimą. Aišku? Taigi, kai iš čia išvyksime, vaikščiokite tiesus, atrodykite šaltas ir likite širdyje ramus, nes viskas bus gerai.

— Prezidentas man pasakė manąs, kad jai galbūt net nebus leista tirti, — tarė Langas.

— Aš niekada nedrįstu prieštarauti laisvojo pasaulio lyderiui, — atsakė Krolas, — bet šįryt Vašingtone vyrauja bendra nuomonė, kad teks leisti. Atrodo, mūsų madam prokurorė gerokai sumani veikėja. Britanijos vyriausybė atkakliai atsisakinėjo pradėti savarankišką tyrimą dėl operacijos „Audra“ — ir tai suteikia jai teisinį pretekstą užsiimti tuo pačiai. Ir nutekinusi savo argumentus prieš pat ikiteisminį posėdį, ji sukėlė nemažą spaudimą tiems trims teisėjams, kad nors duotų jai leidimą pereiti į tyrimo stadiją. Jeigu pasakytų jai tą reikalą nutraukti, jie, po šimts, puikiai supranta, kad visi tiesiog apšauktų juos bijantis imtis didžiųjų valstybių.

— Tai bjauraus šmeižto taktika, — įsiterpė Ruta. Buvo apsirengusi juodomis timpėmis ir vienu iš tų beformių savo nertinių, basas pėdas parietusi po savimi ant kanapos, sėdėjo nugara į savo vyrą.

Langas gūžtelėjo pečiais.

— Tokia politika.

— Ir aš lygiai taip manau, — patvirtino Krolas. — Žiūrėkite į tai kaip į politinę, o ne teisinę problemą.

Ruta nenurimo:

— Mums reikia pateikti savąją versiją to, kas įvyko. Atsisakyti komentuoti jau nepakanka.

Pamačiau progą sau.

— Džonas Medoksas... — prabilau.

— Aha, — pertraukė mane Krolas. — Kalbėjausi su Džonu, ir jis teisus. Mes iš tiesų dabar turime išnaudoti visą šią istoriją memuaruose. Tai puiki tribūna jums sureaguoti, Adamai. Jie labai susijaudinę.

— Puiku, — linktelėjo Langas.

— Kuo greičiau jums reikia prisėsti su mūsų štai draugu, — (aš supratau, kad jis užmiršo mano vardą) — ir dar kartą smulkiai aptarti tą visą dalyką. Bet būtinai turite pirma viską suderinti su manimi. Testas, kurį teks pritaikyti — tai įsivaizduoti, kaip skambėtų kiekvienas žodis, jeigu būtų skaitomas tuo metu, kai sėdėtumėte teisiamųjų suole.

— Kodėl? — paklausė Ruta. — Manding, jūs sakėte, kad visa tai nebus niekam verta.

— Taip ir bus, — sklandžiai atsakė Krolas, — ypač jeigu mes saugosimės nesuteikti jiems papildomos amunicijos.

— Taigi mes gauname galimybę pateikti visa tai, kaip patys norime, — tarė Langas. — Ir kai tik manęs bus klausiama apie tą viską, galėsiu žmones nukreipti į pasakojimą savo memuaruose. Kas žino? Galbūt tai net padėtų parduoti keliais egzemplioriais daugiau. — Jis apsidairė aplink. Mes visi nusišypsojome. — Gerai, — tęsė jis, — grįžkime prie šios dienos. Dėl ko faktiškai tikėtina, kad aš būsiu apklausiamas?

Krolas pamojo Enkarnasjonai.

— Arba dėl nusikaltimų prieš humaniškumą, — atsargiai pasakė ji, — arba dėl karo nusikaltimų.

Stojo tyla. Keista, kaip gali paveikti tokie žodžiai. Galbūt todėl, kad juos ištarė būtent ji: atrodė tokia nekalta. Mūsų šypsenos dingo.

— Neįtikima, — galiausiai prašneko Ruta, — lyginti tai, ką padarė ar nepadarė Adamas, su naciais.

— Kaip tik todėl Jungtinės Valstijos nepripažįsta to teismo, — atsakė Krolas ir pagrūmojo pirštu. — Mes perspėjome jus, kas atsitiks. Tarptautinis karo nusikaltimų tribunolas iš principo skamba labai kilniai. Bet jūs imatės visų tų genocido maniakų Trečiajame pasaulyje, ir anksčiau ar vėliau Trečiasis pasaulis atsigręš imtis jūsų, antraip tai atrodys diskriminacija. Jie užmuša tris tūkstančius mūsų, mes — vieną jų, ir staiga visi kartu tampame karo nusikaltėliais. Tai blogiausia moralinės pusiausvyros rūšis. Ką gi, jie negali nutempti į savo apsimestinį teismą Amerikos, tad ko pamėgins imtis? Akivaizdu: mūsų artimiausio sąjungininko — jūsų. Kaip aš sakau, viskas ne teisiška, o politiška.

— Kaip tik tokią mintį ir turi išreikšti, Adamai, — tarė Amelija ir kažką užsirašė savo juodame ir raudoname bloknote.

— Nesijaudink, — niūriai atsakė jis. — Taip ir padarysiu.

— Tęskite, Kone, — paragino Krolas. — Išklausykime, kas likę.

— Mes negalime žinoti, koks šioje stadijoje bus pasirinktas kelias, nes kankinimai uždrausti tiek septintu 1998 metais patvirtinto Romos Statuto* straipsniu, antrašte „Nusikaltimai humaniškumui", tiek aštuntu, tai yra tuo, kuriame kalbama apie karo nusikaltimus. Aštuntame straipsnyje prie karo nusikaltimų priskiriama, — ji pasižiūrėjo į savo nešiojamąjį kompiuterį, — „tyčinis karo belaisvio ar kito saugomo asmens teisių į nešališką ir teisėtą teismą atėmimas" ir „neteisėtas išsiuntimas, perkėlimas ar įkalinimas". *Prima facie***, sere, jūs galėtumėte būti apkaltintas arba pagal septintą, arba pagal aštuntą straipsnį.

— Betgi aš neįsakiau, kad kas nors būtų kankinamas! — pasipiktino Langas, negalėdamas patikėti. — Ir iš nieko neatėmiau teisės į nešališką teismą ar neteisėtai juos įkalinau. Galbūt — tik *gal-*

* 1998 m. tarptautinėje Romos konferencijoje patvirtintas Tarptautinio Baudžiamojo Teismo statutas.

** Iš pirmo žvilgsnio (*lot.*).

būt — tuo galėtumėte apkaltinti Jungtines Valstijas, bet ne Didžiąją Britaniją.

— Teisybė, sere, — sutiko Enkarnasjona. — Tačiau dvidešimt penktame straipsnyje, kuriame kalbama apie asmeninę baudžiamąją atsakomybę, pažymima, kad, — ir darsyk šaltos tamsios jos akys blykstelėjo į kompiuterio ekraną, — „asmuo pagal teisę yra baustinai atsakingas ir privalo susilaukti bausmės, jeigu palengvina vykdyti tokį nusikaltimą, padeda, bendrininkauja ar kitaip dalyvauja jį vykdant ar bandant įvykdyti, įskaitant ir priemones jo įvykdymui."

Vėl stojo tyla, kurią užpildė tolimas sraigtasparnio dudenimas.

— Gana platus, — ramiai ištarė Langas.

— Absurdiškas, štai koks jis, — įsiterpė Krolas. — Tai reiškia, kad jeigu CŽV privačiu lėktuvu nuskraidina kur nors įtariamąjį apklausai, to privataus lėktuvo savininkai formaliai yra kalti, kad palengvino vykdyti nusikaltimą humaniškumui.

— Betgi teisiškai... — prabilo Langas.

— Tai neteisiška, Adamai, — nukirto Krolas su vos juntama nekantrumo gaidele balse, — o politiška.

— Ne, Sidai, — nesutiko Ruta. Labai susikaupusi ir piktai žvelgdama į kilimą, ji pabrėžtinai purtė galvą. — Tai taip pat ir teisiška. Tie abu aspektai neatskiriami. Iš tos ištraukos, kurią ką tik perskaitė jūsų jaunoji panelė, aiškiai galima suprasti, kodėl teisėjai turės leisti pradėti tyrimą. Juk Ričardas Raikartas pateikė dokumentinius įrodymus, iš kurių matyti, kad Adamas faktiškai padarė visus tuos dalykus: padėjo, bendrininkavo ir palengvino. — Ji pakėlė galvą. — Tai teisinė rizika — ar ne taip jūs tai vadinate? Ir tai neišvengiamai veda į politinę riziką. Mat galų gale viskas susieis į viešąją nuomonę, o mes ten, namie, jau pakankamai nepopuliarūs ir be šito.

— Na, jeigu tai bent kiek paguostų, Adamui tikrai niekas negresia, jeigu tik jis lieka čia, tarp savo draugų.

Šarvuotas stiklas šiek tiek suvibravo. Sraigtasparnis vėl artėjo, kad būtų galima pažvelgti iš arčiau. Jo prožektoriaus spindulys nušvie-

tė kambarį. Bet televizoriaus ekrane tebuvo matyti didžiulis panoraminis langas, kuriame atsispindėjo jūra.

— Minutėlę. — Langas prisidėjo ranką prie galvos ir susigriebė už plaukų, lyg pirmą sykį praregėjęs situaciją. — Ar jūs sakote, kad aš negaliu palikti Jungtinių Valstijų?

— Džošai. — Krolas linktelėjo kitam savo padėjėjui.

— Sere, — rimtai kreipėsi Džošas, — jeigu galima, aš tik perskaitysiu jums penkiasdešimt aštunto straipsnio pradžią, kur kalbama apie arešto orderius. — Jis reikšmingai įbedė žvilgsnį į Adamą Langą. — „Bet kuriuo metu po to, kai pradėtas tyrimas, ikiteisminio tyrimo kolegija turi, prokuroro prašymu, išduoti arešto ordiną dėl tiriamojo asmens, jeigu išnagrinėjusi prokuroro prašymą ir pateiktus įrodymus ar kitą informaciją nustato, kad esama pagrįstų priežasčių manyti, jog tas asmuo padarė nusikaltimą, priklausantį Teismo jurisdikcijai, ir kad atrodo būtinas to asmens areštas užtikrinant, kad jis stotų prieš teismą."

— Jėzau, — pratarė Langas. — Kas tos „pagrįstos priežastys"?

— To neatsitiks, — patikino Krolas.

— Jūs vis tą kartojate, — susierzino Ruta. — Bet galėtų atsitikti.

— Neatsitiks, bet galėtų atsitikti. — Krolas skėstelėjo rankomis. — Tie du teiginiai nėra nesuderinami. — Jis leido sau vieną iš neoficialių šypsenėlių ir pasigręžė į Adamą. — Vis dėlto, kaip jūsų advokatas, kol visas šis dalykas neišsispręs, labai jums patariu nekeliauti į jokią šalį, pripažįstančią Tarptautinio Baudžiamojo Teismo jurisdikciją. Tereikės dviem iš tų teisėjų nuspręsti, įsiteikiant žmogaus teisių publikai, tęsti nagrinėjimą toliau ir išduoti orderį, ir jūs galėtumėte būti suimtas.

— Bet juk bemaž kiekviena pasaulio šalis pripažįsta TBT, — priminė Langas.

— Amerika — ne.

— O kas dar?

— Irakas, — atsakė Džošas, — Kinija, Šiaurės Korėja, Indonezija.

Mes laukėme, kad jis tęstų. To neįvyko.

— Ir tai *viskas*? — nusistebėjo Langas. — Visos kitos *pripažįsta*?

— Ne, sere. Izraelis nepripažįsta. Ir kai kurie bjauresni režimai Afrikoje.

Įsiterpė Amelija:

— Regis, kažkas dedasi.

Ji nukreipė nuotolinio valdymo pultelį į televizorių.

*

Ir taip mes stebėjome, kaip ispanė vyriausioji prokurorė — visa vien gausybė juodų plaukų ir skaisčiai raudonai dažytos lūpos, žavinga it kino žvaigždė sidabriniuose fotoaparatų blyksčių žybsniuose — paskelbė šįryt buvusi įgaliota atlikti tyrimą dėl buvusio Britanijos ministro pirmininko, Adamo Piterio Beneto Lango, pagal Tarptautinio Baudžiamojo Teismo 1998 m. Romos Statuto septintą ir aštuntą straipsnius.

Arba veikiau visi kiti stebėjo ją, o aš stebėjau Langą.

„AL — įtemptai susikaupęs, — pasižymėjau bloknote, dėdamasis užsirašinėjąs vyriausiosios prokurorės žodžius, bet iš tikrųjų tyrinėdamas savo klientą dėl kokių nors įžvalgų, kurias galėčiau panaudoti vėliau. — *Ištiesia ranką į R: ji nereaguoja. Žvilgteli į ją. Vienišas, sutrikęs. Atitraukia ranką. Vėl žiūri į ekraną. Linguoja galvą. VP sako: „Buvo tai tik vienintelis atvejis ar sisteminis nusikalstamos veikos pavyzdys?“* — *AL susiraukia. Piktas. VP: „Teisingumas turi būti lygus visiems, tiek turtuoliams ir vargšams, tiek galingiesiems ir silpniesiems.“ AL rikteli į ekraną: „O kaip teroristams?“*

Anksčiau man niekada neteko matyti kurio nors iš savo autorių per tikrą jų gyvenimo krizę, ir atidžiai įsižiūrėdamas į Langą aš pamažu pradėjau suprasti, kad mano mėgstamas, visa aprėpiantis klausimas — *Koks tai buvo jausmas?* — iš teisybės vien negrabi priemonė, tiek nekonkreti, jog net bevertė. Per tas kelias minutes, kol

buvo aiškinama teismo procedūra, aštrių bruožų Lango veide sparčiai šmėstelėjo vienas po kito virtinė jausmų — lygiai taip pat probėgšmais kaip debesies šešėlis, pavasarį praslenkantis kalvos šlaitu — sukrėtimas, įtūžis, nuoskauda, atsainumas, nerimas, gėda... kaip juos išnarplioti? Ir jeigu jis nežinojo, ką būtent jaučia dabar, net kai tai jautė, kaip jam žinoti, ką jautė per dešimtį metų? Net žmogaus reakciją šiuo metu turėsiu už jį išgalvoti. Turėsiu ją supaprastinti, kad būtų įtikima. Turėsiu pasitelkti savo paties vaizduotę. Tam tikra prasme turėsiu meluoti.

Vyriausioji prokurorė baigė savo pareiškimą, trumpai atsakė į keletą šūktelėtų klausimų ir apleido tribūną. Pusiaukelėje iš salės vėl stabtelėjo papozuoti priešais fotoobjektyvus, ir pratrūko dar viena fosforo blyksnių audra — kai ji atsuko pasauliui pasigrožėti savo erelišką profilį, o paskui dingo. Į ekraną vėl grįžo iš oro filmuojami miškų supamo Rainharto namo su tvenkiniu ir vandenyno vaizdai. Pasaulis laukė pasirodant Langą.

Amelija pritildė garsą. Apačioje suskambo telefonai.

— Ką gi, — prašneko Krolas, nutraukdamas tylą, — *tame* nėra nieko, ko nebūtume tikėjęsi.

— Taip, — sutiko Ruta. — *Bravo.*

Krolas dėjosi neišgirdęs.

— Mes turėtume jus pristatyti į Vašingtoną, Adamai, tuojau pat. Mano lėktuvas oro uoste laukia.

Langas tebestebeilijo į televizoriaus ekraną.

— Kai Martis man pasakė, kad galėčiau pasinaudoti jo atostogų namu, visai neįsivaizdavau, kokia ši vieta atskirta nuo pasaulio. Mums tikrai nereikėjo čia atvykti. Dabar atrodo, lyg mes slėptumės.

— Lygiai taip pat ir aš manau. Jums tiesiog nedera čia lindėti, bent ne šiandien. Aš paskambinau keliems žmonėms. Galiu jus suvesti priešpiečių su Rūmų daugumos lyderiu, taip pat vėliau dieną suorganizuoti fotosesiją žiniasklaidai su Valstybės sekretoriumi.

Pagaliau Langas prisivertė atitraukti akis nuo televizoriaus.

— Nežinau, ar to reikia. Galėtų atrodyti lyg aš panikuočiau.

— Ne, taip neatrodys. Aš jau su jais kalbėjausi. Siunčia jums geriausius linkėjimus ir nori padėti, kuo tik gali. Abu pasakys, kad susitikimai buvo paskirti prieš kažkiek savaičių aptarti Adamo Lango fondo reikalus.

— Betgi tai skamba netikrai, jūs nemanote? — Langas susiraukė. — Apie ką mes turėtume kalbėtis?

— Kam rūpi? Apie AIDS. Skurdą. Klimato kaitą. Taiką Viduriniuosiuose Rytuose. Afriką. Apie ką tik norite. Esmė pasakyti: kaip visada tai reikalai, turiu savo darbotvarkę, kurioje svarbūs dalykai, ir neketinu leistis nuo jų nukreipiamas tų pajacų Hagoje, besidedančių teisėjais.

Amelija paklausė:

— O kaip saugumas?

— Slaptoji tarnyba tuo pasirūpins. Užpildysime spragas grafike judėdami į priekį. Visas miestas išeis jūsų pasitikti. Laukiu žinių iš viceprezidento, tačiau tai bus neoficialus susitikimas.

— O žiniasklaida? — paklausė Langas. — Mums reikia reaguoti greitai.

— Pakeliui į oro uostą stabtelėsime ir tarsime kelis žodžius. Jeigu norite, aš padarysiu pareiškimą. Jums tereikės stovėti greta manęs.

— Ne, — tvirtai paprieštaravo Langas. — ne. Absoliučiai ne. Šitaip tikrai atrodysiu kaltas. Turiu pats su jais pasikalbėti. Ruta, ką tu manai apie kelionę į Vašingtoną?

— Manau, tai siaubinga mintis. Atleiskite, Sidai, žinau, jūs įtemptai dėl mūsų dirbate, bet privalome atsižvelgti, kaip tatai atsilieps Britanijoje. Jeigu Adamas vyks į Vašingtoną, atrodys lyg plakamas už Ameriką berniukas, parbėgantis namo išsiverkti pas savo tėtuką.

— Tad kaip jūs elgtumėtės?

— Parskrisčiau į Londoną. — Krolas buvo bepaprieštaraująs, bet Ruta užbėgo jam už akių. — Britai šiuo metu galbūt ir nelabai jį mėgsta, bet esama vieno dalyko, kurio jie labiau nekenčia nei Adamo — tai,

kad užsieniečiai kištųsi ir nurodinėtų jiems, ką turi daryti. Vyriausybei teks jį paremti.

Įsiterpė Amelija:

— Britanijos vyriausybė ketina bendradarbiauti tyrime.

— Ak, tikrai? — atrėmė Ruta, saldžiu it cianidas balsu. — Ir kas verčia jus taip manyti?

— Aš ne manau, Ruta, o skaitau. Perduoda per televiziją. Pasižiūrėkite.

Mes pasižiūrėjome. Ekrano apačioje bėgo eilutė: PASKUTINĖ NAUJIENA: BRITANIJOS VYRIAUSYBĖ „VISIŠKAI BENDRADARBIAUS“ KARO NUSIKALTIMŲ TYRIME.

— Kaip jie drįsta? — sušuko Ruta. — Po visko, ką dėl jų padarėme?

Dabar prašneko Džošas:

— Su visa derama pagarba, mem, kaip TBT įsteigimo signatarė Britanijos vyriausybė neturi pasirinkimo. Pagal tarptautinę teisę jie yra įsipareigoję „visiškai bendradarbiauti“. Tokiais būtent žodžiais tai išdėstyta aštuoniasdešimt šeštame straipsnyje.

— O kas, jeigu TBT galop nuspręs mane suimti? — ramiai paklausė Langas. — Ar Britanijos vyriausybė ir tokiu atveju „visiškai bendradarbiaus“?

Džošas jau susirado nešiojamajame kompiuteryje atitinkamą vietą:

— Tai aptariama penkiasdešimt devintame straipsnyje, sere. „Suinteresuotoji valstybė, kuri gavo reikalavimą laikinai sulaikyti arba suimti ir perduoti kalbamąjį asmenį, turi nedelsiant imtis tam žygių.“

— Ką gi, manau, tai viską išsprendžia, — tarė Langas. — Telieka Vašingtonas.

Ruta susikryžiavo rankas. Šis gestas man priminė Keitę: perspėjimas apie užgriūsiančią audrą.

— Aš vis tiek sakau, kad tai atrodys prastai.

— Ne taip prastai, nei būti išvestam su antrankiais iš Hitrou.

— Šitai bent parodytų, kad turi nors kiek drąsos.

— Tai kodėl, po velnių, tau tiesiog neparskridus be manęs? — atkirto Langas. Kaip ir protrūkis vakar popiet, baugino ne tiek parodytas įniršis, kiek jo staigumas. — Jeigu Britanijos vyriausybė nori perduoti mane tam inscenizuotam teismui, tegul užsikruša! Keliausiu ten, kur žmonės manęs pageidauja. Amelija, pasakykite vaikinams, kad po penkių minučių mes išvykstame. Tegul viena iš merginų man sukrauna lengvą lagaminėlį. Ir pati verčiau susikrauk vieną.

— Ak, o kodėl tu nenori pasiimti bendro didelio lagamino? — paklausė Ruta. — Šitaip būtų kur kas patogiau.

Į šią repliką tartum pati atmosfera suledėjo. Net Krolo šypsenėlė sustingo pakraščiuose. Amelija delsė, paskui pasilygino sijoną, pasiėmė bloknotą ir atsistojo sušiugždėdama šilku. Žengdama per kambarį laiptų link, žvelgė tiesiai priešais save. Jos kaklą nuliejo skoningas rausvumas, lūpos kietai susičiaupė. Ruta palaukė, kol ji dingo, paskui pamažu ištraukė iš po savęs pėdas ir rūpestingai apsiavė plokščiais medinpadžiais batais. Irgi išėjo nepratarusi nė žodžio. Po trisdešimties sekundžių apačioje trinktelėjo durys.

Langas krūptelėjo ir atsiduso. Atsistojęs pasiėmė nuo kėdės atkaltės švarką ir užsivilko. Tai buvo ženklas mums visiems pajudėti. Teisininko padėjėjai užtrenkė savo nešiojamuosius kompiuterius. Krolas atsistojo ir pasirąžė, plačiai išskėsdamas pirštus: priminė man katiną, išriečiantį nugarą ir trumpai parodantį nagus. Aš pasislėpiau bloknotą.

— Iki rytojaus, — pasakė Langas, paduodamas man ranką. — Jauskitės patogiai. Atleiskite, kad jus palieku. Nuo tokio žiniasklaidos dėmesio bent knyga bus geriau perkama.

— Tas tiesa, — sutikau. Laužiau galvą, ką pasakyti, kad atmosfera nors kiek atlėgtų. — Galbūt visą tą reikalą suorganizavo Rainharto reklamos skyrius.

— Na, tai pasakykite jiems, kad liautųsi, gerai? — Jis nusišypsojo, bet akys atrodė įskaudintos ir paburkusios.

— Ką pasakysite žiniasklaidai? — paklausė Krolas, uždėdamas ranką Langui ant pečių.

— Nežinau. Pasikalbėsime apie tai automobilyje.

Langui apsisukus išeiti, Krolas man pamerkė akį:

— Sėkmės vaiduoklystėje, — palinkėjo.

9

Kas, jeigu jie meluoja jums? „Meluoja“ — turbūt per stiprus žodis. Juk daugelis iš mūsų linkę pagražinti savo prisiminimus, kad šie atitiktų tą savo pačių įvaizdį, kurį norime parodyti pasauliui.

Vaiduokliška autorystė

Būčiau galėjęs nulipti apačion jų išlydėti. Tačiau ne, stebėjau juos išvykstančius televizoriuje. Aš visados sakau, kad nieko nėra geriau, kaip sėdėti priešais televizoriaus ekraną, jeigu esi po tos autentiškos, betarpiškos savo paties patirties. Pavyzdžiui, įdomu, kaip žinių reportažas iš sraigtasparnio suteikia net pačiai nekalčiausiai veiklai nusikalstamą priekvapį. Kai Džefas, šoferis, atvarė šarvuotąjį jaguarą prie namo fasado ir paliko variklį neišjungtą, visam pasauliui atrodė lyg mafija rengtųsi sprukti prieš pat atvykstant farams. Šaltame Naujosios Anglijos ore didelė mašina tartum plūduriavo išmetamųjų dūmų jūroje.

Patyriau tokį pat dezorientuojantį jausmą kaip ir vakar, kai Lango pareiškimas pradėjo zurzėti iš eterio atgalios į mane. Televizoriuje mačiau vieną iš tų Specialiojo skyriaus agentų atidarant užpakalines keleivio dureles ir stovint ten, laikant šias atdaras, o tuo pat metu apačioje, koridoriuje, girdėjau Langą ir kitus besirengiant išvykti.

— Tvarka, žmonės — laiptais viršun atskriejo Krolo balsas. —

Visi pasirengę? Gerai. Prisiminkite: laimingi laimingi veidai. Pirmyn. — Paradinės durys atsilapojo, ir po kelių akimirkų televizoriaus ekrane aš trumpam išvydau skubančio kelis žingsnius prie automobilio eks-premjero viršugalvį. Jis pasilenkė ir dingo iš akių. Tuo pat metu jo advokatas nuskuodė iš kitos jaguaro pusės. Vaizdo apačioje bėgo užrašas: ADAMAS LANGAS PALIEKA NAMUS MARTAS VINJARDE. Jie viską išmano, tie besisukiojantys aplinkui berniukai, pagalvojau, bet visai nėra girdėję apie tautologiją.

Paskui iš namo viena sparčia vorele išsipylė lydintieji asmenys, pasukdami prie miniveno. Pirma žengė Amelija, ranka prisilaikydama nepriekaištingai šviesius plaukus, saugodama, kad jų nesutaršytų sraigtasparnio žemyn bloškiamas vėjas; paskui ją — sekretorės, o po šių sekė teisininko padėjėjai ir galiausiai keli asmens sargybiniai.

Ilgi tamsūs automobilių siluetai su žibančiomis priekinėmis šviesomis pajudėjo iš aptvertosios rezidencijos ir pelenine krūminių ąžuolų platybe pasuko Vest Tisberio plento link. Sraigtasparnis lydėjo juos, savo sukeltu oro sūkuriu gindamas kelis sausus lapus ir priplodamas retą žolę. Pirmą sykį tą rytą, kai nutilo sraigtasparnio burzgesys, į namą sugrįžo ramybė. Lyg pagaliau būtų tolyn nuslinkęs didžiulės elektrinės audros centras. Pagalvojau, kur galėtų būti Ruta ir ar ji taip pat žiūri transliuojamą reportažą. Atsistojęs nuėjau prie laiptų viršaus ir pasiklausiaũ, bet visur buvo tyku, o kai grįžau prie televizoriaus, reportažas jau buvo perduodamas ne iš oro, bet žemės lygmenyje, ir Lango limuzinas buvo beišnyrąs iš miško.

Į keliuko pabaigą jau buvo atvykę daugiau policininkų — maloniai pritarus Masačusetso valstijos administracijai — ir jų vora laikė demonstrantus saugiai atitvertus kitapus plento. Mirksnį atrodė, kad jaguaras pasineša greičiau oro uosto link, bet paskui sužibo galinės stabdymo šviesos ir jisai sustojo. Už jo į šalikelę pasuko ir minivenas. Ir staiga šit Langas — be švarko, tartum tiek pat nekreipiantis dėmesio į šaltį kaip ir į skanduojančią minią, žengiantis lydimas Specialiojo skyriaus agentų televizijos kamerų link. Fotelyje, kuriame sėdėjo

Amelija — jos aromatas tebesilaikė odoje — pagrabinėjau nuotolinio valdymo pultelio ir nukreipęs jį į ekraną pastiprinau garsą.

— Atsiprašau, kad priverčiau jus taip ilgai laukti šaltyje, — prabilo Langas. — Aš tik noriu tarti kelis žodžius, reaguodamas į žinias iš Hagos. — Jis padarė pauzę ir žvilgtelėjo į žemę. Dažnai taip darydavo. Tas judesys nuoširdus ar dirbtinis, siekiant sukelti spontaniškumo įspūdį? Kas jį žino? Fone aiškiai buvo girdėti skanduojant: „Langas! Langas! Langas! Melagis! Melagis! Melagis!"

— Nūnai keisti laikai, — pasakė jis ir vėl padelsė, — keisti laikai, — pakartojo ir pagaliau pakėlė akis, — kai tie, kurie visada kovojo už laisvę, taiką ir teisingumą, yra kaltinami kaip nusikaltėliai, o tie, kurie atvirai kurstė neapykantą, šlovino žudynes ir siekė sugriauti demokratiją, teisės traktuojami lyg *jie* būtų aukos.

— Melagis! Melagis! Melagis!

— Kaip savo pareiškime vakar išdėsčiau, aš visada tvirtai palaikiau Tarptautinį Baudžiamąjį Teismą. Tikiu jo veikla. Tikiu jo teisėjų sąžiningumu. Ir štai kodėl nesibijau to tyrimo. Mat širdyje žinau nepadaręs nieko bloga.

Jis apžvelgė demonstrantus. Regis, pirmą sykį pastebėjo mosikuojamus plakatus: savo veidą, kalėjimo grotas, oranžinį kombinezoną, kruvinas rankas. Jo burnos linija sugriežtėjo.

— Nesutinku būti įbauginamas, — tarė jis, kilstelėdamas aukščiau smakrą. — Nesutinku būti daromas atpirkimo ožiu. Nesutinku būti atitraukiamas nuo savo darbo — kovos su AIDS, skurdu ir globaliu atšilimu. Todėl dabar ketinu keliauti į Vašingtoną ir toliau tęsti numatytą darbotvarkę. Visiems, kurie stebi mane Jungtinėje Karalystėje ir visame pasaulyje, leiskite padaryti vieną dalyką visiškai aiškų. Kol gyvas būsiu, kovosiu su terorizmu, kur tik prireiks, ar būtų tai mūšio lauke, arba — jeigu tik iškils būtinybė — teismuose. Dėkoju jums.

Nuleisdamas negirdomis šūkaujamus klausimus — „Kada grįžtate į Britaniją, pone Langai?" „Ar remiate kankinimus, pone Langai?" — jis apsisuko ir nužingsniavo šalin, trūkčiodamas savo plačių

pečių raumenimis po siūtais pagal užsakymą marškiniais, lydimas iš paskos vėduokle išsiskleidusios asmens sargybinių trijulės. Prieš savaitę man tai būtų padarę įspūdį, kaip tada jo kalba Niujorke po Londone savižudžio susprogdintos bombos, bet dabar pats stebėjausi, koks visai abejingas likau. Lyg matytum kokį didį aktorių paskutinėje savo karjeros fazėje, emociškai išsikvėpusį, neturintį nieko, ką pasitelkti, tik meistriškumą.

Palaukiau, iki jisai saugiai sugrįžo į savo dujoms sandarų ir bombų nepramušamą kokoną, ir tada išjungiau televizorių.

*

Langui ir kitiems išvykus, namas atrodė ne tik tuščias, bet ir apleistas, praradęs savo paskirtį. Nulipau apačion ir praėjau pro apšviestas vitrinas su gentinės erotikos pavyzdžiais. Kėdė prie paradinių durų, kur visada sėdėdavo vienas iš asmens sargybinių, buvo tuščia. Grįžau atgal ir patraukiau koridoriumi į sekretorių kontorą. Nedidelis kambarėlis, paprastai steriliai tvarkingas, atrodė lyg būtų buvęs paniškai paliktas — kaip kokios nors užsienio ambasados šifravimo patalpa pasiduodančiame priešui mieste. Po rašomąjį stalą išmėtyta gausybė popierių, kompiuterinių diskų ir seni *Hansard** ir *Congressional Record*** leidiniai. Man dingtelėjo, kad neturiu Lango rankraščio egzemplioriaus, prie kurio galėčiau dirbti, bet kai pamėginau atidaryti dokumentų spintą, ją radau užrakintą. Greta stovėjo krepšys, kaupinas likučių iš popieriaus smulkintuvo.

Žvilgtelėjau virtuvėn. Ant pjaustymo lentos gulėjo komplektas mėsinių peilių; ant kai kurių iš jų geležčių matėsi šviežio kraujo. Neryžtingai pašaukiau „Ar yra kas?“ ir įkišau galvą pro podėlio duris vidun, bet namų šeimininkės tenai nebuvo.

* Oficialios stenografinės abiejų Britanijos parlamento rūmų posėdžių ataskaitos, sesijų metu leidžiamos kasdien (pavadintos pagal pirmą kartą 1803 metais jas išspausdinusio leidėjo pavardę — L. Hansard).

** „Kongreso protokolai“ — JAV kongreso leidžiamas kalbų, debatų ir balsavimo rezultatų rinkinys.

Nenutuokiau, kuris mano kambarys, todėl neliko nieko kita, kaip tik slinkti koridoriumi, bandant vienas duris po kitos. Pirmosios buvo užrakintos. Antrosios — ne, iš kambario pro jas padvelkė sodrus, salsvas stipraus losjono po skutimosi kvapas; skersai lovos numestas treningas: aiškiai tai buvo miegamasis, kuriuo naktinę pamainą naudojosi Specialiojo skyriaus agentai. Trečios duris vėl radau užrakintas ir jau rengiausi pabandyti ketvirtąsias, kai išgirdau moters verksmą. Atspėjau, kad verkė Ruta: net ir jos kūkčiojimas skambėjo kovingai. "*Apatiniame namo aukšte — tik šeši miegamieji,* — tuomet pasakė Amelija. — *Po vieną užima Adamas ir Ruta.*" Kas per sąranga, pagalvojau, nuslinkdamas tolyn: ekspremjeras ir jo žmona miega atskiruose kambariuose, o jo meilužė — čia pat koridoriumi toliau. Viskas bemaž prancūziška.

Atsargiai pabandžiau kito kambario durų rankeną. Šis nebuvo užrakintas, ir padėvėtų drabužių bei levandų muilo kvapas net labiau nei mano seno lagamino vaizdas tučtuojau padėjo nustatyti, kad čia — buvęs Makeiros naktigultas. Įėjau vidun ir labai tyliai uždariau duris. Didelė veidrodinė drabužių spinta užėmė visą sieną, skiriančią mano kambarį nuo Rutos, ir kai truputėlį prastūmiau veidrodines duris, išgirdau vos prislopintą Rutos raudą. Durys ant ratukų subrūžavo, ir turbūt ji išgirdo garsą, nes iškart verksmas liovėsi. Įsivaizdavau ją krūptelint, pakeliant galvą nuo sudrėkusios pagalvės ir sužiūrant į sieną. Pasitraukiau nuo spintos. Pastebėjau, kad ant lovos kažkas buvo padėjęs dėžę A_4 formato popieriaus, tokią pilną, kad dangtis ne visai tiko. Priklijuotame lipnaus geltono popieriaus lapelyje buvo parašyta: „Sėkmės! Amelija.“ Atsisėdęs ant lovatiesės, atkėliau dangtį. „*Adamo Lango MEMUARAI*“, — skelbė titulinis lapas. Vis dėlto ji manęs nepamiršo, nepaisant itin nesmagių aplinkybių, kuriomis išvyko. Gali sakyti apie ponią Blai ką nori, bet ta moteris — profesionalė.

Gavau pripažinti atsidūręs apsisprendimo taške. Arba aš toliau lūkuriuosiu šio žlungančio projekto pakraščiuose, beviltiškai tikėdamasis, kad kažkuriuo metu kas nors ateis man į pagalbą. Arba, — ir

svarstydamas tą kitą alternatyvą pajutau savo nugarą įsitempiant, — arba pats turiu paimti jį į savo rankas ir pamėginti perdirbti tuos šešis šimtus dvidešimt vieną neńusakomą puslapį į bent kiek publikuotiną pavidalą, pasiimti du šimtus penkiasdešimt gabalų ir mėnesiui kur nors išmauti pasivartyti paplūdimyje, kol visai pamiršiu Langus.

Šitokiais žodžiais suformuluotas, tai nebuvo pasirinkimas. Pasistengiau nekreipti dėmesio tiek į užsilikusius kambaryje Makeiros pėdsakus, tiek į labiau kūniškai suvokiamą Rutą už sienos. Iškėliau iš dėžės rankraštį ir padėjau jį ant stalo prie lango, atidariau savo perpetinį krepšį ir išsiėmiau nešiojamąjį kompiuterį bei perrašytas vakarykščių pokalbių stenogramas. Darbui nebuvo daug vietos, bet neėmiau to į galvą. Iš visų žmogaus veiklų rašymas yra ta, kuriai lengviausia surasti dingstį nepradėti — per aukštas ar per žemas rašomasis stalas, per daug triukšmo ar per daug tyku, per karšta ar per šalta, per anksti ar per vėlu. Metams bėgant išmokau to visko nepaisyti ir paprasčiausiai pradėti. Įsijungiau nešiojamąjį kompiuterį, užsidegiau stalinę lempą ir susimąsčiau priešais tuščią ekraną su pulsuojančiu žymekliu.

Neparašyta knyga — žavus neišsemiamų galimybių pasaulis. Tačiau suregzk vieną žodį, ir bematant ji tampa pririšta prie žemės. Suregzk vieną sakinį, ir ji perpus jau bus tik kaip kiekviena sumauta kada nors parašyta knyga. Bet nevalia, kad geresnis išstumtų gerą. Nesant talento, visada lieka meistriškumas. Galima bent mėginti parašyti ką nors, kas patrauktų skaitytojų dėmesį — kas paskatintų juos, perskaičius pirmą pastraipą, užmesti akį į antrąją, o paskui ir trečiąją. Pasiėmiau Makeiros rankraštį, idant sau priminčiau, kaip nereikia pradėti dešimčia milijonų apmokamos autobiografijos:

Pirmas skyrius

Ankstyvieji metai

Lango giminė kilusi iš Škotijos ir tuo didžiuojasi. Mūsų pavardė pa-

eina nuo „long“ — „ilgas“— vedinio, senosios anglų kalbos žodžio, reiškiančio „aukštas“, ir mano protėviai atsidanginę nuo šiaurinio pakraščio. Tik šešioliktame šimtmetyje pirmasis iš Langų...

Dieve, padėk mums! Perbraukiau tai plunksna ir paskui nuvingiavau storą mėlyną liniją per visas toliau einančias Lango protėvių istorijos pastraipas. Jeigu jums reikia genealoginio medžio, eikite į sodininkystės prekybos centrą — štai ką patariu savo klientams. Niekam kitam neįdomu. Medoksas nurodė pradėti knygą nuo įtarimų neva karo nusikaltimais, ir tai man visai tiko, nors galėtų praversti tik kaip koks ilgas prologas. Kažkurioje vietoje turės prasidėti patys memuarai, ir tam norėjau rasti kokį nors naują ir originalų skambesį — ką nors tokio, kas padėtų Langui atrodyti kaip kiekvienam paprastam mirtingajam. Ir visai čia nesvarbu, kad jis nebuvo kaip kiekvienas paprastas mirtingasis.

Iš Rutos Lang kambario sutrinksėjo žingsniai, o paskui durys ten atsidarė ir vėl užsidarė. Iš pradžių pamaniau, kad galbūt ji eina pasižiūrėti, kas juda po gretimą kambarį, bet ne — išgirdau ją nutolstant. Padėjau į šalį Makeiros rankraštį ir perkėliau savo dėmesį į perrašytas pokalbių stenogramas. Žinojau, ko man reikia. Tas buvo ten, mūsų pirmame seanse:

Prisimenu, buvo sekmadienis, po vidudienio. Lijo. Aš dar varčiausi lovoje. Ir kažkas paisibeldžia į duris...

Aš patvarkiau gramatiką, pasakojimas apie tai, kaip Ruta suagitavo Langą vietiniams rinkimams ir šitaip įtraukė jį į politiką, sudarys puikią įžangą. Tačiau Makeira, su būdinga sau klausos stoka bet kam, kas būtų žmogiškai įdomu, nesugebėjo apie tai net užsiminti. Pasidėjau pirštus ant kompiuterio klaviatūros, paskui suskatau spausdinti:

Pirmas skyrius

Ankstyvieji metai

Aš tapau politiku iš meilės. Ne iš meilės kokiai nors konkrečiai partijai ar ideologijai, bet iš meilės moteriai, kuri vieną lietingą sekmadienį atėjo ir pasibeldė į mano duris...

Jūs galite paprieštarauti, kad tatai banalybė, bet nepamirškite, kad a) banalybės perkamos tonomis, b) aš turėjau visam rankraščiui perdirbti tik dvi savaites, c) tikrai, po šimts, kur kas geriau pradėti šitaip nei Langų pavardės vedyba. Netrukus barškinau klavišais taip sparčiai, kaip tik leido manoji dvipirštė spausdinimo technika:

Nuo pliaupiančio lietaus ji kiaurai permirkusi, bet tartum to nepastebi. Užtat įsileidžia į karštą kalbą apie vietinius rinkimus. Iki tol, man gėda prisipažinti, aš nė nežinojau, kad bus kokie nors vietiniai rinkimai, bet turėjau pakankamai sveikos nuovokos apsimesti, esąs labai...

Pakėliau galvą. Pro langą pamačiau Rutą ryžtingai žygiuojant prieš vėją per kopas — išėjusią dar vienam iš savųjų mąslių pasivaikščiojimų, kuriame draugiją jai tesudarė besivelkantis iš paskos asmens sargybinis. Stebėjau ją, kol dingo iš akių, paskui vėl ėmiausi darbo.

*

Porą valandų taip spausdinau, iki kokios pirmos, o paskui išgirdau labai lengvą barbenimą pirštų galais į duris. Aš krūptelėjau.

— Ponuli? — atskriejo labai nedrąsus moteriškas balsas. — Sere? Norite priešpiečių?

Atidaręs duris išvydau Depę, vietnamietę namų šeimininkę, vilkinčią savąja juoda šilkine uniforma. Apie penkiasdešimties metų,

smulkutė it paukštukas. Pamaniau, jeigu sučiaudėčiau, nupūsčiau ją nuo vieno namo galo ligi kito.

— Būtų labai miela. Dėkui.

— Čia ar virtuvėje?

— Bus visai gerai virtuvėje.

Kai ji nušiūravo šlepetėmis, atsigręžiau vėl į savo kambarį. Žinojau, kad nebegaliu ilgiau atidėlioti. Žiūrėk į tai kaip į rašymą, pasakiau sau: imkis. Atidaręs užtrauktuku savo lagaminą, padėjau ant lovos. Paskui, giliai įkvėpęs oro, atstūmiau sieninės spintos duris ir pradėjau nuiminėti nuo pakabų Makeiros drabužius, krautis juos ant rankos — pigius marškinius, gatavus švarkus, kelnes, pirktas iš firminio parduotuvių tinklo, ir kaklaraiščius — tų, kuriuos perkatės oro uoste: *tavo* garderobe nėra nieko siūta pagal užsakymą, ar ne, Maikai? Čiupinėdamas tas visas ekstra dydžio apykakles ir plačios apimties diržus, sumojau — jo būta stambaus vyrioko: kur kas stambesnio už mane. Ir, žinoma, viskas buvo lygiai taip, kaip aš ir baiminaus: nepažįstamos medžiagos prisilytėjimo, netgi metalinių pakabų žvangesio ant chromuoto skersinio pakako, kad būtų pralaužtas ketvirčio šimtmečio rūpestingos gynybos barjeras ir nugramzdintų mane tiesiai į savo gimdytojų miegamąjį, kurį įsidrąsinau iškraustyti trys mėnesiai po motinos laidotuvių.

Mane visada ypač veikia mirusiajam priklausę daiktai. Ar yra kas liūdnesnio nei jaukalas, kurį jie palieka paskui save? Kas sako, kad viskas, kas lieka po mūsų, yra meilė? Viskas, kas liko po Makeiros, buvo *šlamštas*. Suverčiau visa tai ant fotelio, paskui siekiau į lentyną virš skersinio drabužiams kabinti — nusikelti jo lagamino. Tikėjausi šį būsiant tuščią, bet kai nutvėriau už rankenos, kažkas viduje nuslydo. Ak, pagalvojau. Pagaliau. Slaptas dokumentas.

Lagamino dėžė — didžiulė ir bjauri, pagaminta iš formoje lieto raudono plastiko, per griozdiška, kad lengvai su ja susidoročiau, ir atsitrenkė į grindis dunkstelėdama. Garsas tartum nuaidėjo per visą tykų namą. Sekundėlę palaukiau, paskui atsargiai paguldžiau lagaminą šonu

ant grindų, atsiklaupiau priešais jį ir nuspaudžiau užraktus. Garsiai trakštelėję, jie abu vienu sykiu atšoko.

Rankinis bagažas buvo iš tokių, kokie jau daugiau kaip dešimtmetį niekur negaminami, nebent tik labiau atsilikusiose Albanijos dalyse. Iš vidaus išklotas bjauraus rašto blizgančiu plastikiniu pamušalu, nuo kurio kadarojo apspurusios elastinės juostelės. Viduje gulėjo vienintelis didelis vokas su pamušalu, adresuotas p. Makeirai, eskvairui, įteikti per pašto dėžutės numerį Vinjard Heivene. Žymuo kitoje jo pusėje rodė, kad siųstas iš Adamo Lango archyvo centro Kembridže, Anglijoje. Atidariau jį ir ištraukiau šūsnį fotografijų ir fotokopijų, kartu su linkėjimų rašteliu nuo direktorės Džulijos Krouford—Džons, filosof. dr.

Vieną fotografiją atpažinau išsyk: Langas su savuoju sceniniu viščiuko kostiumu, iš „Kembridžo rampos" reviu aštunto dešimtmečio pradžioje. Buvo dar kokia dešimtis kitų reklaminių pastatymo kadrų, vaizduojančių visus dalyvavusius aktorius; komplektas fotografijų su Langu, irkluojančiu valtį, su plokščia šiaudine skrybėle ant galvos ir vilkinčiu dryžuotu bleizeriu; ir trys ar keturios — jam iškylaujant prie upės, matyt, darytos tą pačią dieną, kai ir irklavo. Fotokopijose — įvairios „Rampos" programos ir Kembridžo teatrų apžvalgos, be to — daug vietinio laikraščio pranešimų apie Didžiojo Londono municipaliteto rinkimus 1977-ųjų gegužę, ir Lango partinio bilieto originalas. Tik pamatęs datą nario biliete aš kone išvirtau iš koto. Šis buvo datuotas 1975 metais.

Tada ėmiausi atidžiau peržiūrinėti paketą, pradėdamas straipsniais apie rinkimus. Vos užmetęs akį pamaniau, kad jie — iš londoniškio *Evening Standard*, bet paskui pamačiau, kad yra paimti iš politinės partijos — Lango partijos — informacinio biuletenio ir kad jis netgi nufotografuotas rinkimams talkinančių savanorių grupėje. Prastai reprodukuotoje fotokopijoje sunku buvo jį įžiūrėti. Ilgaplaukis. Nuskurusiais drabužiais. Bet vis tiek jis, tikrai, vienas iš grupės besibeldžiančiųjų į duris municipaliteto valdomoje teritorijoje. „Agitatorius: A. Langas."

Pasijaučiau veikiau suerzintas nei kaip nors kitaip. Tikrai tai nesukėlė man slogaus įspūdžio. Kiekvienas linkęs išpūsti nuosavą tikrovę. Pradedame slaptomis fantazijomis apie savo gyvenimą ir galbūt kažkurią dieną paverčiam jį anekdotu — dėl juoko. Niekas nenukenčia. Metams bėgant, anekdotas kartojamas taip dažnai, kad galiausiai priimamas kaip faktas. Ginčyti tą faktą gana greitai taptų nebepatogu. Po kurio laiko mes turbūt patikime, kad viskas perdėm tiesa. Ir palengva mitui sluoksniuojantis it koralų rifui, susiformuoja istorinė medžiaga. Dabar praregėjau, kodėl Langui taip būtų tikę apsimesti, kad pasuko į politiką vien todėl, jog susižavėjo mergina. Tatai vaizdavo jį palankioje šviesoje, nes padėjo atrodyti ne tokį ambicingą, taip pat ir ją — nes padėjo atrodyti įtakingesnę, nei tikriausiai buvo. Publikai tai patinka. Visi laimingi. Bet dabar iškilo klausimas: ką man daryti?

Šiame vaiduokliškame rašymo už kitą versle tai nereta dilema, ir etika čia paprasta: atkreipi autoriaus dėmesį į prieštaringumus ir palieki jam nuspręsti, kaip su jais dorotis. Bendradarbio pareiga — nereikalauti absoliučios tiesos: jeigu šitaip būtų, mūsų vaidmuo leidybos pramonėje sugniužtų nuo tikrovės svorio. Visai kaip kosmetologė nepasako savo klientei, kad jos veidas it rupūžės oda, taip rašytojas vaiduoklis nekonfrontuoja autobiografininko su faktu, kad pusė jo branginamų prisiminimų yra netikri. Ne diktuokite, o palengvinkite jam: toks mūsų devizas. Akivaizdžiai Makeirai nepavyko laikytis tos šventos taisyklės. Turbūt prisitvenkęs įtarimų dėl to, kas jam pasakojama, užsisakė iš archyvo paketą faktinės medžiagos ir paskui pašalino iš ekspremjero memuarų šio labiausiai nudailintą anekdotą. Kas per diletantas! Galėjau įsivaizduoti, kaip gerai ta istorijėlė būdavo sutinkama. Neabejotinai tatai padėjo paaiškinti, kodėl jųdviejų santykiai tapo tokie įtempti.

Vėl sutelkiau dėmesį į medžiagą iš Kembridžo. Turėjo savyje kažką tokio nekalto, tie išblukę lakštai apie *jeunesse dorée**, įstrigusį tame pra-

* Auksinis jaunimėlis (*pranc.*).

rastame, bet laimingame slėnyje, glūdėjusiame kažkur tarp dviejų kultūrinių — hipiškumo ir pankystės — viršukalnių. Dvasine prasmė jie atrodė kur kas artimesni septintajam, o ne aštuntajam dešimtmečiui. Merginos vilkėjo ilgomis nėriniuotomis gėlėto kartūno suknelėmis su giliomis iškirptėmis, jų galvas nuo saulės dengė didelės šiaudinės skrybėlės. Vyrų plaukai buvo tokie pat ilgi kaip ir moterų. Vienintelėje spalvotoje nuotraukoje Langas vienoje rankoje laikė šampano butelį, o kitoje — kažką labai panašų į kepto kumpio gabalą; kažkokia mergina tartum maitinio jį braškėmis, o fone vyrukas plika krūtine rodė iškėlęs į viršų nykštį.

Didžiausioje vaidybinės trupės fotografijoje buvo užfiksuoti aštuoni jaunikaičiai, prožektoriaus šviesoje stovintys visi greta, ištiestomis į priekį rankomis, lyg būtų ką tik atlikę kabarete baigiamąjį numerį su daina ir šokiu. Langas buvo pačioje dešinėje, vilkįs savuoju dryžuotu bleizeriu, pasirišęs varlikę ir su plokščia šiaudine skrybėle ant galvos. Taip pat ten buvo dvi merginos, apsitempusios tinkliniais triko ir su aukštakulniais bateliais: viena — trumpais šviesiais plaukais, kita — tamsiomis smulkiomis garbanomis, galbūt raudonplaukė (iš nespalvotos fotografijos sunku buvo pasakyti), abi dailios. Be Lango, atpažinau dar du vyrus: vienas dabar žymus komikas, kitas — aktorius. Trečiasis atrodė vyresnis už kitus: galbūt jau baigęs universitetą. Visi mūvėjo pirštinėmis.

Kitoje fotografijos pusėje buvo priklijuota spausdinta popieriaus juostelė, įvardijanti atlikėjus ir jų koledžus: G. V. Saimas (Kajaus), V. K. Inesas (Pembruko), P. Emetas (Sent Džonso), A. Park (Niunhemo), A. D. Martinas (Karališkasis), E. D. Voksas (Kristaus), H. C. Martinou (Gertono), A. P. Langas (Jėzaus).

Taip pat čia, apatiniame kairiame kampe, buvo autorinės teisės antspaudas — *Cambridge Evening News*, o greta šio — mėlynu tušinuku įstrižai pakrevezotas telefono numeris su britišku tarptautiniu rinkimo kodu priekyje. Be abejo, Makeira, nenuilstantis faktų medžiotojas, koks jis ir buvo, surado vieną iš vaidinusiųjų aktorių, — kažin kurį,

pagalvojau, ir ar šis arba ši pajėgė prisiminti fotografijose užfiksuotus įvykius? Grynai iš užgaidos išsiėmiau mobilųjį ir surinkau numerį.

Užuot pažįstamo britiško dvitakčio šaukiamojo signalo išgirdau vieną ištisinį amerikietiškąjį. Leidau šiam gausti gana ilgai. Kai jau buvau beatsisakąs sumanymo, atsargiai atsiliepė vyriškis:

— Ričardas Raikartas. — Balsas su lengvu nosiniu kolonijiniu akcentu — „*Ričardas Roikartas*“— neklystamai priklausė buvusiam užsienio reikalų sekretoriui ir nuskambėjo įtariai: — Kas kalba? — paklausė jis.

Aš išsyk išjungiau telefoną. Po teisybei, taip išsigandau, kad net numečiau aparatėlį ant lovos. Šis ten gulėjo kokias trisdešimt sekundžių, o paskui pradėjo pypsėti. Puoliau prie jo, pačiupau — skambinančiojo numeris buvo pažymėtas kaip „nežinomas“ — ir greitai išjungiau. Pusę minutės jaučiausi toks apstulbęs, kad net negalėjau pajudėti.

Paliepiau sau nedaryti skubotų išvadų. Nežinojau, ar tai tikrai Makeira užsirašė numerį, netgi ar juo skambino. Pasižiūrėjau, kada išsiųstas paketas. Buvo palikęs Jungtinę Karalystę sausio trečią — devynios dienos prieš Makeiros mirtį.

Staiga man pasirodė nepaprastai svarbu išdanginti iš šio kambario visus likusius mano pirmtako pėdsakus. Skubiai iškrausčiau iš spintos paskutinius jo drabužius, išverčiau iš stalčių kojines ir apatinius į jo lagaminą (prisimenu, jis nešiojo storas vilnones kojines iki kelių ir dukslias baltas trumpikes su pastorintu priekiu: vaikinas buvo perdėm senamadiškas). Man nepavyko aptikti jokių asmeninių popierių — nei kalendorinės užrašų ar adresų knygutės, laiškų arba dargi knygų — ir spėjau, kad juos tikriausiai pasiėmė policija tuoj pat po jo mirties. Iš vonios kambario pašalinau mėlyną plastikinį vienkartinį skustuvą, dantų šepetuką, šukas bei visa kita, ir tuomet darbas buvo atliktas: visi apčiuopiami Maiklo Makeiros, buvusio „didžiai gerbiamo“ Adamo Lango padėjėjo, daiktai sugrūsti į lagaminą ir parengti išmesti. Išvilkau jį į koridorių ir toliau šiuo — į soliariumą. Dėl manęs, tai galėtų tas viskas ten likti iki vasaros, kad tik daugiau nematyčiau. Sekundėlę gavau atsipūsti.

Ir vis tiek, grįždamas atgal į jo — mano — mūsų — kambarį, jutau jį čia pat, nerangiai sliūkinantį man įpėdžiui. „Atsikrušk, Makeira, — sumurmėjau sau pačiam. — Tik atsikrušk ir palik mane ramybėje, leisk užbaigti šią knygą ir išsinešdinti." Sukimšau fotografijas ir fotokopijas į tą patį voką ir apsidairiau, kur jį paslėpti, paskui susilaikiau ir paklausiau save, kodėl reikėtų slėpti? Juk tai nėra kokia nors griežčiausia paslaptis. Niekaip nesusiję su karo nusikaltimais. Paprasčiausiai jaunikaitis, studentas aktorius, daugiau nei prieš trisdešimt metų saulės apšviestame paupyje geria šampaną su draugais. Galėtų būti begalė priežasčių, kodėl kitoje tos fotografijos pusėje atsidūrė Raikarto telefono numeris. Vis dėlto kažkaip atrodė būtina tai paslėpti, ir nesugalvodamas nieko geriau (man gėda prisipažinti) griebiausi nuvalkioto būdo — atkėliau čiužinį ir pakišau voką po juo.

— Priešpiečiai, sere! — negarsiai pašaukė iš koridoriaus Depė. Aš staigiai apsisukau. Kažin ar ji mane pamatė, bet, kita vertus, ar taip jau svarbu: palyginus su tuo, ką per kelias pastarąsias savaites turėjo ji matyti name, keistas mano elgesys tikriausiai atrodytų visiškas menkniekis.

Nusekiau paskui ją į virtuvę.

— Ar ponia Lang kur nors netoliese?

— Ne, sere. Ji išvykti į Vinjard Heiveną. Apsiperka.

Ji buvo sutaisiusi man nedidelį sumuštinį. Atsisėdęs ant aukštos taburetės prie pusryčių baro, prisiverčiau jį suvalgyti, o ji per tą laiką suvyniojo kitką į ploną foliją ir padėjo atgal į vieną iš Rainharto nerūdijančio plieno šaldytuvų, kurie stovėjo čia išrikiuoti. Mąsčiau, ką man daryti. Normaliomis aplinkybėmis būčiau įsakęs sau grįžti prie rašomojo stalo ir toliau visą dieną rašyti. Bet turbūt pirmą sykį savo, kaip rašytojo vaiduoklio, karjeroje, pasijaučiau užstrigęs. Pusę ryto sugaišau kurdamas žaviai intymų prisiminimą įvykio, kuris neįvyko — *negalėjo* įvykti, nes Ruta Lang atkako į Londoną pradėti savo karjeros tik 1976-aisiais, o jos būsimas vyras tada jau metai, kai buvo partijos narys.

Netgi mintis imtis dalies apie Kembridžą, dėl kurios aš kadaise maniau niekada nepristigsiąs žodžių, dabar mane pastatė priešais pliką sieną. Kas buvo jis, tas nerūpestingas, paskui merginas lakstantis, politikai alergiškas žmogus, taip ir netapęs aktoriumi? Kas, jeigu ne sutikta Ruta, staiga pavertė jį partijos aktyvistu, šmižinėjančiu po municipaliteto kvartalus? Nemačiau tame logikos. Ir kaip tik tada supratau turįs dėl mūsų buvusio ministro pirmininko esminę problemą. Jis buvo psichologiškai neįtikima asmenybė. Gyvas iš arti arba televizoriaus ekrane vaidinantis valstybininką, jis atrodė tvirto charakterio žmogus. Bet kažkaip, kai prisisėsdavai apie jį pagalvoti, šis įvaizdis kažkur išnykdavo. Todėl man darėsi bemaž neįmanoma atlikti savo darbą: skirtingai nei begalė šou verslo ir sporto keistuolių, su kuriais praeityje dirbau, kai susidūriau su Langu, paprasčiausiai nepajėgiau jo pramanyti.

Vėl išsiėmiau mobilųjį ir pagalvojau, gal paskambinti Raikartui. Bet kuo ilgiau mąsčiau, kaip galėtų vykti mūsų pokalbis, tuo labiau netroškau šio pradėti. Ką gi aš jam pasakyčiau? „O, sveiki, jūs manęs nepažįstate, bet aš pakeičiau Maiką Makeirą kaip Adamo Lango vaiduoklis. Manau, jis galbūt su jumis kalbėjosi dieną ar dvi iki to, kai buvo vandenyno išmestas negyvas į krantą." Įsidėjau telefoną atgal į kišenę ir staiga nebepajėgiau mintyse atsikratyti vaizdo: sunkus Makeiros kūnas, besiūbuojantis pirmyn ir atgal ant lūžtančių bangų priekrantės seklumoje. Daužėsi jis į uolas ar buvo iškart išneštas ant minkšto smėlio?

Kaip vadinosi ta, vieta, kur jis buvo rastas? Anąsyk per mudviejų priešpiečius jo klube, Londone, Rikas ją paminėjo. Lamberto kažkas tokio ar anokio.

— Atleiskite man, Depe, — tariau namų šeimininkei.

Ji atsitiesė nuo šaldytuvo ir pasisuko į mane tokiu kupinu mielos atjautos veidu.

— Sere?

— Gal kartais žinote, ar yra čia kur nors salos žemėlapis, kurį galėčiau pasiskolinti?

10

Visiškai įmanoma parašyti už ką nors knygą, nedarant nieko, tik klausantis jo žodžių; bet papildomos informacijos paieškos dažnai padeda gauti daugiau medžiagos ir apibūdinamųjų minčių.

Vaiduokliška autorystė

Atrodo, tai turėjo būti maždaug už dešimties mylių nuo čia, šiaurvakariniame Vinjardo krante. Lamberto užutėkis: taip jis vadinosi.

Visų aplinkinių vietovių pavadinimai turėjo kažką tokio patrauklaus: Juodavandenis Upokšnis, Dėdės Seto Tvenkinys, Indėnų Kalva, Senasis Silkių Upokšnio Kelias. Tartum žemėlapis iš vaikiškos nuotykių pasakos, ir keista: kaip tik šitaip įsivaizdavau savo planą — kaip savos rūšies pramoginę ekskursiją. Depė patarė pasiskolinti dviratį — o, taip, ponas Rainhartas, jis laiko daug daug dviračių dėl svečių — ir kažkuo ta mintis man taip pat patiko, net jeigu jau nežinia kiek metų nebuvau sėdėjęs ant dviračio ir net jeigu suvokiau, kažkur giliau, kad nieko gera iš to neišeis. Prabėgusios jau trys savaitės, kai kūnas buvo surastas. Ką ten galėtum pamatyti? Bet smalsumas — stipri žmogaus paskata, einanti šiek tiek žemiau nei seksas ir godulys, sutinku, bet gerokai aukščiau už altruizmą. O man paprasčiausiai buvo smalsu.

Labiausiai atgrasanti aplinkybė buvo orai. Viešbučio registratorė

mane perspėjo, kad prognozuojama audra, ir nors ji dar nepratrūko, dangus buvo bepradedąs linkti nuo jos svorio lyg koks nors minkštas pilkas maišas, kuris tuoj tuoj turėtų praplyšti. Bet viską nustelbė patrauklus noras kuriam laikui išsigauti iš namo, o mintis, kad teks grįžti į buvusį Makeiros kambarį ir sėstis prie kompiuterio, man kėlė pasidygėjimą. Drabužinėje nusikabinau nuo gembės vėjo neprapučiamąją Lango striukę ir nusekiau paskui Dakę, sodininką, palei namo fasadą į orų nugairintus medinius kubus, kurie buvo naudojami kaip būstas aptarnaujančiajam personalui ir kartu kaip ūkiniai pastatai.

— Turbūt daug čia dirbate, — pasakiau, — kad viskas atrodytų taip gražiai.

Dakė stovėjo akis įbedęs į žemę.

— Dirva bloga. Vėjas blogas. Lietus blogas. Druska bloga. Šūdas.

Po šių žodžių neatrodė, kad būtų galima pasakyti dar ką nors daugiau sodininkystės tema, tad aš tylėjau. Praėjome pro pirmus du kubus. Jisai sustojo priešais trečiąjį ir atrakino dideles dvivėres duris. Atstūmė vieną jų pusę, ir mudu patekome vidun. Turbūt ten buvo koks tuzinas dviračių, eilėmis sustatytų į du stovus, bet mano akys iškart nukrypo į šviesiai rusvą fordą „Escape SUV“, užimantį kitą garažo dalį. Buvau tiek apie tą automobilį girdėjęs ir taip dažnai jį įsivaizdavęs, kai kėliausi čionai keltu, kad patyriau nemenką sukrėtimą, netikėtai dabar su juo susidūręs.

Dakė pastebėjo mane spoksant į fordą.

— Norite pasiskolinti? — paklausė.

— Ne, ne, — skubiai išsigyniau. Iš pradžių mirusiojo darbas, paskui — jo lova ir galiausiai — pasivažinėjimas jo automobiliu. Kas galėtų pasakyti, kur tai baigtųsi? — Visai tiks dviratis. Man bus naudinga pasimankštinti.

Sodininko veidas išdavė didžiulį skepticizmą, kai stebėjo mane neužtikrintai nukrivuliuojant ant vieno iš brangiųjų Rainharto kalnų dviračių. Jis aiškiai laikė mane bepročiu, o galbūt aš ir buvau beprotis — salos beprotystė*, ar ne taip tai vadinama? Kilstelėjau ranką

Specialiojo skyriaus agentui jo medinėje sargybinio būdelėje, perpus slypinčioje tarp medžių, šitaip vos nepadarydamas skaudžios klaidos, nes nejučia kryptelėjau į pomiškį. Bet paskui kažkaip vėl išvairavau dviratį į keliuko vidurį ir, kai tik perpratau pavaras (paskutiniame mano dviratyje, kurį turėjau, jų buvo tik trys, ir iš tų dvi neveikė), sumojau judąs gana sparčiai kietu suvažinėtu smėliu.

Buvo gūdžiai tylu tame miške, lyg po kokios didžiulės vulkaninės katastrofos, nublankinusios bei sudžiovinusios augmeniją ir išnuodijusios laukinius žvėris. Kartkartėmis kažkur toli dusliai it automobilio signalas suburkuodavo koks keršinis karvelis, bet šis garsas veikiau dar labiau pabrėždavo tylą, o ne sutrikdydavo ją. Myniau pedalus nežymia įkalne, kol pasiekiau plentą, į kurį rėmėsi keliukas.

Nukreipta prieš Langą demonstracija buvo sunykusi iki tik vieno žmogaus kitapus kelio. Jis akivaizdžiai pastarąsias kelias valandas įtemptai darbavosi, statydamas kažką panašaus į instaliaciją — žemas medines lentas, ant kurių buvo pritvirtinti šimtai baisių, išplėštų iš žurnalų ir laikraščių, vaizdų su apdegusiais vaikais, nukankintųjų lavonais, įkaitais nukirstomis galvomis ir bombų sulygintais su žeme kvartalais. Tarp šio mirties koliažo vietomis buvo įterpti ilgi sąrašai pavardžių, keli ranka rašyti eilėraščiai ir laiškai. Viskas apsaugota nuo gamtos gaivalų polietileno plėvele. O virš to visko, lyg virš prekystalio bažnytiniame sendaikčių išpardavime, driekėsi transparantas: KAIP ADOME VISI MIRŠTA, TAIP KRISTUJE VISI BUS ATGAIVINTI**. Po juo buvo suręsta pašiūrė iš medinių strypų ir daugiau polietileno plėvelės lakštų, kurioje stovėjo, kaip atrodė, kortų stalelis ir sulankstomoji kėdė. Prie stalelio kantriai sėdėjo žmogus, kurį trumpai suspėjau pamatyti šįryt ir nepajėgiau prisiminti. Bet dabar tikrai jį atpažinau — tą kariškos išvaizdos tipą iš viešbučio baro, pavadinusį mane „pyzdžiumi“.

* Aliuzija į Timo Baindingo (Tim Binding) romaną „Salos beprotystė“ (1998) — apie gyvenimą nacių okupuotoje saloje.

** NT, 1 Kor 15,23

Neužtikrintai sustojau ir pasižiūrėjau kairėn ir dešinėn, ar neatvažiuoja mašinų, visąlaik suvokdamas vos už dvidešimties pėdų jį spoksant į mane. Ir tas tipas turbūt atpažino mane, nes, savo siaubui, pamačiau jį stojantis.

— Minutėlę! — šūktelėjo tuo savotišku kapotu balsu, bet aš taip nenorėjau įsivelti į jo beprotystę, kad, nors ir artėjo automobilis, išvingiavau į kelią ir suskatau minti pedalais tolyn, net šiek tiek pasikėlęs nuo sėdynės, stengdamasis bent kiek įsibėgėti. Automobilis pasignalizavo klaksonu. Pralekiant jam pro šalį, išvien susiliejo garsas ir šviesos, į mane pūstelėjo vėjas, bet kai atsigręžiau pažiūrėti, protestuotojas, atsisakęs minties vytis, stovėjo vidury kelio, įsisprendęs rankomis į šonus.

Tada leidausi važiuoti iš visų jėgų, jausdamas, kad netrukus pradės temti. Oras į veidą bloškė šaltas ir drėgnas, bet minant kojomis man buvo ganėtinai šilta. Pravažiavau oro uosto vartus ir toliau laikiausi valstybinio miško pakraščio, kurio priešgaisrinės biržės driekėsi plačiai ir tolyn tarp medžių lyg potamsiai praėjimai tarp klauptų katedrose. Neįsivaizdavau, kad Makeira būtų šitaip daręs — nepanėšėjo į mėgstantį dviračius — ir vėl susimąsčiau, ką aš pasieksiu, nebent tik sušlapsiu. Pumpavau pro baltus lentinius namus ir prižiūrėtus Naujosios Anglijos laukus, ir man buvo nesunku mintyse regėti čia vis gyvenant moteris griežtomis juodomis kepuraitėmis ir vyrus, kurie laikė sekmadienį diena, kai dera apsivilkti kostiumu, o ne šį nusivilkti.

Vos tik išvažiavęs iš Vest Tisberio, stabtelėjau prie Škoto Tako pasitikrinti krypties. Dangus dabar iš tiesų atrodė grėsmingai, stiprėjo vėjas. Aš vos nepamečiau kelio. Po teisybei, vos nepasukau atgal, bet jau buvau nukakęs taip toli, kad atrodė kvaila dabar pasiduoti, tad sėdau atgal ant siauro kieto balnelio ir numyniau toliau. Maždaug po dviejų mylių kelias šakojosi, ir aš palikau pagrindinį plentą, pasukdamas kairėn, jūros link. Takelis žemyn į užutėkį panėšėjo į vedantįjį prie Rainharto rezidencijos, — krūminiai ąžuolai, kūdros, kopos, — skyrėsi tik tuo, kad čia stovėjo daugiau namų. Daugiausia tai buvo vasarnamiai,

žiemai uždarytomis langinėmis, bet iš poros kaminų vinguriavo laibas rudų dūmų kaspinėlis, o už vieno lango išgirdau grojant klasikinę muziką. Kažkokį violončelės koncertą. Kaip tik tada pagaliau pradėjo lyti — šaižūs, šalti drėgmės gurvuolėliai, bemaž kruša, kurie čaižė man rankas ir veidą ir atsidavė jūra. Vieną mirksnį jie retai teškėjo į kūdrą ir brazdino medžius aplinkui mane, kitą — rodės, lyg būtų pralaužta kokia didžiulė oro užtvanka, ir lietus pratrūko pliaupti kaip iš kibiro. Dabar aš prisiminiau, kodėl nemėgau važiuoti dviračiu: jie neturi stogo, neturi priekinio stiklo ir neturi salono šildytuvo.

Skurdūs belapiai krūminiai ąžuolai visai neteikė vilties po jais pasislėpti, bet toliau minti pedalus pasidarė nebeįmanoma, — nemačiau, kur važiuoti, — tad nusėdau nuo dviračio ir stūmiausi jį, kol priėjau žemą statinių tvorą. Pamėginau į ją atremti dviratį, bet šis barkštelėjo ant žemės su besisukančiu užpakaliniu ratu. Nesivarginau pakelti, o nubėgau šlako takučiu pro vėliavos stiebą namo verandos link. Kai tik pasprukau nuo lietaus, pasilenkiau į priekį išsipurtyti plaukų, ir tuojau pat man už nugaros viduje pradėjo loti ir nagais skrebenti duris kažkoks šuo. Maniau, kad namas negyvenamas, — tikrai toks atrodė, — bet apdulkėjusiame ir tinklelio nuo moskitų dar labiau pritemdytame lange it neryškus baltas mėnulis pasirodė veidas. Po akimirkos durys atsidarė, ir šuo išpuolė laukan ant manęs.

Nemėgstu šunų bemaž tiek pat, kiek šie nemėgsta manęs, bet kaip įmanydamas stengiausi atrodyti sužavėtas bjauriu amsinčiu baltų gaurų kamuoliu, nors vien tik tam, kad įsiteikčiau jo savininkui — vietinei senienai netoli devyniasdešimties, sprendžiant iš rudmių, susimetusios kupros ir vis dar gražaus kiaušo, ryškėjančio pro popieriškai ploną odą. Viršum susagstyto kardigano vilkėjo gerai pasiūtu sportiniu švarku ir apie kaklą turėjo pasirišęs languotą vilnonį šaliką. Mikčiodamas atsiprašiau, kad drumsčiu jam ramybę, bet senolis iškart mane pertraukė.

— Jūs britas? — prisimerkęs paklausė.

— Taip, iš tiesų.

— Tai gerai. Galite prisiglausti. Už prieglobstį nemokama.

Neišmaniau pakankamai apie Ameriką, kad iš akcento galėčiau atspėti, iš kur jis kilęs ar ką seniau veikęs. Bet spėjau jį esant kokios nors profesijos pensininką, ir gana pasiturintį — turėjai toks būti gyvendamas vietoje, kur būda su lauko tualetu tau kainuotų pusę milijono dolerių.

— Britas, e? — pakartojo jis. Tyrinėjo mane pro savo berėmius akinius. — Turite ką nors bendra su tuo vyrioku Langu?

— Tam tikra prasme.

— Atrodo protingas. Kodėl reikėjo jam painiotis su tuo prakeiktu Baltųjų rūmų kvailiu?

— Tą visi norėtų žinoti.

— Karo nusikaltimai! — Senolis pakraipė galvą, ir aš suspėjau trumpai pamatyti du kūno spalvos klausos aparačiukus — po vieną abiejose ausyse. — Mes visi galėjome būti jais apkaltinti! Ir galbūt turėjome būti apkaltinti. Nežinau. Turbūt man liks atsiduoti aukštesniajam teismui. — Jis liūdnai susijuokė. — Gana greitai sužinosiu.

Nenutuokiau, apie ką jis kalba. Tik džiaugiausi stovįs ten, kur sausa. Mudu pasirėmėme ant orų nugairinto turėklo ir kartu žvelgėme į lietų, o tuo metu šuo it paklaikęs liuoksėjo letenomis po verandą. Pro medžių tarpą vos matėsi jūra — bekraštė ir pilka, su baltomis, be paliovos atsiritančių į krantą bangų keteromis, lyg trukdžių sename nespalvotame televizoriuje.

— Tad kas atvedė jus į šią Vinjardo dalį? — paklausė senolis.

Turbūt nebuvo prasmės meluoti.

— Vienas mano pažįstamas buvo jūros išmestas ten toliau į krantą, — atsakiau. — Pamaniau, pasižiūrėsiu tą vietą. Atiduoti paskutinę pagarbą, — pridūriau, kad jis nepalaikytų manęs pabaisa.

— Nagi, *tai* buvo keistas reikalas, — pasakė jis. — Kalbate apie tą britą prieš kelias savaites? *Niekaip* srovė negalėjo atnešti jo taip toli į vakarus. Tik ne šiuo metų laiku.

— Ką? — pasisukau į jį geriau įsižiūrėti. Nepaisant seno amžiaus,

savo aštriuose veido bruožuose ir energingoje laikysenoje tebeturėjo kažką jaunatviško. Reti balti plaukai buvo sušukuoti tiesiai atgal nuo kaktos. Jis atrodė kaip senų laikų skautas.

— Tą jūrą pažinojau didžiumą savo gyvenimo. Po šimts, vienas tipas bandė *mane* numesti nuo to prakeikto kelto, kai dar dirbau Pasaulio banke, ir štai ką jums paskysiu: jeigu jam būtų pavykę, nebūčiau bangų išmestas į krantą Lamberto užutėkyje!

Jutau ausyse dunksint, bet nesupratau — taip mušė mano kraujas ar liūtis į čerpių stogą.

— Ar užsiminėte apie tai policijai?

— Policijai? Jaunuoli, tokio amžiaus aš turiu geriau ką veikti tą tiek nedaug man likusį laiką, nei eikvoti jį policijai. Šiaip ar taip, apie tai pasakiau Anabetei. Tai ji turėjo reikalą su policija. — Jis pastebėjo mano suglumusį veidą. — Anabetei Vermbrand, — paaiškino. — Visi žino Anabetę — Marso Vermbrando našlę. Jos namas — arčiausiai vandenyno. — Man nesureagavus, jis šiek tiek suirzo. — Tai ji papasakojo policijai apie šviesas.

— Šviesas?

— Šviesas krante tą naktį, kai buvo išplautas kūnas. Niekas čia nevyksta, ko ji nematytų. Kaja visada sakydavo esanti laiminga, kad gali palikti rudenį Mohiu žinodama, kad visą žiemą Anabetė tikrai nenuleis akių nuo to, kas čia dedasi.

— Kokios tai buvo šviesos?

— Manau, žibintuvų.

— Kodėl apie tai nebuvo pranešta žiniasklaidoje?

— Žiniasklaidoje? — Jis vėl susijuokė tuo savo gergždžiančiu balsu. — Savo gyvenime Anabetė nėsyk nėra kalbėjusi su reporteriu! Galbūt išskyrus redaktorių iš *The World of Interiors**. Truko dešimtmetį, kol pradėjo pasitikėti dargi Kaja, mat per tą *Post***.

* „Interjerų pasaulis" — Jungtinėje Karalystėje leidžiamas mėnesinis žurnalas.

** Taip sutrumpintai dažniausiai vadinamas *Washington Post*, kasdien Vašingtone leidžiamas laikraštis, artimas valdžios sluoksniams.

Tai užvedė jį kalbėti apie didžiąją seną Kajos sodybą toliau palei Lamberto užutėkio kelią, kurioje taip mėgo lankytis Bilas ir Hilari, kurioje apsistodavo Ledi Di* ir iš kurios dabar belikę kaminai, bet aš jau nustojau klausytis. Man pasirodė, kad lietus kažkiek liovėsi, ir nekantravau išsinešdinti. Tad pertraukiau jį:

— Kaip manote, ar galėtumėte man parodyti kryptį ponios Vermbrand namo link?

— Žinoma, sutiko jis. — Tik ne per daugiausia prasmės ten keliauti.

— Kodėl?

— Prieš dvi savaites ji nukrito nuo laiptų. Nuo tada ištikta komos. Vargšė Anabetė. Tedas sako, ji taip ir nebeatgaus sąmonės. Taigi dar vienos nebeliks. Ei! — šūktelėjo jis, bet aš jau buvau perpus nulipęs verandos laiptais.

— Dėkui už prieglobstį, — mečiau per petį, — ir pokalbį. Turiu judėti.

Jis atrodė toks vienišas, stovintis ten po savo varvančiu stogu, valstybinei vėliavai it skudurui karant ant laibo stiebo, kad aš vos nesugrįžau atgal.

— Ką gi, pasakykit tam savo ponui Langui, kad nenusimintų. — Drebančia ranka jis kariškai atidavė man pagarbą ir paskui pamojavo. — Na, būkite atsargus.

Pasikėliau dviratį ir leidausi takučiu. Dabar net nebejutau lietaus. Apie ketvirtį mylios žemyn nuolydžiu, aikštelėje netoli kopų ir ežero, dunksojo didelis žemas namas, supamas vielų tvoros su taktiškais užrašais, skelbiančiais, kad tai privati nuosavybė. Name nedegė šviesos, nors nuo audros buvo tamsu. Spėjau, kad tikriausiai čia komos ištiktos našlės rezidencija. Nejaugi tai tiesa? Ji mačiusi *šviesas?* Na, pro viršutinio aukšto langus tikrai būtų galima gerai matyti krantą. Atrėmiau dviratį į krūmą ir užrėpliojau aukštyn takučiu pro menką nugeltusią žolę ir žalius nėriniuotus paparčius. Kai pasiekiau kopos viršūnę, atro-

* Šitaip populiariai buvo vadinama princesė Diana.

dė, vėjas mane nuneš, lyg čia irgi būtų privati valda ir neturėčiau jokio reikalo į ją brautis.

Iš senioko namo jau buvau pastebėjęs, kas yra už kopų, ir kai myniau dviratį takučiu, girdėjau vis garsėjančią bangų mūšą. Bet vis tiek likau sukrėstas užsiropštęs viršun ir staiga išvydęs reginį — tą vientisą pilką pusrutulį vėjo genamų debesų ir besikilnojančio vandenyno, atsiritančias ir su nuolatine pašėlusia detonacija lūžtančias į paplūdimį bangas. Žemas smėlėtas krantas man iš dešinės išlinkiu driekėsi tolyn kokią mylią ir baigėsi išsikišusia Makonikio rago uolienų atodanga, pro purslus skendinčia migloje. Nusibraukiau nuo akių lietaus lašus, stengdamasis įsižiūrėti geriau, ir pagalvojau apie Makeirą, vieną šiame neaprėpiamame paplūdimyje — veidu žemyn, prigėrusį sūraus vandens, pigiais žieminiais drabužiais, sustandėjusiais nuo druskos ir šalčio. Įsivaizdavau jį išnyrant iš blankios aušros, nešamą potvynio nuo Vinjardo sąsiaurio, savo stambiomis pėdomis braukiantį smėlį, vėl išplaunamą ir paskui grįžtantį, pamažu užslenkantį vis aukščiau į krantą ir pagaliau ten pasiliekantį. O paskui įsivaizdavau išverčiamą jį per valties kraštą ir traukiamą krantan vyriškių su žibintuvais, kurie po kelių dienų sugrįžo ir numetė plepią senę nuo architekto suprojektuoto jos namo laiptų, kad neliktų liudininkų.

Už kelių šimtų metrų į paplūdimį iš kopų išniro pora figūrų ir pajudėjo manęs link — tamsios, mažutės ir silpnos vidur visos tos siaučiančios gamtos stichijos. Žvilgtelėjau kita kryptimi. Vėjas ginė nuo bangų paviršiaus vandens srautus ir bloškė į krantą it kokias išsilaipinančias desantines pajėgas: jie įsiverždavo iki pusės paplūdimio ir susigerdavo į smėlį.

Štai ką turėčiau padaryti, pamaniau, šiek tiek svyrinėdamas nuo vėjo: perduoti tą viską žurnalistui — kokiam nors kibiam reporteriui iš *The Washington Post*, kokiam nors šauniam Vudvordo ir Bernstino*

* Kalbama apie du amerikiečių *The Washington Post* žurnalistus Karlą Bernstiną (Carl Bernstein, g. 1944) ir Bobą Vudvordą (Bob Woodward, g. 1944), iškėlusius viešumon Votergeito (Watergate) aferą, dėl kurios turėjo atsistatydinti JAV prezidentas Ričardas Niksonas (Richar Nixon).

tradicijos perėmėjui. Įsivaizdavau antraštę. Mintyse pats galėjau parašyti straipsnį:

> VAŠINGTONAS (AP) — Maiklo Makeiros, buvusio Didžiosios Britanijos premjero padėjėjo, mirtis buvo slapta operacija, kuri tragiškai nenusisekė, pasak šaltinių iš žvalgybos sluoksnių.

Kas buvo taip neįtikima? Darsyk pažvelgiau į figūras paplūdimyje. Regis, jos paspartino žingsnius ir vis labiau artėjo. Vėjas čaižė man į veidą lietų, ir turėjau pasišluostyti. Priderėtų jau judėti, pagalvojau. Kai pažvelgiau vėl, figūros dar labiau priartėjo, ryžtingai brisdamos per smėlio platybę. Viena buvo žema, kita — aukšta. Aukštesnioji — vyriškis, žemesnioji — moteris.

Žemesnioji buvo Ruta Lang.

*

Nustebau, kad jai reikėjo čia atsirasti. Palaukiau, kol įsitikinau, kad tai tikrai ji, paskui nuėjau priešpriešiais pasitikti. Vėjo ir jūros gausmas nuslopino žodžius, kuriais pirmiausia apsikeitėme. Jai teko įsikibti man į parankę ir šiek tiek timptelti žemyn, kad galėtų sušukti į ausį:

— Aš *sakiau,* — pakartojo ji, — *kad Depė man pasakė, kad jūs čia!* — Vėjas nubloškė jai nuo veido mėlynąjį nailoninį gobtuvą, Ruta pabandė pasigrabinėti jį sau apie sprandą, paskui atsisakė pastangų. Šūktelėjo dar kažką, bet tuo pat metu už jos krante ištiško banga. Bejėgiškai nusišypsojusi palaukė, kol triukšmas kiek susilpnės, paskui apgaubė delnais burną ir vėl sušuko: — Ką čia veikiate?

— A, tik kvėpuoju grynu oru.

— Ne — iš tikrųjų?

— Norėjau pasižiūrėti vietą, kur buvo surastas Maikas Makeira.

— Kodėl?

Gūžtelėjau pečiais.

— Smalsumas.

— Bet jūs net nepažinojote jo.

— Pradedu jaustis, lyg būčiau pažinojęs.

— Kur jūsų dviratis?

— Čia pat, už kopų.

— Atvykome jūsų parsivežti prieš prasidedant audrai. — Ji pamojo policininkui. Šis stovėjo už kokių penkių jardų, stebėdamas mus — peršlapęs, nepatenkintas, iš laikysenos buvo matyti, kad jam įgriso. — Bari, — šūktelėjo jam, — atvarykite automobilį, gerai? Ir laukite mūsų ant kelio. Mes atsistumsime dviratį ir surasime jus. — Kalbėjo jam, lyg būtų tarnas.

— Deja, negaliu to daryti, ponia Lang, — sušuko jis atgal jai. — Nurodyta, kad privalau visą laiką likti prie jūsų.

— Ak, dėl Dievo meilės! — niekinamai metė ji. — Nejau rimtai manote, kad prie Dėdės Seto Tvenkinio tyko teroristų grupelė? Eikite ir atvarykite automobilį, kol dar nepasigavote plaučių uždegimo.

Stebėjau jo kampuotą, nelaimingą veidą, kai pareigos jausmas kovojo su noru atsidurti sausoje vietoje.

— Gerai, — galiausiai tarė jis, — lauksiu jūsų po dešimties minučių. Bet prašom neiškrypti iš tako ir su niekuo nesikalbėti.

— Klausome, pareigūne, — apsimestinai nuolankiai pasakė ji. — Pažadu.

Jis delsė, paskui leidosi risnoti atgal ten pat, iš kur atėjo.

— Jie elgiasi su mumis kaip su vaikais, — pasiskundė Ruta, kai kopėme per kopas iš paplūdimio. — Kartais pagalvoju, kad jiems įsakyta ne tiek mus saugoti, kiek šnipinėti.

Pasiekėme kopos viršūnę ir abu mašinaliai atsisukome pažiūrėti į jūrą. Po sekundėlės ar dviejų surizikavau greitomis į ją paskersuoti. Blyški jos oda blizgėjo nuo lietaus, trumpi juodi plaukai prilipę prie galvos žvilgėjo it plaukiko kepuraitė, kūnas šaltyje atrodė tvirtas tartum alebastras. Žmonės sakydavo negalį nesuprasti, ką vyras joje matė, bet šiuo metu aš galėjau — turėjo savyje kažkokio įsitempimo, greitos nervinės energijos: ji buvo jėga.

— Jei atvirai, tai aš pati porąsyk buvau čia sugrįžusi, — prašneko ji. — Paprastai atnešu kelias gėles ir pakišu po akmeniu. Vargšas Maikas. Jis nemėgo būti toli nuo miesto. Nemėgo pasivaikštinėti po gamtą. Jis net nemokėjo plaukti.

Ji greitai persibraukė delnu skruostus. Veidas buvo pernelyg šlapias, kad suprasčiau, ar ji verkia.

— Velniškai bjauri vieta baigti gyvenimą, — pasakiau.

— O, ne. Visai ne. Kai saulėta, čia gana nuostabu. Primena man Kornvalį.

Siauru takučiu ji atsargiai statydama kojas leidosi prie dviračio, aš sekiau įkandin. Mano nuostabai, staiga ji apsižergė jį ir numynė tolyn. Sustojo take už kokių šimto jardų, miško pakraštyje. Kai prisiartinau, įdėmiai žiūrėjo į mane, blėstančioje pavakarės šviesoje tamsiai rudos jos akys atrodė beveik juodos.

— Manote, jo mirtis įtartina?

Klausimo tiesumas užklupo mane netikėtai.

— Nesu tuo tikras. — Tuo metu vos nepasakiau jai, ką buvau išgirdęs iš senio. Bet jaučiau, kad tam nei tinkama vieta, nei tinkamas laikas. Abejojau dėl faktų, ir atrodė kažkaip netaktiška persakyti nepatikrintas paskalas liūdinčiai draugei. Be to, šiek tiek jos prisibijojau: nenorėjau tapti vienos iš jos griežtų kryžminių apklausų taikiniu. Tad tik pasakiau: — Atvirai kalbant, nepakankamai apie tai žinau. Tikriausiai policija visą reikalą ištyrė gana nuodugniai.

— Taip. Žinoma.

Ji nulipo nuo dviračio, atidavė jį man, ir mudu pradėjome kopti per krūminius ąžuolus kelio link. Toliau nuo jūros buvo kur kas tykiau. Beveik nustojo pliaupti, ir lietus išlaisvino sodrius šaltus žemės, miško ir žolių kvapus. Mums einant girdėjau dzingsint užpakalinį ratą.

— Policija iš pradžių įsijungė labai aktyviai, — pasakė ji, — bet vėliau viskas nurimo. Man regis, tyrimas dėl mirties priežasties atidėtas. Šiaip ar taip, matyt, jiems ne itin rūpi — praėjusią savaitę atidavė Maiko kūną, ir ambasada išskraidino jį į Jungtinę Karalystę.

— O? — pasistengiau ištarti ne itin nustebęs. — Atrodo labai greitai.

— Tiesą sakant, ne. Jau praėjo trys savaitės. Atlikta autopsija. Jis buvo girtas ir nuskendo. Istorijos pabaiga.

— Bet, visų pirmiausia, ką jis veikė kelte?

Ji veriamai mane nužvelgė.

— To aš nežinau. Buvo suaugęs žmogus. Neprivalėjo atsiskaitinėti dėl kiekvieno savo poelgio.

Žengėme tylėdami, ir man toptelėjo, kad Makeira galėjo savaitgalį lengvai palikti salą ir nuvykti į Niujorką aplankyti Ričardo Raikarto. Tai paaiškintų, kodėl turėjo užsirašęs Raikarto telefono numerį ir taip pat kodėl nepasakė Langui, kur išsirengė. Kaipgi galėjo? *„Iki, žmonės, aš tik vykstu į Jungtines Tautas pasimatyti su jūsų aršiausiu politiniu priešu."*

Praėjome pro namą, kuriame buvau prisiglaudęs nuo liūties. Maniau, gal pamatysiu senį. Bet baltų lentų sodyba atrodė tokia pat negyvenama, kaip pirmą kartą man ją suradus — iš teisybės, tokia šalta, užrakinta ir apleista, kad bemaž pamaniau visą tą susitikimą man pasivaidenus.

Ruta vėl prašneko:

— Laidotuvės pirmadienį Londone. Jis bus palaidotas Streteme. Jo motina pernelyg pasiligojusi, kad dalyvautų. Mąsčiau, galbūt man reikėtų nuvykti. Vienam iš mūsų derėtų ten pasirodyti, ir nepanašu, kad tai būtų mano vyras.

— Regis, sakėte, kad nenorite jo palikti.

— Veikiau atrodo, lyg jis būtų mane palikęs, taip nepasakytumėte?

Paskui ji nebekalbėjo, bet vėl pradėjo grabinėtis gobtuvo, nors iš tikrųjų jo nereikėjo. Laisvąja ranka padėjau jai susirasti jį. Šiurkščiai, man nepadėkojusi, užsitraukė gobtuvą ant galvos ir toliau žengė, šiek tiek pirma, žiūrėdama į žemę.

Tako gale, minivene, mūsų laukė Baris, skaitydamas Harį Poterį. Variklis dirbo, priekinės šviesos buvo įjungtos. Kartkartėmis didelis

priekinio stiklo valytuvas garsiai gurgždėdamas sušvytuodavo į šonus. Aiškiai nenoromis policininkas padėjo į šalį knygą, išlipo laukan, atidarė užpakalines duris ir nustūmė į priekį sėdynes. Mudu drauge įmanevravome dviratį į miniveno galą, paskui jis grįžo atgal prie vairo, o aš įlipau vidun greta Rutos.

Važiavome kitu keliu, ne tuo, kuriuo myniau dviračiu. Kelias vingiavo įkalnėn, tolyn nuo jūros. Drėgna ir niūri prieblanda, lyg vienas iš masyvių audros debesų nebūtų pratrūkęs, bet palengva nusileidęs it subliūškęs orlaivis prie žemės ir užgulęs salą. Dabar supratau, kodėl Ruta man pasakė, kad kraštovaizdis jai primena Kornvalį. Miniveno šviesos krito į laukinį, bemaž viržynų kraštą, ir šoniniame veidrodėlyje vos įžiūrėjau šviesius, baltus bangų žirgus, nutaškavusius Vinjardo sąsiaurio vandenis. Salono šildytuvas buvo įjungtas visu pajėgumu, ir aš turėjau šluostyti nuo šoninio stiklo susikondensavusius garus, kad galėčiau matyti, kur važiuojame. Jutau savo drabužius džiūstant, limpant prie kūno, skleidžiant tą patį silpną nemalonų prakaito ir cheminio valiklio kvapą, kokį uodžiau Makeiros kambaryje.

Visą kelią Ruta tylėjo. Sėdėjo šiek tiek atsukusi man nugarą ir žiūrėjo pro langą. Bet kai važiavome pro oro uosto žiburius, šalta tvirta jos ranka nuslinko sėdyne ir sugriebė manąją. Nežinojau, ką Ruta mąstė, bet irgi spustelėjau jai plaštaką: net ir vaiduoklis kartkartėmis gali parodyti bent kiek žmogiškos atjautos. Vairuotojo veidrodėlyje Bario akys spoksojo į manąsias. Kai parodėme posūkį dešinėn į mišką, trumpai tamsoje šmėstelėjo mirties ir kankinimų vaizdai, žodžiai „KAIP ADOME VISI MIRŠTA“, bet, kiek pajėgiau įžvelgti, polietileninė būdelė buvo tuščia. Kratėmės keliuku namo link.

11

Kartais gali pasitaikyti, kai subjektas pasakys rašytojui vaiduokliui ką nors, kas prieštaraus tam, ką jau buvo pasakęs arbą ką rašytojas vaiduoklis jau žino apie jį. Jeigu šitaip atsitinka, svarbu tuojau pat apie tai užsiminti.

Vaiduokliška autorystė

Kai parvažiavome, pirmiausia prisileidau karštą vonią, supylęs į ją pusę butelio natūralaus maudymosi aliejaus (pušų, kardamono ir imbiero), kurį radau vonios kambario spintelėje. Kol vanduo bėgo, užtraukiau miegamojo užuolaidas ir nusimečiau nuo savęs sudrėkusius drabužius. Savaime suprantama, tokiame moderniame kaip Rainharto name nebuvo nieko taip primityviai naudinga kaip radiatorius, tad palikau juos gulėti, kur nukrito, ir nuėjęs įlipau į didelę vonią.

Kaip pravartu kartais iš tiesų išalkti, kad galėtum paprasčiausiai mėgautis maisto skoniu, taip karštos vonios malonumas iš tikrųjų įvertinamas, kai valandų valandas šalai lietuje. Atsidusau iš palengvėjimo, leidau sau įslysti gilyn, kol virš aromatingo paviršiaus liko tik mano šnervės, ir kelias minutes gulėjau kaip koks besidžiaugiantis šiluma savo lagūnoje aligatorius. Turbūt todėl neišgirdau, kad į mano duris pasibelsta, ir tik tuomet pajutau kažką esant kambaryje šalimais, kai iškilęs į paviršių išgirdau vaikščiojant.

— Ei? — pašaukiau.

— Atsiprašau, — atsišaukė Ruta. — Pasibeldžiau. Čia aš. Tik atnešu jums sausų drabužių.

— Viskas gerai, — pasakiau. — Nepražūsiu.

— Jums reikia ko nors deramai išdžiovinto, antraip mirtinai persišaldysite. Liepsiu Depei kitus išvalyti.

— Tikrai nėra būtina.

— Pietūs po valandos. Jums tinka?

— Puiku. — Aš pasidaviau. — Dėkui.

Išgirdau užsitrenkiant duris jai išeinant. Tuojau pat išlipau iš vonios ir pasičiupau rankšluostį. Ant lovos ji paliko išdėliotus ką tik išskalbtus savo vyro marškinius (siūtus pagal užsakymą, su jo monograma APBL ant kišenėlės), nertinį ir džinsus. Kur gulėję mano paties numesti drabužiai, ant grindų tik tamsavo drėgna dėmė. Atkėliau čiužinį — paketas tebebuvo vietoje — ir vėl nuleidau.

Rūta turėjo kažką trikdančio. Niekada nežinojai, ko iš jos tikėtis. Kartais be jokios priežasties galėdavo tapti agresyvi, — dar nepamišau jos elgesio per mūsų pirmąjį pokalbį, kai ji faktiškai apkaltino mane ketinant parašyti pigią, kupiną atvirų intymių smulkmenų memuarų knygiūkštę apie ją ir Langą, — o kitais kartais tapdavo keistai pernelyg familiari, tave laikydavo už rankos ar nurodinėdavo, kuo turėtum apsirengti. Lyg jos smegenyse stigtų kokio mažučio mechanizmo: tos dalelytės, kuri pasakytų, kaip natūraliai elgtis su žmonėmis.

Tvirčiau apsijuosiau rankšluosčiu, ties pilvu surišau jį mazgu ir atsisėdau prie rašomojo stalo. Jau anksčiau man buvo toptelėję, kaip stebėtinai jos nėra savo vyro autobiografijoje. Tai buvo viena iš priežasčių, kodėl norėjau pradėti pagrindinę knygos dalį pasakojimu, kaip juodu susitiko — iki tol, kai išsiaiškinau, kad Langas tatai prasimanė. Ganėtinai suprantama, ji figūravo dedikacijos puslapyje:

Skiriu Rutai,
savo vaikams
ir Britanijos žmonėms

— bet paskui reikėjo laukti dar penkiasdešimt puslapių, kol ji asmeniškai iš tikrųjų pasirodo. Pasklaidžiau rankraštį, iki pasiekiau tą fragmentą.

Pirmą kartą susipažinau su Ruta Keipel Londono rinkimų metu. Buvo viena iš energingiausių vietinės asociacijos narių. Norėčiau pasakyti, kad kaip tik jos politinis pasišventimas pirmiausia mane patraukė prie jos, bet tiesa tokia, kad ji man pasirodė nepaprastai žavinga — mažutė, smarki, labai trumpais tamsiais plaukais ir veriančiomis tamsiomis akimis. Kilusi iš šiaurinio Londono, vienturtė dviejų universiteto dėstytojų duktė, karštai susidomėjo politika bemaž nuo pat tada, kai pradėjo kalbėti — skirtingai nei aš! Taip pat ji buvo, kaip mano draugams niekada nenusibosdavo pabrėžti, kur kas protingesnė už mane! Oksforde ji laimėjo pirmą vietą iš politikos filosofijos ir ekonomikos, o paskui metus po baigimo kaip Fulbraito stipendininkė moksliniame darbe nagrinėjo pokolonijinę vyriausybę. Lyg to būtų negana man pasijausti nedrąsiam, ji taip pat geriausiai išlaikė konkursinius egzaminus į Užsienio reikalų ministeriją, nors vėliau paliko ją, kad galėtų dirbti partijos užsienio reikalų parlamentinėje grupėje.

Vis dėlto Langų šeimos devizas visada buvo „jei nieko nebandysi, nieko ir nelaimėsi“, ir aš sugebėjau taip pasitvarkyti, kad mudu drauge vaikščiotume agituoti. Tada tapo palyginti lengva — po sunkių vakarų, kai belsdavomės į duris ir dalydavome proklamacijas — pasiūlyti lyg tarp kitko išgerti po bokalą vietinėje alinėje. Iš pradžių prie šių ekskursijų prisidėdavo ir kiti kampanijos grupės dalyviai, bet galiausiai jie suprato, kad mudu su Ruta norime būti kartu vieni. Metai po rinkimų mudu drauge apsigyvenome, ir kai Ruta suprato esanti nėščia mūsų pirmu kūdikiu, jai pasipiršau. Mūsų santuoka įvyko 1979-ųjų birželį Marilebono civilinės metrikacijos biure, o mano pabrolys buvo Endis Martinas, vienas senųjų draugų iš „Rampos“. Medaus mėnesiui mes pasiskolinome Rutos tėvų kotedžą

netoliese Hei on Vėjaus. Po dviejų palaimingų savaičių grįžome į Londoną, pasirengę visai kitokioms politinėms peštynėms, po kurių buvo išrinkta Margareta Tečer.

Tai buvo vienintelė reikšmingesnė nuoroda į ją.

Pamažėle stūmiausi per tolesnius skyrius, pasibraukdamas vietas, kur buvo ji paminėta. Jos „viso gyvenimo partinė patirtis“ buvo „neįkainojama“, padedant Langui saugiai laimėti vietą parlamente. „Ruta anksčiau už mane įžvelgė tikimybę, kad aš galėčiau tapti partijos lyderiu“. Visa tai buvo rašoma daug žadančioje trečio skyriaus pradžioje, bet kodėl ir kaip ji priėjo tokią įžvalgią išvadą, nepaaiškinta. Ji vėl iškilo į paviršių duodama „sau būdingą gudrų patarimą“, kai jam teko išvyti vieną savo kolegą. Per partines konferencijas ji dalijosi su jo viešbučių liuksais. Tą vakarą, kai tapo ministru pirmininku, pataisė jam kaklaraištį. Per oficialius vizitus su kitų pasaulio lyderių žmonomis vaikštinėjo po parduotuves. Ji net pagimdė jam vaikus („berniukai visada man padėjo tvirtai remtis kojomis į žemę“). Bet nepaisant viso to memuaruose ji tik šmėkštelėdavo, ir tai mane glumino, nes tikrai ji nebuvo jo gyvenime vien šmėkla. Galbūt kaip tik todėl taip troško mane nusamdyti: spėjo, kad norėsiu įdėti šiek tiek daugiau apie ją.

Pasižiūrėjęs į laikrodį susizgribau, kad rankraštį peržiūrinėju jau valandą, ir metas pietų. Žvelgdamas į jos padėtus ant lovos drabužius svarsčiau, ar esu iš tokių, kuriuos anglai pavadintų „išrankiu“, o amerikiečiai — „rauktašikniu“? Nemėgstu valgyti maistą, buvusį kieno nors kito lėkštėje, ar gerti iš tos pačios taurelės, arba vilkėti drabužiais, nepriklausančiais man pačiam. Bet šie — švaresni ir šiltesni nei kas nors mano turimo, ir ji pasivargino juos atnešti, tad aš apsivilkau — pasiraitodamas rankoves, nes neturėjau sąsagų rankogaliams — ir nuėjau viršun.

*

Akmeniniame židinyje degė rąstai ir kažkas, veikiausiai Depė, visur kambaryje uždegė žvakes. Apsaugos šviesos teritorijoje irgi buvo

įjungtos, nušviesdamos nykias baltas medžių apybrėžas ir žalsvai gelsvą augaliją, linkstančią vėjyje. Man įžengus į kambarį, milžinišką panoraminį langą subarbeno bloškęs lietaus šuoras. Pasijutau lyg kokio nors nedidelio ištaigingo viešbučio svetainėje, kurioje tik du svečiai.

Ruta sėdėjo ant tos pačios sofos, tokia pat poza kaip ir tą rytą — parietusi po savimi kojas — ir skaitė *The New York Review of Books**. Ant žemo staliuko priešais ją vėduokle paskleisti gulėjo keliolika žurnalų, o šalia jų — pranašiškas ženklas to, kas dar turės įvykti — stovėjo aukšta taurė kažko panašaus į baltąjį vyną. Ji pritariamai žvilgtelėjo į mane.

— Puiki apranga, — tarė. — O dabar jums reikia išgerti. — Ji atrėmė galvą į sofos atlošą — pamačiau jos kakle išryškėjusius raumenis — ir šūktelėjo laiptų pusėn tuo savo vyrišku balsu: — Depe! — o paskui vėl kreipėsi į mane: — Ką gersite?

— Tą pat, ką ir jūs.

— Biodinaminį baltąjį vyną, — pasakė ji, — iš Rainharto vynuogyno Neipos slėnyje.

— Negi jis turi vyno daryklą?

— Vynas nuostabus. Būtinai paragaukite. Depe, — pasakė ji namų šeimininkei, pasirodžiusiai laiptų viršuje, — būkite gera, gal atneštumėte butelį ir dar vieną taurę?

Atsisėdau priešais ją. Vilkėjo ilga raudona su plačiu kliošu ir dirželiu suknia, o paprastai jos švariai nuplautame veide matėsi makiažo pėdsakai. Buvo kažkas jaudinama tame ryžte pasipuikuoti, nors aplinkui, taip sakant, krito bombos. Tereikėjo dar prisukamo gramofono, ir mudu būtume galėję vaidinti kokiame nors Noelio Kovardo** spektaklyje narsią porelę, besilaikančią etiketo, kai pasaulis aplinkui griūva. Depė įpylė man vyno ir paliko butelį.

* „Niujorko knygų apžvalga" — dvisavaitinis literatūros ir kultūros žurnalas.

* *Noël Coward* (1899–1973) — britų pop pasaulio žvaigždė, eruditas, — rašytojas, dramaturgas, aktorius, kompozitorius, režisierius, kino prodiuseris, — iš esmės sukūręs XX amžiaus tipiškai angliško charakterio koncepciją. Ypač išgarsėjo savo sąmojingomis kosmopolitiškomis komedijomis „Šienligė" (1925) ir „Privatūs gyvenimai" (1930) bei prodiusuotu, tapusiu klasika filmu „Trumpas susitikimas" (1945).

— Valgysime po dvidešimties minučių, — painformavo Ruta, — nes pirmiausia, — pridūrė, pasiimdama nuotolinio valdymo pultelį ir nukreipusi jį į televizorių įnirtingai maigydama, — turime žiūrėti žinias. Į sveikatą. — Ji pakėlė taurę.

— Į sveikatą, — atsakiau, irgi paimdamas savąją.

Ištuštinau ją per pusę minutės. Baltasis vynas. Koks gi to tikslas? Paėmęs butelį, ištyrinėjau etiketę. Matyt, vynuogės augintos dirvoje, apdorojamoje pagal mėnulio fazes, naudojant mėšlą, užkastą į žemę karvių raguose ir kraujažolės žiedus fermentuojant elnio patino šlapimo pūslėje. Skambėjo tartum kažkokia įtartina veikla, už kurią žmonės visai pagrįstai anksčiau būdavo sudeginami kaip raganautojai ant laužo.

— Patinka? — paklausė Ruta.

— Švelnus ir aromatingas, — patvirtinau, — su šlapimo pūslės prieskoniu.

— Tuomet pripilkite mums dar. Aure, Adamas. Dievuliau, svarbiausioji naujiena. Galbūt man reikėtų dėl įdomumo nusigerti.

Antraštė už diktoriaus nugaros skelbė: „LANGAS: KARO NUSIKALTIMAI“. Man nepatiko, kad jau nebesivarginama įdėti klaustuko. Vienas po kito sekė pažįstami rytmečio vaizdai: spaudos konferencija Hagoje, Langas, paliekantis namą Vinjarde, pareiškimas reporteriams Vest Tisberio plente. Paskui kadrai su Langu Vašingtone, pirma šiltame blyksčių ir abipusio susižavėjimo gaise besisveikinančio su kongresmenais, o vėliau, niūresnėje aplinkoje — su Valstybės sekretoriumi. Fone aiškiai buvo matoma Amelija Blai: oficialioji žmona. Nedrįsau pažvelgti į Rutą.

— Adamas Langas, — sakė Valstybės sekretorius, — stovėjo greta mūsų kare prieš terorizmą, ir aš didžiuojuosi šiandien galėdamas stovėti greta jo ir amerikiečių tautos vardu ištiesti draugystės ranką. Adamai, malonu jus matyti.

— Nenusišypsok, — metė Ruta.

— Dėkui, — nusišypsojo Adamas, spausdamas atkištą ranką. Tie-

siog spinduliavo į kameras. Atrodė kaip uolus studentas, atsiimantis prizą koledžo kalbovų dieną. — Labai jums ačiū. Ir man malonu jus matyti.

— Ak, užsikrušk! — sušuko Ruta.

Vėl nukreipusi į televizorių pultelį buvo jau benuspaudžianti išjungti, bet ekrane pasirodė Ričardas Raikartas, žengiantis per Jungtinių Tautų vestibiulį ir supamas įprastos biurokratų falangos. Tartum paskutinę minutę jis iškrypo iš numatytojo kurso ir pasuko prie kamerų. Buvo šiek tiek senesnis už Langą, bemaž jau šešiasdešimties. Gimęs Australijoje ar Rodezijoje, ar dar kokioje Britanijos tautų sandraugos šalyje, o tik paskui, paauglystės metais, persikėlęs gyventi į Angliją. Su teatrališkai kaskada krintančiais žilais, pilkais it geležis plaukais, puikiai nutuokė, — sprendžiant iš to, kaip atsistojo, — kuria puse geriau atrodo: kairiąja. Įdegęs ir kumpanosis jo profilis man šiek tiek priminė sijų indėnų vado.

— Stebėjau šios dienos pareiškimą Hagoje, — prašneko jis, — didžiai sukrėstas ir nuliūdęs. — Aš pasilenkiau fotelyje į priekį. Tikrai tas pats balsas, kurį šiandien anksčiau telefonu girdėjau: dėl to išlikusio dainingo akcento neįmanoma apsirikti. — Adamas buvo ir tebėra senas mano draugas...

— Veidmainis šunsnukis, — pakomentavo Ruta.

— ...ir apgailestauju, kad jis nusprendė tai suvesti į asmeninį lygmenį. Kalbama ne apie atskirus žmones. Kalbama apie teisingumą, ar viena teisė turi galioti turtingoms baltosioms vakarų šalims, kita — visam likusiam pasauliui. Kalbama, kad būtina užtikrinti, jog kiekvienas politinis ir karinis lyderis priimdamas sprendimą žinotų, kad turės atsakyti prieš tarptautinę teisę. Dėkoju jums.

Kažkoks reporteris šūktelėjo:

— Jeigu jus iškvies duoti parodymų, sere, ar vyksite?

— Žinoma, vyksiu.

— Kurgi ne, šūduk, — atsiliepė Ruta.

Žinių suvestinė perėjo prie savižudiško susisprogdinimo Vidu-

riniuosiuose Rytuose, ir ji išjungė televizorių. Tuoj pat supypsėjo jos mobilusis. Ji žvilgtelėjo į ekranėlį.

— Adamas, skambina paklausti mano nuomonės, kaip tatai praėjo. — Ji išjungė ir aparatėlį. — Tegul sau prakaituoja.

— Ar jis visada klausia jūsų patarimo?

— Visada. Ir visada paklausydavo. Išskyrus tik pastaruoju metu.

Įpyliau mums abiem dar vyno. Jutau, kad pamažu jis ima veikti.

— Jūs buvote teisi, — pasakiau. — Nereikėjo jam vykti į Vašingtoną. Atrodė negražiai.

— Mums visai nereikėjo vykti čionai. — Vyno taure Ruta pamojo į kambarį. — Noriu pasakyti — pažiūrėkite į tai. Ir viskas tik dėl Adamo Lango fondo. Kuris yra kas, būtent? Tik aukštos klasės veiklos pakeitimas neseniai praradusiesiems tarnybą. — Ji pasilenkė į priekį paimti taurę. — Ar pasakyti jums pirmą politikos taisyklę?

— Prašom.

— Niekada nepraraskite sąlyčio su savo šaknimis.

— Pasistengsiu.

— Užsičiaupkite. Aš rimtai. Žinoma, galima siekti toli nuo jų — privalu siekti, jeigu nori laimėti. Bet niekada, niekada visiškai nepraraskite su jomis sąlyčio. Įsivaizduokite, jeigu tie šio vakaro vaizdai būtų buvę jo, parvykstančio į Londoną — parskrendančio duoti atkirtį tiems juokingiems žmonėms ir jų absurdiškiems, nepagrįstiems kaltinimams. Būtų atrodę puikiai! O dabar... Dieve! — Ji palingavo galva ir piktai, nusivylusi atsiduso. — Einam. Papietausime.

Atsikėlė nuo sofos, šiek tiek praliedama vyno. Šis aptaškė jos raudonos vilnonės suknios priekį. Ji to tartum nepastebėjo, ir mane smilktelėjo baisi nuojauta, kad ketinanti nusigerti. (Aš irgi palaikau bendrą rimtiems gėrovams nuomonę, kad niekas labiau už girtą vyrą neerzina kaip tik girta moteris: jos kažkaip geba visus nuvilti.) Bet kai pasisiūliau vėl įpilti, ji uždengė taurę delnu.

— Man jau gana.

Ilgas stalas prie lango buvo padengtas dviem, ir siaučiančios už

storo stiklo gamtos reginys dar labiau stiprino intymumo atmosferą: žvakės, gėlės, treškanti židinyje ugnis. Atrodė šiek tiek persistengta. Depė atnešė du dubenis skaidrios sriubos, ir kurį laiką nesmagioje tyloje mudu skimbčiojome šaukštais į Rainharto porcelianą.

— Kaip sekasi? — galiausiai ji paklausė.

— Knyga? Tiesą sakant, nekaip.

— Kas trukdo — neskaitant akivaizdžios priežasties?

Aš delsiau.

— Galiu kalbėti atvirai?

— Žinoma.

— Man sunku jį suprasti.

— O? — Dabar ji gėrė atšaldytą negazuotą vandenį. Virš stiklo krašto tamsių jos akių žvilgsnis susmigo į mane it iš dvivamzdžio paleistas šūvis. — Kuria prasme?

— Negaliu suprasti, kodėl šis dailus aštuoniolikmetis vaikinas, studijuojantis Kembridže ir nė kiek nesidomintis politika, tik skiriantis laiką aktorystei, išgertuvėms ir lakstymui paskui merginas, staiga baigia tuo, kad...

— Veda mane?

— Ne, ne tai. Visai ne. — (Taip, kaip tik tai turėjau omenyje: taip, taip, žinoma, tai.) — Ne. Aš nesuprantu, kodėl jis, sulaukęs dvidešimt dvejų ar dvidešimt trejų, staiga tampa partijos nariu. Iš kur tai atsirado?

— Nepaklausėte jo?

— Jis man pasakė įstojęs dėl jūsų. Kad atėjote ir suagitavote jį, kad buvo jumis sužavėtas ir kad nusekė paskui jus į politiką vien iš meilės. Kad galėtų dažniau jus matyti. Noriu pasakyti, su tuo galiu susieti. Tai *turėtų* būti tiesa.

— Bet nėra?

— Na, pati žinote, kad nėra. Jis jau buvo partijos narys bent metai prieš susitikdamas su jumis.

— Nejaugi? — Ji sulaukė kaktą ir nugėrė dar gurkšnelį van-

dens. — Bet tą istoriją visada pasakoja, kai kalba apie tai, kas jį įtraukė į politiką — aš išties aiškiai prisimenu šį epizodą, nes per septyniasdešimt septintųjų Londono rinkimus agitavau ir tikrai pasibeldžiau į jo duris, ir kaip tik po to jis nuolat pradėjo rodytis partiniuose susirinkimuose. Taigi tame turi būti grūdas tiesos.

— Grūdas, — sutikau. — Galbūt jis įstojo septyniasdešimt penktaisiais, dvejus metus ne itin domėjosi, o paskui susipažino su jumis ir tapo aktyvesnis. Bet vis tiek neatsako į pagrindinį klausimą — kas visų pirmiausia atvedė jį į politinę partiją?

— Ar iš tikrųjų taip svarbu?

Depė atėjo nurinkti sriubos lėkščių, ir per mudviejų pokalbio pauzę galėjau apsvarstyti Rutos klausimą.

— Taip, — pasakiau, kai likome vėl vieni, — gana keista, bet aš manau, kad tai svarbu.

— Kodėl?

— Mat, nors ir mažutė detalė, vis tiek ji reiškia, kad jis ne visai yra toks, kokiu manome esant. Aš net nesu įsitikinęs, kad jis yra visai toks, koks *pats* mano esąs — ir tada iš tiesų sunku, jeigu turi parašyti žmogaus memuarus. Man tik atrodo, kad visai jo nepažįstu. Net jo balso nepajėgiu perprasti.

Ruta raukėsi į stalą ir nežymiai pataisė savo peilio ir šakutės vietą. Nepakeldama galvos prašneko:

— Iš kur žinote, kad jis įstojo septyniasdešimt penktaisiais?

Mirksnį išsigandau, kad per daug prasitariau. Bet neatrodė, kad būtų kokia nors priežastis jai nepasakyti.

— Maikas Makeira Kembridžo archyvuose surado pirmą Adamo partinį bilietą.

— Dievuliau, — atsiduso ji, — ak, tie archyvai! Juose yra viskas, nuo jo vaikų darželio charakteristikos iki mūsų sąskaitų už skalbinius. Maikui būdinga — sužlugdyti gerą istoriją pernelyg daug knaisiojantis.

— Jis taip pat atkasė kažkokį neaiškų partijos biuletenį, iš kurio matyti, kad septyniasdešimt septintaisiais Adamas agitavo.

— Turbūt po to, kai susipažino su manimi.

— Galimas daiktas.

Mačiau, kad jai dėl kažko neramu. Dar viena lietaus papliūpa bloškė į langą, ir Ruta pirštais palietė storą stiklą, lyg norėdama pasekti vandens lašų kelią. Nuo apšvietimo sodas atrodė lyg vandenyno dugnas: medžių šakelės tartum išvien linguojančios jūržolės, o laibi pilki kamienai — tartum styrantys nuskendusių laivų stiebai. Atėjo Depė ir atnešė pagrindinį patiekalą — troškintą žuvį su makaronais ir kažkokiomis neaiškiomis šviesiai žaliomis daržovėmis, panašiomis į jūros dumblius: galbūt tai ir buvo dumbliai. Aš demonstratyviai supyliau į savo taurę likusį vyną ir įnikau tyrinėti butelį.

Depė paklausė:

— Pageidaujate dar, sere?

— Nemanau, kad jūs turėtumėte viskio, a?

Namų šeimininkė klausiamai pasižiūrėjo į Rutą.

— Ak, atneškite jam to sumauto viskio, — pasakė Ruta.

Depė grįžo su penkiasdešimties metų senumo „Chivas Regal Royal Salut" buteliu ir krištoline taurele. Ruta pradėjo valgyti. Aš susitaisiau škotiškojo su vandeniu.

— Kaip skanu, Depe! — sušuko Ruta. Ji servetėlės kampu pasisausino burną, paskui nustebusi apžiūrėjo likusią ant balto audinio lūpdažio žymę, lyg pamaniusi, kad tai kraujas. — Grįždama prie jūsų klausimo, — tarė man, — nemanau, kad reikėtų stengtis ieškoti paslapties ten, kur jos nėra. Adamas visada pasižymėjo socialine sąžine, — paveldėjo šį bruožą iš motinos, — ir žinau, kad baigęs Kembridžą ir persikėlęs į Londoną tapo labai nelaimingas. Manding, net išgyveno klinikinę depresiją.

— Klinikinę depresiją? Gal gydėsi nuo jos? Tikrai? — stengiausi neišsiduoti balsu jaudulio. Jeigu tatai tiesa, tokiu atveju ši žinia geriausia, kokią per visą dieną išgirdau. Dėl nieko memuarai taip gerai neperkami, kaip dėl nemenkos dozės kančios. Seksualinis išnaudojimas vaikystėje, slegiantis skurdas, visų galūnių paralyžius: patekę į geras

rankas, tai taptų pinigais banke. Knygynuose turėtų būti atskira sekcija, pavadinta *Schadenfreude**.

— Pastatykite save į jo vietą. — Ruta toliau valgė mojuodama šakute su kąsniu. — Jo tėvas ir motina mirę. Jis baigė universitetą, kurį mylėjo. Daugelis jo draugų aktorių turėjo agentus ir gaudavo darbo pasiūlymus. O jis — ne. ·Manau, buvo sutrikęs, ir todėl pasuko į politiką, bandydamas tai kompensuoti. Galbūt ir nenorėjo šitaip suformuluoti, — nėra iš tų, kurie save analizuoja, — bet aš taip aiškinu įvykių seką. Nustebtumėte, kiek žmonių galiausiai atsiduria politikoje todėl, kad jiems nenusiseka pirma pasirinktoji karjera.

— Vadinasi, susitikimas su jumis tikriausiai jam buvo labai svarbus.

— Kodėl taip sakote?

— Mat jūs turėjote nuoširdžią politinę aistrą. Ir išmanymą. Taip pat kontaktus partijoje. Veikiausiai sutelkėte jį iš tiesų žengti į priekį. — Jaučiau, lyg sklaidytųsi ūkas. — Nepyksite, jeigu tai užsirašysiu?

— Labai prašom. Jeigu tik manote, kad pravers.

— O, taip. — padėjau į šalį peilį ir šakutę (iš tiesų nesu žuvies ir dumblių mėgėjas), išsiėmiau bloknotą ir atsiverčiau naują puslapį. Vėl įsivaizdavau save Lango vietoje — vos įkopusį į trečią dešimtį, našlaitį, vienišą, trokštantį garbės, talentingą, bet ne pakankamai, ieškantį kelio, kuriuo eiti, bandantį kelis nedrąsius žingsnius politikoje, o paskui sutinkantį moterį, kuri staiga padarė ateitį įmanoma.

— Santuoka su jumis buvo iš tiesų posūkio taškas.

— Tikrai, aš buvau šiek tiek kitokia nei jo Kembridžo draugužės, visos tos jokastos ir pandoros. Net vaikystėje aš labiau domėjausi politika, o ne poniais.

— Ar kada nors troškote pati būti tikra politike? — paklausiau.

— Žinoma. Argi jūs netroškote tapti tikru rašytoju?

* Džiaugsmas dėl kito nelaimių (*vok.*).

Lyg būtų skėlusi man antausį. Kažin ar tik nepadėjau ant stalo bloknoto.

— Oi! — pratariau.

— Atleiskite. Nenorėjau būti šiurkšti. Tačiau turite suprasti, kad mudu, jūs ir aš, sėdime toje pačioje valtyje. Aš visada daugiau už Adamą išmaniau apie politiką. O jūs daugiau nutuokiate apie rašymą. Bet galų gale tai jis žvaigždė, ar ne? Ir abu žinome, kad mūsų darbas — tarnauti žvaigždei. Tai jo, o ne jūsų pavardė knygos viršelyje padės ją parduoti. Tas pat ir mano atveju. Ilgai netrukau suprasti, kad jis gali pasiekti politikoje visko. Buvo išvaizdus ir turėjo žavesio. Buvo puikus oratorius. Žmonės jį miego. O aš visada buvau šiek tiek bjaurioji antelė, su ta nuostabia dovana neapdairiam žingsniui. Kaip ką tik pademonstravau. — Ji vėl uždėjo savo ranką ant manosios. Dabar ši buvo šiltesnė, labiau kūniška. — Man taip nemalonu. Užgavau jūsų jausmus. Turbūt net rašytojai vaiduokliai turi jausmus, kaip ir mes visi kiti.

— Jeigu mums įduria, — pasakiau, — kraujuojame.

— Jau pavalgėte? Tokiu atveju, kodėl jums neparodžius tos medžiagos, kurią Maikas atkasė? Ji galėtų išjudinti mano atmintį. Aš susidomėjau.

*

Nuėjau į savo kambarį ir pasiėmiau Makeiros paketą. Kai grįžau viršun, Ruta vėl buvo persikėlusi ant sofos. Į židinį buvo įmesti nauji rąstgaliai, ir kamine stūgavo vėjas, siurbdamas aukštyn oranžines žiežirbas. Depė nurinkinėjo indus. Vos suspėjau išgelbėti savo taurelę ir butelį škotiškojo.

— Pageidautumėte deserto? — paklausė Ruta. — Kavos?

— Man gana.

— Mes baigėme, Depe. Ačiū jums. — Ji šiek tiek pasislinko, taip parodydama, kad atsisėsčiau greta jos, bet apsimečiau to nepastebėjęs ir užsiėmiau ankstesnę vietą priešais ją, kitapus stalelio. Man vis dar skaudėjo jai įgėlus, kad nesu tikras rašytojas. Galbūt ir nesu. Teisybė,

niekada nekūriau poezijos. Nerašau jausmingų tyrinėjimų apie savo paauglystės amžiaus nerimastis ir baimes. Neturiu nuomonės apie žmogiškąją būtį, išskyrus galbūt tai, kad geriausia pernelyg į ją nesigilinti. Regiu save kaip aukštos kvalifikacijos tekintojo ar krepšių pynėjo literatūrinį ekvivalentą; galbūt puodžiaus: aš gaminu vidutiniškai pramoginius dalykus, kuriuos žmonės nori pirkti.

Išėmiau iš voko Lango partinio bilieto ir straipsnių apie Londono rinkimus fotokopijas, pastūmiau jai. Susikryžiavusi per kulkšnis kojas, Ruta pasilenkė į priekį skaityti, ir susizgribau spoksąs į stebėtinai gilų ir šešėliuose skendintį slėnį tarp jos krūtų.

— Ką gi, — tarė ji, padėdama nario bilietą į šalį. — Čia tikrai jo parašas. — Pabarbeno pirštu į ataskaitą apie 1977-ųjų agitatorius. — Ir atpažįstu kai kuriuos iš tų veidų. Turbūt manęs tą vakarą tenai nebuvo, arba agitavau su kita grupe. Antraip būčiau nuotraukoje kartu su juo. — Ji pakėlė akis. — Ką dar čia turite?

Atrodė ne per daugiausia prasmės ką nors slėpti, tad perdaviau jai per stalelį visą paketą. Ji apžiūrėjo pavardę ir adresą, paskui pašto antspaudą ir žvilgtelėjo į mane.

— Taigi, ką Maikas buvo sumanęs?

Atidariusi iš galo voką, nykščiu ir smiliumi prilaikė praskleistą ir atsargiai pasižiūrėjo gilumon, lyg vidinis pamušalas galėtų kuo nors jai įkąsti. Paskui apvertė voką dugnu aukštyn ir išvertė turinį ant stalo. Atidžiai stebėjau ją sklaidant fotografijas ir programas — tyrinėjau blyškų protingą veidą, vildamasis pamatyti bent kokią užuominą, kodėl tas viskas galėjo būti Makeirai taip svarbu. Pastebėjau griežtus bruožus sušvelnėjant, jai pakėlus fotografiją, kurioje buvo Langas su dryžuotu bleizeriu saulės prošvaisčių išmargintoje upės pakrantėje.

— O, pažiūrėkite į jį, — tarė. — Argi ne dailus?

Ji prisidėjo nuotrauką prie skruosto.

— Tiesiog neįmanoma atsispirti, — sutikau.

Ji iš arčiau ištyrinėjo nuotrauką.

— Dieve mano, tik pažiūrėkite į juos. Pažiūrėkite į jo plaukus. Tai

buvo visai kitas pasaulis, ar ne? Noriu pasakyti, kas tada dėjosi, kai ši nuotrauka daryta. Vietnamas. Šaltasis karas. Pirmasis nuo 1926-ųjų kalnakasių streikas Britanijoje. Karinis perversmas Čilėje. O ką jie veikia? Pasiima butelį šampano ir išplaukia plokščiadugne valtimi iškylauti!

— Aš už tai išgersiu.

Ji pasiėmė vieną fotokopiją.

— Pasiklausykite, — pasiūlė pradėdama skaityti:

Visos merginos mūsų liūdės,
Pavymui jos bučinius siųs,
Kai traukinys pajudės iš stoties
Šauks: „Dar grįžkit į Kembridžą mūs!"
Atsainiai numesime rožę,
Atsidusim — ate,
Bet žinom: vilties joms —
Kaip sniegui išlikt pragare.
O Kembridže, džiaugsme tu mano,
Tie tūsai ir bampsai, nuostabūs gegužiai,
Dar Trineris, Feneris, tenisas, kietas kriketas.
Mums vaidinant, į „Rampą" kasvakar žiūrovai vis grūdos,
Nė vienos ten nerastum sėdėti sau vietos.
Paskutinįkart, nagi, draugai, patrauksim
Sena pamiltąja Kei Pi,
Ir valtimis Kemu žiluoju nuplauksim
Į Grančesterį* — gerti arbatos visi.

Ji nusišypsojo ir palingavo galva.

— Nė pusės to nesuprantu. Parašyta Kembridžo kodu.

— Bampsai — koledžų valčių lenktynės, — paaiškinau. — Tiesą

* Kaimelis prie Kemo upės.

sakant, tokias turėjote ir Oksforde, bet buvote pernelyg susidomėjusi kalnakasių streiku, kad pastebėtumėte. Gegužiai — tai gegužiniai baliai, jie, aišku, vyksta birželio pradžioje.

— Aišku.

— Trineris — Trinity* koledžas. Feneris** — universiteto kriketo aikštė

— O Kei Pi?

— Karališkoji Promenada***.

— Jie parašė tai, norėdami iš tos vietos pasišaipyti, — pakomentavo ji, — bet dabar skamba nostalgiškai.

— Jums tai satyra.

— O kieno šis telefono numeris?

Turėjau žinoti, kad niekas nuo jos akių neprasprūs. Ji parodė man fotografiją su kitoje pusėje užrašytu numeriu. Aš tylėjau. Jutau savo veidą raustant. Be abejo, privalėjau anksčiau jai pasakyti. Dabar priverčiau save atrodyti kaltą.

— Na? — mygo ji.

— Ričardo Raikarto, — tyliai atsakiau.

Vertėjo pasakyti vien dėl jos veido išraiškos. Atrodė, lyg būtų prarijusi širšę. Prisidėjo ranką prie gerklės.

— *Jūs* skambinote Ričardui Raikartui? — išsižiojo ji.

— *Aš* — ne. Turbūt tai darė Makeira.

— Negali būti.

— Kas kitas būtų galėjęs užrašyti tą numerį? — Ištiesiau jai savo mobilųjį telefoną. — Pamėginkite.

Minutėlę ji žvelgė į mane, lyg žaistume atspėk ar išdrįsk, paskui ištiesė ranką, paėmė telefoną ir surinko keturiolika skaitmenų. Pakėlė jį sau prie ausies ir vėl išpūtė į mane akis. Po trisdešimties sekundžių

* „Šventosios Trejybės“ (*angl.*).

** „Fenner's“ — sporto kompleksas Kembridže.

*** Angl. King's Parade — pagrindinė Kembridžo gatvė, mėgstama studentų važinėti dviračiais, vienoje jos pusėje — namai su daugybe barų ir restoranų, kitoje — toli nusidriekę Karališkojo (King's) koledžo pastatai.

jos veidu šmėstelėjo išgąstis. Nevikriais pirštais nuspaudė „išjungti" mygtuką ir padėjo telefoną atgal ant stalo.

— Atsiliepė? — paklausiau.

Ji linktelėjo.

— Iš garsų pasirodė, kad jis restorane.

Telefonas supypsėjo, virpčiodamas ant stalo paviršiaus lyg atgijęs.

— Ką turiu daryti? — paklausiau.

— Kaip norite. Telefonas jūsų.

Išjungiau jį. Stojo tyla, trikdoma tik degančių židinyje rąstų ūžesio ir treškesio.

— Kada jūs tai išsiaiškinote? — paklausė ji.

— Šiandien, anksčiau. Kai įsikėliau į Makeiros kambarį.

— Ir tada nuvykote į Lamberto užutėkį pasižiūrėti, kur kūnas išplaukė į krantą.

— Tiesa.

— Ir kodėl taip pasielgėte? — Ji kalbėjo labai tyliai. — Pasakykite man, atvirai.

— Nelabai žinau. — Kiek patylėjau. — Ten buvo toks žmogus, — išpyškinau. Nebepajėgiau to ilgiau laikyti savyje. — Senbuvis, gerai pažįstantis Vinjardo sąsiaurio sroves. Jisai sako, kad šiuo metų laiku kūnas nuo Vuds Houlo kelto niekaip negalėjo būti išplautas į Lamberto užutėkį. Ir jis taip pat sakė, kad kita moteris, turinti namą tuoj už kopų, tą naktį, kai Makeira dingo, matė ant kranto žibintuvų šviesas. Bet paskui ji nukrito nuo laiptų ir dabar guli ištikta komos. Todėl negali nieko papasakoti policijai. — Skėstelėjau rankomis. — Tai viskas, ką žinau.

Kiek prasižiojusi, ji žvelgė į mane.

— Tai *viskas*, ką jūs žinote, — lėtai pratarė. — *Jėzau.* — Suskato grabinėtis po sofą, delnais plekšnodama odą, paskui perkėlė dėmesį į stalelį, kažko ieškodama po fotografijomis. — Jėzau. Šūdas. — Ji pamojo pirštais man. — Duokite šen savo telefoną.

— Kodėl? — paklausiau paduodamas.

— Argi neaišku? Turiu paskambinti Adamui. — Laikydama aparačiuką delne, apžiūrėjo ir pradėjo greitai rinkti nykščiu savo vyro numerį. Perpus suspaudinėjusi skaičius, sustojo.

— Kas? — paklausiau.

— Nieko. — Ji žvelgė kažkur tolyn, man per petį, kramtydama iš vidaus apatinę lūpą. Laikė padėjusi nykštį ant klaviatūros, ir ilgą sekundėlę šis liko ten, kol ji padėjo telefoną atgal ant stalo.

— Neskambinsite jam?

— Galbūt. Kiek vėliau. — Ji atsistojo. — Pirma noriu pasivaikščioti.

— Betgi jau devinta. Tamsu, — užprotestavau. — Pila kaip iš kibiro.

— Tai praskaidrins man galvą.

— Eisiu su jumis.

— Ne. Dėkui, bet man reikia pačiai viską apmąstyti. Likite čia ir išgerkite dar taurelę. Atrodote, lyg būtumėte jos reikalingas. Nelaukite manęs.

*

Man buvo gaila to vargšo faro. Be abejo, jisai sėdi apačioje, užsikėlęs kojas priešais televizorių, tikėdamasis ramios nakties. Ir staiga štai — ledi Makbet, išsirengusi dar vienam iš savo nuolatinių pasivaikščiojimų, šįsyk per pačią Atlanto audrą. Stovėdamas prie lango stebėjau juos einant takučiu tyliai šėlstančios augmenijos link. Kaip paprastai, ji žengė pirma, nulenkusi galvą, lyg būtų pametusi ką nors brangaus ir dabar grįžtų tuo pačiu keliu, ieškodama ant žemės, bandydama surasti. Teritoriją apšviečiantys prožektoriai metė jos šešėlį į visas keturias puses. Agentas tebesitempė ant savęs paltą.

Pasijutau be galo nuvargęs. Po kelionės dviračiu kojos dar buvo sustingusios. Krėtė drebulys nuo beprasidedančios slogos. Net Rainharto viskis nebeviliojo. Ji pasakė, kad nelaukčiau, ir nusprendžiau taip

ir pasielgti. Įdėjau nuotraukas ir fotokopijas atgal į voką ir nulipau apačion į savo kambarį. Kai nusirengiau ir užgesinau šviesą, miegas mane pasigavo tartum akimirksniu — įtraukė žemyn pro čiužinį kaip stipri srovė, nusinešanti išsekusį plaukiką į tamsius vandenis.

Kažkuriuo momentu išnirau į paviršių, atsidurdamas greta Makeiros — stambus nerangus jo kūnas it delfinas vartaliojosi vandenyje. Buvo su visais drabužiais, storu juodu lietpalčiu ir sunkiais gumapadžiais batais. *Man nepavyks,* — sakė, — *kapstykis pats vienas.*

Išsigandęs atsisėdau. Nenutuokiau, kiek laiko miegojau. Kambarys skendėjo tamsoje, išskyrus vertikalų ruožą šviesos man po kairei.

— Nemiegate? — tyliai paklausė Ruta, pabelsdama į duris.

Buvo pravėrusi jas kelis colius ir stovėjo koridoriuje.

— Jau ne.

— Atleiskite.

— Nieko tokio. Luktelėkite.

Nuėjau į vonios kambarį ir užsivilkau baltą frotė chalatą, kabėjusį už durų, ir grįžęs įsileidau ją. Pamačiau, kad apsirengusi lygiai tokiu pat kaip ir manasis, jai per dideliu. Atrodė netikėtai mažutė ir pažeidžiama. Plaukai buvo visiškai šlapi. Basos pėdos paliko koridoriuje drėgnus atspaudus nuo jos kambario iki manojo.

— Kiek laiko? — paklausiau.

— Nežinau. Ką tik kalbėjausi su Adamu. — Atrodė priblokšta, drebanti. Akys plačios.

— Ir?

Ji žvilgtelėjo koridoriumi.

— Galiu įeiti?

Tebeapdujęs nuo sapno, įjungiau lempelę prie lovos. Tada pasitraukiau į šalį, praleisdamas ją vidun, ir uždariau duris.

— Dieną prieš mirtį Maikas baisiai susikivirčijo su Adamu, — be jokios įžangos prašneko ji. — Anksčiau niekam to nepasakojau, net policijai.

Pasimasažavau smilkinius ir pamėginau susikaupti.

— Dėl ko?

— Nežinau, bet įnirtingai, — galutinai, — ir juodu paskui nebesikalbėjo. Kai paklausiau, dėl ko kilo kivirčas, Adamas nenorėjo apie tai kalbėti. Nuo tada visąlaik taip būdavo, kai tik paliesdavau šią temą. Atsižvelgiant į tai, ką šiandien sužinojote, jaučiau, kad turiu sykį ir iki pat galo viską išsiaiškinti.

— Ką jis pasakė?

— Kad pietavo su viceprezidentu. Iš pradžių ta prakeikta moteris net nenorėjo įeiti ir paduoti jam telefoną.

Ji atsisėdo ant lovos krašto ir susiėmė rankomis veidą. Nežinojau, ką daryti. Atrodė netinkama toliau stovėti kaip bokštui ties ja, tad atsisėdau greta. Ji drebėjo nuo galvos ligi kojų: gal iš baimės ar pykčio, o galbūt tik nuo šalčio.

— Pirmiausia pasakė negalįs kalbėti, — tęsė ji, — bet aš atkirtau, kad, po šimts, privaląs. Tad su telefonu jis nuėjo į vyrų tualetą. Kai pasakiau, kad Maikas prieš pat savo mirtį buvo susisiekęs su Raikartu, nė neapsimetė nustebęs. — Ji pasisuko į mane. Atrodė sugniuždyta. — Jis *žinojo*.

— Pats prisipažino?

— To nereikėjo. Iš balso supratau. Pasakė, kad telefonu daugiau nė šnipšt. Pasikalbėsime, kai jis grįš. Dieve brangus, padėk mums — į ką gi jis įsivėlė?

Kažkas Rutos viduje tartum sulūžo, ir ištiestomis rankomis ji pasviro į mane, galva atsidurdama man ant krūtinės, ir mirksnį pamaniau, kad tuoj nualps, bet paskui sumojau, kad glaudžiasi prie manęs, įsikibusi taip stipriai, jog per storą chalato medžiagą jutau jos susmigusius pirštus. Rankas laikiau kybančias colį ar du virš jos, nedrąsiai slankiodamas pirmyn ir atgal, lyg moters kūnas skleistų iš vidaus kokį magnetinį lauką. Galiausiai paglosčiau jai plaukus ir mėginau murmėti raminamus žodžius, kuriais pats iš tikrųjų netikėjau.

— Aš bijau, — dusliu balsu pratarė ji. — Niekada gyvenime dar nebuvau taip išsigandusi. Bet dabar esu.

— Jūsų plaukai šlapi, — švelniai pasakiau. — Esate kiaurai permirkusi. Atnešiu jums rankšluostį.

Išsivadavau nuo jos ir nuėjau į vonios kambarį. Pasižiūrėjau į veidrodį. Jaučiausi it slidininkas nepažįstamo juodo šlaito viršuje. Kai sugrįžau į miegamąjį, ji buvo nusivilkusi chalatą, įlindusi į lovą ir užsitraukusi antklodę krūtims pridengti.

— Jūs ne prieš? — paklausė.

— Žinoma, ne.

Užgesinau šviesą ir atsiguliau šalia jos, į šaltąją lovos pusę. Ji pasivertė, uždėjo delną man ant krūtinės ir stipriai prisispaudė lūpomis prie manųjų, lyg mėgintų gaivinti burna į burną.

12

Knyga nėra tribūna rašytojui vaiduokliui skelbti savo pažiūras apskritai dėl ko nors.

Vaiduokliška autorystė

Kai rytą prabudau, tikėjausi, kad jos neberasiu. Juk tokios paprastai būna elgesio taisyklės šiomis aplinkybėmis, ar ne? Naktiniam reikalui pasibaigus, apsilankęs asmuo it godus vampyras, vengiantis negailestingų aušros spindulių, pasitraukia į savo buveinę. Tik ne Ruta Lang. Prieblandoje pamačiau nuogą petį ir juodų plaukų kupetą, ir iš nelygaus, bemaž negirdimo alsavimo atspėjau, kad ji irgi atsibudusi, guli klausydamasi manęs.

Apsiverčiau ant nugaros, sunėręs rankas sau ant pilvo, toks pat be judesio kaip akmeninė figūra kryžeivio, vis markstydamasis, kai pradėjau suvokti kelis naujus mane ištikusio keblumo aspektus. Pagal Richterio prastų sumanymų skalę pastarasis tikriausiai būtų užregistruotas dešimtimi. Žilpinantis it meteoras beprotystės blyksnis. Po kurio laiko nuslinkau ranką lyg krabą ant stalelio prie lovos ir pasigrabinėjęs laikrodžio prikišau arti sau prie veido. Septynios penkiolika.

Atsargiai, vis apsimesdamas nežinąs, kad ji apsimeta, išsmukau iš lovos ir nušlepenau į vonios kambarį.

— Nemiegi, — pratarė ji nesujudėdama.

— Atleisk, kad tave pažadinau, — atsiprašiau. — Pamaniau, nusiprausiu po dušu.

Užrakinau už savęs duris, paleidau vandenį tokia karšta ir smarkia čiurkšle, kokią tik pajėgiau ištverti, ir pasidaviau šios čaižomas — atstačiau nugarą, pilvą, kojas, viršugalvį. Kambarėlis greitai prisipildė garo. Paskui, kai skutausi, turėjau vis šluostyti delnu veidrodį, kad galėčiau jame matyti save.

Man grįžus į kambarį, ji, jau apsivilkusi chalatu, sėdėjo prie rašomojo stalo sklaidydama rankraštį. Užuolaidos tebebuvo užtrauktos.

— Išėmei jo giminės istoriją, — pastebėjo ji. — Jam tai nepatiks. Labai didžiuojasi Langais. Ir kodėl kaskart pabraukei mano vardą?

— Norėjau pasitikrinti, ar dažnai esi paminėta. Nustebau, kad apie tave čia nedaug.

— Tikriausiai tai išlikę nuo fokusuotų grupių*.

— Atsiprašau?

— Kai gyvenome Dauningo gatvėje, Maikas sakydavo, kad kassyk, kai praveriu burną, kainuoju Adamui dešimt tūkstančių rinkėjų balsų.

— Tikrai tai netiesa.

— Žinoma, taip. Žmonės visada ieško, ko galėtų nekęsti. Aš dažnai pagalvoju, kad pagrindinė nauda iš manęs, kiek tai siejosi su Adamu, buvo ta, jog atstojau žaibolaidį. Užuot kreipę savo pyktį į jį, žmonės galėdavo piktintis manimi.

— Jeigu ir taip, — spyriausi, — vis tiek neturėtum būti nurašyta iš istorijos.

— Kodėl ne? Paprastai dauguelis moterų nurašomos. Net šio pasaulio amelijos blai galiausiai būna nurašomos.

— Ką gi, tuomet aš tave ten sugrąžinsiu. — Skubėdamas taip

* Sociologinių kokybinių tyrimų metodas (diskusija tarp nedidelio skaičiaus dalyvių), kurio paskirtis — pagilintas, išplėstinis problemos tyrimas, o ne trumpos kiekybinės informacijos rinkimas. Pavyzdžiui, toks metodas gali būti naudojamas siekiant išsiaiškinti pirkėjų požiūrį į reklamą.

smarkiai atstūmiau drabužių spintos duris, kad tos trinktelėjo. Privalėjau išsinešdinti iš čia. Privalėjau atsidurti šiek tiek atokiau nuo jų destruktyvaus *ménage à trois**, kol dar nebaigiau tokiu bepročiu kaip jie. — Norėčiau atsisėsti su tavimi, kai turėsi laiko, ir kaip reikiant pasikalbėti. Įdėti visas svarbias aplinkybes, kurias jis pamiršo.

— Kaip miela iš tavęs, — paironizavo ji. — Kaip su boso sekretore, kurios darbas — prisiminti už jį žmonos gimtadienius?

— Kažkas panašaus. Betgi, kaip tu sakai, aš negaliu pretenduoti į tikrą rašytoją.

Jaučiau, kad ji atidžiai mane stebi. Apsimoviau boksininko trumpikėmis, užsitraukdamas jas po chalatu.

— Ak, — sausai įgėlė ji, — kito ryto kuklumas.

— Tam šiek tiek per vėlu, — atrėmiau.

Nusivilkau chalatą ir siekiau marškinių, ir negarsiai skimbtelėjus pakabui pagalvojau, kad kaip tik dėl tokios apgailėtinos scenos yra sugalvota naktį taktiškai pasišalinti. Kaip jai būdinga nejausti, kas dera pagal aplinkybes. Buvęs artumas dabar terpėsi tarp mudviejų it šešėlis. Tyla ilgėjo ir sunkėjo, kol ėmiau jausti jos apmaudą bemaž kaip apčiuopiamą barjerą. Ne daugiau būčiau galėjęs dabar prieiti ir pabučiuoti ją, nei tądien, kai susitikome.

— Ką ketini daryti? — paklausė.

— Išvažiuoti.

— Dėl manęs, tai nebūtina.

— Deja, bet man būtina.

Užsitempiau kelnes.

— Pasakysi Adamui? — paklausė ji.

— O, dėl Dievo! — sušukau. — Ką tu sau galvoji?

Pasidėjau ant lovos lagaminą ir atidariau užtrauktuką.

— Kur vyksi? — Atrodė, tuoj tuoj ji vėl pravirks. Vyliausi, kad to neatsitiks; man būtų buvę per sunku.

* Meilės trikampis (*pranc.*).

— Atgal į viešbutį. Ten galiu kur kas geriau dirbti nei čia. — Suskatau krautis drabužius, nesivargindamas jų sulankstyti — taip nekantravau išeiti. — Apgailestauju. Tikrai nederėtų apsistoti kliento namuose. Visada tai baigiasi... — aš užsikirtau.

— Kad dulkini kliento žmoną?

— Ne, žinoma ne. Tik sunku išlaikyti profesinį atstumą. Šiaip ar taip, ta idėja buvo *ne visai* mano, jeigu prisimeni.

— Nelabai džentelmeniška iš tavęs.

Nutylėjau. Toliau kroviausi lagaminą. Ji sekė kiekvieną mano judesį.

— O dalykus, kuriuos tau naktį papasakojau? — paklausė ji. — Ką ketini dėl jų daryti?

— Nieko.

— Juk negali paprasčiausiai nekreipti į juos dėmesio.

— Ruta, — tariau, pagaliau pertraukdamas savo darbą. — Esu jo rašytojas vaiduoklis, ne tiriamosios žurnalistikos reporteris. Jeigu jis nori pasakyti tiesą, kas dedasi, esu čia, kad jam padėčiau. Jeigu nenori — puiku. Lieku moraliai neutralus.

— Nėra moraliai neutralu slėpti faktus, jeigu žinai įvykus ką nors neteisėta, tai — nusikalstama.

— Bet aš nežinau, ar *įvyko* kas nors neteisėta. Tik turiu telefono numerį, užrašytą kitoje fotografijos pusėje, ir paskalas kažkokio senio, kuris tikrai gali būti nukvėšęs. Jeigu kas ir turi kokių nors įrodymų, tai tik tu. Tiesą sakant, toks faktiškai ir yra klausimas: ką *tu* ketini dėl to daryti?

— Nežinau, — atsakė ji. — Galbūt pati parašysiu memuarus. „Ekspremjero žmona atskleidžia viską“.

Aš vėl įnikau krautis lagaminą.

— Ką gi, jeigu kada nors nuspręsi taip pasielgti, paskambink man.

Ji susijuokė tokiu sau būdingu gerkliniu juoku.

— Nejaugi iš tiesų manai, kad man reikia ko nors tokio kaip *tu* knygai parašyti?

Tuomet ji atsistojo ir atsirišo chalato raištį, ir mirksnį pamaniau, kad nusirengs, bet tik palaisvino jį, norėdama geriau susisiausti. Sutraukė ir surišo mazgu raištį labai tvirtai, ir to veiksmo galutinumas kažkaip sugrąžino jos pranašumą prieš mane. Nuo šiol mano prieigos teisės atšaukiamos. Jos ryžtas buvo toks tvirtas, kad aš bemaž nuliūdau, ir jeigu būtų ištiesusi rankas, būčiau parpuolęs ant kelių priešais ją. Tačiau ne — ji apsisuko ir įgudusiu kaip buvusio ministro pirmininko žmonos judesiu timptelėjo nailoninę virvelę, atitraukdama užuolaidas.

— Skelbiu šią dieną oficialiai prasidėjus, — tarė ji. — Telaimina Dievas ją ir visus, turinčius ją ištverti.

— Ką gi, — tariau žvelgdamas į tą sceną, — tikrai tai rytas po buvusios nakties.

Lietus buvo perėjęs į šlapdribą, ir veją ištisai klojo audros liekanos — nulaužtos šakelės ir šapai, apverstas ant šono nendrinis krėslas. Šen bei ten, durų pakraščiais, kur neužpūtė vėjas, šlapias sniegas laikėsi prilipęs ir sušalęs dryžiais — it polistireno pakuotės atraižos. Tamsį trikdė tik krintantis iš mūsų miegamojo lango šviesos atspindys. Šis panėšėjo į kybančią virš kopų skraidančiąją lėkštę. Gan aiškiai mačiau stikle Rutos veidą: budrų, mąslų.

— Neketinu kalbėtis su tavimi, — vėl prašneko ji. — Nenoriu būti toje prakeiktoje knygoje, jo globėjiškai vertinama ir dėkojama tavo žodžiais. — Ji apsisuko ir praėjo pro mane. Prie durų stabtelėjo. — Nuo šiol jam teks verstis pačiam. Paduosiu skyryboms. Ir tuomet *ji* galės lankytis į kalėjimą.

Klausiausi atsidarant ir užsidarant jos pačios kambario duris, o netrukus po to vos girdimai tualete nuleistas vanduo. Buvau jau beveik susikrovęs daiktus. Sulanksčiau ir padėjau ant kėdės vakar jos paskolintus man drabužius, įsikišau į perpetinį krepšį nešiojamąjį kompiuterį ir tada teliko rankraštis. Šis pūpsojo stora krūva ant stalo — ten, kur ji paliko, trys niūrūs coliai mano sunkenybės, mano girnapusės, mano maisto talonų. Be jo negalėjau nė kiek stumtis į priekį, tačiau man

nevalia išsinešti. Galėčiau argumentuoti, pagalvojau, kad tyrimas dėl karo nusikaltimų taip pakeitė Lango gyvenimo aplinkybes, jog senos taisyklės nebegalioja. Šiaip ar taip, galėčiau tuo pasinaudoti kaip dingstimi. Tikrai nepajėgčiau tverti nepatogumą likdamas čia ir kas kelias valandas vis susidurdamas su Ruta. Įsidėjau rankraštį kartu su paketu iš archyvo į lagaminą, uždariau užtrauktuką ir išėjau į koridorių.

Baris, Specialiojo skyriaus agentas, sėdėjo ant kėdės prie paradinių durų, skaitydamas Harį Poterį. Pakėlęs stambų veidą nuo puslapių, įbedė į mane pavargusį, nepritariamą žvilgsnį, šie tiek atmieštą pašaipios paniekos.

— Labryt, sere, — pasakė. — Šiai nakčiai baigėme, tiesa?

Pagalvojau: *Jis žino*. O paskui: *Aišku, žino, tu, prakeiktas kvaily; juk jo darbas žinoti*. Akimirksnį mintyse pamačiau jo krizulius su kolegomis, jo oficialių pastebėjimų žurnalą persiunčiamą į Londoną, taktišką įrašą kažkur byloje, ir mane nuvėrė pyktis bei apmaudas. Galbūt derėjo sureaguoti pamerkiant akį ar suskeliant sąmokslišką sąmojį, — „Na, pareigūne, žinote, kaip sakoma: senu smuiku gali išgauti daug gerų melodijų“ ar ką nors panašaus, — tačiau aš tik šaltai mečiau:

— Gal atsikruštumėte?

Ne visai kaip Oskaras Vaildas, bet tai padėjo man išsigauti laukan. Išėjau pro duris ir leidausi tolyn taku, tik pavėluotai sumojęs, kad didelis moralinis pasipiktinimas, deja, nepasaugo nuo geliančių šlapdribos gūsių. Stengdamasis neprarasti orumo nutursenau dar kelis jardus, nėriau pasislėpti namo užuovėjon. Lietaus vanduo sruvo nutekamuoju vamzdžiu ir sunkėsi į smėlingą žemę. Užsitraukiau sau ant galvos striukę, svarstymas, kaip pasiekti Edgartauną. Kaip tik tuomet man toptelėjo į galvą mintis pasiskolinti rusvąjį fordą „Escape SUV“.

Kaip skirtingai — kaip labai skirtingai — būtų pakrypęs mano gyvenimas, jeigu tuojau pat nebūčiau leidęsis bėgti to garažo link, šokinėdamas per balas, viena ranka prisilaikydamas užsitrauktą ant galvos striukę, kita — tempdamasis lagaminą. Dabar regiu save tartum kokiame kino filme arba, galbūt tiksliau, vienų iš tų filmuotų televizijos laidų

apie nusikaltimus, kuriose atgaminamas įvykis: nieko nenujaučianti auka liuoksi savo lemties link, o nelaimę pranašaujantys akordai fone pabrėžia scenos grėsmingumą. Nuo vakardienos durys tebeliko neužrakintos, o fordo rakteliai tebestyrojo uždegimo spynelėje — juk kam gi rūpės plėšikai, kai gyveni dviejų mylių ilgio keliuko gale, saugomas šešių ginkluotų asmens sargybinių? Įkėliau lagaminą ant priekinės keleivio sėdynės, nusitraukiau žemyn striukę ir įsmukau prie vairo.

Tame forde buvo šalta it morge ir dulkėta kaip senoje palėpėje. Perbraukiau rankomis per prietaisų skydą, ir mano pirštų galai liko pilki. Tiesą sakant, neturiu nuosavo automobilio — vienam gyvenant Londone niekada man jo labai nereikėjo — ir tik retai išsinuomoju kokį: visada pasirodo, kad pridurtas dar klodas visokių knebelių, todėl paprasto šeimyninio sedano prietaisų skydas dabar man primena didžiulio reaktyvinio lainerio lakūnų kabiną. Po dešinei nuo vairo buvo kažkoks nesuprantamas ekranas, kuris man įjungus variklį atgijo. Pulsuojantys žali lankai buvo pavaizduoti spinduliuoją aukštyn nuo žemės į orbitinę kosminę stotį. Man bestebint, pulsuojantys lankai pakeitė kryptį ir ėmė spinduliuoti žemyn iš dangaus. Po mirksnio ekrane pasirodė ilga raudona strėlė, geltona juosta ir didelė mėlyna dėmė.

Amerikietiško akcento moters balsas, švelnus, tačiau įsakmus, iš kažkur už manęs pasakė:

— Kuo greičiau važiuokite į kelią.

Būčiau ją išjungęs, bet nemačiau kaip, be to, jaučiau, kad variklio garsas galėtų paskatinti Barį išdrimblinti į lauką pasižiūrėti, kas dedasi. Vien minties apie gašlų jo žvilgsnį pakako, kad nedelsčiau. Atbula eiga išvariau fordą iš garažo. Paskui pasitaisiau veidrodėlius, įjungiau priekinius žibintus ir priekinio stiklo valytuvus, įstūmiau važiuojamąją pavarą ir pasukau vartų link. Ties sargybos postu vaizdas mažučiame palydovinės navigacijos monitoriuje maloniai pasikeitė, lyg aš žaisčiau kokiu žaidimų automatu, o paskui raudona strėlė apsistojo ties geltonos keliuko juostos viduriu. Aš išvažiavau.

Kažkaip veikė keistai raminamai judėti į priekį ir matyti ekranėlio

viršuje pasirodant, paskui nuslenkant žemyn ir apačioje galiausiai išnykstant tvarkingai pažymėtus visus takučius ir upokšnius. Tai vertė mane jaustis, lyg pasaulis būtų saugi ir banali vieta, kurios kiekviena ypatybė paženklinta, išmatuota ir sukaupta kažkokios dangiškosios dispečerinės atmintyje, kur švelniai kalbantys angelai maloningai budi dėl keliautojų apačioje.

— Už dviejų šimtų jardų, — instruktavo moteris, — sukite dešinėn.

— Už penkiasdešimties jardų sukite dešinėn.

Ir paskui:

— Sukite dešinėn.

Vienišius demonstrantas glaudėsi savo būdelėje, skaitydamas laikraštį. Kelių sankirtoje pamatęs mane, atsistojo ir išėjo į šlapdribą. Pastebėjau, kad netoliese turi pasistatęs automobilį — didelį seną folksvageną furgoną. Keista, kodėl jis nesislepia nuo darganos jame. Pasukdamas dešinėn galėjau gerai įsižiūrėti jo liesą pilką veidą. Žmogus nejudėjo ir nereiškė jokių jausmų, tiek tekreipė dėmesį į merkiantį lietų, kiek išdrožta iš medžio figūra, pastatyta prie vaistinės. Numyniau akceleratorių ir leidausi Edgartauno link, mėgaudamasis šiokio tokio nuotykio jausmu, koks visada apima, kai vairuoji automobilį nepažįstama vietove. Kitas keturias mylias ar apie tiek bekūnė mano gidė tylėjo, ir jau buvau visai apie ją pamiršęs, kol man pasiekus priemiestį ji vėl prašneko:

— Už dviejų šimtų jardų sukite kairėn.

Nuo jos balso krūptelėjau.

— Už penkiasdešimties jardų sukite kairėn.

— Sukite kairėn, — pakartojo, kai privažiavome sankryžą.

Ji jau pradėjo mane nervinti.

— Atleiskite, — sumurmėjau ir pasukau dešinėn, į Pagrindinę gatvę.

— Apsisukite, kai bus galima.

— Tai jau tampa juokinga, — garsiai ištariau ir sustojau prie

šaligatvio. Spaudinėjau navigatoriaus pultelyje įvairius mygtukus, užsibrėžęs jį nutildyti. Ekrane vaizdas pasikeitė, pasiūlydamas man meniu. Nebeprisimenu visų parinkčių. Viena buvo „ĮVESTI NAUJĄ PASKIRTIES PUNKTĄ." Manding, antra buvo: „GRĮŽTI PRIE NAMŲ ADRESO." O trečia — paryškinta — „PRISIMINTI ANKSTESNĮ PASKIRTIES PUNKTĄ."

Kiek paspoksojau į ekranėlį, ir pamažėle į smegenis ėmė smelktis galimos implikacijos. Atsargiai nuspaudžiau „PARINKTI"

Ekranėlis užtemo. Matyt, prietaisas blogai veikia.

Išjungiau variklį ir ėmiausi ieškoti salone kokių nors instrukcijų. Net ryžausi išlipti į darganą ir atidariau fordo bagažinę pasižiūrėti, gal ten jos paliktos. Sugrįžau nieko nepešęs ir įjungiau uždegimą. Navigacinė sistema vėl užsižiebė. Kol ji tęsė įvadinę programą, komunikuodama su savo baze kosminėje stotyje, įstūmiau automobilio pavarą ir pajudėjau žemyn nuokalne.

— Apsisukite, kai bus galima.

Pirštais pabarbenau į vairą. Pirmą sykį gyvenime susidūriau su tikrąja žodžio „skirtis" prasme. Ką tik pravažiavau pro karalienės Viktorijos laikų banginių medžiotojų bažnyčią. Priešais mane kalva leidosi žemyn uosto link. Pro murziną tinklinę lietaus uždangą vos bolavo keletas stiebų. Jau nebetoli senasis viešbutis — ir toji mergina su baltu kyku, ir fotografijos su burlaiviais, ir seniokas kapitonas Džonas Kofinas, griežtai žvelgiantis nuo sienos. Dar nebuvo nė aštuonių. Kelyje — jokių mašinų, šaligatviuose — nė gyvos dvasios. Lėkiau žemyn nuolydžiu pro visas tuščias parduotuvėles su jų džiugiais „uždaryta žiemai, pasimatysime kitais metais!!!" skelbimėliais.

— Apsisukite, kai bus galima.

Pavargęs pasidaviau likimui. Nuspaudžiau posūkio svirtelę ir įsukau į gatvelę su namais abipus — regis, vadinosi Vasaros gatvė, gana nevykusiai — ir numyniau stabdžius. Į fordo stogą pliaupė lietus, priekinio stiklo valytuvai dunksėjo ten ir atgal. Gatvės nutekamajame latake, labai susikaupęs, kaip galėjai suprasti iš nusenusio snukio, tuštinosi

margas, baltas su juodais lopais terjeras. Jo šeimininkas, nuo darganos ir šalčio tiek storai apsirengęs, kad nesupratau, nei kokio amžiaus, nei kokios lyties, nerangiai it koks kosmonautas, atliekantis manevrą per pasivaikščiojimą po Mėnulio paviršių, pasisuko į mane pažiūrėti. Vienoje rankoje turėjo semtuvėlį, kitoje — baltą plastikinį kapšelį šuns išmatoms rinkti. Aš greitai atbuline eiga išnėriau į Pagrindinę gatvę, taip staigiai susukdamas vairą, kad mirksnį užšokau ant bordiūro. Bauginamai sužvyginęs padangomis leidausi atgal įkalnėn. Rodyklė pašėlusiai sukiojosi, kol galiausiai patenkinta apsistojo ties geltona maršruto trasa.

Būtent ką tuomet galvojau, po teisybei, ir dabar dar nežinau. Juk net negalėjau būti tikras, kad Makeira buvo tas paskutinis vairuotojas, kuris įvedė kažkokį adresą. Galbūt tą padarė kuris kitas iš Rainharto svečių; o galbūt — Depė ar Dakė; net policija galėjo taip pasielgti. Kad ir kokia būtų tiesa, tikrai kažkur pasąmonėje slypėjo mintis, kad jeigu reikalai pasirodys bent kiek pavojingi, bet kuriuo metu galėsiu sustoti ir, manau, tai sukėlė man klaidingo nusiraminimo jausmą.

Kai vėl išvažiavau iš Edgartauno ir atsidūriau kelyje į Vinjard Heiveną, kelias minutes iš savo dangiškosios gidės daugiau nieko nebegirdėjau. Pravažiavau tamsius miškingus lopinius ir baltus namukus. Keli sutikti priešpriešiais automobiliai važiavo su įjungtomis šviesomis ir pamažu šliuksėjo slidžiu nuo šlapdribos keliu. Sėdėjau gerokai pasilenkęs į priekį, spitrydamas į purviną rytą. Praskriejau pro mokyklą, tik beatgyjančią dienai, ir šalia jos — vienintelį salos šviesoforą (buvo pažymėtas žemėlapyje kaip turistinė atrakcija, prie kurios žiemą reikia nueiti ir pasižiūrėti). Kelias staigiai sukosi, medžiai tartum priartėjo; ekranėlyje pasirodė keletas naujų prasmingų pavadinimų: Elnių Medžiotojo Kelias, Skifo Aveniu.

— Už dviejų šimtų jardų sukite dešinėn.

— Už penkiasdešimties jardų sukite dešinėn.

— Sukite dešinėn.

Nuvairavau nuokalne į Vinjard Heiveną, prasilenkdamas su pūš-

kuojančiu įkalne mokykliniu autobusu. Trumpai po kairei šmėstelėjo tuščia parduotuvių gatvė, ir paskui atsidūriau lygioje apšepusioje prieuosčio teritorijoje. Apsukau kampą, pravažiavau pro kažkokią kavinę ir sustojau didelėje automobilių aikštelėje. Maždaug už šimto jardų skersai balotos, lietaus užlietos gudrono dangos transporto priemonių eilutė slinko aukštyn kelto įvažos rampa. Raudona strėlė man rodė tenlink.

Šiltame fordo salone navigacijos ekranėlio siūlomas maršrutas viliojo — lyg vaikiškas vasaros atostogų piešinukas — geltonas prieplaukos tiltas, nusitęsiantis į žydrą Vinjard Heiveno uosto mėlį. Bet pro priekinį stiklą matomas vaizdas toli gražu neviliojo: įlinkusi kelto įvažos anga, pakraščiuose aprūdijusi, o už jos — linguojanti pilka iškiluma ir šlapiu sniegu aplipę besidaužantys lynai.

Kažkas pabarbeno į mano pusės šoninį langą, ir pasigrabinėjau jungiklio langui nuleisti. Žmogus vilkėjo tamsiai mėlyna neperšlampama striuke su užkeltu gobtuvu, kurį turėjo viena ranka tvirtai prilaikyti, kad vėjas nenupūstų nuo galvos. Nuo jo akinių varvėjo lietaus lašai. Ženklelis prie krūtinės skelbė, kad jis — jūrų laivininkystės administracijos tarnautojas.

— Turite paskubėti, — šūktelėjo vyriškis, atsukdamas vėjui nugarą. — Keltas išplaukia aštuonios penkiolika. Orai bjūra. Kurį laiką kito reiso gali nebūti. — Jis už mane atidarė automobilio duris ir parodė bėgti prie kasos. — Susimokėkite. Aš ten pasakysiu, kad tuojau užvažiuosite.

Palikęs variklį dirbantį, nuėjau į pastatėlį. Net ir stovėdamas prie kasos langelio dar buvau neapsisprendęs. Pro langą mačiau paskutines mašinas įriedant į keltą, o automobilių aikštelės prižiūrėtojas stovėjo prie fordo, trypinėdamas nuo šalčio kojomis. Pamatė mane žiūrint į jį ir įsakmiai pamojo paskubėti.

Pagyvenusi moteris už langelio irgi atrodė lyg galėtų sumanyti geresnių vietų, kur būti penktadienio rytą, ketvirtį po aštuntos.

— Tai vykstate ar ką? — griežtai paklausė ji.

Atsidusau, išsitraukiau piniginę ir tėškiau pro langelį penkis dešimtdolerinius banknotus. Gavau bilietą ir šiek tiek smulkiųjų grąžos.

*

Kai užvažiavau žvangančiu metaliniu tilteliu į tamsų, tepaluotą laivo vidų, kitas vyriškis su neperšlampama striuke nukreipė mane, kur pastatyti automobilį, ir aš colis po colio slinkau pirmyn, kol jis iškėlė ranką sustoti. Visur aplinkui vairuotojai palikinėjo savąsias transporto priemones ir siaurais tarpais spraudėsi laiptų link. Aš likau savo vietoje ir toliau mėginau perprasti, kaip veikia navigacinė sistema. Bet maždaug po minutės vienas įgulos narys pabeldė man į langą ir gestais parodė, kad turiu išjungti uždegimą. Kai taip padariau, ekranėlis vėl užgeso. Už manęs užsidarė galinė kelto įvaža. Sududeno laivo varikliai, korpusas pasviro ir bauginamai džeržgiant metalui mes pajudėjome.

Staiga pasijutau lyg spąstuose — sėdėjau žvarbioje to triumo prieblandoje, dvokė dyzelinu ir išmetamaisiais dūmais, ir buvimas po deniais veikė daugiau nei klaustrofobiškai. Prisidėjo Makeira. Jaučiau jį šalia savęs. Atkaklios, slogios jo manijos dabar tartum tapo manosiomis. Jis buvo lyg koks rambus pusprotis nepažįstamasis, su kuriuo per klaidą kelionėje susipažįsti ir kuris paskui niekaip nepalieka tavęs ramybėje. Išlipau laukan, užrakinau automobilį ir nuėjau ieškotis puodelio kavos. Prie baro viršutiniajame denyje atsistojau į eilę už žmogaus, skaitančio *USA Today*, ir per jo petį pamačiau Lango su Valstybės sekretoriumi nuotrauką. „LANGAS TURĖS STOTI PRIEŠ KARO NUSIKALTIMŲ TEISMĄ“, skelbė antraštė. „VAŠINGTONAS REIŠKIA PARAMĄ.“ Fotoaparatas pagavo jį šypsantį.

Nusinešiau kavą į kampą ir atsisėdęs ėmiausi svarstyti, kur nuvedė mane smalsumas. Pirmiausia formaliai aš kaltas pavogęs automobilį. Bent turėjau paskambinti į Rainharto namą ir pranešti, kad jį pasiskolinau. Bet tuomet turbūt būčiau turėjęs kalbėtis su Ruta, kuri paklaustų, kur esu, o aš nenorėjau jai pasakyti. Paskui dar klausimas, išmintinga tai, ką darau, ar ne. Jeigu toks *buvo* paties Makeiros mar-

šrutas, kurio dabar laikiausi, privalėjau pažvelgti į akis faktui, kad jis gyvas iš savo išvykos negrįžo. Kaip man žinoti, kas laukia kelionės gale? Galbūt reikėjo kam nors pasakyti, ką sumaniau, arba dar geriau — pasiimti kartu kokį bendrakeleivį kaip liudininką. Arba galbūt turėčiau paprasčiausiai išsilaipinti Vuds Houle, palaukti kokiame nors bare ir grįžti kitu artimiausiu kelto reisu į salą, deramai suplanuoti visą tą reikalą, o ne leistis nežinomybėn taip nepasirengusiam.

Gana keista, manęs nekamavo koks nors konkretus pavojaus jausmas — turbūt todėl, kad viskas buvo taip paprasta. Apsidairiau aplinkui į kitų keleivių veidus: daugiausia darbo liaudis, sprendžiant iš jų džinsinių drabužių ir aulinukų — pavargę vyriokai, ką tik ankstyvą rytmetį pristatę į salą prekes, arba žmonės, vykstantys į žemyną pasipildyti atsargų. Didelė banga bloškė į laivo šoną, ir mes visi kaip vienas susvirduliavome — lyg vilnijančios žolės jūros dugne. Pro sūraus vandens nutaškytą iliuminatorių žema pilka kranto linija ir nerami šalta jūra atrodė visiškai anonimiški. Lygiai taip pat būtume galėję plaukti Baltijos ar Baltąja jūra, arba Solento sąsiauriu — palei bet kurią lėkštą pakrantę, kur žmonės turi rasti būdų kaip išgyventi pačiame sausumos pakraštyje.

Kažkas išėjo laukan į denį surūkyti cigaretės, įleisdamas į saloną šalto, drėgno oro gūsį. Nemėginau pasekti juo, o tik užsisakiau dar puodelį kavos ir šiltoje, drėgnoje, gelsvoje baro aplinkoje jausdamasis saugus atsipalaidavau, kol maždaug po pusvalandžio praplaukėme Nobska Pointo švyturį ir per garsiakalbį mums pranešta grįžti prie savo transporto priemonių. Nuo bangavimo denyje bjauriai susupo, keltas atsitrenkė į prieplauką, ir visu jo korpusu nuskambėjo žvangesys. Mane bloškė į metalinį durų rėmą laiptų apačioje. Užkaukė poros automobilių apsaugos sistemos, ir manasis saugumo jausmas išnyko, pakeistas panikos, kad galbūt į fordą įsilaužta. Bet prisvyrinėjus arčiau, jis atrodė nepaliestas, o kai atidariau lagaminą pasitikrinti, Lango memuarai tebegulėjo vietoje.

Užvedžiau variklį ir kai išvažiavau į pilką Vuds Houlo lietų ir vėją,

palydovinis ekranėlis siūlė man jau pažįstamą auksaspalvį kelią. Būtų buvę visai paprasta sustoti prie šaligatvio ir užeiti į vieną kurį nors barą čia pat papusryčiauti, tačiau aš pasilikau transporto kolonoje ir leidausi jos nešamas — į purviną Naujosios Anglijos žiemą, aukštyn Vuds Houlo keliu, paskui Cikadų, Pagrindine gatvėmis ir toliau. Turėjau pusę bako benzino, ir man prieš akis driekėsi visa diena.

— Už dviejų šimtų jardų, žiedinėje sankryžoje, pasukite į antrą išvažiavimą.

Taip ir padariau, ir keturias penkias minutes pora plačių greitkelių judėjau šiaurės kryptimi, daugmaž tuo pačiu savo jau važiuotu maršrutu grįždamas į Bostoną. Šiaip ar taip, tai, regis, atsakė į vieną klausimą: kad ir ką prieš pat savo mirtį Makeira buvo sumanęs daryti, jis važiavo ne į Niujorką pasimatyti su Raikartu. Mąsčiau, kas galėjo jį sugundyti į Bostoną. Galbūt oro uostas? Leidau savo mintims užsipildyti vaizdais: jį pasitinkant ką nors atskrendantį lėktuvu, — galbūt iš Anglijos, — rimtą veidą su lūkesčiu nukreiptą į dangų, skubų pasisveikinimą atvykstančiųjų salėje ir paskui abu išvažiuojant į kokią nors slaptą pasimatymų vietą. Arba galbūt jis pats kur nors skrido? Bet kaip tik tuomet, kai tokia įvykių raida ėmė įsitvirtinti mano vaizduotėje, buvau nukreiptas į vakarus, 95-osios automagistralės, jungiančios valstijas, link. Tegul ir silpnai išmanydamas Masačusetso geografiją supratau, kad Makeira veikiausiai tolo nuo Logano oro uosto ir Bostono centro.

Kokias penkiolika mylių plačiu keliu važiavau kaip galėdamas lėčiau. Lietus liovėsi, bet tebebuvo tamsu. Termometras rodė oro lauke temperatūrą 25 laipsnius pagal Farenheitą*. Prisimenu didelius ruožus miškingų vietovių su ežerais kur ne kur, biurų blokais ir vidur vaizdingai suplanuotų teritorijų žiburiais tviskančias aukštosios technologijos gamyklas, subtiliai išdėstytas kaip užmiesčio klubai. Vos tik buvau bepamanąs, kad Makeira galbūt spruko Kandos sienos link, balsas

* T. y. apie –4° C.

už manęs pasakė sukti į kitą artimiausią nuovažą iš magistralės, ir aš nusileidau į dar vieną platų, šešių eismo juostų greitkelį, kuris, pasak nuorodos ekranėlyje, buvo mokamas Konkordo kelias.

Pro medžių, nors ir plikų, uždangą mažai kas buvo man matyti. Lėtas greitis siutino važiuojančiuosius paskui mane. Už manęs dundėjo virtinė didelių sunkvežimių, ir tie žybčiojo priekinėmis šviesomis ir blerbė klaksonais, kol galiausiai neapsikentę pralenkė, taškydami fontanus purvinų purslų.

Moteris ant užpakalinės sėdynės vėl prašneko:

— Už dviejų šimtų jardų sukite į artimiausią nuovažą.

Persirikiavau į dešinę juostą ir nusileidau ja žemyn. Baigiantis išlinkiui, pamačiau atsidūręs miškingame didelių namų su dvigubais garažais, plačiomis įvažomis ir atviromis vejomis priemiestyje — pasiturinčiame, tačiau kaimyniškame rajone. Namai vieni nuo kitų skiriami medžių, beveik kiekviena pašto dėžutė prie gatvės papuošta geltonu kaspinu kariškiui pagerbti. Beje, man regis, gatvė vadinosi Malonioji.

Kelženklis rodė į Belmonto centrą, ir daugmaž ta kryptimi važiavau keliais, kurie sulig kylančia nekilnojamojo turto kaina darėsi vis rečiau gyvenami. Pravažiavau golfo aikštę ir pasukau dešinėn į kažkokį mišką. Priešais skersai kelią perbėgo ruda voverė ir užšoko ant ženklo, draudžiančio kūrenti laužus, ir kaip tik tada, vidur kažko, atrodančio kaip nežinia koks užkampis, manasis angelas sargas pagaliau ramiu, kategorišku tonu pranešė:

— Atvykote į savo paskirties vietą.

13

Kadangi aš taip entuziastingai atsiliepiu apie rašytojo vaiduoklio profesiją, galbūt sukėliau įspūdį, kad lengva šitaip pelnytis duonai. Tokiu atveju turėčiau suteikti savo žodžiams šiek tiek perspėjamojo skambesio.

Vaiduokliška autorystė

Sustojau kelkraštyje ir išjungiau variklį. Apsidairęs aplinkui po tankią ir lietaus merkiamą miškingą vietovę, be galo nusivyliau. Nežinau, ko būtent tikėjausi — nebūtinai „Užkimėlio"* požeminiame garaže, bet tikrai daugiau nei tiek. Ir vėlgi Makeira mane nustebino: žmogus, turimomis žiniomis, buvo net labiau nei aš priešiškas šiai šaliai, o jo paliktas pėdsakas teatvedė mane į žygeivių rojų.

Išlipau laukan ir užrakinau automobilį. Po dviejų valandų kelionės man reikėjo įkvėpti į plaučius šalto, drėgno Naujosios Anglijos oro. Pasirąžęs jau buvau bežengiąs šlapiu keliuku. Iš kitos pusės kelio voverė stebėjo mane nuo savo aukštos pasėstės. Pasukau porą žingsnių jos link ir suplojau mielam žvėreliui delnais. Ji liuoktelėjo į gretimą medį, mosteldama man uodega lyg ištinusiu didžiuoju pirštu. Paieškojau akimis

* Labai griežtai ilgus metus slėptas FTB direktoriaus pavaduotojo Viljamo Marko Felto (William Mark Felt) slapyvardis (angl. Deep Throat). Jis nutekindavo slaptą informaciją laikraščiui *Washington Post* apie prezidento Ričardo Niksono administracijos sąsajas su skandalu, pagarsėjusiu kaip Votergeito afera. Tikroji jo asmenybė atskleista tik 2005 m.

aplinkui kokio pagalio, kurį galėčiau paleisti į ją, bet paskui susiturėjau. Ir taip jau pernelyg užtrunku vienas miške, nusprendžiau pajudėdamas keliuku. Man pasiseks, jei ilgai neteks klausytis čia augančių dešimčių tūkstančių medžių tylos.

Nužingsniavau kokius penkiasdešimt jardų, kol priėjau bemaž nepastebimą properšą medžiuose. Kukliai patraukti nuo kelio, grotų vartai trukdė patekti į privačią įvažą, kuri už kelių jardų staigiai sukosi, išnykdama už medžių. Iš čia namo nesimatė. Šalia vartų kabėjo pilka metalinė pašto dėžutė be pavardės, tik su numeriu — 3551 — ir styrojo akmeninis stulpelis su vidaus ryšio telefonu ir kodo skydeliu. Iškaba skelbė: „ŠI VALDA SAUGOMA „CYCLOPS SECURITY“ SISTEMOS“; skersai akies obuolio buvo išspausdintas nemokamas telefono numeris. Kiek padvejojęs nuspaudžiau skambutį. Laukdamas apsižvalgiau aplinkui. Ant šakos netoliese buvo įrengta vaizdo stebėjimo kamera. Vėl pamėginau paskambinti. Niekas neatsiliepė.

Žingtelėjau atgal, nenuspręsdamas, ką toliau daryti. Trumpai šmėstelėjo mintyse perlipti vartus ir savavališkai apžiūrėti nuosavybę, bet nepatiko kameros akis ir nenorėjau išgirsti „Cyclops Security“ garso. Pastebėjau, kad pašto dėžutė tiek prikimšta korespondencijos, jog kaip reikiant neužsidarė, ir nemačiau nieko bloga, jeigu bent išsiaiškinsiu namų savininko pavardę. Darsyk žvilgtelėjęs atgal ir atsiprašomai gūžtelėjęs pečiais kamerai, ištraukiau pluoštą pašto. Adresuota buvo įvairiai: „Ponui ir poniai Emetams“, „Profesoriui ir poniai Emetams“, „Profesoriui Polui Emetui“ ir „Profesoriui Polui ir Nensei Emetams“. Sprendžiant iš pašto antspaudų, atrodė, lyg būtų neišimti mažų mažiausia dvi dienas. Emetai arba išvykę, arba — kas? Guli viduje, negyvi? Buvau bepasiduodąs nesveikai vaizduotei. Kai kurie laiškai persiųsti iš kitur su lipduku, dengiančiu pirminį adresą. Nykščiu nukrapščiau vieną skiautelę. Emetas, sužinojau, buvo prezidentas emeritas kažko tokio, pavadinto Arkadijos institutu, kurio adresas — Vašingtonas, Kolumbijos apygarda.

Emetas... Emetas... Kažkaip ta pavardė man buvo girdėta. Su-

grūdau laiškus atgal į dėžutę ir grįžau prie savo automobilio. Atidariau lagaminą, išsiėmiau Makeirai adresuotą paketą ir po dešimties minučių suradau tai, ką miglotai prisiminiau: P. Emetas (Sent Džonso koledžas) buvo vienas iš vaidinusiųjų aktorių sudėties, nufotografuotas kartu su Langu „Kembridžo rampos“ reviu, seniausias toje grupelėje, tas, apie kurį pamaniau kaip jau baigusį universitetą. Plaukus turėjo trumpesnius už kitų, atrodė labiau konvencionalus: „senamadiškas“, kaip tuomet vadinta. Ar kaip tik tai atvedė Makeirą visą tą kelią iki čia: dar daugiau patyrinėti apie Kembridžą? Kai dabar pagalvojau, memuaruose Emetas irgi buvo paminėtas. Paėmiau rankraštį ir pasklaidžiau dalį apie Lango universitetinius laikus, bet ten Emeto pavardės neradau. Užtat jis buvo cituojamas paties paskutinio skyriaus pradžioje:

> *Profesoriaus Emeto iš Harvardo universiteto rašyta apie nepaprastą angliškai kalbančių tautų svarbą, skleidžiant pasaulyje demokratiją: „Kol šios nacijos vieningos, laisvė saugi; kai tik jos iškrikdavo, įsigalėdavo tironija.“ Aš visai sutinku su tokia nuomone.*

Voverė sugrįžo ir nedraugiškai nužvelgė mane nuo pakelės.

Keista: tokį tuo momentu visa tai man kėlė pagrindinį jausmą. *Keista.*

Tiksliai nežinau, kiek laiko ten sėdėjau. Bet tikrai prisimenu, kad buvau toks suglumęs, jog pamiršau įsijungti salono šildytuvą, ir tiktai kai išgirdau kito besiartinančio automobilio burzgesį, pajutau, koks buvau persmelktas ir sustiręs. Pasižiūrėjęs į atbulinio vaizdo veidrodėlį išvydau priekines šviesas, ir paskui pro mane pravažiavo mažas japoniškas automobilis. Prie vairo sėdėjo pusamžė tamsiaplaukė moteris, o greta jos — vyriškis apie šešiasdešimties, su akiniais, švarku ir kaklaraiščiu. Jis pasisuko į mane pažiūrėti, ir išsyk aš supratau, kad tai Emetas, ne todėl, kad jį atpažinau (nepažinojau jo), bet todėl, kad neįsivaizdavau, kas gi kitas galėtų važiuoti tokiu nuošaliu keliuku. Automo-

bilis sustojo prie vartų, ir pamačiau Emetą išlipant ir ištuštinant pašto dėžutę. Jis darsyk pažvelgė mano pusėn ir pamaniau, kad jis, ko gero, ateis ir užkalbins mane. Tačiau ne, grįžo į automobilį, kuris tuomet pajudėjo ir dingo man iš akių — turbūt nuvažiavo prie namo.

Susikišau fotografijas ir memuarų puslapį į perpetinį krepšį, suteikiau Emetams dešimt minučių atidaryti namą ir patiems įsikurdinti, o tada užvedžiau variklį ir nuvažiavau prie vartų. Šįsyk, kai nuspaudžiau skambutį, tuojau pat per vidaus ryšio telefoną atskriejo atsakymas:

— Alio?

Moters balsas.

— Ponia Emet?

— Kas klausia?

— Gal galėčiau šnektelti su profesoriumi Emetu?

— Jis labai pavargęs. — Ji kalbėjo tęsiamu balsu, panašiu į tokį, koks būtų būdingas anglų aristokratei ar pietų gražuolei, ir menka vidaus telefono garso kokybė dar labiau tą pabrėžė: *„'Is 'aabai avaagęs."*

— Aš ilgai jo neužlaikysiu.

— Ar esate susitarę?

— Tai dėl Adamo Lango. Aš talkinu jam rašyti memuarus.

— Minutėlę.

Žinojau, jie tyrinės mane per vaizdo kamerą. Pabandžiau nutaisyti deramai respektabilią povyzą. Vėl sutreškėjo telefonas, šįsyk prašneko amerikiečio balsas: skambus, sodrus kaip aktoriaus.

— Čia Polas Emetas. Manau, jūs turbūt suklydote.

— Regis, jūs studijavote kartu su ponu Langu Kembridže?

— Mudu buvome bendraamžiai, taip, bet negaliu tvirtinti, kad jį pažįstu.

— Aš turiu jųdviejų bendrą nuotrauką iš „Kembrdžo rampos" reviu.

Sekė ilga pauzė.

— Atvažiuokite prie namo.

Suūžė elektrinis motoras, ir vartai pamažu atsidarė.

Man slenkant įvaža, pamažėle pro medžius pasimatė trijų aukštų namas: vidurinė jo dalis buvo pastatyta iš pilkojo akmens, flygeliai — mediniai, nudažyti baltai. Didžiuma langų — arkiniai, su mažais gruobleto stiklo kvadratėliais ir didelėmis tarpuotomis lentelių langinėmis. Galėjo būti bet kokio amžiaus — nuo šešių mėnesių iki šimtmečio. Nedideli laiptukai vedė į prieangį su kolonomis, kur laukė pats Emetas. Teritorijos plotas ir aplinkui supantys medžiai kėlė stiprų nuošalumo jausmą. Vienintelis civilizacijos garsas — tik gausmas didžiulio reaktyvinio lainerio, nematomo žemuose debesyse ir besileidžiančio oro uosto link. Sustojau priešais garažą, šalia Emetų automobilio, ir pasiėmęs krepšį išlipau.

— Atleiskite, jeigu atrodau truputėlį apsvaigęs, — pasakė Emetas, kai mudu paspaudėme vienas kitam ranką. — Mes ką tik parskridome iš Vašingtono, ir aš jaučiuosi šiek tiek pavargęs. Paprastai su niekuo nesimatau, iš anksto nesusitaręs. Bet užsiminęs apie fotografiją, sužadinote mano smalsumą.

Vilkėjo jis lygiai taip pat, kaip ir kalbėjo. Akiniai — madingi, su moderniais vėžlio kiauto rėmeliais, švarkas — tamsiai pilkas, marškiniai — dulsvai mėlyni, skaisčiai raudonas kaklaraištis — su fazanų raštu, tokia pati nosinaitė viršutinėje švarko kišenėlėje. Dabar, iš arčiau, sugebėjau įžiūrėti jaunesnį žmogų, žvelgiantį į mane iš senesniojo: amžius padarė jį tik ne tokį ryškų, ne daugiau. Profesorius vis neatitraukė akių nuo manojo krepšio. Supratau, kad nori, jog čia pat, prie slenksčio, ištraukčiau fotografijas. Bet buvau pernelyg apdairus. Aš delsiau, vis delsiau, ir galiausiai jis gavo pasakyti:

— Puiku. Prašom, įeikite.

Viduje grindys blizgėjo, tvyrojo grindų vaško ir džiovintų gėlių kvapas. Kažkaip dvelkė negyvenamu šalčiu. Laiptų apačioje garsiai tiksėjo senovinis laikrodis. Kitame kambaryje girdėjau profesoriaus žmoną kalbant telefonu.

— Taip, — sakė ji, — jis dabar čia. — Paskui turbūt pasitraukė toliau. Balsas tapo nebeaiškus ir galop visai nuslopo.

Emetas uždarė už mūsų paradines duris.

— Galima? — paprašė jis.

Išėmiau aktorių sudėties fotografiją ir padaviau jam. Nustūmęs akinius ant sidabriškų plaukų kupetos, nusinešė ją arčiau prie priemenės lango. Kaip savo amžiaus atrodė fiziškai pajėgus, ir spėjau, kad pastoviai užsiima kokiu nors sportu: skvošu — galbūt; golfu — tai jau tikrai.

— Nagi, nagi, — pratarė laikydamas nespalvotą nuotrauką silpnoje žiemos šviesoje, pakreipdamas ją tai vienaip, tai kitaip, stengdamasis įsižiūrėti per savo ilgą nosį — lyg ekspertas, tyrinėjantis paveikslo autentiškumą. — Tikrai to neprisimenu.

— Bet joje *esate* jūs?

— O, taip. Septintame dešimtmetyje dalyvavau Dramate. Tai bent buvo laikas, kaip galite įsivaizduoti. — Jis lyg bendrininkas susijuokė savo jaunystės atvaizdui. — O, taip.

— Dramate?

— Atleiskite. — Jis pažvelgė į mane. — Jeilio dramatiniame susivienijime. Vykdamas į Kembridžą rengti daktarinės, maniau, išsaugosiu savo teatrinius interesus. Deja, „Rampos šviesose" pavyko išsilaikyti tik semestrą, paskui dėl darbo krūvio turėjau užmesti aktorinę karjerą. Galiu ją pasilikti?

— Apgailestauju, ne. Bet tikrai galiu padaryti jums kopiją.

— Gal malonėtumėte? Būtų labai puiku. — Jis apvertė fotografiją ir apžiūrėjo kitą pusę. — *Cambridge Evening News**. Pasakykite, kaip ją užtikote.

— Mielu noru, — pasakiau ir vėl laukiau. Lyg loštum kortomis. Nepaims kirčio, kol jo nepriversiu. Didžiojo laikrodžio švytuoklė sutiksėjo kelis kartus ten ir atgal.

— Einam į mano kabinetą.

* „Kembridžo vakaro žinios" — kasdien leidžiamas laikraštis su popietinėmis ir vakarinėmis laidomis.

Jis atidarė duris, ir įsekiau jam iš paskos į kambarį, tiesiog kaip iš Riko londoniškio klubo: tamsiai žali tapetai, knygos palei sienas nuo grindų iki pat lubų, bibliotekininko kopėtėlės, pernelyg standžiai kimšti rudi odiniai baldai, didžiulis erelio pavidalo skaitymo pultas, romėniškas biustas; silpnas cigarų kvapas. Viena siena skirta atmintiniems dalykams: citatoms, prizams, garbės laipsniams ir daugybei fotografijų. Tarp šių pastebėjau Emetą su Bilu Klintonu ir Elu Goru, Emetą su Margareta Tečer ir Nelsonu Mandela. Pasakyčiau jums pavardes ir kitų, jeigu žinočiau, kas anie buvo. Vokietijos kancleris. Prancūzijos prezidentas. Taip pat jo nuotrauka su Langu, šypsančių ir apsikabinusių kažkokiame lyg ir kokteilių pobūvyje. Jis pamatė mane žiūrint.

— Ego siena, — paaiškino. — Mes visi tokias turime. Galvokite apie ją kaip tolygią ortodonto žuvyčių akvariumui. Prašom sėstis. Deja, apgailestauju, bet turiu atliekamas tik kelias minutes.

Prisėdau ant nedubios rudos sofos, o jis atsisėdo prie rašomojo stalo į kapitonišką krėslą, lengvai sukiojamą į šonus. Užsikėlė pėdas ant stalo, leisdamas man puikiai pamatyti nunešiotus raštuotos odos pusbačių padus.

— Taigi, — tarė. — Nuotrauka.

— Dirbu su Adamu Langu prie jo memuarų.

— Žinau. Jau sakėte. Vargšas Langas. Bjaurus reikalas, ta Hagos pozicija. O Raikartas, mano nuomone, nuo karo laikų — prasčiausias užsienio reikalų sekretorius. Bet jeigu TBT ir toliau elgsis taip kvailai, jiems tik pasiseks padaryti Langą kankiniu, o paskui — didvyriu, ir tokiu būdu, — pridūrė jis, maloningai pamodamas mano pusėn, — tai bus bestseleris.

— Ar gerai jį pažįstate?

— Langą? Vos bent kiek. Atrodote nustebęs.

— Na, visų pirmiausia, jis užsimena apie jus savo memuaruose.

Emetas atrodė nuoširdžiai užkluptas iš netyčių.

— Dabar mano eilė nustebti. Ką gi jis rašo?

— Tai citata, iš paskutinio skyriaus pradžios. — Aš išsiėmiau iš

krepšio atitinkamą puslapį ir perskaičiau: — „Kol šios nacijos, — tai yra visos, kurios kalba angliškai, paaiškinau, — vieningos, laisvė saugi; kai tik jos iškrikdavo, įsigalėdavo tironija." O paskui Langas rašo: „Aš visai sutinku su tokia nuomone."

— Na, iš jo tai labai šaunu, — pasakė Emetas. — Ir, manau, jo, kaip ministro pirmininko, instinktai buvo geri. Tačiau tai nereiškia, kad jį pažįstu.

— O paskui dar tas. — Aš parodžiau į ego sieną.

— A, *tas*. — Emetas atsainiai numojo ranka. Tai buvo nufotografuota per priėmimą „Claridge's"* dešimtosioms Arkadijos instituto įsteigimo metinėms pažymėti.

— Arkadijos instituto? — pakartojau.

— Tai nedidelė organizacija, kuriai kadaise vadovavau. Labai rinktinė. Todėl galėjote apie ją negirdėti. Ministras pirmininkas pagerbė mus savo dalyvavimu. Grynai profesinis reikalas.

— Bet jūs turėjote Kembridže pažinoti Adamą Langą, — spyriausi.

— Tiesą sakant, ne. Vieną vasaros semestrą mūsų keliai persikirto. Tik tiek.

— Ar galite apie jį ką nors daugiau prisiminti? — Aš išsitraukiau bloknotą. Emetas nužvelgė jį, lyg ką tik mano rankose būtų atsiradęs revolveris. — Atleiskite, — tariau. — Jūs ne prieš?

— Visai ne. Labai prašom. Tik esu šiek tiek suglumęs. Niekas niekada dar neužsiminė apie mūsų sąsają Kembridže. Aš pats beveik apie tai iki šiol negalvojau. Nemanau, kad galėčiau jums ką nors pasakyti, kas būtų verta užsirašyti.

— Bet jūs drauge vaidinote?

— Viename pastatyme. Vasaros reviu. Dabar net nepajėgiu prisiminti, kaip jis vadinosi. Žinote, ten buvo šimtas dalyvių.

* Vienas iš žinomiausių didelių, prabangių, aristokratiškų Londono viešbučių Meifero rajone.

— Taigi jis jums nepadarė įspūdžio?

— Jokio.

— Nors ir tapo ministru pirmininku?

— Savaime suprantama, jeigu būčiau žinojęs, kad jis to pasieks, būčiau pasistengęs geriau su juo susipažinti. Bet savo laiku aš pažinojau aštuonis prezidentus, aštuonis popiežius ir penkis Britanijos ministrus pirmininkus, ir nė vienas iš jų nebuvo toks, kurį aš apibūdinčiau kaip išties iškilią asmenybę.

Taip, pagalvojau, o niekada tau neatėjo į galvą, kad ir jie galėjo laikyti tave ne kažin kokia vertybe. Bet nutylėjau. Užtat pasakiau:

— Ar galiu jums dar kai ką parodyti?

— Jeigu manote, kad tai išties bus įdomu. — Jis demonstratyviai pasižiūrėjo į laikrodį.

Išsiėmiau kitas fotografijas. Dabar, kai vėl į jas pasižiūrėjau, paaiškėjo, kad Emetas figūravo dar keliose. Iš tikrųjų neapsirinkamai jis buvo tas vyras vasaros iškyloje, už Lango nugaros rodantis aukštyn iškeltą nykštį, kai būsimas ministras pirmininkas su savo žolytės suktine vaizdavo Bogartą* ir buvo vaišinamas braškėmis ir šampanu.

Kilstelėjęs padaviau jas Emetui, kuris vėl suvaidino spektakliuką, nustumdamas aukštyn ant kaktos akinius, kad galėtų plika akimi įsižiūrėti nuotraukas. Ir dabar jį tebematau: elegantišką, rausvą ir šaltakraujišką. Jo veidas nė nekrustelėjo, ir tai man pasirodė keista, nes manasis panašiomis aplinkybėmis būtų atspindėjęs kokį nors jausmą.

— Vaje, — pratarė jis. — Ar tikrai jis laiko rankoje tai, ką manau? Tikėkimės, kad neužsitraukė.

— Betgi tai jūs stovite už jo, a?

— Manau, taip. Ir dar manau, kad buvau griežtai beperspėjąs jį dėl pavojų, kuriais gresia piktnaudžiavimas kvaišalais. Ar to nematote vien iš mano lūpų? — Jisai sugrąžino man nuotraukas ir nuleido aki-

* Humphrey Bogart (1899–1957) — amerikiečių kino aktorius, pagarsėjęs herojiniais vaidmenimis, ypač filme „Kasablanka“ (1942). Vaidindavo su cigarete lūpose arba tarp pirštų.

nius sau ant nosies. Dar labiau atsilošęs krėsle, atidžiai mane nužvelgė. — Ar tikrai ponas Langas nori, kad jos būtų įdėtos į jo memuarus? Jeigu taip, pageidaučiau manęs nenurodyti. Mano vaikai pasibaisėtų. Jie kur kas labiau užkietėję puritonai, nei mes buvome.

— Ar galite man pasakyti pavardes kitų, esančių nuotraukoje? Galbūt merginų?

— Apgailestauju. Toji vasara — tik neryškus tarpsnis, ilgas ir laimingas tarpsnis. Pasaulis aplinkui galbūt byrėjo į šipulius, bet mes linksminomės.

Jo žodžiai man priminė kai ką Rutos pasakyta: apie visus dalykus, kurie dėjosi tuo metu, kai nuotraukos darytos.

— Atsižvelgiant į tai, kad septinto dešimtmečio pabaigoje studijavote Jeilyje, — tariau, — jums tikriausiai pasisekė, jog išvengėte mobilizacijos į Vietnamą.

— Juk žinote seną priežodį: „Jeigu turi šlamančiųjų, nebūtina vykti." Karo prievolė man, kaip studentui, atidėta. Nagi, — pasakė jis, pasisukdamas su krėslu ir nukeldamas nuo stalo kojas. Staiga tapo kur kas labiau dalykiškas. Pasiėmė plunksnakotį ir atsivertė bloknotą. — Žadėjote man pasakyti, iš kur gavote tas nuotraukas.

— Ar Maiklo Makeiros pavardė ką nors jums reiškia?

— Ne. Ar turėtų?

Atsakė mažumėlę per greitai, pagalvojau.

— Makeira buvo mano pirmtakas prie Lango memuarų, — pasakiau. — Tai jis užsakė nuotraukas iš Anglijos. Beveik prieš tris savaites atvažiavo čia pasimatyti su jumis ir po kelių valandų pasimirė.

— Atvažiavo pasimatyti su *manimi*? — Emetas papurtė galvą. — Deja, jūs suklydote. Iš kur jis važiavo?

— Iš Martas Vinjardo.

— Iš Martas Vinjardo! Brangusis mano vyruti, tokiu metų laiku *niekas* nebuvoja Martas Vinjarde.

Jis vėl mane erzino: bet kas, vakar matęs žinias, žinotų, kur Langas apsistojęs.

Atrėmiau:

— Transporto priemonės, kurią Makeira vairavo, navigacinėje sistemoje yra užprogramuotas jūsų adresas.

— Na, nenumanau, kodėl turėtų taip būti. — Emetas pasiglostė smakrą ir atrodė labai rūpestingai sveriąs savo žodžius: — Ne, tikrai nenumanau. O jeigu tai ir tiesa, tikrai neįrodo, kad jis atliko tą kelionę. Kaip jis pasimirė?

— Nuskendo.

— Labai gaila tą girdėti. Niekada netikėjau pramanu, kad nuskęsti yra neskausminga, o jūs? Neabejoju, turėjo būti kančia.

— Policija ničnieko jums apie tai nepranešė?

— Ne. Išvis neturėjau kontaktų su policija.

— Ar aną savaitgalį buvote čia? Tai turėjo būti sausio vienuoliktąją ar dvyliktąją.

Emetas atsiduso.

— Ne tokiam nuosaikiam žmogui kaip aš jūsų klausimai pradėtų atrodyti įžūlūs. — Atsikėlęs nuo stalo jis nuėjo prie durų. — Nense! — pašaukė. — Mūsų svečias pageidauja žinoti, kur mudu buvome sausio vienuoliktosios ir dvyliktosios savaitgalį. Ar turime tokią informaciją? — Stovėdamas prie atdarų durų, pasiuntė man nedraugišką šypseną. Pasirodžius poniai Emet, nepasivargino mūsų supažindinti. Ji turėjo rankose stalinį kalendorių.

— Kolorado savaitgalis, — pasakė ji, parodydama savo vyrui atverstą kalendorių su ta data.

— Ak taip, tikrai, patvirtino jis. Mes buvome Aspeno institute. — Plačiu mostu pakišo man puslapį. — Dvipoliai santykiai daugiapoliame pasaulyje.

— Įdomiai skamba.

— Taip ir buvo. — Galutinai trinktelėdamas jis užvertė kalendorių. — Aš buvau pagrindinis pranešėjas.

— Ten išbuvote visą savaitgalį?

— Aš išbuvau, — pasakė ponia Emet. — Likau paslidinėti. Eme-

tas parskrido sekmadienį, tiesa, brangusis?

— Vadinasi, būtumėte galėjęs pasimatyti su Makeira, — pakomentavau.

— Būčiau galėjęs, bet nepasimačiau.

— Tik grįžtant prie Kembridžo... — pradėjau.

— Ne, — nukirto jis, pakeldamas ranką. — Prašom. Jeigu nesupyksite, *negrįžkime* prie Kembridžo. Šiuo klausimu pasakiau viską, ką galėjau pasakyti. Nense?

Turbūt dvidešimčia metų už jį jaunesnė moteris pašoko, kai kreipėsi į ją taip, kaip nė į vieną pirmąją žmoną nebūtų kreiptasi.

— Emetai?

— Palydėk šį mūsų bičiulį iki durų, gerai?

Kai spaudėme vienas kitam rankas, jis pasakė:

— Aš tiesiog ryte riju politinius memuarus. Tikrai pasistengsiu gauti pono Lango knygą, kai tik ji pasirodys.

— Galbūt jis atsiųs jums egzempliorių, — spėjau, — seniems laikams prisiminti.

— Labai abejoju, — atsakė jis. — Vartai atsidarys automatiškai. Įvažos apačioje nepamirškite pasukti į dešinę. Jeigu pasuksite kairėn, kelias nuves gilyn į mišką, ir tiek jus vėl tematys.

*

Dar man nė nenužengus nuo paskutinio laiptelio, ponia Emet užtrenkė duris. Eidamas per šlapią žolę prie fordo jaučiau jos vyrą stebint mane pro kabineto langą. Įvažos apačioje man belaukiant, kol atsidarys vartai, per supančių aukštų medžių šakas atūžęs vėjo gūsis bloškė ant automobilio didžiulį pliūpsnį lietaus. Taip išsigandau, kad man net pasišiaušė ant sprando plaukai.

Įsukau į tuščią keliuką ir leidausi atgal ten pat, iš kur atvažiavau. Šiek tiek nervinausi, lyg ką tik būčiau patamsyje lipęs laiptais žemyn ir nepataikęs pastatyti kojos ant kelių apatinių laiptukų. Rūpėjo kuo greičiau išsigauti iš tų medžių.

— Apsisukite, kai bus galima.

Sustabdžiau fordą ir abiem rankomis sugriebiau navigacijos aparačiuką, pasukau ir trūktelėjau vienu sykiu. Jis atsiskyrė nuo prietaisų skydo, mano pasitenkinimui subirgzdamas nutrūkstančiais laidais. Numečiau jį į keleivio pusę ant grindų. Ir tuo pat metu sumojau čia pat už manęs artėjant didelį juodą automobilį, tvieskiantį skaisčiomis priekinėmis šviesomis. Aplenkė fordą per greitai, kad suspėčiau pamatyti, kas sėdi prie vairo, nurūko pagrindinio kelio link ir išnyko iš akių. Kai pasižiūrėjau atgal, siauras miško keliukas vėl buvo tuščias.

Keista, kaip veikia baimės faktoriai. Jeigu prieš savaitę mane būtų paklausę, kaip tokiomis aplinkybėmis pasielgčiau, būčiau pasakęs, kad važiuočiau tiesiai atgal į Martas Vinjardą ir pamėginčiau išmesti visą tą reikalą iš galvos. O iš tikrųjų, kaip man paaiškėjo, Gamta baimę atmiešia netikėtu pykčio elementu, turbūt siekdama užtikrinti rūšių išlikimą. Kaip urvinio žmogaus, susidūrusio su tigru, tuo metu instinktas mane stūmė ne bėgti, o veikiau grįžti atgal pas išdidųjį Emetą — kažkas panašaus į beprotišką, atavistinę reakciją, kuri paskatina šiaip normalius savininkus vytis gatve ginkluotus įsilaužėlius, ir pasekmės dažniausiai būna pragaištingos.

Taigi, užuot išmintingai mėginęs išsigauti atgalios į jungiančiąją valstijas automagistralę, vadovaudamasis kelio ženklais važiavau į Belmontą. Tai plačiai išsidriekęs, kupinas lapuočių, pasiturintis miestas, bauginamai švarus ir tvarkingas — iš tokių, kuriame reikia turėti licenciją net laikyti katę. Pro šalį slinko gražios, su vėliavų stiebais ir keturių varomų ratų transporto priemonėmis, gatvės — visos tartum vienodos. Važinėjau plačiais bulvarais, nepajėgdamas susiorientuoti, kol pagaliau atsidūriau kažkame, kas lyg panėšėjo į miesto centrą. Šįsyk, pastatęs automobilį, pasiėmiau su savimi lagaminą.

Buvau kelyje, kuris vadinosi Leonardo gatvė — išlinkis dailių parduotuvių, su spalvotais tentais virš durų, aukštų plikų medžių fone. Vienas pastatas buvo rožinis. Storas sniego sluoksnis, iš pakraščių aptirpęs, dengė pilkus jo stogus. Galbūt slidinėjimo centras. Reklamavo

įvairius dalykus, kurie man nerūpėjo, — nekilnojamojo turto agentūrą, juvelyrinę parduotuvę, kirpyklą, — ir vieną, kuris tikrai buvo reikalingas: internetinę kavinę. Užsisakiau kavos su bandele ir atsisėdau kuo toliau nuo lango. Pasidėjau lagaminą ant kėdės priešais save, taip atgrasindamas kiekvieną, kuris panorėtų prisėsti prie manęs. Nugėriau gurkšnį kavos, atsikandau bandelės, bakstelėjau pele į „Google", surinkau „Polas Emetas" ir „Arkadijos institutas" ir palinkau į ekraną.

*

Pasak www.arcadiainstitution.org., Arkadijos institutas buvo įsteigtas 1991-ųjų rugpjūtį, per penkiasdešimtąsias metines pirmo viršūnių susitikimo tarp ministro pirmininko Vinstono S. Čerčilio ir prezidento Franklino D. Ruzvelto Plasensijos įlankoje prie Niufaundlando. Buvo parodyta fotografija su Ruzveltu Jungtinių Valstijų šarvuotlaivio denyje, vilkinčio šauniu pilku kostiumu ir pasitinkančio Čerčilį, kuris buvo beveik galva žemesnis ir apsirengęs kažkokia savotiška suglamžyta tamsiai mėlyna jūrine uniforma, kartu su kepure. Atrodė kaip gudrus vyresnysis sodininkas, atėjęs pareikšti pagarbos vietos dvarininkui.

Instituto tikslas, buvo sakoma tinklo svetainėje — „toliau skatinti anglų ir amerikiečių ryšius ir puoselėti amžinus demokratijos ir žodžio laisvės idealus, kuriuos mūsų dvi nacijos visada rėmė tiek taikos, tiek karo metu." Tai turėjo būti siekiama „per seminarus, politikos programas, konferencijas ir vadovavimo tobulinimo iniciatyvas", taip pat per leidžiamą kas dvejus metus žurnalą *The Arcadian Review* ir finansuojant dešimt Arkadijos mokslinių stipendijų, kasmet suteikiamų baigusiems aukštąsias mokyklas, norintiems rašyti disertacijas apie „kultūrinius, politinius ir strateginius dalykus, abipusiai dominančius Didžiąją Britaniją ir Jungtines Valstijas." Arkadijos institutas turėjo biurus Sent Džeimso aikštėje, Londone, ir Vašingtone, o jo globėjų komiteto pavardės — buvusių ambasadorių, korporacijų vadovų, universitetų profesorių — skambėjo it sąrašas svečių nuobodžiausiame pietų priėmime, kokį kada nors gyvenime jums teko ištverti.

Polas Emetas buvo pirmasis Instituto prezidentas ir vadovas, ir svetainėje pateiktas jo gyvenimo aprašymas pastraipa: gimęs 1949 Čikagoje, baigęs Jeilio Universitetą ir Kembridžo Sent Džonso koledžą (Rodeso stipendininkas); 1975–79 dėstė užsienio dalykus Harvardo universitete, o paskui, 1979–91 — Hovardo T. Polko III tarptautinių santykių profesorius; po to — pagrindinis Arkadijos instituto steigėjas; nuo 2007 — jo prezidentas emeritas; publikacijos: *Kur eisi tu**: *specialūs santykiai 1940–1956; Permainos galvosūkis; Prarandant imperijas, atrandant vaidmenis: kai kurie JAV — JK santykių nuo 1956 aspektai; Prometėjo grandinės: Užsienio politikos ribotumai branduoliniame amžiuje; Triumfuojančioji karta: Amerika, Britanija ir Naujoji pasaulio tvarka; Kodėl mes esame Irake*. Pateikta iš *Time* žurnalo biografinė apybraiža, kurioje aprašyti jo pomėgiai: skvošas, golfas, Gilberto ir Salivano operos, „kurias jis ir antroji jo žmona Nensė Klain, gynybos analitikė iš Hiustono, Teksaso, reguliariai pakviečia suvaidinti savo svečiams, baigiantis jų pagarsėjusioms vakarienėms klestinčiame Harvardo miegamajame mieste Belmonte, Masačusetso valstijoje.

Stūmiausi per pirmąsias „Google“ žadamas pozicijas apie Emetą ir Arkadiją, kurių, kaip pasirodys, bus 37 000:

Apskritasis stalas apie Vidurinių̜jų Rytų politiką —
Arkadijos institutas
Demokratijos įtvirtinimas Sirijoje ir Irane... **Polas Emetas** savo įžanginiame kreipimesi pažymėjo, kad tiki...
www.arcadiainstitution.org/site/roundtable/A56fL%2004.htm - 35k - Google kopija - Panašūs puslapiai

Arkadijos institutas — Vikipedija, atviroji enciklopedija
Arkadijos institutas — anglų-amerikiečių nesiekianti pelno organizacija, įsteigta 1991, prezidentas — profesorius **Polas Emetas**

* ST Rut, 1, 16.

En.wikipedia.org/wiki/**Arcadia Institution** – 35k – 35k – Google kopija – Panašūs puslapiai

Arkadijos institutas/Arcadia Strategijos grupė — ŠaltiniųStebėsena

Arkadijos institutas save apibūdina kaip užsibrėžusį puoselėti... Profesorius **Polas Emetas**, anglų ir amerikiečių santykių ekspertas...

www.sourcewatch.org/index.php?title=**ArcadiaInstitution** – 35k –

USATODAY.com — 5 klausimai **Poluí Emetui**

Polas Emetas, buvęs tarptautinių santykių profesorius Harvarde, dabar vadovauja įtakingam **Arkadijos institutui**...

www.usatoday.com/world/2002-08-07/questionsx.htm?tab1.htm – 35k –

Kai man atsibodo vis tas pats šlamštas apie seminarus ir vasaros konferencijas, pakeičiau paieškos užklausą į „Arkadijos institutas", „Adamas Langas" ir gavau laikraštinį straipsnį iš *Guardian* svetainės apie Arkadijos metinių priėmimą, kuriame dalyvavo ministras pirmininkas. Persijungiau į „Google" vaizdus, ir man buvo pasiūlyta keistų iliustracijų mozaika: katė, pora triko apsitempusių akrobatų, Lango, pučiančio į maišą, karikatūra su užrašu: „Greitai bus pažemintas". Kaip rodo mano patirtis, tokia ir yra „Google" paieškų bėda. Santykis to, kas naudinga, su tuo, kas tėra šiukšlės, labai greitai sunyksta, ir staiga pasijunti taip, lyg ieškotum ko nors nukritusio už sofos ir ištrauki saują monetų, sagų, pūkų ir nučiulptų saldainių. Svarbiausia tinkamai paklausti, o aš kažkaip jaučiau, kad klausimą formuluoju neteisingai.

Atsitraukiau nuo ekrano pasitrinti peršinčių akių. Užsisakiau dar vieną puodelį kavos su dar viena bandele ir apsidairiau į kitus valgytojus. Žmonių sėdėjo nedaug, nors buvo priešpiečių metas; kažkoks seniokas su laikraščiu, įpusėję trečią dešimtį vyras ir moteris, susikibę už rankų, dvi motinos, — ar, panašiau, auklytės, — liežuvaujančios, kol trys jų bambliai žaidė po stalu nesulaukdami dėmesio, ir pora jaunų

vyrukų ežiuku nukirptais plaukais, kurie galėjo tarnauti ginkluotosiose pajėgose arba galbūt dirbti kurioje vienoje iš avarinių tarnybų (netoliese mačiau gaisrinę): jie sėdėjo ant taburečių prie baro nugaromis į mane, įnikę į karštą pokalbį.

Grįžau prie Arkadijos instituto interneto svetainės ir spragtelėjau pele į globėjų komitetą. Ir jie visi iškilo, kaip dvasios, iškviestos iš transatlantinių gelmių: Stivenas D. Engleris, buvęs Jungtinių Valstijų Gynybos sekretorius; lordas Leghornas, buvęs Britanijos užsienio reikalų sekretorius; seras Deividas Moberlis, Didžiojo Šv. Mykolo ir Šv. Jurgio ordino kavalierius, Karalienės Viktorijos ordino komandoras, tūkstantmetis buvęs britų ambasadorius Vašingtone; Raimondas T. Streicheris, buvęs Jungtinių Valstijų ambasadorius Vašingtone; Artūras Prašija, „Hallington Group" prezidentas ir vadovaujantysis pareigūnas; profesorius Melas Kroufordas iš Džono F. Kenedžio Aukštosios vyriausybinės mokyklos; ponia Juniti Čambers iš Strateginių tyrimų fondo, Maksas Hardeikeris iš „Godolphine Securities", Stefanija Koks Morlan, vyriausioji „Manhattan Equity Holdings" direktorė; seras Milijus Repas iš Londono aukštosios ekonomikos mokyklos; Kornelijus Airmongeris iš „Cordesman Industrials" ir Franklinas R. Dolermenas vyresnysis „McCosh & Partners" firmos partneris.

Kruopščiai pradėjau įvedinėti į paieškos sistemą jų, kartu su Adamu Langu, pavardes. Engleris *The New York Times* puslapyje greta redakcinio, su skaitytojų laiškais, gyręs nesvyruojančią Lango drąsą. Leghornas grąžydamas rankas išdrožęs kalbą Lordų rūmuose, apgailestaudamas dėl padėties Viduriniuosiuose Rytuose, bet pavadindamas ministrą pirmininką „nuoširdžiu žmogumi". Moberlį ištiko apopleksija, todėl jis nieko nekalbėjo. Streicheris labai iškalbingai rėmęs Langą tuo metu, kai šis nuskrido į Vašingtoną atsiimti Prezidentinio laisvės medalio. Buvau bepavargstąs nuo visos tos procedūros, kol surinkau į langelį Artūrą Prašiją. Tuomet gavau vienerių metų senumo oficialų pareiškimą spaudai:

LONDONAS — „Hallington Group“ malonu pranešti, kad Adamas Langas, buvęs Didžiosios Britanijos ministras pirmininkas įsijungs į kompaniją kaip strateginis konsultantas

Į pono Lango pareigas, kurios neužims viso etato, įeis teikti konsultacijas ir patarimus investicijų klausimais vyresniesiems „Hallington“ profesionalams visame pasaulyje.

Artūras Prašija, „Hallington“ prezidentas ir vadovaujantysis pareigūnas, pasakė: „Adamas Langas — tai vienas iš pasaulio labiausiai gerbiamų ir patyrusių valstybės vyrų, ir mums garbė, kad galėsime pasisemti iš jo patirties šulinio.“

O Adamas Langas pasakė: „Aš sveikinu iššūkį dirbti tokioje globalios aprėpties, ištikimoje demokratijai, garsėjančioje padorumu kompanijoje kaip „Hallington Group.“

Niekada nebuvau girdėjęs apie „Hallington Group“, tad pasižiūrėjau ir apie ją. Šeši šimtai tarnautojų; dvidešimt keturi biurai, išmėtyti po visą pasaulį; tik keturi šimtai investuotojų, daugiausia iš Saudo Arabijos — ir *trisdešimt penki milijardai dolerių disponuojamo kapitalo.* Jos kontroliuojamų bendrovių akcijų portfelis atrodė lyg sudarytas paties Darto Veiderio*, o dukterinės bendrovės gamino kasetines bombas, mobiliąsias haubicas, raketas—perėmėjas, prieštankinius sraigtasparnius, kintamosios sparnų geometrijos bombonešius, tankus, urano sodrinimo centrifugas, lėktuvnešius. Jai priklausė bendrovė, užtikrinanti saugumą rangovams Viduriniuosiuose Rytuose, kita — vykdanti sekimo operacijas ir duomenų patikras Jungtinėse Valstijose ir visame pasaulyje, taip pat bendrovė, besispecializuojanti karinių bunkerių ir kilimo-tūpimo takų statyboje. Du jos pagrindinės valdybos nariai kažkada yra buvę vyresnieji CŽV direktoriai.

Žinau, internetas teikia peno paranojiko sapnams. Žinau, jis siun-

* *Angl.* Darth Vader — personažas iš rež. Džordžo Luko (George Lucas) filmų trilogijos „Žvaigždžių karai“, vienas ryškiausių piktadarių paveikslų kino istorijoje, visuomenės sąmonėje tapęs blogio įsikūnijimu.

čia viską — Li Harvį Osvaldą, princesę Dianą, „Opus Dei"*, „Al Qaeda", Izraelį, MI6**, ratilus javų laukuose*** — ir dailiomis mėlynomis saitų juostomis sujungia juos visus į vienintelį didžiulį sąmokslą. Bet aš taip pat žinau seno posakio išmintį, kad paranojikas — tai žmogus, turintis visus faktus, ir kai surinkau „Arkadijos institutas", „Hallington Group", „CŽV", pajutau, kad iš duomenų miglos ekrane kažkas pradeda ryškėti — lyg laivo vaiduoklio**** apybrėžos.

Washingtonpost.com:**Hallington** reaktyvinis susijęs su **CŽV** „kankinimų skrydžiais"

Bendrovė paneigė ką nors žinanti apie **CŽV** programą dėl „ypatingojo perdavimo" ... prestižinio **Arkadijos instituto** komiteto narys...

www.washingtonpost.com/as2/wp-dyn/A27824-2007Dec26language=

- Google kopija - Panašūs puslapiai

Bakstelėjau rodykle į straipsnį ir nuslinkau jį žemyn iki man reikiamos dalies:

Vasario 18 „Hallington" lėktuvas „Gulfstream 4" buvo slapta nufotografuotas — be korporacijos logotipo — Stare Kiejkuty karinėje bazėje, Lenkijoje, kur CŽV, manoma, turėjo slaptą įkalinimo centrą.

Tai buvo dvi dienos po to, kai britų piliečiai — Nasiras Ašrafas,

* *Lot.* „Darbas Dievui", pilnas pavadinimas „Šventojo Kryžiaus ir Opus Dei prelatūra" — viena Katalikų bažnyčios Šv. Sosto asmeninių prelatūrų, kurią sudaro apie 80 000 žmonių iš penkių žemynų. Būstinė su prelato bažnyčia — Romoje. Jos misija — skatinti visų luomų krikščionis gyventi visiškai tikėjimą atitinkantį pasaulietinį gyvenimą ir taip prisidėti prie visų visuomenės sluoksnių evangelizavimo. Įkūrėjas — Chosemarija Eskriva de Balageras (Josemaria Escriva de Balaguer), 1928 m.

** *Santr.* Military Intelligence — britų slaptosios karinės žvalgybos 6—asis skyrius.

*** Pasėlių laukuose aptinkami neaiškios kilmės išguldytų javų ratilai, kurie aiškinami visokeriopai: nuo žmonių pokštų iki ateivių iš kitų planetų paliktų pėdsakų.

**** Aliuzija į rež. Stivo Beko (Steve Beck) filmą „Laivas vaiduoklis" (2002).

Šekilas Kvazis, Salimas Chanas ir Farukas Ahmedas — spėjamai buvo pagrobti CŽV operatyvininkų iš Pešavaro Pakistane. Pranešama, kad ponas Ašrafas mirė nuo širdies nepakankamumo, neatlikęs tardymo procedūros, žinomos kaip „vandens lenta“

Tais pačiais metais, tarp vasario ir liepos, šis reaktyvinis lėktuvas 51 kartą apsilankė Gvantaname ir 82 kartus — Vašingtono Daleso tarptautinio oro uosto karinėje bazėje, taip pat tūpė Endriu oro karo pajėgų bazėje šalia sostinės ir Jungtinių Valstijų oro bazėse Ramštaine ir prie Reino ir Maino.

Lėktuvo skrydžių žurnale pažymėti apsilankymai Afganistane, Maroke, Dubajuje, Jordanijoje, Italijoje, Šveicarijoje, Azerbaidžane ir Čekijos Respublikoje.

„Hallington“ logotipas matomas fotografijose, darytose rugpjūčio 23 Šenektadžio aviacijos renginyje Niujorko valstijoje — keturios dienos po to, kai „Gulfstream“ sugrįžo į Vašingtoną iš skrydžio aplink pasaulį, įskaitant Ankoridžą, Osaką (Japonijoje), Dubajų ir Šenoną.

Logotipas nebuvo matomas, kai „Gulfstream“ nufotografuotas rugsėjo 27, sustojęs pasipildyti kuro Šenone. Bet kai šių metų vasarį lėktuvas pasirodė Denverio centriniame oro uoste, fotografijoje matyti, kad jis ne tik su „Hallington“ logotipu, bet ir su nauju registracijos numeriu.

„Hallington“ atstovas spaudai patvirtino, kad „Gulfstream“ dažnai buvo išnuomojamas kitiems operatoriams, bet pabrėžė kompaniją nieko nežinant, kokiais tikslais šis galėjo būti naudojamas.

Vandens lenta? Niekada nebuvau apie tai girdėjęs. Skambėjo gana nekenksmingai, kaip sveikas sportas lauke, lyg kažkas sukryžminto iš burlenčių ir vandens plaustų kalnų srautuose. Pasižiūrėjau tinklalapyje.

Vandens lenta — kai belaisvis tvirtai pririšamas prie nuožulnios lentos taip, kad aukos pėdos yra aukščiau galvos ir bet kokie judesiai neįmanomi. Tuomet ant kalinio veido užrišamas audeklas arba celofanas ir kvotėjas lieja nenutrūkstamą vandens srovę. Nors šiek tiek skysčio ir gali patekti į aukos plaučius, psichologiškai tai sukelia pojūtį, lyg būtum po vandeniu — štai kodėl vandens lenta tokia veiksminga. Sukeliamas springimo refleksas, belaisvis tiesiog jaučiasi skęstąs ir bemaž tuojau pat maldauja, kad jį paleistų. CŽV pareigūnai, kuriems taikyta vandens lenta kaip dalis jų mokymo, vidutiniškai ištvėrė 14 sekundžių, paskui pasidavė. Kiečiausias „Al Qaeda" priklausęs kalinys, tariamas rugsėjo 11 bombardavimų organizatorius Chalidas Šeikas Mahamedas pelnė CŽV tardytojų susižavėjimą sugebėjęs ištverti dvi su puse minutes, kol pradėjo maldauti viską prisipažinsiąs.

Vandens lenta gali sukelti didelį skausmą ir pažeisti plaučius, dėl deguonies stygiaus sužaloti smegenis, stengiantis išsivaduoti iš raiščių lūžta galūnės ir išnyra sąnariai, lieka ilgalaikė psichologinė trauma. 1947 m. vienas japonų karininkas buvo nuteistas 15 metų sunkiųjų darbų už vandens lentos panaudojimą Jungtinių Valstijų piliečiui, nes tai laikyta karo nusikaltimu. ABC žinių agentūros atlikto tyrimo duomenimis, CŽV leista pradėti naudoti kankinimą vandens lenta 2002 metų kovo viduryje ir buvo užverbuota išmokytų šio metodo keturiolikos tardytojų grupė.

Įdėta iliustracija iš Pol Poto Kambodžos — žmogaus, aukštielninko pririšto per riešus ir čiurnas prie nuožulnaus stalo. Jo galva buvo maiše, veidas merkiamas kankintojo, pilančio vandenį iš laistytuvo. Kitoje fotografijoje — su įtariamuoju priklausius Vietkongui, tvirtai pririšto prie žemės, lygiai taip pat elgėsi trys kariškiai, naudodamiesi vandeniu iš gertuvės. Pilantis vandenį kareivis šypsojosi. Kitas, sėdintis ant belaisvio krūtinės, atsainiai laikė dešinėje rankoje tarp smiliaus ir didžiojo piršto cigaretę.

Atsilošiau kėdėje ir daug apie ką pagalvojau. O ypač — kaip Emetas pakomentavo apie Makeiros mirtį — kad nuskęsti nėra neskausminga, bet kančia. Tuo metu man pasirodė keista išgirsti tai iš profesoriaus lūpų. Lankstydamas pirštus tartum pianistas, koncerte besirengiantis sugroti sunkų baigiamąjį pasažą, surinkau į paieškos sistemą naują užklausą: „Polas Emetas CŽV"

Iškart ekranas užsipildė rezultatais. Iš pirmo žvilgsnio viskas atrodė šiukšlės: Emeto straipsniai ir knygų apžvalgos, kuriuose jam pasitaikė paminėti CŽV; kitų straipsniai apie CŽV, kuriuose taip pat buvo nuorodų ir į Emetą; straipsniai apie Arkadijos institutą, kuriuose figūravo žodžiai „CŽV" ir „Emetas". Iš viso peržiūrėjau jų turbūt kokius trisdešimt ar keturiasdešimt, kol užtikau vieną, kuris skambėjo daug žadamai:

CŽV akademinėse sferose
Centrinė žvalgybos valdyba šiuo metu naudojasi keliais šimtais amerikiečių akademikų... **Polas Emetas...**
www.spooks-on-campus.org/Church/listKI897a/html - 11k

Tinklalapis pateiktas antrašte: „Ką Frenkas turėjo galvoje??" ir prasidėjo citata iš senatoriaus Frenko Čerčo Specialiosios komisijos ataskaitos, paskelbtos 1976-aisiais:

> Centrinė žvalgybos valdyba šiuo metu naudojasi keliais šimtais akademikų (į „akademikų" sąvoką įeina administratoriai, fakultetų tarybos nariai ar aspirantai, nusamdyti dėstytojais), kurie ne tik suteikia nuorodas, bet kai kada dar ir atlieka įvadines studijas žvalgybos tikslams, kartkartėmis rašo knygas ir kitą medžiagą, pravarčias propagandai užsienyje. Be to, papildomos kelios dešimtys, jiems patiems nežinant, naudojami smukesnei veiklai.

Žemiau abėcėline tvarka pateiktas sąrašas (su nurodomais saitais)

apie dvidešimties pavardžių, iš jų ir Emeto, ir kai bakstelėjau rodykle į ją, pasijutau, lyg būčiau įkritęs pro nuleidžiamąsias duris į kiaurymę.

> Jeilio absolventas Polas Emetas, kaip praneša CŽV demaskuotojas Frenkas Molinaris, stojo tarnauti CŽV karininku 1969 ar 1970 metais ir buvo paskirtas į Operacijų direktorato Užsienio resursų skyrių. (Šaltinis: „Valdyba iš vidaus", Amsterdamas, 1977)

— O ne, — tyliai pratariau. — Ne, ne. Negali būti tiesa.

Turbūt kokią minutę spoksojau į ekraną, kol staiga iš susimąstymo mane išplėšė dūžtančių indų žvangesys. Apsidairęs aplink pamačiau, kad vienas iš žaidusių po stalu netoliese mažylių nutraukė staltiesę ir viską nuvertė. Per salę atskubėjo padavėja su semtuvėliu ir šluotele, ir kol auklytės (ar motinos) barė vaikus, pastebėjau, kad du trumpaplaukiai vyrukai prie baro visai nekreipia dėmesio į šią nedidukę dramą: jie stebeilijo tiesiai į mane. Vienas laikė prie ausies mobilųjį telefoną.

Gana ramiai — ramiau, vyliausi, negu jaučiausi — išjungiau kompiuterį, ir apsimečiau išbaigiąs paskutinį gurkšnį kavos. Kol dirbau, ji atvėso, ir lūpoms buvo šalta ir karti. Paskui pasiėmiau lagaminą ir padėjau ant stalo dvidešimt dolerių. Jau mąsčiau, kad jeigu kas nors man atsitiktų, susirūpinusi padavėja tikrai prisimins vienišą anglą, užsiėmusį toliausią nuo lango staliuką ir palikusį absurdiškai per daug arbatpinigių. Kokia man iš to būtų buvusi nauda, nenutuokiau, bet tada tai man atrodė išmintinga. Praeidamas pro šalį, pasistengiau nepasižiūrėti į dvejetą trumpaplaukių.

Lauke, pilkoje šaltoje gatvės šviesoje, kur už kelių durų žaliavo „Starbucks" kavinės tentas, pamažu pro šalį slinko transportas („Automobilyje kūdikis: vairuotojai, būkite atsargūs") ir neskubėdami vaikštinėjo pagyvenę pėstieji su kailinėmis kepurėmis ir pirštinėmis; trumpai buvo galima pamanyti, kad pastarąsias kelias valandas žaidžiau kokį vietinės gamybos virtualios realybės žaidimą. Bet paskui už manęs

atsivėrė kavinės durys ir išėjo tie du vyrukai. Aš žvaliai nužingsniavau gatve prie fordo ir iškart atsidūriau prie vairo. Viduje užsirakinau. Pasitikrinęs veidrodėliuose, užkandžiavusiųjų kartu su manimi nepamačiau.

Kurį laiką nejudėjau iš vietos. Paprasčiausiai jaučiausi saugesnis vien ten sėdėdamas. Fantazavau, kad galbūt, jeigu pakankamai ilgai tūnočiau, lyg kokiu nors osmosu galėčiau būti absorbuotas į tykų, pasiturimą Belmonto gyvenimą. Galėčiau vaikštinėti ir veikti tai, ką nusiteikę veikti visi tie pensininkai — galbūt lošti bridžą ar lankyti popietinius kino seansus, arba užklysti į vietinę biblioteką paskaityti laikraščių ir linguoti galvą dėl to, kaip visas pasaulis eina velniop — dabar, kai jam vadovauja manoji nepritýrusi ir išlepusi karta. Stebėjau išnyrančias iš moterų salono damas, ką tik pasidariusias naujas šukuosenas ir lengvai glostančias sau plaukus. Jaunoji porelė, kuri sėdėjo kavinėje susikibusi rankomis, dabar juvelyrinės parduotuvės vitrinoje apžiūrinėjo žiedus.

O aš? Mane nusmelkė gailestis dėl savęs. Jaučiausi toks atskirtas nuo viso šio normalaus gyvenimo, lyg tūnočiau stiklo burbule.

Vėl išsiėmiau fotografijas ir jas pasklaidžiau, kol aptikau tą su Langu ir Emetu drauge scenoje. Būsimas ministras pirmininkas ir neva CŽV agentas, su pirštinėmis ir skrybėlėmis šėliojantys komiškame reviu? Atrodė ne tiek neįtikima, kiek groteskiška, bet štai įrodymai — mano rankoje. Apverčiau nuotrauką ir susimąstęs žvelgiau į pakrevezotą kitoje pusėje numerį, ir kuo ilgiau mąsčiau, tuo labiau man atrodė, kad tėra vienintelis galimas veikimo būdas. Tegul man ir vėl teks sekti Makeiros pėdsakais.

Palaukiau, kol jaunieji įsimylėjėliai įėjo į juvelyrinę parduotuvę ir tada išsiėmiau mobilųjį telefoną. Nuslinkau ekranėlį iki išsaugoto numerio ir paskambinau Ričardui Raikartui.

14

Pusė rašytojo vaiduoklio darbo — tai sužinoti apie kitus žmones.

Vaiduokliška autorystė

Šįsyk jis atsiliepė per kelias sekundes.

— Taigi jūs vėl paskambinote, — ramiai pasakė tuo nosiniu monotonišku balsu. — Kažkaip jaučiau, kad taip padarysite, nors ir kas būtumėte. Nedaug žmonių žino šį numerį. — Ir laukė, kol jam atsakysiu. Fone girdėjau kažkokį žmogų — panašu, kad sakantį kalbą. — Ką gi, drauguži, šįsyk liksite susijungęs?

— Taip, — patvirtinau.

Jis vėl laukė, bet aš nežinojau, nuo ko pradėti. Vis mąsčiau apie Langą — ką šis pagalvotų, jeigu mane matytų kalbantis su galimu atpildo jam nešėju? Laužiau visas vaiduokliškos autorystės vadovo taisykles. Buvau bepažeidžiąs įsipareigojimą dėl konfidencialumo, kurį pasirašiau Rainhartui. Tai — profesinė savižudybė.

— Pats mėginau jums porą kartų paskambinti, — tęsė jis. Išgirdau lyg priekaišto užuominą.

Kitapus gatvės jaunieji įsimylėjėliai išėjo iš juvelyrinės parduotuvės ir neskubiai žingsniavo manęs link.

— Žinau, — tariau, pagaliau atgavęs balsą. — Atleiskite. Aš ap-

tikau kažkur užrašytą jūsų numerį. Nežinojau, kieno jis. Paskambinau juo šiaip sau, dėl visa ko. Neatrodė tinkama su jumis kalbėtis.

— Kodėl?

Porelė praėjo pro šalį. Sekiau veidrodėlyje juodu tolstant. Abu buvo sukišę rankas į vienas kito užpakalines kišenes — lyg kišenvagiai per aklą pasimatymą.

Aš ryžausi.

— Dirbu Adamui Langui. Aš...

— Nesakykite savo pavardės, — greitai pertraukė jis. — Išvis neminėkite jokių pavardžių. Tegul viskas lieka nekonkretu. Kur būtent aptikote mano numerį?

Toks primygtinis reikalavimas mane sunervino.

— Kitoje fotografijos pusėje.

— Kokios fotografijos?

— Iš savo kliento universitetinių laikų. Ją turėjo mano pirmtakas.

— Dievuliau, nejaugi? — Dabar Raikartas savo ruožtu padarė pauzę. Kitame linijos gale girdėjau žmones plojant.

— Iš balso atrodote sukrėstas, — tariau.

— Taip, na, tai siejasi su kai kuo, ką jis man pasakė.

— Buvau nuvykęs pasimatyti su vienu iš žmonių toje fotografijoje. Pamaniau, gal galėtumėte man padėti.

— Kodėl nepasikalbate su savo darbdaviu?

— Jis išvykęs.

— Kurgi ne. — Balse nuskambėjo patenkinta šypsenėlė. — O kur jūs? Nekalbant pernelyg konkrečiai?

— Naujojoje Anglijoje.

— Ar galite atvykti į miestą, kuriame esu, tuojau pat? Kaip suprantu, juk žinote, kur aš esu? Kur dirbu?

— Turbūt taip, — neryžtingai atsakiau. — Turiu automobilį. Galėčiau atvažiuoti.

— Ne, — nesutiko jis. — Lėktuvai saugesni negu keliai.

— Taip sako avialinijos.

— Paklausykite, dranguži, — karštai sušnabždėjo Raikartas, — jumis dėtas aš nejuokaučiau. Vykite į artimiausią oro uostą. Sėskite į pirmą lėktuvą, į kurį pavyks gauti bilietą. Atsiųskite žinute man reiso numerį — nieko daugiau. Suorganizuosiu, kad kas nors jus pasiimtų, kai atskrisite.

— Betgi iš kur jie žinos, kaip aš atrodau?

— Jie nežinos. Pats turėsite jų pasidairyti.

Fone vėl nugriaudėjo aplodismentai. Buvau vėl bepaprieštaraująs, bet jis išjungė telefoną.

*

Išvažiavau iš Belmonto, nė kiek aiškiau nenumanydamas, kokio maršruto laikytis. Kas kelias sekundes neurotiškai vis pasitikrindavau užpakalinio vaizdo veidrodėlyje, bet jeigu kas mane ir sekė, nebuvo matyti. Visokie automobiliai pasirodydavo už manęs, bet nė vienas neužtrukdavo iš paskos ilgiau nei porą minučių. Stengiausi nepraleisti iš akių rodyklių į Bostoną ir galiausiai pervažiavęs didelę upę įsiliejau į jungiančiąją valstijas automagistralę rytų kryptimi.

Dar nebuvo nė trijų popiet, bet jau pradėjo temti. Po kairei debesų aptraukto atlantinio dangaus fone auksaspalviais žiburiais spindėjo komercinės miesto dalies biurų blokai, o toliau priekyje, Logano link, tarsi krintančios žvaigždės smigo didelių reaktyvinių lainerių švieselės. Pora kitų mylių važiavau įprastu atsargiu greičiu. Logano oro uostas — tiems, kurie niekada neturėjo malonumo jame būti — drykso Bostono reido viduryje, iš pietų pusės pasiekiamas tartum begaliniu tuneliu. Leidžiantis keliui po žeme, klausinėjau save, ar iš tiesų ketinu visa tai atlikti, ir nemažai to netikrumo liko, kai — gerą mylią toliau — vėl iškilau į dar tamsesnę popietės prieblandą. Vis dar buvau neapsisprendęs.

Sekiau ženklais į ilgalaikio automobilių saugojimo aikštelę ir buvau atbulom beįvažiuojąs į sekciją, kai suskambo mano telefonas.

Skambinančiojo numeris man buvo nepažįstamas. Bemaž pagalvojau neatsiliepti, o kai galiausiai nuspaudžiau mygtuką, įsakmus balsas paklausė:

— Ką, po galais, veiki?

Ruta Lang. Turėjo tą savimi pasitikintį įprotį pradėti pokalbį, pirma neprisistačiusi, kas skambina: dėl tokios gero tono spragos, manau, tikrai niekada nebuvo kaltas jos vyras, net tuomet, kai buvo ministras pirmininkas.

— Dirbu, — atsakiau.

— Tikrai? Tavęs nėra viešbutyje.

— Nejaugi?

— Na, ar esi? Man ten pasakė, kad net neįsiregistravai.

Iš paskutinių ieškojau tinkamo melo ir galiausiai nusitvėriau dalinės tiesos.

— Nusprendžiau nuvykti į Niujorką.

— Kodėl?

— Norėjau pasimatyti su Džonu Medoksu, pasitarti dėl knygos struktūros, atsižvelgiant, — nusprendžiau, kad čia reikėjo taktiško eufemizmo, — į pasikeitusias aplinkybes.

— Rūpinaus dėl tavęs, — papriekaištavo ji. — Visą dieną vaikštinėjau pirmyn ir atgal po tą sumautą pakrantę, mąstydama apie tai, ką mes praeitą naktį aptarinėjome...

Aš pertraukiau:

— Telefonu nenorėčiau apie tai kalbėtis.

— Nebijok, aš ir nekalbėsiu. Nesu tokia visiška kvailė. Tik kuo daugiau apie viską mąstau, tuo man labiau neramu.

— Kur Adamas?

— Kiek žinau, dar Vašingtone. Jis vis bando prisiskambinti, o aš vis neatsiliepiu. Kada grįši?

— Nežinau.

— Šiąnakt?

— Pasistengsiu.

— Grįžk, jeigu gali. — Ji pritildė balsą: aš įsivaizdavau netoliese stovint asmens sargybinį. — Depei šįvakar išeiginė. Aš gaminsiu valgį.

— Ar tai turi būti paskata?

— Ak, storžievi, — nusijuokė ji. Išjungė telefoną taip pat netikėtai, kaip ir paskambino, neatsisveikindama.

Pastuksenau telefonu sau į dantis. Nepasakytum, kad neturėjo savo patrauklumo perspektyva atviro pokalbio su Ruta prie židinio, po kurio galbūt seks antras raundas jos stipriame glėbyje. Galėčiau paskambinti Raikartui ir pasakyti, kad persigalvojau. Dar neapsisprendęs išsikėliau iš automobilio lagaminą ir ant ratukų išvairavau jį per balas prie laukiančio autobuso. Įlipęs vidun pasidėjau jį greta savęs ir ėmiausi studijuoti oro uosto planą. Tuo metu man iškilo dar vienas pasirinkimas. Terminalas B — šaudyklinis reisas į Niujorką ir Raikartas arba terminalas E: tarptautiniai skrydžiai ir vakarinis reisas atgalios į Londoną? Anksčiau apie tai nesvarsčiau. Turėjau prie savęs pasą, viską. Galėčiau paprasčiausiai pasitraukti.

B ar E? Rimtai pasvėriau abi galimybes. Buvau lyg nepaprastai buka laboratorinė žiurkė labirinte, nuolatos susidurianti su alternatyvomis ir nuolatos pasirenkanti klaidingą.

Sunkiai atsidususios autobuso durys atsidarė.

Išlipau prie B terminalo, nusipirkau bilietą, nusiunčiau Raikartui tekstinę žinutę ir sėdau į Jungtinių Valstijų avialinijų šaudyklinį reisą, turintį mane nuskraidinti į La Gvardijos oro uostą.

*

Kažkodėl mūsų lėktuvas užlaikytas ant gudrono dangos aikštelės. Į ją išvairavome laiku, bet paskui prieš pat kilimo-tūpimo taką sustojome, pasitraukėme į šoną, džentelmeniškai praleisdami pirma savęs į priekį eilutę kitų reaktyvinių. Pradėjo lyti. Pro iliuminatorių žvelgiau į priplotą žolę ir susilydžiusius jūros ir dangaus lakštus. Stiklu tvinkčiojo šviesios vandens gyslelės. Kaskart, kai pakildavo koks nors lėktuvas, plonas salono kiautas sudrebėdavo ir gyslelės nutrūkdavo bei persi-

formuodavo. Per vidaus ryšio garsiakalbį pilotas atsiprašė: iškilusi kažkokia problema dėl mūsų saugumo užtikrinimo. Vidaus saugumo departamentas ką tik pakėlė grėsmės lygį nuo geltono (padidinto) iki oranžinio (didelio), ir mūsų kantrybė būsianti įvertinta. Tarp verslininkų aplinkui mane stiprėjo jaudulys. Greta sėdintis per savo rožinio laikraščio kraštą pagavo mano žvilgsnį ir palingavo galva.

— Tiesiog darosi vis blogiau, — pasakė.

Jisai sulankstė *Financial Times*, pasidėjo jį ant kelių ir užsimerkė. Antraštė skelbė: „LANGAS LAIMI JUNGTINIŲ VALSTIJŲ PARAMĄ“ ir vėl buvo tas šypsnys. Ruta teisi. Jam nereikėjo šypsotis. Ta šypsena apskriejo visą pasaulį.

Nedidelis mano lagaminas buvo bagažo skyrelyje po lubomis, kojomis rėmiausi į savo perpetinį krepšį po sėdyne priešais mane. Viskas normalu. Bet negalėjau atsipalaiduoti. Jaučiausi kaltas, nors nieko bloga nepadariau. Bemaž tikėjausi, kad FTB įsiverš į lėktuvą ir išsitemps mane. Maždaug po keturiasdešimt penkių minučių staiga vėl sugaudė varikliai ir pilotas per radiją pertraukė tylą, pranešdamas, kad galiausiai leista pakilti, ir padėkodamas mums už supratingumą.

Pasinešėme kilimo-tūpimo taku ir aukštyn į debesis, ir aš buvau toks pavargęs, kad nepaisant savo nerimo — o galbūt nuo jo — pamažu nugrimzdau į miegą. Pabudau nuo trūktelėjimo, pajutęs kažką pasilenkiant ties manimi, bet tai buvo tik salono patarnautoja, tikrinanti, ar užsegtas mano sėdynės saugos diržas. Man atrodė, kad buvau atsijungęs ne daugiau kaip kelias sekundes, bet iš spaudimo ausyse supratau, kad jau tuoj leisimės La Gvardijoje. Nutūpėme šešios minutės po šešių — tiksliai prisimenu laiką: pasitikrinau laikrodyje — ir po dvidešimties minučių, aplenkdamas žmones, nekantraujančius apie bagažo karuselę, išėjau pro vartus į atvykstančiųjų salę.

Buvo gyvas, ankstyvas vakaras, ir žmonės skubėjo į miesto centrą ar namo pietums. Apžvelgiau bauginančią daugybę veidų, mąstydamas, gal pats Raikartas bus atvykęs manęs pasitikti, bet nemačiau nieko sau pažįstamo. Laukė niūri eilė vairuotojų, laikančių sau prie

krūtinių plakatus su jų keleivių pavardėmis. Jie žvelgė tiesiai priešais save, vengdami akių kontakto — kaip įtariamieji, išrikiuoti, kad būtų atpažinta jų asmenybė, o aš it koks besinervinantis liudytojas ėjau pro juos, iš baimės suklysti kiekvieną atidžiai įsižiūrėdamas. Raikartas davė suprasti, kad pamatęs atpažinsiu reikiamą žmogų, ir širdis man bemaž sustojo. Jisai stovėjo atskirai nuo kitų, savo paties vietos lopinėlyje — blankaus veido, tamsiaplaukis, aukštas, stambaus sudėjimo, vos perkopęs penkiasdešimtį, prastai gulinčiu kostiumu iš gatavų rūbų firminių parduotuvių tinklo — ir laikė juodą lentelę, kurioje kreida buvo užrašyta „Maikas Makeira". Net jo akys buvo tokios, kaip įsivaizdavau turėję buti Makeiros: suktos ir bespalvės.

Žiaumodamas burnoje kramtomąją gumą, jis linktelėjo į mano lagaminą:

— Dėl jo tvarka. — Veikiau pareiškė, nei paklausė, bet man nerūpėjo. Niekada gyvenime dar nebuvau taip patenkintas, išgirdęs niujorkietišką akcentą. Jis apsisuko ant kulnų, ir aš nusekiau paskui jį per salę laukan į vakarinį pragarą: šūksmai, švilpesiai, durų trankymai, lenktynės, stengiantis pasigauti taksi, kažkur toli kaukiančios sirenos.

Jis privažiavo su automobiliu, nuleido savo pusės langą ir pamojo man skubiai lipti vidun. Kol spraudžiau savo lagaminą ant galinės sėdynės, jis, padėjęs rankas ant vairo, spoksojo tiesiai į priekį, aiškiai man parodydamas nenorįs užmegzti pokalbį. Bet ne per daugiausia ir buvo laiko kalbėtis. Vos tik palikome oro uosto teritoriją, kai jau buvome besustoją priešais didelį stiklinio fasado viešbutį su konferencijų centru, iš kurio vėrėsi vaizdas į Didįjį centrinį bulvarą. Vyriškis sukriūkė, visu stambiu savo kūnu atsisukdamas sėdynėje kreiptis į mane. Automobilio salonas dvokė jo prakaitu. Mirksnį mane apėmė tikras egzistencinis siaubas, kai žvelgdamas pirmyn už stambuolio pro dulksną į tą nykų, beveidį pastatą pagalvojau, ką gi, vardan Dievo, aš darau?

— Jeigu jums reikės užmegzti kontaktą, pasinaudokite šituo. — Jis padavė man naujutėlaitį, dar polietileninėje pakuotėje, mobilųjį telefoną. — Jo viduje lustas pokalbiams už dvidešimt dolerių. Neskam-

binkite savo senuoju telefonu. Būtų saugiausia jį išjungti. Mokėsite už savo kambarį iš anksto, grynaisiais. Ar užtektinai turite? Sudarys apie tris šimtus baksų.

Aš linktelėjau.

— Jūs apsistojate vienai nakčiai. Vieta rezervuota. — Jis išmuistė iš užpakalinės kišenės storą savo pinginę. — Štai kortelė, kuria naudositės papildomoms išlaidoms padengti. Pavardė ant kortelės — ta pati, kuria ir įsiregistruosite. Pateikite ne savo paties adresą Jungtinėje Karalystėje. Jeigu bus kokių papildomų išlaidų, pasistenkite jas apmokėti grynaisiais. O čia telefono numeris, kuriuo kontaktuosite ateityje.

— Jūs — buvęs faras, — pasakiau. Paėmiau kreditinę kortelę ir atplėštą popieriaus skiautę su vaikišku braižu užrašytu telefono numeriu. Kortelė ir popierius buvo šilti nuo jo kūno.

— Nesinaudokite internetu. Nesikalbėkite su nepažįstamaisiais. Ir ypač — su jokia moterimi, kuri galbūt mėgins su jumis prasidėti.

— Kalbate lyg mano motina.

Jo veidas nė nekrustelėjo. Dar kelias sekundes mudu sėdėjome automobilyje. Jis numojo man ranka.

— Viskas.

Patekęs pro sukamąsias stiklines duris į vestibiulį, pasižiūrėjau kortelėje įrašytą pavardę. Klaivas Diksonas. Ką tik baigėsi didelė konferencija. Dešimtys delegatų juodais kostiumais su geltonais ženkleliais švarko atlape plūdo marmuro platybe, čerškėdami tarp savęs it pulkas varnų. Atrodė trykštantys energija, ryžtingi, motyvuoti, ką tik uždegti siekti savo korporacijų ir asmeninių tikslų. Iš ženklelių mačiau, kad jie priklauso kažkokiai bažnyčiai. Virš mūsų galvų, nuo šimto pėdų aukščio lubų, kabėjo dideli stikliniai šviesos rutuliai, metantys atspindžius į chromuotas sienas. Aš ne tik jau nesiekiau kojomis dugno, bet ir nebemačiau kranto.

— Regis, turiu rezervuotą numerį, — pasakiau registratoriui, — Diksono vardu.

Ne aš pasirinkau tą slapyvardį. Negalvoju apie save kaip Diksoną,

kad ir kas šis būtų. Bet registratorius nesuko sau galvos dėl mano nesmagumo. Buvau užfiksuotas kompiuteryje, tik tiek jam buvo svarbu, o mano kreditinė kortelė nekėlė abejonių. Kambarys kainavo 275 dolerius už parą. Užpildžiau registracijos blanką, nurodydamas savo netikrą adresą — sublokuoto nediduko vienbučio Keitės namo numerį ir londoniškio Riko klubo gatvę. Kai pasakiau, kad noriu susimokėti grynaisiais, jis paėmė banknotus smiliumi ir nykščiu, lyg būtų keisčiausias dalykas, kokį kada nors matęs. *Grynaisiais?* Jeigu prie jo stalelio būčiau pririšęs mulą ir pasisiūlęs sumokėti galvijų odomis ir lazdomis, kurias visą žiemą drožinėjau, jis nebūtų atrodęs labiau suglumęs.

Atsisakiau, kad man padėtų nešti bagažą, užvažiavau liftu į šeštą aukštą ir įkišau į duris elektroninio rakto kortelę. Kambarys buvo šviesiai rusvas ir švelniai apšviestas stalinių lempų, su vaizdu per Didįjį centrinį bulvarą į La Gvardiją ir be galo juodą Ist Riverį. Per televizorių grojo „Aš užimsiu Manhataną“ su titru: „Sveiki atvykę į Niujorką, pone Niksonai.“ Išjungiau jį ir atsidariau mini barą. Net nepasivarginau susirasti stikliuką. Atsukau dangtelį ir truktelėjau tiesiai iš miniatiūrinio butelio.

Turbūt po dvidešimties minučių ir antro miniatiūrinio staiga naujasis mano telefonas sužėrėjo mėlynai ir pradėjo skleisti silpną, grėsmingą elektroninį burzgesį. Palikęs postą prie lango, nuėjau atsiliepti.

— Čia aš, — prisistatė Raikartas. — Įsikūrėte?

— Taip, — patvirtinau.

— Jūs vienas?

— Taip.

— Tad atidarykite duris.

Jisai stovėjo koridoriuje, su telefonu prie ausies. Kartu su juo buvo vairuotojas, pasitikęs mane La Gvardijoje.

— Gerai, Frenkai, — pasakė Raikartas savo asmens sargybiniui. — Nuo čia aš perimu. Jūs budėkite vestibiulyje.

Frenkas nudūlino atgal prie liftų, o Raikartas įsimetė telefoną pal-

to kišenėn. Buvo toks, kokį mano motina apibūdintų: „Gražus ir pats tą žino“: įspūdingas profilis, netoli viena nuo kitos mėlynos akys, paryškinamos oranžinio įdegio, ir toji atgal sušukuota kaskada plaukų, taip mėgstama karikatūristų. Atrodė gerokai jaunesnis nei šešiasdešimties. Linktelėjo į tuščią butelį mano rankoje:

— Sunki diena?

— Galite taip sakyti.

Nelaukdamas kvietimo, jis įžengė į kambarį, nuėjo prie lango ir užtraukė užuolaidas. Aš uždariau duris.

— Atleiskite už vietą, — atsiprašė jis. — Bet Manhatane mane linkę pažinti. Ypač po vakardienos. Ar Frenkas gerai jus prižiūrėjo?

— Nedažnai kas mane taip šiltai pasitinka.

— Žinau, ką turite galvoje, bet jis naudingas vyrukas. Buvęs Niujorko policininkas. Jis dėl manęs rūpinasi logistika ir saugumu. Šiuo metu nesu pats populiariausias vaikinas kvartale, kaip galite įsivaizduoti.

— Galiu jums pasiūlyti ko nors išgerti?

— Vandens būtų puiku.

Kol pyliau į stiklinę vandenį, jis šniukštinėjo po kambarį. Patikrino vonios kambarį, net klozetą.

— Kas yra? — paklausiau. — Manote, spąstai?

— Šmėstelėjo man mintyse. — Jis atsisagstė paltą ir rūpestingai padėjo ant lovos. Spėjau, jo „Armani“ kostiumas, ko gero, kainavo dvigubas metines mažo Afrikos kaimo pajamas. — Pažvelkime tiesai į akis, jūs dirbate Langui?

— Aš tik pirmą sykį susitikau su juo pirmadienį, — pasakiau. — Net jo nepažįstu.

Raikartas nusijuokė.

— O kas pažįsta? Jeigu susitikote pirmadienį, turbūt pažįstate jį taip pat gerai, kaip ir bet kuris kitas. Dirbau su juo penkiolika metų ir tikrai nenumanau, iš kur jis atėjęs. Maikas Makeira irgi nežinojo, o buvo kartu su juo nuo pat pradžios.

— Jo žmona leido man suprasti daugmaž tą pat.

— Ką gi, matote. Jeigu net tokia įžvalgi moteris kaip Ruta jo nesupranta, — o juk, dievaži, ištekėjo už jo, — ko tikėtis mums kitiems? Tas žmogus — mįslė. Dėkui. — Raikartas paėmė vandenį ir susimąstęs nugėrė, tyrinėdamas mane. — Bet kalbate taip, lyg pradedate jį išsiaiškinti.

— Jei visai atvirai, jaučiuos tartum esąs kaip tik tas, kuris išaiškina.

— Atsisėskime, — pasiūlė Raikartas, suplodamas man per petį, — ir papasakosite man viską apie jį.

Tas gestas man priminė Langą. Didžio žmogaus žavesys. Jie vertė mane jaustis lyg smulkią žuvelę, plaukiojančią tarp ryklių. Reikėtų saugotis. Atsargiai įsmukau į vieną iš dviejų nedidelių fotelių — šviesiai rusvų kaip ir sienos. Raikartas atsisėdo priešais mane.

— Taigi, — tarė. — Nuo ko pradedame? Jūs žinote, kas aš. O kas jūs?

— Esu profesionalus rašytojas vaiduoklis. Po Makeiros mirties buvau pakviestas perrašyti Adamo Lango memuarus. Ir nieko neišmanau apie politiką. Lyg būčiau įžengęs kiaurai veidrodį.

— Papasakokite, ką sužinojote.

Net aš buvau tam per gudrus. Todėl dvejojau.

— Galbūt jūs pirma man papasakotumėte apie Makeirą, — galiausiai pasiūliau.

— Jeigu pageidaujate. — Raikartas gūžtelėjo pečiais. — Ką galiu pasakyti? Maikas buvo tikras profesionalas. Jeigu būtumėte prisegę prie to antai lagamino rožę ir pasakę, kad tai partijos lyderis, jis būtų sekęs iš paskos. Visi tikėjosi, kad Langas, tapęs partijos lyderiu, išvys jį ir atsives savo paties žmogų. Bet Maikas buvo pernelyg naudingas. Gerai pažinojo partiją iš vidaus. Ką dar norite žinoti?

— Koks jis buvo kaip žmogus?

— Koks buvo *kaip žmogus?* — Raikartas keistai mane nužvelgė, lyg išgirdęs patį savotiškiausią klausimą. — Na, išskyrus politiką, jis

neturėjo kito gyvenimo, jeigu tai turite omenyje, tad, galima sakyti, Langas jam atstojo viską — žmoną, vaikus, draugus. Ką dar? Jis buvo maniakas, knaisiojosi po smulkmenas. Beveik perdėm Maikas buvo toks, koks nebuvo Adamas. Galbūt kaip tik todėl jis išsilaikė visą kelią — iki pat Dauningo gatvės, per ją ir vėl iš jos — ilgai po to, kai visi kiti pasinaudojo ir išėjo užsikalti pinigų. O mūsų Maikui — jokių fantastiškų korporacinių darbų. Liko Adamui labai ištikimas.

— Ne tiek jau ištikimas, — nesutikau. — Jeigu susisiekė su jumis.

— A, bet tai atsitiko pačioje pabaigoje. Jūs minėjote fotografiją. Galiu ją pamatyti?

Kai atnešiau voką, jo veide pasirodė tokia pati godi išraiška kaip ir Emeto, bet kai pamatė fotografiją, nepajėgė paslėpti nusivylimo.

— Šita? — niekinamai numojo jis. — Tik šutvė privilegijuotų baltųjų vaikių, vaidinančių su dainomis ir šokiais.

— Šiek tiek įdomiau negu tai, — pabrėžiau. — Pradžiai, kodėl kitoje jos pusėje jūsų telefono numeris?

Raikartas suktai pažvelgė į mane.

— Kodėl būtent turėčiau jums padėti?

— Kodėl būtent aš turėčiau padėti jums?

Mudu žiūrėjome vienas į kitą. Galop jis išsišiepė parodydamas stambius, išblizgintus baltus dantis.

— Jums būtų reikėję tapti politiku, — tarė.

— Mokausi iš geriausiųjų.

Mano pašnekovas kukliai nusilenkė, manydamas, kad kalbu apie jį, bet iš tikrųjų turėjau galvoje Langą. Savimeilė — štai jo silpnybė, sumojau. Galėjau įsivaizduoti, kaip Langas jam meilikaudavo ir koks smūgis turėjo būti jo ego, kai buvo išvytas. Ir dabar, lieso veido, smaila nosimi ir tomis skvarbiomis akimis, jis atrodė velniškai nusiteikęs keršyti kaip koks atstumtas meilužis. Atsistojęs nuėjo prie durų ir pasitikrino koridorių į abi puses. Kai sugrįžo, grėsmingai palinko virš fotelio, rodydamas įdegusiu pirštu tiesiai man į veidą.

— Jeigu žaisite su manimi dvigubą lošimą, — pasakė, — susi-

mokėsite už tai. Ir jeigu abejojate mano noru nepamiršti nuoskaudos ir galiausiai suvesti sąskaitas, paklauskite Adamą Langą.

— Puiku, — linktelėjau.

Dabar jis buvo pernelyg susijaudinęs, kad pajėgtų ramiai sėdėti, ir veikė dar kai kas kita, ką tik dabar supratau: įtampa, kurią patiria. Negalėjai to nepripažinti Raikartui: reikia nemenkos drąsos patraukti savo buvusį partijos lyderį ir ministrą pirmininką į karo nusikaltimų tribunolą.

— Šis TBT reikalas, — pareiškė jis, žingsniuodamas pirmyn ir atgal palei lovą, — pateko į pirmuosius laikraščių puslapius tik praeitą savaitę, bet paskysiu jums, aš stūmiau šį dalyką užkulisiuose jau *kažkiek metų*. Irakas, suimtųjų perdavimas, kankinimai, Gvantanamas — viskas, kas buvo padaryta tame vadinamajame kare prieš terorizmą, pagal tarptautinę teisę yra nelegalu tiek pat kaip viskas, kas atsitiko Kosove ar Liberijoje. Vienintelis skirtumas tas, kad tai darome mes. Šlykštu nuo tokios veidmainystės. — Atrodė, jisai susizgribo įsileidęs į kalbą, kurią jau tiek kartų anksčiau sakė, ir prisivertė nutilti. Nugėrė gurkšnį vandens. — Šiaip ar taip, retorika — vienas dalykas, o įrodymai — visiškai kitas. Jaučiau keičiantis politinį klimatą, ir tai padėjo. Kaskart, kai sprogdavo bomba, kaskart, kai žūdavo dar vienas kareivis, kaskart, kai tapdavo bent kiek aiškiau, kad mes pradėjome dar vieną Šimto metų karą, nežinodami, kaip jį užbaigti, reikalai klostėsi vis palankesne man kryptimi. Jau nebebuvo neįsivaizduojama, kad koks nors Vakarų lyderis galėtų atsidurti kaltinamųjų suole. Kuo didesnis darėsi jo paskui save paliktas jovalas, tuo daugiau žmonių norėjo tai pamatyti — troško tai pamatyti. Man reikėjo tik vieno fakto, kuris atitiktų teisinio įrodymo standartą, — vienintelio dokumento su jo parašu būtų pakakę, — o aš tokio neturėjau. Ir paskui staiga, prieš pat Kalėdas, šis atsirado. Turėjau savo rankose. Tiesiog atėjo paštu. Netgi be lydraščio. „Visiškai slaptai: ministro pirmininko memorandumas Valstybės gynybos sekretoriui." Penkerių metų senumo, parašytas dar tuo laiku, kai aš tebebuvau Užsienio reikalų sekretorius, bet tada

net nenutuokiau tokį raštą egzistuojant. Teberūkstantis šautuvas, geresnio nebūna — dievaži, dargi su neatvėsusiu vamzdžiu! Ministro pirmininko direktyva, kad tie keturi vargšai nelaimėliai būtų pagrobti iš Pakistano gatvių britų Specialiosios paskirties oro desantininkų grupės ir perduoti CŽV.

— Karo nusikaltimas, — įsiterpiau.

— Karo nusikaltimas, — sutiko jis. — Gerai, tegul ir nedidelis. Na ir kas? Galų gale ir Al Kaponę sugebėta prigriebti tik už mokesčių vengimą. Tačiau tai nereiškė, kad Al Kaponė nebuvo gangsteris. Aš kai kur slapta pasitikrinau, norėdamas įsitikinti, kad memorandumas autentiškas, paskui asmeniškai nugabenau jį į Hagą.

— Nenumanėte, iš kur jis atėjo?

— Ne. Kol tas anoniminis šaltinis man nepaskambino ir nepasakė. Ir tik palūkėkite, iki Langas išgirs, kas toks tai buvo. Tada bus užvis blogiausia. — Jis prisilenkė arti prie manęs. — Maikas Makeira!

Žvelgiant atgal, manau, aš jau tai žinojau. Bet įtarti — viena, išgirsti patvirtinimą — kita, ir šią akimirką matydamas Raikarto džiūgavimą galėjai deramai įvertinti Makeiros išdavystės mastą.

— *Jis* paskambino *man*! Ar patikėsite? Jeigu kas būtų išpranašavęs, kad kada nors sulauksiu ne kažkieno kito, o tik Makeiros pagalbos, bučiau pasijuokęs.

— Kada jis paskambino?

— Maždaug po trijų savaičių, kai gavau tą dokumentą. Sausio aštuntą? Ar devintą? Kažkas panašiai. „Sveikas, Ričardai. Ar gavai tą dovaną, kurią tau išsiunčiau?" Mane kone ištiko širdies smūgis. Paskui turėjau tuoj pat jį užčiaupti. Mat jūs, be abejo, žinote, kad telefono linijos Jungtinėse Valstijose visos pasiklausomos?

— Nejaugi? — Tebesistengiau viską įsisąmoninti.

— O, totaliai. Nacionalinė saugumo agentūra seka kiekvieną žodį, perduodamą Vakarų pusrutulyje. Kiekvienas skiemuo, kurį ištariate į telefoną, visas elektroninis paštas, kurį kada nors siunčiate, visos transakcijos kreditinėmis kortelėmis, kurias atliekate — viskas registruo-

jama ir kaupiama. Vienintelė problema — viską peržiūrėti. Jungtinėse Tautose mes informuojami, kad lengviausias būdas išvengti pasiklausymo — tai naudotis vienkartiniais mobiliaisiais telefonais, stengtis neminėti konkrečių dalykų ir kuo dažniau keisti savo numerius. Šitaip galime bent kiek sekėjus aplenkti. Tad iškart liepiau Maikui nutilti. Paskui pasakiau jam savo visiškai naują numerį, kuriuo anksčiau dar niekada nesinaudojau, ir paprašiau, kad tuoj pat paskambintų man į šį.

— A, — pratariau. — Suprantu. — Ir galėjau suprasti. Įsivaizdavau viską puikiai. Makeirą, prisispaudusį telefoną tarp peties ir ausies, besigrabinėjantį savo pigaus tušinuko. — Turbūt tai jis pakrevezojo numerį kitoje pusėje fotografijos, kurią tuomet laikė rankoje.

— Ir tada jis paskambino man, — varė toliau Raikartas. Liovėsi vaikštinėjęs ir žiūrėjosi į veidrodį virš komodos. Prisidėjo abu delnus prie kaktos ir sulygino plaukus atgal virš ausų. — Jėzau, aš sukrėstas, — atsiduso jis. — Tik pažvelkite į mane. Kai dirbau vyriausybėje, niekada toks nebuvau, nors ir plušėdavau po aštuoniolika valandų per dieną. Žinote, žmonės neteisingai viską įsivaizduoja. Išsenki ne nuo valdžios, o nuo to, kad jos *nebeturi*.

— Ką jis pasakė, kai vėl paskambino? Makeira?

— Pirmiausia, kas krito man į ausis — kad kalbėjo kaip nesavas, anaiptol ne kaip paprastai. Jūs klausėte, koks jis buvo. Na, gana gudrus machinatorius ir, žinoma, kaip tik dėl to Adamui patiko: žinojo, kad visada galės juo kliautis, kad nešvarų darbą atliks Maikas. Jis buvo įžvalgus, dalykiškas. Ko gero, galėtum pasakyti, kad buvo brutalus, ypač kalbėdamas telefonu. Mano asmeninis sekretoriatas vadindavo jį Ponu Pabaisa: „Užsienio reikalų sekretoriau, jums ką tik skambino Ponas Pabaisa..." Bet tądien, prisimenu, jo balsas skambėjo visiškai negyvai. Tiesą sakant, pamanytum, lyg žmogus būtų palaužtas. Pasakė ką tik praleidęs visus praėjusius metus Kembridžo archyve, dirbęs prie Adamo memuarų, peržiūrinėjęs visą mūsų laiką vyriausybėje, ir tiesiog tampąs vis labiau viskuo nusivylęs. Dar pasakė, kad kaip tik ten surado memorandumą dėl operacijos „Audra". Bet tikroji priežastis, dėl

kurios skambinąs, pridūrė, kad tai — tik ledkalnio viršūnė. Mat ką tik išsiaiškinęs kai ką daug svarbesnio — ir tai padeda suprasti viską, kas pakrypo į blogąją pusę, kai mes buvome valdžioje.

Aš kone pristigau kvapo.

— Kas tai buvo?

Raikartas nusijuokė.

— Na, gana keista, aš paklausiau, bet jis per telefoną nenorėjo pasakyti. Pasiūlė mums susitikti ir pasikalbėti prie keturių akių: taip tai reikšminga. Vis dėl to jis užsiminė, kad raktą į tai galima rasti Lango autobiografijoje, jeigu tik kas nors pasivargintų ją pasitikrinti — kad viskas slypi jos pradžioje.

— Tokie tiksliai buvo jo žodžiai?

— Maždaug. Kol jis kalbėjo, aš užsirašiau. Ir tuo baigėsi. Žadėjo po dienos ar dviejų man paskambinti ir susitarti dėl susitikimo. Bet nesulaukiau iš jo jokios žinios, o maždaug po savaitės spaudoje pasirodė pranešimas, kad Makeira negyvas. Ir niekas daugiau man nebepaskambino tuo telefonu, nes niekas kitas to numerio neturėjo. Taigi galite įsivaizduoti, kodėl aš taip susijaudinau, kai tas telefonas vėl suskambo. Ir štai mes čia. — Jis pamojo į kambarį. Puiki vieta praleisti ketvirtadienio vakarą. O dabar, manau, turėtumėte man pasakyti, kas būtent, po velniais, vyksta.

— Pasakysiu. Tačiau dar vienas dalykas. Kodėl jūs nepapasakojote policijai?

— Jūs juokaujate, ar ką? Diskusijos Hagoje buvo dar labai delikačiame etape. Jeigu būčiau papasakojęs policijai, kad buvo su manimi susiekęs, savaime suprantama, jie panorėtų sužinoti kodėl. Paskui tai, be abejo, sugrįžtų atgal Langui, ir jisai būtų sugebėjęs padaryti kokį nors prevencinį ėjimą prieš karo nusikaltimų teismą. Žinote, jis vis dar velniškas machinatorius. Tas pareiškimas, kurį jis padarė prieš mane užvakar — „Tarptautinė kova prieš terorizmą pernelyg svarbi, kad būtų naudojama vidaus asmeninio keršto tikslams." Oho. — Jis žavėdamasis nusipurtė. — Pagiežingas.

Pasimuisčiau fotelyje, bet Raikartas nepastebėjo. Vėl ėmėsi save apžiūrinėti veidrodyje.

— Beje, — pridūrė jis, atkišdamas į priekį smakrą, — maniau, buvo pripažinta, kad Maikas pats nusižudė arba iš depresijos, arba iš girtumo, o gal ir iš abiejų. Aš tik patvirtinau, kas jau buvo žinoma. Jis tikrai buvo prastos būklės, kai man paskambino.

— Ir galiu jums pasakyti kodėl, — tariau. — Jis buvo ką tik sužinojęs, kad vienas iš žmonių toje nuotraukoje su Langu Kembridže — nuotraukoje, kurią Makeira turėjo rankoje, kai kalbėjosi su jumis — buvo CŽV agentas.

Raikartas, tikrinęsis savo profilį veidrodyje, sustingo ir suraukė antakius. O paskui, labai lėtai, pasisuko į mane.

— Jis buvo kas?

— Pavardė — Polas Emetas. — Staiga nebesugebėjau pakankamai greitai berti žodžius. Žūtbūt troškau nusimesti sunkulį, pasidalyti juo, leisti kam nors kitam tai perprasti. — Vėliau jis tapo profesoriumi Harvarde. Paskui ėmėsi vadovauti kažkam, kas vadinosi Arkadijos institutas. Girdėjote apie tokį?

— Girdėjau apie jį — žinoma, girdėjau apie jį — ir visada laikiausi gerokai atokiai nuo jo: kaip tik todėl, nes visada maniau, kad ant jo ryškus CŽV užrašas. — Raikartas atsisėdo. Atrodė priblokštas.

— Bet ar tai įtikėtina? — paklausiau. — Nežinau, kaip tokie dalykai vyksta. Ar galėtų kas nors stoti dirbti į CŽV, o paskui tuojau pat būti išsiųstas po studijų į kitą šalį rengti mokslinį darbą?

— Pasakyčiau, kad tai labai įtikėtina. Kokios geresnės priedangos galėtumėte norėti? Ir kur geresnė vieta nei universitetas pastebėti būsimąjį talentingiausią ir sumaniausią? — Jis ištiesė ranką. — Darsyk parodykite man tą fotografiją. Kuris iš jų Emetas?

— Tai gali būti ir niekai, — perspėjau bakstelėdamas pirštu į Emetą. — Įrodymų aš neturiu. Tik radau jo pavardę vienoje iš tų paranojiškų interneto svetainių. Ten sakoma, kad jisai stojo dirbti CŽV baigęs Jeilį, o tai turėjo būti apie trejus metus iki to, kai ši nuotrauka padaryta.

— O, galiu tuo patikėti. — sutiko Raikartas, įdėmiai tyrinėdamas Emetą. — Po teisybei, dabar, kai jūs užsiminėte, regis, iš tikrųjų kažkada esu girdėjęs kažkokį gandą. Antra vertus, tie visi tarptautinių konferencijų turai knibžda jų. Aš juos vadinu „kariniu-pramoniniu-akademiniu kompleksu". Jis nusišypsojo iš savo paties sąmojo, paskui vėl surimtėjo. — Kas tikrai įtartina — tai, kad jis turėjo pažinoti Langą.

— Ne, — pataisiau jį, — *tikrai* įtartina — tai, kad po kelių valandų, kai Makeira atsekė Emetą iki šio namų Bostone, jis buvo rastas jūros išmestas negyvas į krantą Martas Vinjarde.

*

Paskui jam papasakojau viską, ką išsiaiškinau. Papasakojau apie sąsiaurio sroves ir žibintuvų šviesas Lamberto užutėkio krante, ir policijos keistai vestą tyrimą. Apie Rutos paminėtą Makeiros kivirčą su Langu mirties išvakarėse ir apie Lango nenorą aptarinėti savo metus Kembridže, apie tai, kaip jis mėgino nuslėpti faktą, kad įsitraukė į politiką tuoj baigęs universitetą, o ne dvejais metais vėliau. Išdėsčiau, kaip Makeira su sau būdingu atkakliu kruopštumu atkasė tą viską, iškeldamas detalę po detalės, kurios pamažu sugriovė Lango ataskaitą apie savo ankstyvuosius metus: kad veikiausiai tai jis turėjo omenyje, kai pasakė, kad raktas į viską slypi Lango autobiografijos pradžioje. Papasakojau apie palydovinę navigacijos sistemą forde ir apie tai, kaip ši atvedė mane prie Emeto namų slenksčio ir kaip keistai Emetas elgėsi.

Ir, žinoma, kuo toliau aš kalbėjau, tuo labiau Raikartas jaudinosi. Spėju, jam tai turėjo būti tarsi Kalėdos.

— Tik pamanykite, — tarė jis, vėl žingsniuodamas pirmyn ir atgal, — veikiausiai tai Emetas pirmiausia patarė Langui, kad vertėtų pagalvoti apie karjerą politikoje. Sutikime, juk kas nors turėjo pakišti tą mintį jo dailiai galvelei. Nuo keturiolikos aš buvau partijos jaunėlių narys. Kuriais metais Langas įstojo?

— Tūkstantis devyni šimtai septyniasdešimt penktaisiais.

— Septyniasdešimt penktaisiais! Matote, tai būtų visai logiška. Prisimenate, kokia Britanija buvo septyniasdešimt penktaisiais? Saugumo tarnybos, išslydusios iš kontrolės, šnipinėjo ministrą pirmininką. Pasitraukę į pensiją generolai formavo nuosavas armijas. Ekonomika žlugo. Vyko streikai, riaušės. Visai nereiktų stebėtis, jeigu CŽV nusprendė užverbuoti kelis talentingus jaunikaičius ir paskatinti šiuos daryti karjerą naudingose vietose — valstybės tarnyboje, žiniasklaidoje, politikoje. Galų gale šitaip jie elgiasi visur kitur.

— Bet tikriausiai ne Britanijoje, — paprieštaravau. — Juk mes — sąjungininkai.

Raikartas su panieka pažvelgė į mane.

— Tais laikais CŽV šnipinėjo ir *amerikiečius* studentus. Nejau manote, kad būtų buvusi tokia skrupulinga ir nešnipinėtų mūsiškių? Žinoma, veikė Britanijoje! Ir dabar tebeveikia. Londone turi agentūros centrą ir didžiulį personalą. Galiu išvardyti jums pustuzinį MI agentų, palaikančių nuolatinius kontaktus su CŽV. Faktiškai... — Jisai sustojo ir spragtelėjo pirštais. — Tai bent mintis! — Apsisukęs pažvelgė į mane: — Ar Redžinaldo Gifeno pavardė jums ką nors reiškia?

— Miglotai.

— Redžas Gifenas — seras Redžinaldas Gifenas, vėliau lordas Gifenas, dabar velionis Gifenas, ačiū Dievui — taip ilgai Bendruomenių rūmuose sakė kalbas amerikiečių naudai, kad mes jį vadindavome atstovu nuo Mičigano. Jis paskelbė apie savo, kaip ministro pirmininko, atsistatydinimą pirmąją tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt trečiųjų visuotinių rinkimų kampanijos savaitę, ir visus tai užklupo netikėtai, išskyrus vieną iniciatyvų ir fotogenišką jauną partijos narį, kuris, taip jau atsitiko, prieš šešis mėnesius buvo perėjęs į jo rinkiminę apygardą

— Ir kuris tuomet, remiant Gifenui, buvo nominuotas partijos kandidatu, — pasakiau, — ir kuris, dar tik trisdešimties, tuomet laimėjo vieną saugiausių vietų parlamente. — Ši istorija buvo legendinė. Kaip tik tada prasidėjo Lango kilimas į šalies viršūnes. — Betgi

jūs iš tikrųjų nemanote, kad tai CŽV paprašė Gifeną padėti taip suorganizuoti, kad Langas galėtų patekti į parlamentą? Skamba labai pritemptai.

— Ak, nagi! Pasitelkite vaizduotę! Įsivaizduokite, kad esate profesorius Emetas, dabar vėl Harvarde, rašantis tuos nuobodžius paistalus apie anglakalbių tautų vienybę ir būtinumą kovoti su komunistine grėsme. Argi neturite čia pat sau po ranka potencialiai nuostabiausio istorijoje agento? Žmogaus, apie kurį jau pradedama kalbėti kaip apie būsimą partijos lyderį? Galimą ministrą pirmininką? Argi nemėgintumėte įtikinti tuometinę valdybos vyresnybę padaryti viską, kas įmanoma, šio žmogaus karjerai stumti? Aš pats jau sėdėjau parlamente, kai atėjo Langas. Stebėjau jį atsirandant iš nežinia kur ir aplenkiant mus visus. — Nuo šio prisiminimo jisai susiraukė. — Žinoma, jam *padėta*. Juk partijoje visiškai neturėjo tikrų ryšių. Mes niekaip nepajėgėme suprasti, kokiu būdu jis veikia.

— Tikriausiai čia ir visa jo esmė, — sutikau. — Jis neturėjo ideologijos.

— Gal ir neturėjo ideologijos, bet velniškai tikrai turėjo veiksmų planą. — Raikartas vėl atsisėdo ir pasilenkė prie manęs. — Gerai. Štai jums viktorina. Pasakykite man bent vieną Adamo Lango priimtą sprendimą, kuris būtų neatitikęs Jungtinių Valstijų interesų

Aš tylėjau.

— Nagi, — mygo jis. — Klausimas nesunkus. Tik pasakykite man vieną jo nuveiktą darbą, kuriam Vašingtonas būtų nepritaręs. Pagalvokime. — Jis iškėlė nykštį. — Pirma: pasiuntė britų karius į Viduriniuosius Rytus, nepaisydamas bemaž visų vyresniųjų mūsų ginkluotųjų pajėgų vadų ir visų pažįstančių tą regioną mūsų ambasadorių patarimo. Antra, — viršun iškilo dešinės rankos smilius, — visiškai nepareikalavo iš Baltųjų rūmų bent kokios tolygios kompensacijos, pavyzdžiui, rekonstrukcijos kontraktų britų firmoms išraiška ar kuo nors kitu. Trečia: tvirta parama Jungtinių Valstijų politikai Viduriniuosiuose Rytuose, nors ir akivaizdžiai beprotiška mums nustatyti

prieš save visą arabų pasaulį. Ketvirta: leido amerikiečiams dislokuoti britų žemėje priešraketinės gynybos sistemą, kuri niekuo nepadeda mūsų saugumui — faktiškai, visai atvirkščiai: ji padaro mus aiškesniu pirmojo smūgio taikiniu — ir tik gali užtikrinti apsaugą Jungtinėms Valstijoms. Penkta: už penkiasdešimt milijardų dolerių nupirko iš amerikiečių branduolinių raketų sistemą, kurią mes vadiname „nepriklausoma", tačiau kurios negalėsime iššauti negavę Jungtinių Valstijų pritarimo, ir šitaip dar dvidešimčiai metų supančiojo pataikavimu Vašingtonui dėl gynybos politikos jį pakeisiančius šiame poste. Šešta: sutartis, pagal kurią leidžiama perduoti Jungtinėms Valstijoms mūsų piliečius, kad stotų prieš teismą Amerikoje, bet neleidžiama mums daryti tą patį su jų piliečiais. Septinta: bendrininkavo neteisėtai pagrobiant, kankinant, įkalinant ir net nužudant mūsų pačių piliečius. Aštunta: nuosekliai atstatydindavo kiekvieną ministrą, — čia aš kalbu iš patirties, — kuris mažiau nei šimtu procentų remdavo sąjungą su Jungtinėmis Valstijomis. Devinta...

— Gerai, — sustabdžiau jį, iškeldamas ranką. — Supratau.

— Turiu Vašingtone draugų, kurie tiesiog negali patikėti tuo, kaip Langas vadovavo britų užsienio politikai. Noriu pasakyti, jiems buvo *nepatogu* dėl to, kokią didelę jis teikdavo paramą ir kiek mažai už ją gaudavo mainais. Ir kur mus nuvedė? Įklampino kovoti vadinamajame kare, kurio veikiausiai nepajėgsime laimėti, privertė paslapčia bendrininkauti dėl metodų, kurių mes nenaudojome net kariaudami su naciais! — Raikartas nelinksmai nusijuokė ir palingavo galva. — Žinote, tam tikra prasme man bemaž palengvėjo išgirdus, kad galėtų būti racionalus paaiškinimas tam, ką mes turėjome vyriausybėje, kai jis buvo ministras pirmininkas. Kai pagalvoji apie tai, alternatyva yra netgi blogesnė. Bent viskas atrodo logiška, jeigu jis dirbo CŽV. Taigi dabar, — jis paplekšnojo man kelį, — klausimas toks: ko ketiname dėl to imtis?

Man nepatiko ta pirmojo asmens daugiskaita.

— Na, — tariau šiek tiek susiraukdamas, — esu keblioje padėtyje.

Iš manęs laukiama, kad padėsiu jam parašyti memuarus. Turiu teisinį įsipareigojimą neatskleisti trečiai šaliai nieko, ką išgirsiu savo darbo metu.

— Jau per vėlu sustoti.

Man ir tas nepatiko.

— Tiesą sakant, mes neturime jokių *įrodymų*, — pasakiau. — Net nežinome, ar tikrai *Emetas* dirbo CŽV, o ką jau kalbėti apie tai, kad jis užverbavo Langą. Tai yra, kaip šis ryšys turėjo veikti po to, kai Langas įkėlė koją į Dešimtąjį Numerį? Turėjo palėpėje slaptą radijo siųstuvą ar ką dar?

— Čia ne juokai, drauguži, — sudraudė Raikartas. — Nuo tada, kai dirbau Užsienio reikalų ministerijoje, kai ką žinau, kaip tokie dalykai daromi. Kontaktą galima palaikyti gana lengvai. Juk Emetas Arkadijos reikalais nuolat apsilankydavo Londone. Tai buvo puiki priedanga. Nenustebčiau, jeigu visas institutas buvo įsteigtas kaip dalis slaptos operacijos Langui valdyti. Pasirinktas laikas sutaptų. Jie galėjo naudotis tarpininkais.

— Bet vis tiek nėra jokių *įrodymų*, — pakartojau, — ir niekada nebus, nebent prisipažintų pats Langas ar Emetas, arba atvertų savo archyvus CŽV, o to niekada neįvyks.

— Tokiu atveju jums paprasčiausiai teks gauti kokį nors įrodymą, — tiesiai šviesiai pareiškė Raikartas.

— Ką? — burna man suglebo; mano viskas suglebo.

— Esate puikioje padėtyje, — varė toliau Raikartas. — Jis pasitiki jumis. Leidžia jums klausinėti, ko tik norite. Netgi neprieštarauja, kad jo atsakymus įrašinėtumėte į juostelę. Galite įdėti žodžius jam į burną. Turėsime sugalvoti virtinę klausimų, kurie pamažu įviliotų Langą į spąstus, o paskui jūs galėsite mesti jam į akis įtarimą, ir pažiūrėsime, kaip reaguos. Jis neigs, bet tai nebus svarbu. Vien faktas, kad paklojate prieš jį įrodymą, padės tą istoriją įrašyti.

— Nieko neišeis. Juostelės — jo nuosavybė.

— Išeis. Juostelių gali priverstine tvarka išsireikalauti karo nu-

sikaltimų teismas — kaip įrodymo, kad jis tiesiogiai bendrininkavo su CŽV šios vykdomoje pagrobtų žmonių perėmimo programoje.

— Kas, jeigu aš neįrašysiu jokių juostelių?

— Tokiu atveju aš pasiūlysiu prokurorei iškviesti į teismą jus.

— A, — suktai tariau, — o jeigu aš viską paneigsiu?

— Tuomet aš jai įteiksiu tai. — Raikartas praskleidė švarką ir parodė prie savo marškinių priekio prisegtą mikrofonėlį su nusitęsiančiu laidu į vidinę kišenę. — Ten apačioje, vestibiulyje, Frenkas įrašinėja kiekvieną žodį, tiesa Frenkai? Ak, suimkite save į rankas! Neatrodykite toksai sukrėstas. Ko jūs tikėjotės? Kad ateisiu susitikti su visiškai nepažįstamu žmogumi, dirbančiu Langui, nesiimdamas jokių atsargumo priemonių? Tik jūs jau nebedirbate Langui. — Jis nusišypsojo, vėl parodydamas tą eilę blizgančių dantų, baltesnių už bet ką kita Gamtoje. — Dirbate man.

15

Autoriams reikia vaiduoklių, kurie ne abejotų jais, bet paprasčiausiai klausytųsi to, ką turi jie pasakyti, ir suprastų tai, ką jie padarė ar ko nepadarė.

Vaiduokliška autorystė

Po kelių sekundžių pradėjau keiktis, sklandžiai ir nesirinkdamas žodžių. Keikiau Raikartą ir savo paties kvailumą, keikiau Frenką ir tą, kuris kažkada ateityje perrašys juostelę. Keikiau karo nusikaltimų teismą, prokurorę, teisėjus, žiniasklaidą. Ir taip būčiau tęsęs gerokai ilgiau, jeigu nebūtų suskambęs mano mobilusis — ne tas, kurį buvau gavęs kontaktui su Raikartu palaikyti, bet atsigabentasis iš Londono. Nereikia nė sakyti, kad buvau pamiršęs jį išjungti.

— Neatsiliepkite, — perspėjo Raikartas. — Jis užves juos tiesiai į mus.

Žvilgtelėjau į skambinančiojo numerį.

— Tai Amelija Blai, — pasakiau. — Gali būti svarbu.

— Amelija Blai, — pakartojo Raikartas, ir jo balse nuskambėjo baiminga pagarba kartu su geismu. — Ilgokai jos nemačiau. — Jis dvejojo: akivaizdžiai be galo troško sužinoti, ko jai reikia. — Jeigu jie kontroliuoja jūsų veiksmus, sugebės šimto metrų tikslumu nustatyti, kur esate, o šis viešbutis — vienintelis pastatas, kuriame tikėtinai galėtumėte būti.

Ištiestame mano delne telefonas toliau pypsėjo.

— Gerai, eikit po velnių, — mečiau. — Jūs man neįsakinėsite.

Nuspaudžiau žaliąjį mygtuką.

— Sveika, Amelija, — tariau.

— Labas vakaras, — dalykiškai pasisveikino ji balsu, stamantriu it ligoninės vyresniosios sesers uniforma. — Adamas nori su jumis kalbėtis.

Be garso, vien lūpomis Raikartui paaiškinau „Adamas Langas" ir pamojau ranka perspėdamas, kad tylėtų. Po sekundėlės į ausį man suskambo pažįstamas, nebūdingas nė jokiai socialinei klasei, balsas:

— Ką tik kalbėjausi su Ruta. Ji sako, kad jūs Niujorke.

— Tiesa.

— Ir aš taip pat. Kur esate?

— Tiksliai nežinau, kur esu, Adamai. — Bejėgiškai pamojau ranka Raikartui. — Dar nesusiradau viešbučio.

— Mes esame „Waldorf'e", — pasakė Langas. — Kodėl jums neatvykus čia?

— Sekundėlę, Adamai. — Nuspaudžiau mygtuką garsui išjungti.

— Jūs — sukruštas idiotas, — pasakė Raikartas.

— Nori, kad nuvykčiau pasimatyti su juo į „Waldorf'ą".

Raikartas įtraukė skruostus, svarstydamas galimybes.

— Turėtumėte vykti, — galiausiai tarė.

— O jeigu tai spąstai?

— Rizika, bet atrodys keista, jeigu nenuvyksite. Jis pradės įtarti. Pasakykite jam „taip", greitai, ir baikite pokalbį.

Vėl nuspaudžiau tą patį mygtuką.

— Aha, Adamai, — pasakiau, stengdamasis, kad mano balse nesigirdėtų įtampos. — Puiku. Tuoj pat prisistatysiu.

Raikartas perbraukė pirštu sau per gerklę.

— Beje, kas jus patraukė į Niujorką? — paklausė Langas. — Maniau, kad jums per akis darbo namie.

— Norėjau pasimatyti su Džonu Medoksu.

— Aišku. Ir kaip jis?

— Puikiai. Klausykite. Turiu jau eiti.

Vaizduojantis perpjaunamą gerklę Raikarto gestas darėsi vis įtaigesnis.

— Mes turėjome porą nuostabių dienų, — tęsė Langas, tartum manęs neišgirdęs. — Amerikiečiai buvo fantastiški. Žinote, tik bėdoje paaiškėja, kas tavo tikrieji draugai.

Ar aš tik taip įsivaizdavau, ar jis papildomai pabrėžė šiuos žodžius dėl manęs?

— Šaunu. Atsirasiu pas jus kaip galėdamas greičiau, Adamai.

Baigiau pokalbį. Mano ranka drebėjo.

— Gerai atlikta, — pagyrė Raikartas. Jis jau stovėjo, ėmė nuo lovos paltą.

— Turime dešimt minučių iš čia išsidanginti. Susirinkite daiktus.

Mašinaliai pradėjau rinktis fotografijas. Padėjau jas atgal į lagaminą ir jį uždariau, o per tą laiką nuėjęs į tualetą Raikartas garsiai šlapinosi.

— Kaip skambėjo jo balsas? — šūktelėjo Raikartas.

— Džiugiai.

Jis nuleido vandenį ir pasirodė iš tualeto sagstydamasis antuką.

— Na, paprasčiausiai mums teks ką nors dėl to padaryti, ar ne?

Lifte žemyn į vestibiulį buvo prisigrūdę Pirmosios Dienos Bažnyčios prekeivių internetu ar dar kas, po velnių, jie buvo. Stabtelėdavome kiekviename aukšte. Raikartas vis labiau nervinosi.

— Mūsų neturi pamatyti drauge, — sumurmėjo jis, kai apatiniame aukšte išėjome iš lifto. — Jūs atsilikite. Susitiksime automobilių aikštelėje.

Jis paspartino žingsnius, patraukdamas pirma manęs. Frenkas jau buvo pašokęs ant kojų, — turbūt klausėsi ir žinojo mūsų planus, — ir neapsimainę nė žodžiu juodu, dabitiškai sidabraplaukis Raikartas ir jo nekalbusis juodbruvas bendras, nudrožė. Kas per dviejų aktorių komedija, pagalvojau. Pasilenkęs dėjausi užsirišąs bato raištelį, paskui

neskubiai, nuleista galva, perkirtau vestibiulį, sąmoningai aplenkdamas grupeles besišnekučiuojančių viešbučio svečių. Dabar šioje visoje situacijoje buvo kažkas tokio tiek juokinga, kad įsimaišęs prie durų į spūstį ir laukdamas išeiti gatvėn net pasijutau besišypsąs. Lyg kokiame Feido farse: kiekviena nauja scena vis nerealesnė už ankstesniąją, ir vis dėlto, kai gerai pagalvodavai, logiška buvusiosios tąsa. Taip, būtent tai ir buvo: farsas! Stovėjau eilutėje tarp kitų išeinančiųjų ir kaip tik tuomet pamačiau Emetą ar bent man pasirodė, kad pamačiau Emetą, ir staiga aš jau nebesišypsojau.

Viešbučio durys buvo iš tų didelių sukamųjų, su sekcijomis, talpinančiomis po penkis šešis žmones vienu metu, kurie visi turėjo mestis į jas ir čiūžinti pirmyn, stengdamiesi neatsimušti vienas į kitą — it katorgininkai, surakinti viena grandine. Savo laimei, slinkau vidury išeinančiųjų grupelės, ir turbūt kaip tik todėl Emetas manęs nepastebėjo. Jam iš abiejų pusių buvo po vyriškį, ir jie slinko sekcija, besisukančia viešbučio vidun. Visi trys stūmė stiklą priešais save, lyg labai skubėtų.

Mes išėjome į naktį, ir aš kluptelėjau, mažne parkritau, nekantraudamas kuo greičiau pasprukti. Mano lagaminas pavirto ant šono, ir aš jį tempiausi paskui save it užsispyrusį šunį. Automobilių aikštelę nuo viešbučio prieigos skyrė gėlių lysvė, bet užuot ją aplenkęs žengiau tiesiog. Kitoje aikštelės pusėje užsižiebė du priekiniai automobilio žibintai ir paskui pajudėjo tiesiai į mane. Paskutinę akimirką automobilis staigiai pasisuko, ir užpakalinės jo durys atsilapojo.

— Lipkite vidun, — metė Raikartas.

Nuo greičio, kokiu Frenkas numynęs akceleratorių pajudėjo iš vietos, durys užsitrenkė pačios, o aš ant sėdynės bloškiausi atgal.

— Ką tik mačiau Emetą, — pasakiau.

Raikartas užpakalinio vaizdo veidrodėlyje apsimainė su savo vairuotoju žvilgsniais.

— Neapsirikote?

— Ne.

— Jis matė jus?

— Ne.

— Tikrai?

— Taip.

Laikiau apsikabinęs lagaminą. Šis tapo mano saugumo garantija. Mes nurūkome slidžia gatve ir įsiliejome į intensyvų transporto srautą Manhatano link.

— Jie galėjo mus sekti nuo La Gvardijos, — pasakė Frenkas.

— Tai kodėl atsiliko? — paklausė Raikartas.

Galimas daiktas, laukė, kol iš Bostono atvyks Emetas, kad patvirtintų asmens tapatybę.

Iki šiol aš pernelyg rimtai nežiūrėjau į mėgėjišką Raikarto slapukavimą, bet dabar manę vėl apėmė panika.

— Klausykite, — prašnekau, — nemanau, kad šiuo metu man verta važiuoti pasimatyti su Langu. Tariant, kad ten buvo Emetas, Langas tikriausiai jau perspėtas dėl to, ką aš veikiu. Jis žinos, kad buvau nuvažiavęs į Bostoną ir parodžiau Emetui fotografijas.

— Taip? Kaip, manote, jis dėl to pasielgs? — paklausė Raikartas. „Valdorf-Astorijoje" nuskandins jus savo vonioje?

— Aha, tikrai, — įsiterpė Frenkas. Jo pečiai nežymiai krūpčiojo iš linksmumo. — Tarytum.

Mane sublogino, ir nepaisydamas nakties šalčio nuleidau langą. Gūsingas vėjas pūtė iš rytų, nuo upės, nešdamas kartu su savo šaltu pramoniniu aštrumu pykinantį aviacinio kuro priekvapį. Prisiminęs vis tebepajuntu jį gerklėje, ir tai man visada liks baimės skoniu.

— Ar nereikia ką nors sugalvoti priedangai? — paklausiau. — Ką turėsiu pasakyti Langui?

— Nieko bloga nepadarėte, — nuramino Raikartas. — Tik toliau tęsėte savo pirmtako pradėtą darbą. Bandėte aiškintis Lango metus Kembridže. Neatrodykite toks prasikaltęs. Langas negali iš tikrųjų žinoti, kad jūs sekate jo pėdsakais.

— Ne dėl Lango man neramu.

Mes abu nutilome. Po kelių minučių naktinio dangaus fone pasirodė Manhatano apybrėžos, ir mano akys instinktyviai ieškojo properšos tviskančiame fasade. Keista, kaip kieno nors stoka gali būti vietovės orientyras. Tartum juodoji skylė, pagalvojau: įplėša kosmose. Ji galėtų įsiurbti bet ką — miestus, šalis, įstatymus; ir tikrai galėtų praryti mane. Net Raikartą, atrodė, šis vaizdas prislėgė.

— Uždarykite langą, gerai? Mirtinai sušalsiu.

Išpildžiau, ką paprašytas. Frenkas įjungė nestipriu garsumu radiją — tyliai grojo džiazo stotis.

— O ką daryti dėl automobilio? — paklausiau. — Jis vis tebestovi Logano oro uoste.

— Galėsite pasiimti rytą.

Stotis užgrojo bliuzus. Paprašiau Frenką išjungti. Jis nuleido mano prašymą negirdom.

— Žinau, Langas mano tai esant asmeniška, — vėl prašneko Raikartas, tačiau taip nėra. Gerai, esama elemento suvesti sąskaitas, pripažįstu — kas mėgsta būti pažemintas? Bet jeigu mes toliau leisime kankinimus ir jeigu paprasčiausiai vertinsime pergalę priešo kaukolių skaičiumi, gali taip apsisukti, kad galiausiai puošime savo kapus — na, kas pasidarys su mumis?

— Pasakysiu, kas pasidarys su mumis, — įniršęs atsakiau. — Mes gausime už savo memuarus dešimt milijonų dolerių ir paskui ilgai ir laimingai gyvensime. — Ir vėl susizgribau, kad nervindamasis tampu piktas. — Juk suprantate, kad tai beprasmiška, ar ne? Galų gale jis paprasčiausiai pasitrauks čionai gyventi iš savosios CŽV pensijos ir pasakys jums ir jūsų sumautam karo nusikaltimų teismui užsikrušti.

— Galbūt ir taip. Bet senovės žmones tremtį laikė blogesne bausme už mirtį — ir, dievaži, Langas tikrai bus tremtinys. Niekur negalės keliauti po pasaulį, netgi į saujelę sušiktų mažų šalių, nepripažįstančių TBT, nes visada išliks pavojus, kad jo lėktuvas bus priverstas kur nors nutūpti sugedus varikliams ar pasipildyti kuro. O mes jo lauksime. Ir kaip tik tada suimsime.

Paskersavau į Raikartą. Žvelgė tiesiai į priekį, nežymiai linksėdamas.

— Arba kurią nors dieną čia pasikeis politinis klimatas, — toliau varė jis, — ir kils visuomenės kampanija perduoti jį teisingumui. Kažin ar jis apie tai pagalvojo. Jo gyvenimas taps pragaru.

— Jūs beveik verčiate mane jo gailėtis.

Raikartas veriamai nužvelgė mane.

— Jis pakerėjo jus, tiesa? Kerai! Angliška liga.

— Yra ir bjauresnių negalių.

Mes pervažiavome Traiboro tiltą, kelio sandūromis it greitas pulsas dunksėjo padangos.

— Jaučiuosi, lyg būčiau gabenamas pasmerktųjų giljotinai vežimu, — pasiskundžiau.

Kol pasiekėme miesto centrą, šiek tiek užtruko. Kaskart, kai automobilis Park Aveniu transporto sraute stabteldavo, man kildavo noras atidaryti duris ir sprukti kiek kojos neša. Tik bėda ta, kad gana gerai pajėgiau įsivaizduoti pirmąją dalį, — nerti pro sustojusius automobilius ir pradingti vienoje iš šoninių gatvių, — bet paskui viskas buvo neaišku. Kur aš nubėgčiau? Kaip susimokėčiau už kambarį viešbutyje, jeigu mano nuosava kreditinė kortelė ir galbūt ta netikroji, kuria pasinaudojau anksčiau, žinomos persekiotojams? Nenorom padariau išvadą, nors ir kaip žvelgčiau į savo keblią padėtį, kad saugiausia man bus su Raikartu. Jis bent žino, kaip išlikti gyvam šiame svetimame pasaulyje, į kurį nejučiomis įklampojau.

— Jeigu dėl to jaudinatės, mes galime suorganizuoti nuolatinį saugos signalą, — nuramino Raikartas. — Tarkime, dešimt minučių po kiekvienos valandos skambinsite man telefonu, kurį jums davė Frenkas. Nebūtinai mums reiks kalbėtis, tegul jis tik porą kartų suskamba.

— Kas atsitiks, jeigu nepaskambinsiu?

— Jeigu pirmą kartą praleisite, nieko nesiimsiu. Jeigu praleisite antrą kartą, aš paskambinsiu Langui ir pasakysiu, kad laikau jį asmeniškai atsakingu už jūsų saugumą.

— Kodėl man atrodo, kad tai nelabai nuramina?

Iki dešimtos mes bemaž atsidūrėme vietoje. Priekyje, kitoje gatvės pusėje, pamačiau prožektorių apšviestą valstybinę Jungtinių Valstijų vėliavą, o šalia jos, iš kitos „Waldarf'o" paradinio įėjimo pusės — Jungtinės Karalystės. Plotas priešais viešbutį buvo atitvertas betono blokais. Suskaičiavau laukiančius pustuzinį policijos motociklų, keturis patrulinius automobilius, du didžiulius juodus limuzinus, nedidelį būrį televizijos operatorių ir didesnį — smalsių žioplių. Nuo šio vaizdo pajutau, kaip greičiau sutuksėjo širdis, pristigo kvapo.

Raikartas spustelėjo man ranką.

— Drąsiau, drauge mano. Jis jau prarado įtartinomis aplinkybėmis vieną vaiduoklį, vargu ar ryšis prarasti dar vieną.

— Juk tikrai negali *viskas tas* būti dėl jo? — ištariau nustebęs. — Kiekvienas pagalvotų, kad jis tebėra ministras pirmininkas.

— Regis, aš tik padariau jį dar didesne įžymybe, — atsakė Raikartas. — Jūs, žmonės, turėtumėte būti man dėkingi. Gerai, sėkmės. Pasikalbėsime vėliau. Sustok čia, Frenkai.

Jis užsikėlė apykaklę ir giliau įsmuko sėdynėje. Toks atsargumas buvo tiek pat apgailėtinas, kiek ir absurdiškas. Vargšas Raikartas: abejoju, ar bent vienas žmogus iš dešimties tūkstančių Niujorke būtų žinojęs, kas jis toks. Frenkas trumpam sustojo prie Rytų Penkiasdešimtosios gatvės kampo mane išleisti, o paskui vėl mikliai įsiliejo į transporto srautą, tad tik tiek paskutinį sykį gavau pamatyti Raikartą — sidabrinį jo pakaušį, išnykstantį Manhatano vakaro sutemose.

Buvau paliktas vienas.

Perkirtau plačių plačiausią prospektą, geltonuojantį daugybe taksi, ir prasibroviau pro minią ir policiją. Nė vienas iš stovinčių aplinkui farų manęs nesustabdė: matydami mano lagaminą, turbūt palaikė dar vienu atvykusiu apsigyventi viešbutyje svečiu. Įžengiau pro *art deco* stiliaus duris, užlipau didingais marmuriniais laiptais ir patekau į babilonišką „Waldorf'o" vestibiulio puikybę. Įprastomis aplinkybėmis būčiau pasinaudojęs savo mobiliuoju susisiekti su Amelija, bet net ir aš

jau buvau kai ko išmokęs. Tad nuėjau prie vieno iš konsjeržų, sėdinčių registratūroje, ir paprašiau paskambinti į jos kambarį.

Niekas neatsiliepė.

Susiraukęs jis padėjo telefono ragelį. Jau buvo besitikrinąs savo kompiuteryje, kai Park Aveniu nugriaudėjo sprogimas. Keletas svečių, laukiančių įsiregistruoti į viešbutį, pasilenkė, bet tuoj pat gailiai atsitiesė, kai sprogimas virto įsibėgėjančių motociklų variklių kanonada. Iš viešbučio gilumos, per didžiulę paauksuoto vestibiulio platybę, pasirodė pleištas apsaugininkų iš Specialiojo skyriaus ir Slaptosios tarnybos, apsupusių Langą, ryžtingai žingsniuojantį sau įprasta krypuojančia energinga eigastimi. Jam iš paskos sekė Amelija ir dvi sekretorės. Amelija kalbėjo telefonu. Aš pajudėjau grupės link. Langas pražygiavo pro mane, žiūrėdamas tiesiai priešais save, o tai buvo jam nebūdinga. Paprastai mėgdavo praeidamas pro šalį užmegzti ryšį su žmonėmis: blykstelėdavo šypseną, kurią jie visada prisimintų. Kai jis pradėjo leistis laiptais, Amelija pastebėjo mane. Bent sykį atrodė sutrikusi, net atsiskyrusios kelios šviesių plaukų sruogos.

— Ką tik bandžiau jums prisiskambinti, — metė eidama pro šalį. Nė kiek nesulėtino žingsnių. — Planai pasikeitė, — pridūrė atsigręžusi per petį. — Mes skrendame atgal į Martas Vinjardą.

— Dabar? — aš nuskubėjau paskui ją. — Juk vėloka, a?

Mes pradėjome leistis laiptais.

— Adamas užsispyrė. Man pavyko surasti mums lėktuvą.

— Bet gi kodėl dabar?

— Nenumanau. Kažkas atsitiko. Pats jo paklausite.

Langas jau buvo apačioje, pirma mūsų, prie prabangaus paradinio įėjimo. Asmens sargybiniai atidarė duris, ir staiga plačius jo pečius įrėmino halogeninės šviesos žara. Reporterių šūksniai, fotoaparatų blyksčių papliūpos, harli davidsonų burzgesys — tartum kažkas būtų atlapojęs duris į pragarą.

— Ką turiu daryti? — paklausiau.

— Sėstis į lydintįjį automobilį. Manau, Adamas norės lėktuve su

jumis pasikalbėti. — Ji pastebėjo mano panišką išvaizdą. — Labai keistai atrodote. Kas per dalykas?

Nagi, ką man daryti? klausiau save. Nualpti? Pasiteisinti ankstesniu susitarimu? Jaučiausi tartum pataikęs ant judančio tako ir neturintis galimybių nuo jo nulipti.

— Viskas tartum dedasi taip greitai, — pralemenau.

— Niekai. Būtumėte buvęs kartu su mumis tuomet, kai jis buvo ministras pirmininkas.

Mes patekome į triukšmo ir šviesos sąmyšį, ir atrodė, lyg visi karo prieš terorizmą keliami prieštaringumai — metų metai jų — trumpam susiėjo į vieną žmogų ir jį išryškino. Lango ilgo limuzino durys žiojėjo atviros. Jis stabtelėjo trumpai pamoti miniai už apsaugos kordono ir nėrė vidun. Paėmusi už parankės, Amelija nukreipė mane prie antrojo automobilio.

— Važiuokite! — šūktelėjo ji. Motociklai jau buvo bepajudą iš vietos. — Nepamirškite, mes negalime sustoti, jeigu jūs atsiliksite.

Amelija įsmuko greta Lango, o aš pasijutau bežengiąs į antrąjį limuziną pas sekretores. Jos džiugiai pasislinko ant galinės sėdynės, padarydamos man vietos. Specialiojo skyriaus agentas įsėdo priekin, šalia vairuotojo, ir mes iškart pajudėjome, lydimi vieno iš motociklų *ūk ūk*, skambančių it nedidelio vilkiko, tempiančio į atvirą jūrą didžiulį lainerį, sirena.

*

Kitokiomis aplinkybėmis būčiau mėgavęsis ta kelione: mano kojos laisvai ištiestos į priekį; šalimais skriejantys harli davidsonai, kad sutūrėtų kitą transportą; pro patamsintą stiklą šmėkščiojantys veidai pėsčiųjų, atsigręžiančių pažiūrėti mus prašvilpiant; kaukiančios sirenos; viena po kitos sublyksinčios šviesos; greitis; *policija*. Pajėgiau prisiminti tik dvi kategorijas žmonių, gabenamų su tokia pompa ir dramatiškumu: pasaulio lyderius ir sučiuptus teroristus.

Paslapčiomis kišenėje čiupinėjau pirštais naująjį mobiliuką. Ar

pranešti Raikartui, kas vyksta? Nusprendžiau — ne. Nenorėjau jam skambinti, kitiems matant. Jausčiausi pernelyg nepatogiai, mano kaltė būtų pernelyg akivaizdi. Išdavystė reikalauja privatumo. Pasidaviau įvykių tėkmei.

Perskriejome 59-osios gatvės tiltu it dievai, Alisa ir Liusė krizeno iš jaudulio, ir po kelių minučių pasiekėme La Gvardiją, pravažiavome palei terminalo pastatą, įnėrėme pro atdarus metalinius vartus ir pasukome tiesiai į gudrono dangos aikštę, kur į didelį privatų reaktyvinį buvo pilamas kuras. Lėktuvas priklausė „Hallington" korporacijai, su tamsiai mėlynais ženklais ir logotipu, nupieštu ant aukštos jo uodegos: žemės rutulys su jį supančiu lanku — tartum „Colgate" patikimumo žiedas. Pasisukęs Lango limuzinas staigiai sustojo, ir vyriokas išlipo pirmasis. Nėrė pro kilnojamojo skenerio kūnui patikrinti angą bei aukštyn laiptukais į „Gulfstream" ir, nė neatsigręžęs žvilgtelti atgal, dingo viduje. Asmens sargybinis nuskubėjo jam iš paskos.

Išsiropštęs iš limuzino taip nerimavau, kad sąnarius jutau sustingusius bemaž kaip nuo artrito. Reikėjo pastangų vien nueiti prie laiptukų, kur jau stovėjo Amelija. Nakties orą drebino besileidžiantys tūpti reaktyviniai. Mačiau juos penkiomis ar šešiomis eilėmis išrikiuotus virš vandens — kylančias į tamsą šviesos pakopas.

— Tai bent būdas keliauti. — Pasistengiau, kad mano balsas skambėtų nerūpestingai. — Ar visada šitaip?

— Norima jam parodyti, kaip yra mylimas, — paaiškino Amelija. — Ir, be abejo, kartu tai padeda visiems kitiems parodyti, kaip elgiamasi su savo draugais. *Pour encourager les autres**.

Saugumo tarnybos pareigūnai metalo ieškikliais tikrino visą bagažą. Prie tos krūvos padėjau ir savąjį lagaminą.

— Jis sako, kad turi grįžti pas Rutą, — tęsė ji, žvelgdama aukštyn į lėktuvą. Langai buvo didesni nei paprastai orlaivių. Fiuzeliažo galo link aiškiai matėsi Lango profilis. — Jam reikia kažką su ja aptarti. — Jos

* Kitiems padrąsinti (*pranc.*).

balsas skambėjo sutrikęs. Tartum kalbėtų pačiai sau, lyg manęs nebūtų šalia. Kažin, gal pakeliui į oro uostą juodu kivirčijosi?

Vienas iš oro uosto saugumo tarnybos pareigūnų liepė man atidaryti lagaminą. Nutempęs užtrauktuką, atidengiau jam viršų. Jis iškėlė rankraštį patikrinti, kas po šiuo. Amelija buvo tokia susirūpinusi, kad to nė nepastebėjo.

— Keista, — toliau kalbėjo ji, — nes Vašingtone ėjosi taip gerai. — Nematančiomis akimis ji žvelgė kilimo-tūpimo tako šviesų link.

— Jūsų perpetinį krepšį, — pareikalavo pareigūnas.

Padaviau. Jis išėmė paketą su nuotraukomis ir mirksnį pamaniau, kad jį atidarys, bet vyrioką labiau domino mano nešiojamasis kompiuteris. Jaučiau, kad reikia kalbėtis toliau.

— Galbūt ką nors sužinojo iš Hagos, — pakišau mintį.

— Ne. Su tuo nėra nieko bendra. Jis būtų man pasakęs.

— Gerai, galite lipti į lėktuvą, — pasakė apsaugininkas.

— Kol kas dar nesiartinkite prie Adamo, — perspėjo ji, kai pajudėjau eiti per skenerį. — Ne, kai jis šitokios nuotaikos. Nuvesiu jus pas jį, jeigu panorės kalbėti.

Užkopiau laiptais.

Langas sėdėjo pačiame gale, vietoje, arčiausiai uodegos. Ranka pasirėmęs smakrą žvelgė pro iliuminatorių. (Vėliau sužinojau, kad saugumą užtikrinantys žmonės visada mėgo, jog jis sėdėtų paskutinėje eilėje: šitaip niekas negalėjo atsidurti jam už nugaros.) Salonas buvo taip įrengtas, kad jame tilptų dešimt keleivių: po du ant poros sofučių palei fiuzeliažo šonus, o kiti šeši — dideliuose krėsluose. Krėslai poromis stovėjo vienas priešais kitą, su nuleidžiamuoju staliuku tarp jų. Viskas atrodė kaip „Waldorf'o" vestibiulio tąsa: paauksuota furnitūra, blizgantis riešutmedis ir kimštinė kreminės spalvos oda. Langas sėdėjo viename iš fotelių. Specialiojo skyriaus agentas įsitaisė netoli ant sofos. Stiuardas baltu švarku lenkėsi ties buvusiu ministru pirmininku. Nemačiau, koks gėrimas jam paduotas, bet girdėjau. Galbūt mėgstamas jūsų garsas — poros lakštingalų trelės vasaros prieblandoje ar kaimo

bažnyčios varpų skambesys. Bet mano — tai leduko dzingtelėjimas krištoliniame stikle. Šito esu žinovas. Ir nuskambėjo man taip aiškiai, lyg Langas būtų suteikęs pirmenybę grynam viskiui, o ne arbatai.

Stiuardas pamatė, kad aš spoksau, ir tarpu tarp sėdimųjų vietų pajudėjo manęs link.

— Gal jums ko nors atnešti, sere?

— Dėkui. Taip. Išgerčiau tą pat, ką ir ponas Langas.

Apsirikau: tai buvo brendis.

Kai uždarė duris, lėktuve mūsų buvo dvylika: trys — įgulos nariai (pirmasis ir antrasis pilotai ir stiuardas) ir devyni keleiviai — dvi sekretorės, keturi asmens sargybiniai, Amelija, Adamas Langas ir aš. Sėdėjau nugara į lakūnų kabiną, kad galėčiau matyti savo klientą. Amelija buvo įsitaisiusi tiesiai priešais jį, ir varikliams suūžus aš vos susiturėjau nesimetęs prie durų ir jų neatplėšęs. Nuo pat pradžios tasai skrydis man atrodė pasmerktas. „Gulfstream" nežymiai sudrebėjo, ir pamažu terminalo pastatas tartum nuplaukė atgal. Mačiau Ameliją įtaigiai mosikuojant plaštaka, lyg ką nors aiškintų, bet Langas tik toliau žiūrėjo pro iliuminatorių į oro lauką.

Kažkas palietė mano ranką.

— Ar žinote, kiek vienas iš tokių daikčiukų kainuoja?

Užšnekino policininkas, kuris iš „Waldorf'o" važiavo kartu su manimi automobilyje. Sėdėjo kitapus praėjimo.

— Ne, nežinau.

— Spėkite.

— Tikrai nenumanau.

— Nagi. Pamėginkite.

Gūžtelėjau pečiais.

— Dešimt milijonų dolerių.

— *Keturiasdešimt* milijonų dolerių. — Jis triumfavo, tartum kainos žinojimas kažkaip reikštų, jog ir pats iš dalies yra savininkas. — „Hallington" turi jų *penkis*.

— Verčia nusistebėti, kam juos visus būtų galima naudoti.

— Kai patiems nereikia, juos išnuomoja.

— O taip, tiesa, — sutikau. — Girdėjau apie tai.

Variklių gausmas sustiprėjo, ir mes pasinešėme kilimo-tūpimo taku. Įsivaizdavau įtariamuosius teroristus, surakintomis rankomis ir su gobtuvais ant galvų, pririštus diržais prie prabangių odinių fotelių, lėktuvui pakylant iš kokio nors raudonomis dulkėmis nukloto karinio lauko aerodromo netoliese Afganistano pasienio ir pasukant rytinės Lenkijos pušynų link. Reaktyvinis tartum pašoko į orą, ir aš per savo taurės kraštą stebėjau, kaip Manhatano šviesos išplinta ir užpildo iliuminatorių, paskui nuslysta tolyn ir pasvyra, o galiausiai mirksėdamos išnyksta tamsoje, mums įnyrant į žemą debesį. Atrodė, savo pažeidžiamoje metalinėje tūboje ilgų ilgiausiai kilome aukštyn, bet pagaliau migla išsisklaidė ir mes patekome į skaisčią naktį. Debesys plytėjo masyvūs ir vientisi kaip Alpės, kartkartėmis iš už jų viršūnių pasirodydavo mėnulis, apšviesdamas slėnius, ledynus ir tarpeklius.

Po kurio laiko, kai lėktuvas išsilygino ir pradėjo skristi horizontaliai, Amelija atsistojo ir tarpu tarp fotelių atėjo pas mane. Salonui supantis, jos klubai nejučia gundomai krypavo.

— Gerai, — tarė, — dabar jis pasirengęs šnektelti. Bet per daug nepersistenkite, aišku? Pora dienų jam buvo velniškai sunkios.

Jam ir man, abiem, pagalvojau.

— Be abejo, — pažadėjau.

Pasigraibiau ant grindų perpetinio krepšio, kurį buvau pasidėjęs prie fotelio, ir ėmiau spraustis pro ją. Sugriebė mane už alkūnės.

— Neturite daug laiko, — perspėjo. — Šis skrydis — tik šuolis. Bet kurią minutę pradėsime leistis.

*

Tikrai tai buvo šuolis. Vėliau pasitikrinau. Niujorką nuo Martas Vinjardo skiria tik du šimtai šešiasdešimt mylių, o „Gulfstream G450" kreiserinis greitis — penki šimtai keturiasdešimt aštuonios mylios per valandą. Iš abiejų šių faktų aišku, kodėl mano pokalbio su Langu įrašas

juostelėje trunka vos vienuolika minučių. Kai prie jo prisiartinau, mes tikriausiai jau buvome beprarandą aukštį.

Jisai sėdėjo užsimerkęs, tebelaikydamas ištiestoje rankoje taurę. Be švarko ir pasilaisvintu kaklaraiščiu drybsojo fotelyje išdrikęs it jūrų žvaigždė, tartum kas nors būtų jį ten įstūmęs. Iš pradžių pamaniau, kad miega, bet paskui sumojau, kad jo akys, susiaurėjusios iki plyšelių, įdėmiai mane stebi. Neaiškiai mostelėjo man į vietą priešais save.

— Ei, žmogau, — tarė. — Sudarykite man kompaniją. — Jis visiškai atsimerkė, nusižiovavo ir atbulu delnu prisidengė burną. — Atleiskite.

Aš atsisėdau. Krepšį pasidėjau ant kelių. Pasirausiau išsitraukti bloknotą, diktofonėlį ir atsarginį diskelį. Argi ne to troško Raikartas? Juostelių? Iš nervų čiupinėjausi negrabiai, ir jeigu tik Langas būtų vien kilstelėjęs antakį, diktofonėlį būčiau vėl paslėpęs. Bet jo tartum nepastebėjo. Turbūt turėjo reikalą su tokiu ritualu daugybe kartų kokio nors oficialaus vizito pabaigoje — atvedamas pas jį žurnalistas išskirtiniam pokalbiui; nervingai pasitikrinamas diktofonas, ar veikia; neoficialumo iliuzija prie padedančios atsipalaiduoti ministro pirmininko taurės. Įrašinėjant jo balse girdisi nuovargis.

— Taigi, — prašneko jis, — kaip einasi?

— Einasi, — atsakiau. — Tikrai einasi.

Kai klausausi įrašytos juostelės, mano balso registras iš nerimo toks aukštas, lyg būčiau siurbęs helį.

— Suradote ką nors įdomaus?

Kažkas žybtelėjo jo akyse. Panieka? Linksmumas? Jaučiau, kad jis žaidžia su manimi.

— Šį bei tą. Kaip Vašingtone?

— Tiesą sakant, Vašingtone buvo nuostabu. — Juostelėje girdėti šiugždesys — jis šiek tiek atsitiesė fotelyje, suimdamas save į rankas suvaidinti paskutinę sceną prieš nukrentant uždangai teatre. — Visur susilaukiau didžiulės paramos — žinoma, Kapitolijaus kalvoje, kaip jūs

tikriausiai matėte, bet taip pat ir viceprezidento ir valstybės sekretoriaus. Jie ketina visokeriopai man padėti, kaip tik galės.

— Ir iš to seka, kad jums bus leista įsikurti Amerikoje?

— O taip. Jeigu atsitiks blogiausia, man, be abejo, suteiks prieglobstį. Net galbūt kokį nors darbą, jeigu tik jis nebus susijęs su kelionėmis į užsienį. Bet iki taip toli nenueis. Man rengiamasi suteikti kai ką vertingesnio.

— Tikrai?

Langas linktelėjo.

— Įrodymą.

— Taip. — Nesusigaudžiau, apie ką jis kalba.

— Ar tas daikčiukas veikia? — paklausė jis.

Duslus trinktelėjimas — tai aš kilsteliu diktofoną.

— Manau, taip. Jūs ne prieš? — Dunkstelėjimas — tai aš padedu aparačiuką.

— Žinoma, ne, — atsakė Langas. — Tik noriu įsitikinti, kad tai užrašysite, nes tikrai manau, kad paskui galėsime panaudoti. Turėtume išsaugoti išskirtinai memuarams. Padarys stebuklus dėl leidybos dalimis sutarties. — Stengdamasis labiau pabrėžti savo žodžius, jis pasilenkė į priekį. — Vašingtonas pasirengęs pateikti priesaika sutvirtintus parodymus, kad nė vienas Jungtinės Karalystės oficialus asmuo nėra tiesiogiai susijęs su tų keturių žmonių pagrobimu Pakistane.

— Tikrai? — *Tikrai? Tikrai?* Aš vis kartoju juostelėje tą žodį ir kaskart susiraukiu, girdėdamas savo balse šunuodegiautoją. Meilikaujantį dvariškį. Save ištrinantį vaiduoklį.

— Kurgi ne. Pats CŽV direktorius pateiks Hagos teismui raštiškus, priesaika sutvirtintus parodymus ir pasakęs, kad tai buvo vien amerikiečių slapta operacija, ir jeigu tai nepadės, jis pasirengęs leisti atsakingiems už tą užduotį karininkams patiems duoti parodymus priešais kamerą. — Atsilošęs fotelyje Langas nugėrė brendžio. — Tai turėtų priversti Raikartą susimąstyti. Kuo jam dabar pavyks paremti kaltinimą karo nusikaltimu?

— Bet jūsų memorandumas Gynybos ministerijai...

— Tas autentiškas, — sutiko jis. — Tai tiesa. Negaliu nuneigti, kad reikalavau panaudoti specialiąją karinių oro pajėgų grupę. Ir tiesa tai, kad Britanijos vyriausybė negali nuneigti, jog mūsų specialiosios pajėgos buvo Pešavare tuo laiku, kai vykdyta operacija „Audra". Ir taip pat negalime nuneigti, kad tai mūsų žvalgybos tarnybos atsekė tuos keturis žmones iki konkrečios vietos, kur jie buvo suimti. Bet nėra jokio įrodymo, kad mes perdavėme tą žvalgybinę medžiagą CŽV.

Langas man nusišypsojo.

— Bet mes perdavėme?

— Nėra jokio įrodymo, kad mes perdavėme tą žvalgybinę medžiagą CŽV.

— Bet jeigu mes perdavėme, tikrai tatai būtų pagalba ir bendrininkavimas...

— Nėra jokio įrodymo, kad mes perdavėme tą žvalgybinę medžiagą CŽV.

Jis tebesišypsojo, nors ir vos suraukęs iš pastangų kaktą — kaip tenoras, kuris tęstų natą sunkios arijos pabaigoje.

— Tad kaip ji pateko pas juos?

— Sunkus klausimus. Aišku, ne oficialiais kanalais. Ir tikrai tai neturi nieko bendra su manimi. — Sekė ilga pauzė. Jo šypsena išnyko. — Na, — tarė jis. — Ką jūs manote?

— Tai skamba šiek tiek... — mėginau rasti, kaip diplomatiškiau pasakyti, — ...formaliai.

— Tai yra?

Mano atsakymas juostelės įraše toks slidus, toks gausus išsisukinėjimų, kad kas nors juos išgirdęs garsiai nusikvatotų.

— Na... žinote... juk pats pripažįstate norėjęs, kad specialioji karinių oro pajėgų grupė juos sučiuptų... tuo negalima abejoti, žinote, dėl suprantamų priežasčių... ir net jeigu desantininkai to darbo neatliko patys, Gynybos ministerija — kaip suprantu — iš tikrųjų nesugebėjo *paneigti*, kad jie buvo prikišę nagus, galimas daiktas, nes

tam tikra prasme taip ir buvo, net jeigu... net jeigu... jie tik sėdėjo automobilyje, pastatytame už kampo. Ir, matyt, britų... žinote... žvalgyba nurodė CŽV vietą, kur tuos žmones galima sučiupti. O kai juos kankino, jūs to nepasmerkėte. — Tie paskutinieji žodžiai buvo ištarti paskubomis.

Langas šaltai atrėmė:

— Sidas Krolas liko labai patenkintas raštišku pareiškimu, kurį jam įteikė CŽV. Jis mano, kad prokurorė galbūt net turės nutraukti bylą.

— Na, jeigu Sidas taip sako...

— Bet *teužsikruša*, — staiga bloškė Langas ir trenkė delnu į stalą. Juostelėje tatai skamba kaip sprogimas. Netoli ant sofos snūduriuojantis Specialiojo skyriaus agentas staigiai pakėlė galvą. — Aš nė kiek nesigailiu dėl to, kas nutiko tiems keturiems žmonėms. Jeigu būtume kliovęsi pakistaniečiais, niekada nebūtume iki jų prisikasę. Reikėjo juos sučiupti, kai pasitaikė proga, ir jeigu būtume ją praleidę, jie būtų pasislėpę į pogrindį, ir kitąsyk, kai būtume ką nors apie juos sužinoję, tai jau apie žudančius mūsų žmones.

— Jūs iš tikrųjų dėl to nesigailite?

— Ne.

— Net dėl to, kuris per tardymą mirė?

— Ak, dėl jo, — atsainiai numojo Langas. — Jis turėjo širdies negalavimą — nediagnozuotą širdies negalavimą. Ir šiaip būtų galėjęs bet kuriuo metu numirti. Tarkim, vieną rytą keldamasis iš lovos.

Aš nutylėjau. Apsimečiau užsirašinėjąs.

— Klausykite, — vėl prašneko Langas. — Aš nepritariu kankinimams, bet štai ką jums pasakysiu. Pirma, tai iš tikrųjų duoda rezultatų — mačiau žvalgybos duomenis. Antra, turėti valdžią — tai galų gale pasverti blogybes, ir kai pagalvoji, ką reiškia keliems individams pora minučių kančios, palyginus su tūkstančių mirtimis — įsidėmėkite, *mirtimis*. Trečia, nemėginkite man sakyti, kad kare prieš terorizmą tai vienintelis atvejis. Kankinimų kariaujant visada būdavo. Tik vienin-

telis skirtumas tas, kad praeityje aplinkui nesisukinėdavo sukrušta žiniasklaida, idant apie tai praneštų.

— Pakistane suimti žmonės tvirtina buvę nekalti, — nurodžiau.

— Žinoma, jie tvirtina buvę nekalti! Ką kita jiems sakyti? — Langas įdėmiai mane tyrinėjo, lyg pirmą sykį kaip reikiant išvydęs. — Pradedu manyti, kad šiam darbui esate pernelyg naivus.

Nepajėgiau atsispirti neatsikirtęs:

— Ne toks, kaip Maikas Makeira?

— Maikas! — Langas nusijuokė ir palingavo galva. — Maikas buvo naivus kitaip.

Lėktuvas jau buvo bepradedąs gana sparčiai leistis. Mėnulis ir žvaigždės dingo. Mes smukome žemyn pro debesį. Pajutęs ausyse slėgio pokytį, užsiėmiau nosį ir smarkiai nurijau seiles.

Tarpu tarp fotelių pas mus prasigavo Amelija.

— Viskas gerai? — paklausė. Atrodė susirūpinusi. Turbūt girdėjo Lango pykčio protrūkį, visi turėjo girdėti.

— Mes tik šiek tiek darbuojamės prie mano memuarų, — paaiškino Langas — Pasakoju jam, kas dėjosi dėl operacijos „Audra“.

— Jūs įrašinėjate? — paklausė Amelija.

— Jeigu galima, — atsakiau.

— Privalai būti atsargus, — perspėjo ji Langą. — Prisimink, ką pasakė Sidas Krolas.

— Juostelės liks jums, — pertraukiau ją. — Ne man.

— Bet vis tiek teismas gali jų pareikalauti.

— Liaukis elgusis su manimi kaip su vaiku, — staigiai kirto Langas. — Žinau, ką noriu pasakyti. Vieną kartą visa tai baikime.

Amelija leido sau kiek išplėsti akis ir pasitraukė.

— Tos moterys! — suniurnėjo Langas ir dar nugėrė brendžio. Ledukas ištirpo, bet vis tiek skysčio spalva liko tamsi. Matyt, taurė buvo pripilta beveik pilna, ir man toptelėjo, kad mūsų buvęs ministras pirmininkas kauštelėjęs. Sumojau išmušus mano akimirką.

— Kokia prasme Maikas Makeira buvo naivus?

— Nesvarbu, — sumurmėjo Langas. Nusvėręs smakrą ant krūtinės, laikė delne taurę mąstydamas. Staiga jis vėl atsitiesė. — Turiu omenyje, pavyzdžiui, ir visas tas nesąmones dėl pilietinių teisių. Žinote, ką padaryčiau, jeigu vėl atsidurčiau valdžioje? Pasakyčiau: ką gi, gerai, štai oro uostuose dvi eilės. Kairioji bus į reisus, prieš kuriuos mes nebūsime patikrinę keleivių praeities, užsiėmimo pobūdžio, biometrinių duomenų, nepadarę nieko, kas pažeistų kieno nors brangiąsias pilietines teises, nesinaudosime žvalgybine informacija, išgauta per kankinimus — niekuo. Dešinioji — į reisus, prieš kuriuos mes būsime padarę viską keleivių saugumui užtikrinti. Tuomet žmonės galės patys apsispręsti, kuriuo lėktuvu nori skristi. Argi nebūtų puiku? Sėdėti atsilošus ir žiūrėti, katrą eilę lemiamu momentu šio pasaulio raikartai *iš tikrųjų* pasirinks savo vaikučiams įsodinti.

— O Maikas buvo toks?

— Iš pradžių ne. Bet, deja, Maikas į senatvę atrado idealizmą. Pasakiau jam, — faktiškai tai buvo mūsų paskutinis pokalbis, — pasakiau jam: jeigu mūsų Viešpats Jėzus Kristus nesugebėjo išspręsti visų pasaulio problemų, kai atėjo gyventi tarp mūsų — o Jis juk buvo Dievo sūnus! — ar ne šiek tiek neprotinga Maikui iš manęs laukti, kad per dešimt metų viską sutvarkyčiau?

— Ar tiesa, kad jūs rimtai su juo susivaidijote? Prieš pat Maiko mirtį?

— Maikas metė kai kuriuos beprotiškus kaltinimus. Kažin ar galėjau nuleisti juos negirdom.

— Galiu paklausti, kokius kaltinimus?

Įsivaizdavau Raikartą ir ypatingąją prokurorę sėdinčius ir perklausančius juostelę, atsitiesiančius tai išgirdus. Vėl turėjau nuryti seiles. Savo paties balsas ausyse man skambėjo prislopintas, lyg kalbėčiau sapne ar šaukčiau sau iš labai toli. Juostelėje sekusi pauzė gana trumpa, bet tuomet ji man atrodė begalinė, ir Lango balsas, kai prašneko, nuskambėjo baisiai ramiai.

— Nenorėčiau jų atkartoti.

— Ar jie kaip nors siejosi su CŽV?

— Betgi jūs tikrai tą jau žinote, — piktai atrėžė Langas, — jeigu buvote nuvykęs pasimatyti su Polu Emetu.

Ir šįsyk pauzė įraše tokia pat ilga, kaip ir mano atmintyje.

Metęs savo bombą, Langas pažvelgė pro iliuminatorių, vėl nugerdamas brendžio. Po mumis apačioje pradėjo ryškėti keli paskiri žiburėliai. Ten turbūt plaukė laivai. Pažvelgęs pamačiau, kad metai pagaliau paliko savo pėdsaką ir jam: sudribusi oda aplinkui akis, nukarusi pasmakrė. Arba galbūt kaltas ne amžius. Galbūt paprasčiausiai žmogus pervargęs. Abejoju, ar per šias savaites jis daug miegojo, veikiausiai ne — nuo pat tada, kai susikirto su Makeira. Ir tikrai, kai galiausiai vėl atsisuko į mane, jo veidas atspindėjo ne pyktį, tik didelį nuovargį.

— Noriu, kad jūs suprastumėte, — vėl prašneko jis, itin pabrėžtinai: — Viską, ką aš dariau, — ir kaip partijos lyderis, ir kaip ministras pirmininkas, — viską dariau iš įsitikinimo, nes maniau tai buvus teisinga.

Mintyse iš paskutiniųjų ieškojau, ką atsakyti. Buvau sukrėstas.

— Emetas tvirtina, kad jūs parodėte jam kai kurias fotografijas. Ar tiesa? Galiu pamatyti?

Šiek tiek drebančiomis rankomis išėmiau jas iš voko ir pastūmiau per stalelį jam. Labai greitai jis permetė akimis pirmąsias keturias ir apsistojo ties penktąja, — ta, kurioje buvo nufotografuotas scenoje kartu su Emetu, — paskui grįžo iš pradžių ir vėl pradėjo žiūrinėti, prie kiekvienos užtrukdamas ilgėliau.

Nepakeldamas galvos nuo nuotraukų, paklausė:

— Iš kur jas gavote?

— Makeira užsisakė iš archyvo. Aptikau jas jo kambaryje.

Per vidaus ryšio telefoną antrasis pilotas paprašė mus užsisegti saugos diržus.

— Keista, — sumurmėjo Langas. — Keista, kaip visi mes pasikeitėme ir vis dėlto išlikome visai tokie patys. Ak, tas prakeiktas archyvas! — Prisimerkęs jis atidžiau įsižiūrėjo į nuotraukas iš paupio.

Pastebėjau, jį tartum labiausiai domino merginos, o ne jis pats ar Emetas. — Prisimenu ją, — tarė pabaksnodamas į nuotrauką. — Ir tą. Kartą ji man parašė, kai jau buvau ministras pirmininkas. Rutai tas nepatiko. — O Dieve, — atsiduso persibraukdamas delnu veidą. — Ruta! — Mirksnį pamaniau, kad jis tuoj palūš, bet kai pažvelgė į mane, akys buvo sausos. — Kas toliau bus? Ar jūsų darbo srityje yra kokia nors metodika dorotis su panašia situacija?

Pro iliuminatorių dabar aiškiai matėsi tam tikra tvarka išdėstyti žiburiai. Kelyje įžvelgiau priekines kažkokio automobilio šviesas.

— Kliento žodis visada paskutinis dėl to, ką įdėti į knygą, — pasakiau. — Visada. Bet, aišku, šiuo atveju, atsižvelgiant į tai, kas atsitiko...

Juostelėje mano balsas nutrūksta, o paskui vėl pasigirsta garsus dunkstelėjimas — tai Langas pasilenkęs sugriebė mane už alkūnės.

— Jeigu turite omenyje tai, kas atsitiko Maikui, pasakysiu jums: aš buvau be galo tuo pasibaisėjęs. — Laikė tvirtai įrėmęs žvilgsnį į mane, iš paskutiniųjų stengėsi įtikinti, ir aš atvirai prisipažįstu — nepaisant visko, ką buvau išsiaiškinęs, jam pavyko. Iki šios dienos neabejoju, kad jis kalbėjo tiesą. — Jeigu netikite niekuo kitu, privalote patikėti, kad dėl jo mirties aš niekuo dėtas ir nešiosiuos atmintyje tą Maiko morge vaizdą iki tol, kol pats numirsiu. Esu įsitikinęs, kad tai buvo nelaimingas atsitikimas. Tačiau, gerai, tarkime, ginčo labui, jog taip nebuvo. — Jis tvirčiau suspaudė man alkūnę. — Ką jis galvojo, važiuodamas į Bostoną susitikti su Emetu? Juk sukiojosi politikoje pakankamai ilgai, kad žinotų, jog šitaip nedaroma — ne, kai lošiama iš tiek daug. Žinote, tam tikra prasme jis pats save pribaigė. Tai buvo savižudybė.

— Kaip tik dėl to man ir neramu.

— Juk rimtai nemanote, — tarė Langas, — kad tas pat galėtų nutikti ir jums?

— Tokia mintis man šmėstelėjo.

— Šiuo atžvilgiu jums nėra ko bijotis. Galiu garantuoti. — Turbūt

mano nepatiklumas aiškiai matėsi. — Ak, nagi, žmogau! — primygtinai sudraudė jis. Ir vėl jo pirštai smarkiau susmigo man į ranką. — Šiuo lėktuvu kartu su mumis skrenda keturi policininkai! Kokiais žmonėmis jūs mus laikote?

— Na, kaip tik, — tariau. — Kas per žmonės jūs *esate?*

Mes skriejome žemai virš medžių viršūnių. „Gulfstream" šviesos blyksėjo tamsiomis lajų bangomis. Pamėginau patraukti savo ranką.

— Atsiprašau, — tariau.

Nenorom Langas paleido mane, ir aš susisegiau saugos diržą. Jis padarė tą patį ir pažvelgė pro iliuminatorių į terminalą, paskui vėl į mane, išsigandęs. Ir tuomet lėktuvo ratai grakščiai palietė asfalto taką.

— Dieve mano, jūs jau kam nors pasakėte, taip?

Pajutau, kaip mano veidą išpylė raudonis.

— Ne, — išsigyniau.

— Pasakėte.

— Nepasakiau. — Juostelėje mano balsas skamba silpnai, kaip nusikalstant pagauto vaiko.

Jis vėl pasilenkė į priekį.

— Kam pasakėte?

Žvelgti pro iliuminatorių į tamsų mišką už oro uosto ribos, kur bet kas galėjo tykoti, man atrodė lyg vienintelis išsigelbėjimas.

— Ričardui Raikartui, — prisipažinau.

Turbūt jam buvo baisus smūgis. Veikiausiai tada suprato, kad tai visko pabaiga. Mintyse vis dar tebematau jį — kaip vieną iš tų kadaise prabangių, bet dabar pasmerktų būti pašalintiems nuo žemės paviršiaus daugiabučių, akimirkas, kai jau susprogdinti griaunamieji užtaisai: kelias sekundes fasadas lieka keistai sveikas, o paskui pradeda lėtai zmegti. Toks buvo Langas. Metė į mane ilgą, tuščią žvilgsnį, o paskui susmuko fotelyje.

Lėktuvas sustojo priešais terminalo pastatą. Varikliai nuščiuvo.

*

Kaip tik tuo metu galų gale padariau kai ką gudraus.

Kol Langas sėdėjo apmąstydamas savo žlugimą, o Amelija skubinosi praėjimu išsiaiškinti, ką aš pasakiau, turėjau užtektinai nuovokos iššokdinti diskelį iš mini diktofono ir įsimesti jį į kišenę. Jo vieton įdėjau neprirašytą. Langas buvo pernelyg priblokštas, kad jam rūpėtų, o Amelija — pernelyg užsižiūrėjusi į jį, kad pastebėtų.

— Gerai, — tvirtai pasakė ji, — šįvakar užteks. — Paėmė iš nesipriešinančios jo rankos taurę ir padavė stiuardui. — Reikia pristatyti tave namo, Adamai. Ruta laukia prie vartų. — Pasilenkusi ji atsegė jo saugos diržą, paskui nukabino nuo fotelio atkaltės švarką. Palaikė praskleistą jam įsinerti ir šiek tiek papurtė kaip matadoras prieš bulių apsiaustą, bet jos balsas skambėjo labai švelniai. — Adamai?

Tarsi ištiktas transo, jis paklusniai atsistojo ir nematančiomis akimis spoksojo į pilotų kabiną, kol Amelija kreipė jo rankas į rankoves. Per jo petį piktai sužioravo į mane akimis ir be garso, vien lūpomis įnirtingai ir labai aiškiai, su sau įprasta tikslia dikcija sudėliojo: „Ką, po velnių, darote?“

Geras klausimas. Iš tiesų ką, po velnių, aš dariau? Lėktuvo priekyje atsilapojo durys, ir trys Specialiojo skyriaus agentai ropštėsi laukan. Per saloną plūstelėjo šalto oro gūsis. Su ketvirtuoju asmens sargybiniu pirma ir Amelija iš paskos Langas pajudėjo išėjimo link. Greitai įsimetęs į krepšį diktofoną ir fotografijas, nusekiau įkandin jų. Pilotas išlindo iš kabinos atsisveikinti, ir pamačiau Langą aiškiai kilstelint pečius ir ištiesta ranka žengiant jo pasitikti.

— Buvo nuostabu, — išsiblaškęs pagyrė Langas, — kaip visada. Mano mėgstamoji avialinija. — Jis paspaudė pilotui ranką, paskui pasilenkė pro jį padėkoti antrajam pilotui ir stiuardui. — Dėkui. Labai jums dėkui. — Ir pasigręžė į mus, vis dar tebesišypsodamas savo profesionalia šypsena, bet ši greitai išblėso — jis atrodė palaužtas. Asmens sargybinis jau perpus nulipo laiptais. Lėktuve likome tik aš, Amelija ir

dvi sekretorės, laukdami, kol galėsime sekti paskui jį laukan. Apšviestame veidrodiniame terminalo lange vos įžvelgiau stovinčios Rutos apybrėžas. Buvo per toli, kad galėčiau spręsti apie jos veido išraišką.

— Nesupyksi, jeigu paprašysiu tave minutėlę atsilikti? — kreipėsi jis į Ameliją. — Ir jus taip pat? — pridūrė man. — Turiu pasikalbėti su žmona vienu du.

— Ar viskas gerai, Adamai? — paklausė Amelija. Ji jau buvo su juo pernelyg ilgai ir, manau, pernelyg jį mylėjo, kad suprastų, jog kažkas baisiai negerai.

— Viskas bus puiku, — nuramino Langas. Lengvai palietė jos alkūnę, paskui visiems mums, įskaitant mane ir lėktuvo įgulą, linktelėjo. — Dėkui jums, ponios ir ponai, ir labos nakties.

Jis išnėrė pro duris ir stabtelėjo laiptų viršuje, apsidairydamas aplink, pasilygindamas plaukus. Iš lėktuvo salono mudu su Amelija stebėjome. Buvo visai toks pat, kai pirmą sykį jį pamačiau — vis dar, grynai iš įpročio, ieškantis žiūrovų, su kuriais galėtų pabendrauti, nors vėjuota, šviesos užlieta aikštė priešais terminalo pastatą buvo tuščia, neskaitant laukiančių asmens sargybinių ir žemės mechanikų su kombinezonais, dirbančių iki vėlaus vakaro ir, be abejo, nekantraujančių kuo greičiau parsirasti namo.

Langas turbūt taip pat pamatė laukiančią prie lango Rutą, nes atpažinimo ženklan kilstelėjo ranką ir grakščiai it šokėjas žengė leistis laiptais. Jau buvo pasiekęs gudrono dangą ir nuėjęs gal kokius dešimt žingsnių terminalo link, kai mechanikas šūktelėjo „Adamai!“ ir pamojo. Balsas buvo anglo, ir Langas turbūt atpažino iš akcento tėvynainį, nes staiga atsiskyrė nuo asmens sargybinių ir nužingsniavo prie to žmogaus, tiesdamas į priekį ranką. Ir toks man išliko paskutinis Lango vaizdas: visada žmogaus su ištiesta į priekį ranka. Įsidegino mano akių tinklainėse — skubantis pasisveikinti šešėlis fone besiplečiančio skaisčiai balto ugnies kamuolio, kuris staiga jį prarijo; o paskui per orą vien skriejo nuolaužos, aštrus žvyras, šukės, plūstelėjo krosnies karštis ir galiausiai sprogimą palydėjo tyla lyg po vandeniu.

16

Jeigu bent kiek nuliūsite, kad nematote savo pavardės padėkose ar kad nebuvote pakviestas į pristatymo pobūvį, tokiu atveju rašytojo vaiduoklio amatas jums iš tiesų bus nemaloni laiko gaišatis.

Vaiduokliška autorystė

Po to pradinio akinamo šviesos blyksnio nieko daugiau nebemačiau: mano akyse buvo pernelyg daug stiklo ir kraujo. Sprogimo banga nubloškė mus visus atgal. Amelija, vėliau sužinojau, atsitrenkė galva į sėdynės šoną ir prarado sąmonę, o aš gulėjau išilgai praėjimo tamsoje ir tyloje galbūt minutes ar valandas. Skausmo nejutau, išskyrus tuomet, kai viena iš siaubo ištiktų sekretorių užmynė ant mano plaštakos aukštu kulniuku, žūtbūt stengdamasi išsigauti iš lėktuvo. Bet negalėjau matyti ir turbūt praėjo taip kelios valandos, kol pajėgiau kaip reikiant girdėti. Net šiandien man dar kartais zvimbia ausyse. Lyg kokie atmosferiniai trukdžiai radijuje, atskiriantys nuo pasaulio. Galiausiai pasijutau išnešamas laukan ir kaip sušvirkščiama nuostabi dozė morfijaus, kuris it šilti fejerverkai išplito po smegenis. Paskui mane ir kitus išlikusius gyvus sraigtasparniu pergabeno į ligoninę netoliese Bostono — kaip vėliau paaiškėjo, ši įstaiga buvo labai arti tos vietos, kur gyveno Emetas.

Ar kada nors vaikystėje jūs darėte ką nors tokio, kas tuo metu iš tikrųjų atrodė bloga ir už ką tikėjotės neabejotinai būti nubaustas? Prisimenu, kaip sudaužiau tėvo vertingą, seną, ilgai grojančią patefono plokštelę ir padėjau ją atgal į voką, nieko apie tai nepasakęs. Dienų dienas gyvenau prakaituodamas iš baimės, įsitikinęs, kad pelnyta bausmė ištiks bet kuriuo metu. Bet taip ir liko nieko nepasakyta. Kitą kartą, kai išdrįsau vėl pasižiūrėti, plokštelės nebebuvo. Jis turbūt aptiko ją ir išmetė.

Panašius jausmus patyriau po Adamo Lango nužudymo. Kitą dieną ar dvi, gulėdamas subintuotu veidu ligoninės palatoje ir už durų koridoriuje saugomas policininko, vis perkratinėjau mintyse praeitos savaitės įvykius, ir visąlaik man atrodė, kad tikrai nepaliksiu šios vietos gyvas. Jeigu bent kiek apie tai susimąstai, niekur nėra lengviau žmogaus atsikratyti kaip tik ligoninėje; įsivaizduočiau, kad tai bemaž rutina. Ir kas būtų geresnis žudikas, jeigu ne daktaras?

Bet paaiškėjo, kad buvo tas pat, kaip ir atsitikime su sudaužyta mano tėvo plokštele. Nieko neįvyko. Kol dar gulėjau apakintas, specialusis agentas Merfis iš FTB Bostono skyriaus mane atsargiai apklausinėjo apie tai, ką pajėgiau prisiminti. Kitą dieną, kai man nuo akių buvo nurišti tvarsčiai, Merfis sugrįžo. Atrodė kaip raumeningas jaunas kunigas kokiame nors šeštojo dešimtmečio kino filme, ir šįsyk jį lydėjo niūrus anglas iš britų Saugumo tarnybos, MI5. Šio pavardės taip ir nepagavau gerai — spėju, todėl, kad jos man ir nebuvo numatyta pagauti.

Juodu parodė man vieną fotografiją. Nors regėjau vis dar neryškiai, vis dėlto sugebėjau atpažinti tą pamišėlį, su kuriuo susidūriau savo viešbučio bare ir kuris buvo surengęs tą vienišą piketą su bibliniu šūkiu prie keliuko iš Rainharto aptvertosios rezidencijos pabaigos. Jis vadinosi, pasakė jie, Džordžas Artūras Bokseris, buvęs britų armijos majoras, kurio sūnus žuvo Irake ir kurio žmona šešiais mėnesiais vėliau Londone buvo užmušta susisprogdinus savižudžiui. Tokios išklibusios psichinės būklės majoras Bokseris laikė Adamą Langą at-

sakingu už viską ir atsėlino paskui jį į Martas Vinjardą tuoj po to, kai laikraščiuose buvo pranešta apie Makeiros mirtį. Turėjo užtektinai profesinės patirties su amunicija ir žvalgyba. Interneto džihado svetainėse buvo išstudijavęs savižudžių sprogdintojų taktiką. Tad Ouk Blafe jis išsinuomojo namuką, atsigabeno peroksido ir herbicido atsargų ir pavertė savo būstą namų gamybos sprogmenų fabrikėliu. Ir jam turėjo būti nesunku sužinoti, kada Langas grįžta iš Niujorko, nes turėjo būti matęs bombų nepramušamą automobilį pasukant į oro uostą jo pasitikti. Kaip vyriokas pateko į oro lauką, niekas gerai nežinojo, bet buvo tamsu, aplinkui supo keturių mylių perimetro tvora, ir ekspertai visada manė, kad keturių Specialiojo skyriaus agentų ir šarvuoto automobilio apsaugai pakanka.

Bet reikia būti realistu, pasakė žmogus iš MI5. Yra riba, iki kurios saugumo priemonės veiksmingos, ypač prieš ryžtingą savižudį bombų sprogdintoją. Jis pacitavo Seneką, originalia lotynų kalba, paskui paslaugiai išvertė: „Kas nevertina savo gyvybės, tas — tavosios šeimininkas."* Susidariau įspūdį, kad visi gana patenkinti, kaip susiklostė dalykai: britai — todėl, kad Langas nužudytas Amerikos žemėje; amerikiečiai — todėl, kad jis buvo susprogdintas brito; ir abi šalys — todėl, kad dabar nebus jokio karo nusikaltimų teismo, neišaiškės jokių negražių faktų ir per ateinančius dvidešimt metų neatvyks joks pernelyg ilgai vaišingumu besinaudojąs svečias, kuris bastytųsi iš vieno pietų pobūvio Džordžtaune į kitą. Bemaž galėtum pasakyti, kad suveikė ypatingi ryšiai.

Agentas Merfis paklausė mane apie skrydį iš Niujorko ir ar Langas išsakęs bent kokį susirūpinimą dėl savo asmeninio saugumo. Atsakiau tiesą — ne, neišsakė.

— Ponia Blai mums sako, kad per baigiamąją skrydžio dalį jūs pokalbį su juo įrašinėjote, — priminė MI5 žmogus.

— Ne, ji dėl to apsirinka, — išsigyniau. — Turėjau pasidėjęs prie-

*Seneka. „Laiškai Lucilijui", 8,4, D. Dilytės vert. V., „Tyto alba", 2005.

šais save diktofoną, bet jo taip ir neįjungiau. Po teisybei, tai nebuvo interviu, o veikiau lengvas pasišnekučiavimas.

— Jūs ne prieš, jeigu aš pasižiūrėsiu?

— Labai prašom.

Mano perpetinis krepšys stovėjo ant spintelės šalia lovos. MI5 žmogus išėmė mažutį diktofoną ir iššokdino diskelį. Išdžiūvusia burna stebėjau jo veiksmus.

— Galiu pasiskolinti?

— Galite pasilaikyti, — atsakiau. Jis pradėjo naršyti po kitus mano daiktus. — Beje, kaip Amelija?

— Visai gerai. — Jis įsidėjo diskelį į portfelį. — Dėkui.

— Galiu ją pamatyti?

— Vakar vakarą ji išskrido atgal į Londoną. — Spėju, mano nusivylimas turėjo būti akivaizdus, nes su šiurpinančiu pasitenkinimu MI5 žmogus pridūrė: — Nieko nuostabaus. Ji nesimatė su savo vyru nuo pat Kalėdų.

— O Ruta? — paklausiau.

— Kaip tik šiuo metu ji lydi savo vyro kūną į tėvynę, — pasakė Merfis. — Jūsų vyriausybė atsiuntė lėktuvą jiems parskraidinti.

— Jam bus suteikta visa karinė pagarba, — pridūrė MI5 žmogus, — statula Vestminsterio rūmuose ir laidotuvės Abatijoje, jeigu žmona pageidaus. Jis dar niekada nebuvo toks populiarus kaip po savo mirties.

— Prieš daug metų būtų turėjęs tą padaryti, — pasakiau. Juodu nenusišypsojo. — Ar tikrai tiesa, kad niekas daugiau nežuvo?

— Niekas, — patvirtino Merfis. — Ir tai stebuklas, patikėkite.

— Tiesą sakant, — vėl prašneko žmogus iš MI5, — ponia Blai klausia savęs, gal kartais ponas Langas atpažino savo žudiką ir sąmoningai žengė jo link, žinodamas, kad kas nors panašaus galėtų atsitikti. Gal jūs galėtumėte įlieti dėl to kiek šviesos?

— Skamba pernelyg neįtikimai, — pasakiau. — Aš pamaniau, kad sprogo autocisterna su aviaciniu kuru.

— Iš tiesų trinktelėjo atsakančiai, — sutiko Merfis, spragtelėdamas savo tušinuką ir įsikišdamas jį į vidinę švarko kišenę. — Mes galiausiai suradome žudiko galvą ant terminalo stogo.

*

Po dviejų dienų stebėjau Lango laidotuves per CNN. Mano rega daugmaž atsistatė. Mačiau viską skoningai surengta: karalienė, ministras pirmininkas, Jungtinių Valstijų viceprezidentas ir pusė Europos lyderių; karstas užklotas valstybine Didžiosios Britanijos vėliava; garbės sargyba; vienišas dūdmaišininkas, grojantis raudą. Juodai apsirengusi Ruta atrodė labai gražiai. Pagalvojau: ta spalva tikrai jai tinka. Vis žvalgiausi Amelijos, bet jos nepamačiau. Per vyksmo pertraukėlę net pateiktas interviu su Ričardu Raikartu. Savaime suprantama, jis nebuvo pakviestas į apeigas, bet pasivargino užsirišti juodą kaklaraištį ir pasakė labai jaudinančią paskutinės pagarbos kalbą iš savo biuro Jungtinėse Tautose: nuostabus kolega... tikras patriotas... mudu dėl kai ko nesutarėme... likome draugais... širdimi esu su Ruta ir šeima... o man tuo baigėsi visas gyvenimo skirsnis.

Susiradau jo duotą man mobilųjį telefoną ir išmečiau pro langą.

Kitą dieną, kai mane jau turėjo išrašyti iš ligoninės, iš Niujorko atvyko Rikas — atsisveikinti ir palydėti į oro uostą.

— Nori išgirsti blogų ar gerų naujienų?

— Nesu tikras, ar mudu vienodai suprantame, kas yra geros naujienos.

— Ką tik skambino Sidas Krolas. Ruta Lang tebenori, kad baigtum memuarus, o Medoksas suteiks tau papildomą mėnesį padirbėti prie rankraščio.

— O geroji naujiena?

— Ak, labai sąmojinga. Klausyk, nebūk dėl šio reikalo toks velniškai pasipūtęs. Dabar ta knyga išties taps sensacija. Adamo Lango balsas iš kapo. Tau nebūtina toliau dirbti prie jos čia, gali baigti Londone. Beje, atrodai baisiai.

— Jo balsas iš kapo? — pakartojau nepatikliai. — Vadinasi, dabar turėsiu būti vaiduoklio vaiduoklis?

— Nagi, visa ši situacija teikia daugybę galimybių. Pagalvok apie tai. Gali rašyti, ką nori, žinoma, su protu. Niekas tau nedarys kliūčių. Ir jis tau patiko, tiesa?

Mąsčiau apie tai. Tiesą sakant, mąsčiau apie tai nuo pat tada, kai atsigavau po raminamųjų. Blogiau už skausmą akyse ir zvimbimą ausyse; netgi blogiau už baimę, kad taip ir nebeišeisiu iš ligoninės, kamavo kaltės jausmas. Jums galbūt pasirodys keista, atsižvelgiant į tai, ką sužinojau, bet niekaip nepajėgiau surasti sau pasiteisinimo ar jausti antipatijos Langui. Tai man tenka visa kaltė. Ne tik išdavus savo klientą, asmeniškai ir profesiniu požiūriu, bet ir savo veiksmais išjudinus lemtingą įvykių seką. Jeigu nebūčiau nuvažiavęs pas Emetą, šis nebūtų susisiekęs su Langu pranešti jam apie tą fotografiją. Paskui Langas galbūt nebūtų užsispyręs tąnakt skristi atgal į Martas Vinjardą pasimatyti su Ruta. Tada aš nebūčiau turėjęs jam papasakoti apie Raikartą. Ir tada, ir tada?.. Tokios mintys vis graužė mane, kol gulėjau tamsoje. Tiesiog nepajėgiau ištrinti iš atminties, koks jis lėktuve, pačioje pabaigoje, atrodė prislėgtas.

Ponia Blai klausia savęs, gal kartais ponas Langas atpažino savo žudiką ir sąmoningai žengė jo link, žinodamas, kad kas nors panašaus galėtų atsitikti...

— Taip, — patvirtinau Rikui. — Taip, jis iš tiesų man patiko.

— Na, matai. Esi jam skolingas. O be to, reikia atsižvelgti ir į kai ką kitką.

— Būtent?

— Sidas Krolas sako, kad jeigu netesėsi sutarties įsipareigojimų ir nebaigsi knygos, jie nutemps tave už subinės į teismą.

*

Ir taip aš grįžau į Londoną, ir kitas šešias savaites beveik neišlįsdavau iš savo buto, išskyrus sykį, kai nuėjau papietauti su Keite. Mudu susi-

tikome restorane prie Noting Hilo Geito, pusiaukelėje tarp mūsų namų — teritorijoje, neutralioje kaip Šveicarija ir beveik tokioje pat brangioje. Adamo Lango mirties pobūdis tartum nutildė net jos priešiškumą ir, manau, suteikė man, kaip savo akimis tą įvykį mačiusiam liudininkui, tam tikrą žavesį. Aš buvau atmetęs dešimtis prašymų duoti interviu, tad neskaitant FTB ir MI5 agentų ji buvo pirmoji, kuriai aš išklojau, kas atsitiko. Be galo troškau papasakoti apie savo paskutinį pokalbį su Langu. Beje, ir būčiau papasakojęs. Bet taip atsitiko, kad kai jau buvau besižiojąs pradėti, priėjo padavėjas aptarti deserto, ir kai šis pasišalino, ji pareiškė pirma norinti kai ką man pasakyti.

Esanti susižadėjusi ir netrukus ištekėsianti.

Prisipažįstu, buvau priblokštas. Tas kitas vyriškis man nepatiko. Atpažintumėte jį, jeigu paminėčiau pavarde: aštrių bruožų, gražaus jausmingo veido. Jo specialybė — trumpam nuskristi į neramiausias pasaulio vietas ir vėl parskristi su jaudinamais žmogiškųjų kentėjimų, dažniausiai savo paties, aprašymais.

— Sveikinu, — pasakiau.

Deserto nebevalgėme. Mūsų meilės romanas, mūsų santykiai — mūsų *reikalas*, kad ir koks jis buvo — po dešimties minučių baigėsi ant šaligatvio priešais restoraną trumpu pakštelėjimu į skruostą.

— Ketinai kažką man papasakoti, — tarė ji, prieš pat sėsdamasi į taksi. — Atleisk, kad tave pertraukiau. Supranti, aš tik nenorėjau, kad pasakytum ką nors asmeniška, pirma tau nepapasakojusi, kokie dalykai pas mane, ir...

— Nesvarbu, — tariau.

— Tikrai? Atrodai... kitoks.

— Viskas gerai.

— Jeigu tau kada nors manęs prireiks, visada mane ten rasi.

— Ten? — perklausiau. — Nežinau, kaip tu, bet aš esu čia. Kur yra tas ten?

Palaikiau jai atdaras automobilio duris. Negalėjau neišgirsti, kad adresas, kurį pasakė taksistui, buvo ne jos.

Po to aš užsidariau nuo pasaulio. Visas valandas, kurias nemiegojau, leidau su Langu ir dabar, kai jau buvo miręs, staiga sumojau, kad pagavau jo balsą. Kasryt prisėsdavau ne kompiuterio klaviatūros, o veikiau prie spiritizmo seansams išbraižyto popieriaus lapo. Jeigu mano pirštai surinkdavo kokį neteisingai skambantį žodį, aš bemaž fiziškai jusdavau juos traukiamus prie klavišo ŠALINTI. Aš buvau lyg scenaristas, kuriantis tekstą ir turintis omenyje itin reiklų aktorių, kino žvaigždę: žinojau, kad jis pasakytų taip, o ne kitaip; suvaidintų tą sceną tokiu, o ne kitokiu būdu.

Pagrindine pasakojimo struktūra išliko šešiolika Makeiros skyrių, ir laikiausi metodo visąlaik dirbti su jo rankraščiu sau iš kairės: ištisai jį iš naujo perspausdinant ir tuo pat metu perleidžiant per savo smegenis, pirštus, o paskui sudedant į kompiuterį apvalytą nuo gremėzdiškų ir banalių savo pirmtako frazių. Suprantama, visai neužsiminiau apie Emetą, išėmiau net jo prėską citatą, kuria pradėtas baigiamasis skyrius. Mano pateikiamas pasauliui Adamo Lango įvaizdis buvo labai panašus į personažo, kurį jis visada rinkdavosi vaidinti: šaunaus vaikino, bemaž per atsitiktinumą patekusio į politiką ir iškilusio į valdžią, nes nebuvo susaistytas nei giminiškumų, nei ideologijos. Suderinau tai su chronologija, pasitelkdamas Rutos prielaidą, kad Langas pasuko į politiką ieškodamas paguodos nuo depresijos, kai tik apsigyveno Londone. Man čia iš tikrųjų nė nereikėjo išpūsti kančios. Šiaip ar taip, Langas buvo miręs, jo memuarai — nuspalvinti skaitytojo žinojimo, kas toliau įvyks; to turėtų pakakti, maniau, kad mėgėjai džiaugtis kitų bėdomis liktų patenkinti. Bet vis tiek buvo naudinga turėti puslapį ar du apie didvyrišką kovą su vidaus demonais ir t. t., ir t. t.

Iš paviršiaus nuobodžiame užsiėmime politika aš suradau paguodą savo skausmui. Suradau veiklumą, draugystę ir iškrovą savo pomėgiui susitikinėti su naujais žmonėmis. Suradau tikslą, didesnį už mane patį. O svarbiausia, suradau Rutą.

Mano pasakojime apie jo gyvenimo istoriją, politinis Lango užsiangažavimas iš tikrųjų prasidėjo tik tada, kai dvejais metais vėliau atėjo ir į jo duris pasibeldė Ruta. Skambėjo įtikinamai. Kas žino? Juk tai galėjo būti net ir tiesa.

Pradėjau rašyti *Adamo Lango memuarus* vasario dešimtąją ir pažadėjau Medoksui, kad viskas bus padaryta, visi 160 000 žodžių, iki kovo pabaigos. Tai reiškė, kad privalėjau per dieną parašyti 3 400 žodžių — kasdien. Ant sienos kabėjo kalendorius, ir kiekvieną rytą užbraukdavau datą. Buvau kaip kapitonas Skotas, grįžtantis iš Pietų ašigalio: privalėjau įveikti tas kasdienes distancijas, antraip būčiau negrįžtamai atsilikęs ir pražuvęs baltuose tuščių puslapių tyruose. Baisi plūkiava, juolab kad beveik nebuvo galima išsaugoti nė vienos Makeiros eilutės, išskyrus — keista — rankraščio pačią paskutiniąją, privertusią mane suvaitoti, kai ją perskaičiau Martas Vinjarde: *„Mudu su Ruta žvelgiame į ateitį, kad ir ką ši žadėtų.“* Perskaitykite tai, šunsnukiai, mąsčiau, spausdindamas kovo tryliktosios vakare: perskaitykite ir užverskite šią knygą nesugniaužta gerkle.

Pridūriau „PABAIGA“, o paskui, manau, mane ištiko nervinis išsekimas.

*

Vieną rankraščio kopiją išsiunčiau į Niujorką, o kitą — į „Adamo Lango fondo“ biurą Londone, asmeniškai pasidomėti poniai Rutai Lang — arba, kaip būčiau turėjęs labiau deramai jau tuomet ją tituluoti, Kaldertorpo baronesei Lang, mat vyriausybė kaip tautos pagarbos ženklą jai suteikė vietą Lordų rūmuose.

Nuo pat žmogžudystės nesulaukiau nuo Rutos jokios žinios. Tebegulėdamas ligoninėje parašiau jai; laiškas buvo dar vienas, kaip pranešta, iš daugiau nei šimto tūkstančio atsiuntusiųjų savo užuojautas, tad nė kiek nenustebau tegavęs šablonišką spausdintą atsakymą. Tačiau po savaitės, kai jai buvo nusiųstas rankraštis, laiškiniame po-

pieriuje su reljefinėmis raudonomis raidėmis išspausdintu Lordų rūmų pavadinimu atėjo žinutė:

Padarėte viską, ko visada iš jūsų tikėjausi — ir net daugiau! Gražiai pagavote jo toną & sugrąžinote jį vėl gyventi — visą nuostabų jo humorą, atjautą & energiją. Prašau, atvykite aplankyti mane čia, į Lord. Rūm., kai turėsite atliekamą valandėlę. Būtų nuostabu vėl viską prisiminti. Martas V., atrodo, buvo taip seniai & taip toli! Darsyk dėkui už jūsų talentą. Ir knyga teisinga!!!

Su didžiausia meile,

R.

Medoksas irgi liejo jausmus, bet be meilės. Pirmą tiražą sudarys keturi šimtai tūkstančių egzempliorių. Numatyta išleisti gegužės pabaigoje.

Taigi taip. Darbas atliktas.

Neilgai truko man susivokti, kad esu prastos būklės. Manau, mano jėgas palaikė Lango „nuostabus humoras, atjauta & energija“, bet kai tik rašydamas pašalinau jį iš savęs, sukritau it tuščias kostiumas. Metų metus pelniausi duoną įsigyvendamas į vieną biografiją po kitos. Bet Rikas primygtinai patarė, kad palauktume, iki bus išleisti Lango memuarai — mano „proveržio knyga“, kaip jis pavadino — ir tik tada derėtumėmės dėl naujų ir geresnių sutarčių; taigi pirmąsyk, kiek pajėgiau prisiminti, neturėjau jokio darbo, prie kurio galėčiau prisėsti. Buvau ištiktas letargijos ir panikos derinio. Vos įstengdavau sutelkti energiją prieš vidudienį išsiristi iš lovos, o kai pavykdavo, apsivilkęs chalatu snopsodavau ant sofos, žiūrėdamas dieninę televiziją. Mažai valgiau. Nebeatplėšinėjau gaunamų laiškų, neatsiliepdavau telefonu. Nesiskutau. Tik pirmadieniais ir ketvirtadieniais neapibrėžtam laikui palikdavau savo butą, vengdamas susitikti su valytoja, — norėjau atsisakyti jos, bet nedrįsau, — ir tada arba sėdėdavau parke, jeigu orai bū-

davo gražūs, arba nevalyvoje kaimynystės kavinukėje, jeigu tie būdavo darganoti; o Anglijoje šitaip pasitaikydavo dažniausiai.

Ir vis dėlto, kad ir kaip paradoksalu, nugrimzdęs į stuporą tuo pat metu jaučiau ir nuolatinį nerimą. Niekas neatitiko savo tikrųjų mastų. Absurdiškai susierzindavau dėl menkiausių dalykų: pavyzdžiui, kur pasidėjau batus, arba — ar išmintinga laikyti visus savo pinigus tame pačiame banke. Toks nervingumas vertė mane jaustis fiziškai netvirtą, dažnai — padususį, ir kaip tik tokios nuotaikos vėlai vieną vakarą, apie du mėnesiai po to, kai baigiau knygą, padariau atradimą, pražūtingą manosiomis aplinkybėmis.

Pristigau viskio ir žinojau, kad turiu dešimt minučių laiko nubėgti į nedidelį prekybos centrą Ledbrouk Grouve, iki šiam užsidarant. Ėjo gegužės pabaiga, vakaras buvo tamsus ir lietingas. Pasičiupau pirmą pasitaikiusį po ranka švarką ir jau buvau perpus nubildėjęs laiptais, kai sumojau įsinėręs į vilkėtą tada, kai užmušė Langą. Priekyje buvo perplėštas ir su kraujo dėmėmis. Vienoje kišenėje užčiuopiau savo paskutinio interviu su Langu įrašą, o kitoje — raktelius nuo fordo „Escape SUV".

Automobilis! Buvau visai jį pamiršęs. Vis tebestovi aikštelėje prie Logano oro uosto! Ir kainuoja po aštuoniolika dolerių už parą! Aš turbūt jau skolingas *tūkstančius*!

Be abejo, jums — ir iš tikrųjų dabar man — ši panika atrodo juokinga. Bet aš užlėkiau atgal laiptais, jusdamas ausyse smarkiai mušantį pulsą. Niujorke buvo jau po šešių ir „Rhinehart Inc." užsidariusi po darbo. Niekas neatsiliepė ir iš namo Martas Vinjarde. Iš nevilties paskambinau Rikui į namus ir be jokios įžangos suskatau vapalioti apie kritiškos padėties smulkmenas. Jis klausėsi apie pusę minutės, paskui šiurkščiai paliepė man užsičiaupti.

— Viskas sutvarkyta prieš savaites. Vaikinams iš automobilių aikštelės kilo įtarimų, ir jie iškvietė farus, taip pat paskambino į Rainharto kontorą. Medoksas apmokėjo sąskaitą. Nekvaršinau dėl to tau galvos, nes žinojau, kad daug dirbi. Dabar išklausyk mane, drauguži.

Man regis, tau bjaurus uždelsto šoko atvejis. Esi reikalingas pagalbos. Žinau vieną smegenų sunkiką...

Aš padėjau ragelį.

Kai galiausiai užmigau ant sofos, vėl mane aplankė vis pasikartojantis sapnas apie Makeirą — tas, kuriame jis su visais drabužiais plūduriuoja greta manęs jūroje ir sako man, kad jam nepavyks: *Kapstykis pats vienas*. Bet šįsyk, užuot pasibaigęs pabudimu, sapnas tęsėsi ilgiau. Banga nusinešė Makeirą, — su sunkiu lietpalčiu ir gumapadžiais batais, — kol galiausiai jis tapo tik tamsia figūra tolumoje, veidu žemyn sekliose putose šliužinėjantis prie paplūdimio krašto pirmyn ir atgal. Nubridau prie jo ir šiaip taip apglėbiau rankomis stambų kūną, paskui sutelkęs visas pastangas apverčiau aukštielninką — ir tada staiga jis nuogas nuo baltos plokštės spoksojo į mane, o Adamas Langas stovėjo palinkęs ties juo.

Kitą rytą anksti palikau butą ir nuėjau pakalne į metro stotį. Iš tikrųjų savižudybei daug nereiktų, pagalvojau. Vienas greitas šuolis priešais artėjantį traukinį ir paskui — nebūtis. Kur kas geriau, negu nuskęsti. Bet tokia paskata truko trumpiausią sekundėlę, iš dalies ir todėl, kad negalėjau pakęsti minties, jog kažkam po to teks išvalyti („*Jo galvą surado ant terminalo stogo*..."). Užtat tik įsėdau į traukinį ir nukeliavau iki linijos galo Hamersmite, paskui perėjau kelią į kitą platformą. Judėjimas — vaistas nuo depresijos, nusprendžiau. Reikia judėti. Prie Krantinės vėl persėdau — važiuoti į Mordeną, kuris visada man skamba kaip pasaulio kraštas. Pralėkus Belemą, po dviejų stočių išlipau.

Kapą surasti man ilgai netruko. Prisiminiau Rutą minėjus, kad laidotuvės įvyko Stretemo kapinėse. Susiieškojau jo pavardę, ir kapinių prižiūrėtojas nurodė man kelią kapo link. Ėjau pro akmeninius angelus su maitvanagių sparnais, apsamanojusius cherubinus su kerpėtomis garbanomis, karalienės Viktorijos epochos antkapius, didumo sulig sodo pavėsinėmis, ir kryžius, papuoštus marmurinių rožių girliandomis. Bet Makeiros indėlis į nekropolį buvo tipiškai paprastas. Mūsajam Maikui jokių vingrių užrašų — jokių „Nesakyk, kad kova nuėjo

perniek"* arba " „Šauniai padirbėta, gerasis ir ištikimasis tarne". Tik kalkakmenio plokštė su jo pavarde ir datomis.

Buvo pavasario pabaigos rytas, apsnūdęs ir persunktas žiedadulkių ir benzino kvapų. Tolumoje Garet Leinu centrinio Londono link dundėjo transportas. Pritūpiau ir prispaudžiau delnus prie rasotos žolės. Kaip jau anksčiau sakiau, nesu iš prietaringųjų, bet šią akimirką tikrai pajutau manimi perbėgant palengvėjimo srovę, lyg būčiau uždaręs ratą ar įvykdęs užduotį. Jaučiau jį norėjus, kad aš čia ateičiau.

Ir kaip tik tada pamačiau atremtą į antkapį ir pernelyg išvešėjusios žolės bemaž užstojamą nuvytusių gėlių puokštelę. Prie jos buvo prisegta kortelė, užrašyta elegantišku braižu, vos išskaitomu nuo sekusių viena po kitos Londono liūčių. „Geram draugui ir lojaliam kolegai atminti. Ilsėkis ramybėje, mielasis Maikai. Amelija."

*

Sugrįžęs namo, paskambinau jai mobiliojo telefono numeriu. Išgirdusi mane, iš balso ji neatrodė nustebusi.

— Sveiki, — tarė. — Kaip tik apie jus mąsčiau.

— Kodėl gi?

— Skaitau jūsų knygą — Adamo knygą.

— Ir?

— Gera. Ne, iš tiesų geresnė negu gera. Tartum jis būtų vėl čia. Tik, manau, trūksta vienos detalės.

— Ir kokios gi?

— Ak, nesvarbu. Pasakysiu jums, jeigu pamatysiu. Galbūt ištaikysime progą pasikalbėti šįvakar per priėmimą.

— Kokį priėmimą?

Ji nusijuokė.

— *Jūsų* priėmimą, kvailuti. Per jūsų knygos pristatymą. Tik nesakykite, kad nesate į jį pakviestas.

* Eilutė iš anglų poeto Artūro Klafo (Arthur Hugh Clough, 1819–1861) eilėraščio.

Ilgai su nieku nebuvau šnekėjęsis. Prireikė sekundės ar dviejų, kol atsakiau.

— Nežinau, pakviestas ar ne. Jei atvirai, tai kurį laiką neperžiūrinėjau savo pašto.

— Turėjote būti pakviestas.

— Netikėkite tuo. Autoriams paprastai nesmagu, kai į juos virš sumuštinio spokso vaiduoklis.

— Na, juk autoriaus ten nebus, tiesa? — Ji norėjo ištarti žvaliai, bet balsas per telefono liniją mane pasiekė beviltiškai nenatūralus ir įsitempęs. — Privalėtumėte ten nueiti, nesvarbu, buvote pakviestas ar ne. Tiesą sakant, jeigu iš tikrųjų jūsų nepakvietė, galite ateiti kaip mano svečias. Mano kvietime užrašyta „Amelijai Blai plius vieną."

Nuo perspektyvos sugrįžti į visuomenę mano širdis vėl pradėjo pašėlusiai plakti.

— Bet argi nenorite pasiimti ko nors kito? O kaip jūsų vyras?

— Ak, jis. Deja, tas reikalas neišdegė. Aš neįsivaizdavau, kaip jam nusibodo būti mano „plius vienas".

— Man gaila tai girdėti.

— Melagis, — atšovė ji. Septintą susitiksime prie Dauningo gatvės galo. Pobūvis tuoj kitapus Vaitholo. Lauksiu tik penkias minutes, tad jeigu nuspręsite ateiti, nesivėluokite.

*

Baigęs kalbėtis su Amelija, kruopščiai peržiūrėjau savo savaitėmis susikaupusį paštą. Kvietimo į pobūvį nebuvo. Turėdamas mintyje savo paskutiniojo susitikimo su Ruta aplinkybes, pernelyg nenustebau. Tačiau radau baigtos knygos egzempliorių. Gražiai išleistos. Viršelyje, atsižvelgiant į Amerikos rinką, puikavosi Lango fotografija — atrodė galantiškas, besikreipiantis į bendrąją JAV Kongreso sesiją. Viduje įdėtose fotografijose nebuvo nė vienos iš Kembridžo laikų, kurias surado Makeira: nebuvau nusiuntęs tų nuotraukų redaktoriui. Permečiau akimis padėkas, savo parašytas Lango balsu:

Šios knygos nebūtų, jeigu ne pasiaukojimas, parama, išmintis ir draugystė velionio Maiklo Makeiros, kuris bendradarbiavo su manimi ją kuriant nuo pirmo iki paskutinio puslapio. Dėkui tau, Maikai — už viską.

Mano pavardė nebuvo paminėta. Didžiam Riko susierzinimui, aš atsisakiau, kad leidykla, su kuria bendradarbiavau, įtrauktų mane į talkinusiųjų parengti memuarus sąrašą. Nepasakiau jam kodėl, mat maniau, kad šitaip bus saugiau. Kupiūruotas turinys ir mano anonimiškumas taps, vyliausi, lyg žinia bet kam, kas į tai galėtų kreipti dėmesį, kad per mane daugiau neteks tikėtis bent kokių nepatogumų.

Tą popietę valandą mirkau vonioje ir svarsčiau, eiti ar neiti į priėmimą. Kaip paprastai, sugebėjau ištęsti savo abejones iki kelių valandų. Sakiau sau, kad nebūtinai esu apsisprendęs — ir kai skutausi barzdą, ir kai vilkausi prideramą tamsų kostiumą su baltais marškiniais, ir kai išėjęs į gatvę stabdžiausi taksi, ir net kai jau, be penkių septintą, stovėjau prie Dauningo gatvės kampo: vis dar buvo ne per vėlu apsisukti atgal. Kitapus plataus, iškilmingo Vaitholo bulvaro mačiau limuzinus ir taksi privažiuojant prie Banketing Hauso, kur tikriausiai, spėjau, vyksta pobūvis. Vakaro saulėje mirksėjo fotografų blykstės, blankiai primindamos senuosius Lango šlovės laikus.

Vis dairiausi Amelijos — gatve tolyn, raito sargybinio prie Horsgardzo link, ir atgalios, už Užsienio reikalų ministerijos, iki karalienės Viktorijos epochos gotiškų Vestminsterio rūmų beprotnamio. Iškaba — vaizduojanti Čerčilį, su įprastiniu cigaru vienoje rankoje, o kita dviem pirštais rodantį pergalės ženklą — kitoje įeigos į Dauningo gatvę pusėje skelbė ten esant karo laikų ministrų kabineto būstinę. Vaitholas visada man primena miesto bombardavimus karo metu. Regiu juos mintimis iš pasakojimų, su kuriais vaikystėje buvau augintas: smėlio maišai, baltos popieriaus juostos skersai langų, prožektorių šviesos, aklai naršančios tamsą, bombonešių gausmas, galingų bombų sprogimai, raudona gaisrų Ist Ende pašvaistė. Kaip tik *tai*, kaip būtų pasakęs

mano tėvas, vadini *karu* — o ne šią nuolatinę nepatogumų, nerimo ir beprotybės įkyrybę. Ir vis dėlto Čerčilis vaikščiodavo į parlamentą per Sent Džeimso parką, kilstelėdamas skrybėlę praeiviams, o iš paskos, dešimt pėdų atsilikęs, jį sekdavo tik vienintelis detektyvas.

Vis dar apie tai mąsčiau, kai Didysis Benas išmušė septynias. Vėl pasižiūrėjau kairėn ir dešinėn, bet Amelijos vis dar nesimatė, o tai mane stebino, nes laikiau ją iš punktualiųjų. Bet tada pajutau kažką paliečiant mano rankovę ir apsisukęs išvydau ją stovinčią už manęs. Išniro iš saulės neapšviesto Dauningo gatvės kanjono, vilkinti tamsiai mėlynu kostiumėliu ir nešina rankine. Atrodė susenusi, išblukusi, ir mirksnį mintyse pamačiau jos ateitį: mažutis butas, madingas adresas, katė. Mudu mandagiai pasisveikinome.

— Ką gi, — tarė ji. — Štai ir susitikome.

— Štai ir susitikome. — Mudu nesmagiai stovėjome per kelias pėdas vienas nuo kito. — Nemaniau, kad vėl dirbate Dešimtajame Numeryje, — pasakiau.

— Aš buvau tik priskirta prie Adamo. Karalius mirė. — Ir staiga jos balsas palūžo. Apkabinau ją, paplekšnojau nugarą lyg parpuolusiam vaikui. Jutau drėgną jos skruostą prie savojo. Atsitraukusi ji atidarė rankinę ir išsiėmė nosinaitę. — Atleiskite, — pasakė. Išsišnypštė nosį ir sau priekaištaudama treptelėjo aukštakulne pėda. — Aš vis mąstau, kad jau tai įveikiau, o paskui susizgrimbu, jog dar ne. Atrodote baisiai, — pridūrė. — Tikrai, jūs atrodote...

— Kaip vaiduoklis? — pakišau žodį. — Dėkui. Jau girdėjau tai anksčiau.

Ji pasižiūrėjo į pudrinės veidrodėlį ir kai ką greitomis pasitaisė. Sumojau ją būgštaujant. Troško, kad kas nors lydėtų; tikčiau net ir aš.

— Gerai, — tarė ji ir spragtelėjusi uždarė rankinę. — Einam.

Mudu prasibrovėme Vaitholu pro minias pavasario turistų.

— Taigi, galų gale, ar jūs pakviestas? — paklausė ji.

— Ne, nepakviestas. Tiesa sakant, aš gana nustebęs, kad jus pakvietė.

— Ak nėra taip keista. — Ji stengėsi nutaisyti nerūpestingą toną. — Juk ji laimėjo, tiesa? Tapo tautos ikona. Liūdinti našlė. Mūsiškė Džekė Kenedi. Ji nebus prieš, kad aš sukinėsiuos aplink. Kažin ar keliu grėsmę; veikiau esu tik trofėjus pergalės parade. — Mudu perkirtome gatvę. — Pro tą langą Karolis I žengė į ešafotą, — parodė ji. — Būtų derėję pagalvoti, kad kas nors įžvelgs sąsają, a?

— Prastas personalo darbas, — pasakiau. — Šitaip nebūtų atsitikę jums vadovaujant.

Vos tik įžengėme vidun, supratau, kad ateiti buvo klaida. Amelija turėjo atidaryti savo rankinę apsaugos žmonėms. Į mano raktus sureagavo metalo detektorius, ir turėjau leistis apieškomas. Iki ko priėjome, pagalvojau stovėdamas iškeltomis rankomis, kol man grabinėjo slėpsnas, kai net negali ateiti į priėmimą su gėrimais neapčiupinėtas. Didžiulėje Banketing Hauso erdvėje mudu susidūrėme su pokalbių ūžesiu ir atsuktų nugarų siena. Aš buvau nusistatęs taisyklę niekada nedalyvauti savo paties knygų pristatymuose, ir dabar prisimenu kodėl. Rašytojas vaiduoklis aukštuomenės vestuvėse toks laukiamas kaip nepripažintas jaunikio meilės nuotykių sūnus. Aš ničnieko nepažinojau.

Mikliai sugriebiau iš praeinančio padavėjo dvi siauras aukštas taures šampano ir padaviau vieną Amelijai.

— Nematau Rutos, — pasakiau.

— Tikiuosi, ji bus pačioje tirštymėje. Į jūsų sveikatą. — Ji kilstelėjo taurę.

Mudu susidaužėme. Šampanas, mano nuomone, net dar labiau nereikalingas nei baltasis vynas. Bet, regis, nieko kitko nebuvo.

— Atvirai kalbant, tai Ruta — ta trūkstama detalė, kurios stinga jūsų knygoje, jeigu galėčiau pareikšti kritinę pastabą.

— Žinau, — atsakiau. — Ketinau įdėti daugiau apie ją, bet Ruta nenorėjo.

— Ką gi, gaila. — Šampanas paprastai atsargią ponią Blai tartum padrąsino. Arba galbūt tarp mūsų tik užsimezgė ryšys. Galų gale juk mudu išlikę gyvi — išlikę gyvi po Langų. Kad ir kaip ten būtų, ji prisi-

lenkė arti prie manęs, leisdama įkvėpti į plaučius pažįstamų kvepalų aromatą. — Aš dievinau Adamą ir, manau, tokie pat buvo jo jausmai man. Bet neturėjau iliuzijų: jis niekada nebūtų jos palikęs. Pasakė man tai, kai paskutinį kartą važiavome į oro uostą. Juodu buvo tobula komanda. Jis puikiai žinojo, kad be jos būtų niekas. Davė man visiškai aiškiai tą suprasti. Jautėsi jai skolingas. Tai ji buvo ta, kuri iš tikrųjų išmanė valdžią. Faktiškai, būtent *jai* buvo numatyta patekti į parlamentą, ar tai žinojote? Visai ne jam. Apie tai nėra jūsų knygoje.

— Aš to nežinojau.

— Adamas sykį man tai pasakė. Tas nėra plačiai žinoma — bent niekada niekur nemačiau parašyta. Bet, matyt, iš pradžių viskas buvo suplanuota dėl jos, tik paskutinę minutę ji pasitraukė į šalį ir užleido vietą jam.

Aš prisiminiau savo pokalbį su Raikartu.

— Atstovas nuo Mičigano, — sumurmėjau.

— Kas?

— Tuomet parlamente nuo apygardos posėdžiavo toks Gifenas. Dėl savo proamerikietiškumo buvo pramintas atstovu nuo Mičigano. — Mintyse man kažkas neramiai sukirbėjo. — Galiu kai ko jus paklausti? — ryžausi. — Prieš tai, kai Adamas buvo nužudytas, kodėl jūs buvote taip nusistačiusi saugoti rankraštį po užraktu?

— Juk sakiau jums: dėl saugumo.

— Betgi jame nieko ypatinga nebuvo. Žinau tai geriau už bet ką. Perskaičiau po dešimt kartų kiekvieną nuobodų žodį.

Amelija apsidairė aplink. Mudu vis tebestoviniavome pobūvio pakraščiuose. Niekas nekreipė į mus dėmesio.

— Tik tarp mudviejų, — tyliai prašneko ji. — Ne mes buvome tie, kuriems tai rūpėjo. Matyt, amerikiečiai. Man pasakyta, kad jie perdavė žinią MI5, jog rankraščio ankstyvuosiuose puslapiuose galėtų būti kai kas, potencialiai keliančio grėsmę nacionaliniam saugumui.

— Iš kur jie žinojo?

— Kas atspės? Tik tiek galiu jums pasakyti: tuoj po Maiko mirties

amerikiečiai iš mūsų pareikalavo ypač pasirūpinti, kad knyga nebūtų išleista, kol jie negaus progos ją peržiūrėti.

— Ir jie peržiūrėjo?

— Nenumanau.

Vėl prisiminiau savo susitikimą su Raikartu. Ką jis tvirtino Makeirą jam pasakius telefonu prieš pat savo mirtį? *„Raktas į viską — Lango autobiografijoje, slypi jos pradžioje.“*

Nejau tai reiškė, kad jų pokalbio buvo pasiklausoma?

Jaučiau, kad ką tik pasikeitė kažkas reikšminga, — kad kažkuri manosios saulės sistemos dalis nukrypo nuo savo orbitos, — bet aš nepajėgiau pagauti kas. Man reikėjo pasitraukti kur nors į tykią vietą ir neskubant viską gerai permąstyti. Bet aš jau pajutau pobūvio akustiką pakitus. Kalbų ūžesys ščiuvo. Žmonės tildė vienas kitą. Kažkoks žmogus pompastiškai suriaumojo „Tylos!“, ir aš apsigręžiau. Salės šone, kitoje pusėje priešais didžiulius langus, netoli nuo ten, kur mudu stovėjome, ant pakylos kantrai laukė Ruta Lang su mikrofonu rankoje.

— Dėkui jums, — prašneko ji. — Labai dėkui. Ir labą vakarą. — Padarė pauzę, ir palengva trys tūkstančiai žmonių visiškai nutilo. Tada ji atsikvėpė. Balsas jai strigo. — Man visą laiką stinga Adamo. Bet šį vakarą — ypač. Ne vien todėl, kad mes šiandien susitinkame pristatyti skaitytojams jo nuostabią knygą ir jis turėtų čia dalytis savo gyvenimo istorijos džiaugsmu su mumis, bet taip pat ir todėl, kad jis taip puikiai sakydavo kalbas, o aš, kai reikia kalbėti, — tokia siaubingai netikusi.

Nustebau, kaip profesionaliai ji pateikė paskutiniąją eilutę, kaip sukūrė emocinę įtampą, o paskui šiai leido išsikrauti — šen bei ten pasigirdo juokeliai. Viešumoje atrodė kur kas labiau pasitikinti savimi, nei aš ją prisiminiau, tartum įgijo erdvės augti, kai Lango nebeliko.

— Taigi, — tęsė ji, — jums palengvės išgirdus, kad nesirengiu sakyti kalbos. Tik noriu padėkoti keliems žmonėms. Norėčiau padėkoti Marčiui Rainhartui ir Džonui Medoksui už tai, kad jie — ne tik

nuostabūs leidėjai, bet ir už tai, kad buvo puikūs draugai. Norėčiau padėkoti Sidniui Krolui už jo sumanumą ir protingus patarimus. Ir jeigu iš šių žodžių būtų galima pamanyti, kad vieninteliai žmonės, susiję su Britanijos ministro pirmininko memuarų pasirodymu yra amerikiečiai, taip pat norėčiau išreikšti atskirą ir ypatingą padėką Maikui Makeirai, kuris tragiškai irgi negali būti kartu su mumis. Maikai: tu lieki mūsų mintyse.

Didžiule sale nuvilnijo murmesys: „Klausykitės, klausykitės".

— O dabar, — toliau kalbėjo Ruta, — ar galiu pasiūlyti tostą už tą, kuriam mes iš tikrųjų turime dėkoti? — Ji pakėlę taurę makrobiotinių apelsinų sulčių ar kad ir kas ten buvo. — Už didžio žmogaus ir didžio patrioto, nuostabaus tėvo ir puikaus vyro atminimą — už Adamą Langą!

— Už Adamą Langą! — sutartinai sugriaudėjome mes visi, o paskui suskatome ploti ir plojome vis garsiau, o Ruta maloniai linksėjo į visus salės kampus, įskaitant ir mūsiškį, ir čia ji pamatė mane, sumirksėjo, paskui atsigavo, nusišypsojo ir sveikindama iškėlė taurę manęs link.

Ji skubiai paliko pakylą.

— Linksmoji našlė, — sušnypštė Amelija. — Mirtis jai pritinka, kaip manote? Sulig kiekviena diena vis labiau pražysta.

— Jaučiu, ji eina pas mus, — pasakiau.

— Šūdas! — Amelija išlenkė ligi dugno taurę. — Tokiu atveju nešdinuosi iš čia. Ar norėtumėte, kad nusivesčiau jus kur nors papietauti?

— Amelija Blai, jūs kviečiate mane į *pasimatymą*?

— Po dešimties minučių susitiksime lauke. Fredi! — pašaukė ji.— Malonu jus matyti.

Dar jai tebetolstant pasikalbėti su kažkuo kitu, minia priešais mane tartum prasiskyrė ir išniro Ruta. Atrodė visai kitokia, nei tada, kai paskutinį kartą ją mačiau: žvilgančiais plaukais, glotnia oda, sulieknėjusi nuo sielvarto ir dizainerio aprengta kažkuo tokiu juodu ir šilkiniu. Tuoj už jos sekė Sidas Krolas.

— Sveiki, — tarė ji.

Suėmė mano rankas ir atkišusi lūpas sumurkė nepabučiuodama, bet trumpai perbraukdama storu savo plaukų šalmu abu mano skruostus.

— Sveika, Ruta. Sveikas, Sidai.

Linktelėjau jam. Vyriokas pamerkė akį.

— Man pasakyta, kad negalite pakęsti tokių pobūvių, — kalbėjo ji toliau, tebelaikydama mane už rankų ir nuverdama blizgančiomis tamsiomis akimis, — antraip būčiau jus pakvietusi. Gavote mano laiškutį?

— Taip. Dėkui.

— Bet nepaskambinote man!

— Maniau, galbūt parašėte tik iš mandagumo.

— Iš mandagumo! — Su priekaištu ji trumpai papurtė mano rankas. — Nuo kada gi aš tapau mandagi? Privalėjote ateiti aplankyti.

Ir tada ji pasielgė taip, kaip įžymūs žmonės visada su manimi elgdavosi: žvilgtelėjo per mano petį. Ir bemaž tuoj pat, gana neklystamai, pamačiau jos akyse blykstelint išgąstį, o paskui iškart vos pastebimai krustelint galvą. Išlaisvinęs savo rankas atsisukau ir išvydau Polą Emetą. Stovėjo ne toliau kaip už penkių pėdų.

— Sveiki, — tarė jis. — Manau, mes jau buvome susitikę.

Staigiai vėl pasisukau į Rutą. Mėginau kalbėti, bet niekaip neradau žodžių.

— A, — prasižiojau. — A...

— Polas buvo mano globėjas, — ramiai paaiškino ji, — kai būdama Fulbraito stipendininkė studijavau Harvarde.

— A...

Atbulas pasitraukiau nuo jų trijų. Atsimušiau į kažkokį vyriškį, kuris pridengęs savo taurę linksmai man patarė būti atsargesniam. Ruta kažką karštai sakė, taip pat ir Krolas, bet ausyse man zvimbė, ir aš jų negirdėjau. Pamačiau spoksant į mane Ameliją, silpnai pamojavau jai rankomis, o paskui pabėgau iš salės per vestibiulį laukan į tuščią imperinę Vaitholo gatvės didybę.

*

Vos tik išsigavau laukan, paaiškėjo, kad susprogdinta dar viena bomba. Girdėjau tolumoje kaukiančias sirenas, o dėl kylančio kažkur už Nacionalinės galerijos dūmų stulpo Nelsono kolona darėsi panaši į nykštukę. Pasišokčiodamas leidausi bėgti Trafalgaro aikštės link ir prasigrūdau priekin pasipiktinusios poros, pasigaudamas jai iš panosės taksi. Pabėgimo keliai buvo uždaryti visame Londono centre, lyg plistų miško gaisras. Įsukome į vienos krypties eismo gatvę ir tik pamatėme kitame gale policiją tveriant ją geltona juosta. Taksistas trūktelėjo automobilį atbuline eiga, mestelėdamas mane į priekį ant pat sėdynės krašto, ir šitaip likau sėdėti visą likusį kelią, įsitvėręs į rankeną šalia durų, kol mes sukiojomės ir nardėme šalutinėmis gatvėmis šiaurės link. Kai pasiekėme mano butą, sumokėjau jam dvigubai.

„Raktas į viską — Lango autobiografijoje, slypi jos pradžioje."

Pasičiupau savąjį užbaigtos knygos egzempliorių, nusinešiau ant rašomojo stalo ir įnikau peržiūrinėti pirmuosius skyrius. Greitai slinkau pirštą puslapių viduriu, bėgdamas akimis per visus prasimanytus jausmus ir pusiau tikrus prisiminimus. Profesionali mano proza, išspausdinta ir įrišta, žmogaus gyvenimo grublėtumus išlygino it tinkuotą sieną.

Nieko.

Pasibjaurėjęs numečiau knygą į šalį. Kas per netikęs šlamštas: bedvasiai komerciniai pratimai. Džiaugiausi, kad nebėra Lango tam perskaityti. Man netgi geriau patiko originalas: pirmą sykį pripažinau, kad uoliame pastarojo triūse bent esama kažko sąžininga. Atidariau stalčių ir sugriebiau originalųjį Makeiros rankraštį, apdriskusį nuo dažno naudojimo ir vietomis vos išskaitomą nuo mano išbraukymų ir perrašymų. *„Pirmas skyrius. Lango giminė kilusi iš Škotijos ir..."* Prisiminiau negyvą pradžią, kurią Martas Vinjarde taip negailestingai išmečiau. Kita vertus, kai pagalvoji, visos Makeiros skyrių pradžios, atskirai paėmus, buvo itin siaubingos. Nepalikau nė vienos nepakeitęs. Naršiau po pa-

laidus puslapius, negrabiose mano rankose storas rankraštis sklaidėsi vėduokle ir sukiojosi it gyvas padaras.

„Antras skyrius. Žmona ir paskui dar vaikas. Aš nusprendžiau įsikurti mažame mieste, kur mes galėtume gyventi toli nuo Londono bruzdesio...“ „Trečias skyrius. Ruta gerokai anksčiau už mane įžvelgė mano galimybę tapti partijos lyderiu...“ „Ketvirtas skyrius. Studijuojant savo pirmtakų nesėkmes, man kilo ryžtas būti kitokiam...“ „Penktas skyrius. Dar dabar, žvelgiant atgal, mūsų pergalė per visuotinius rinkimus atrodo neišvengiama, bet tuo metu...“ „Šeštas skyrius. 76-aisiais atskiros valdybos prižiūrėjo socialinę apsaugą...“ „Septintas skyrius. Buvo kada nors kokia kita šalis, taip persekiojama istorijos kaip Šiaurės Airija?..“ „Aštuntas skyrius. Užverbuota iš visų visuomenės sluoksnių didžiuma mūsų kandidatų rinkimams į Europos Parlamentą man kėlė pasididžiavimą...“ Devintas skyrius. Kaip įprasta, visos tautos užsienio politikoje siekia savų interesų...“ „Dešimtas skyrius. Viena didelė problema, su kuria susidūrė naujoji vyriausybė...“ „Vienuoliktas skyrius. CŽV, vertindama terorizmo grėsmę...“ „Dvyliktas skyrius. Agentų pranešimai iš Afganistano...“ „Tryliktas skyrius. Tenai nuspręsdamas pradėti puolimą prieš civilius rajonus, aš žinojau...“ „Keturioliktas skyrius. Amerikoje trokštama sąjungininkų, pasirengusių...“ „Penkioliktas skyrius. Tokio reikalavimo man atsistatydinti jau iki metinės partinės konferencijos...“ „Šešioliktas skyrius. Profesoriaus Polo Emeto iš Harvardo universiteto rašyta apie svarbą...

Aš paėmiau visų šešiolikos skyrių pradžias ir vieną po kitos išdėliojau per rašomąjį stalą.

Raktas į viską — Lango autobiografijoje, slypi jos pradžioje.“

Pradžioje ar pradžiose?

Niekada nebuvau stiprus spęsti galvosūkius. Bet peržiūrinėdamas puslapius ir apibraukdamas pirmąjį kiekvieno skyriaus žodį net aš negalėjau to nepamatyti — sakinio, kurį Makeira, baimindamasis dėl savo saugumo, buvo įterpęs į rankraštį — tartum žinią iš kapo: „Lango Žmona Ruta Studijuojant Dar 76-aisiais Buvo Užverbuota Kaip Viena CŽV Agentų Tenai Amerikoje Tokio Profesoriaus Polo Emeto iš Harvardo universiteto.“

17

Vaiduoklis neturi tikėtis šlovės

Vaiduokliška autorystė

Tąnakt palikau savo butą, kad niekada į jį nebegrįžčiau. Nuo tada praėjo mėnuo. Kiek žinau, manęs niekas nepasigedo. Kartais, ypač pirmą savaitę, kai tūnodavau vienas aptriušusiame savo viešbučio numeryje, — dabar jau buvau apsistojęs keturiuose, — man tikrai atrodydavo, kad išprotėjau. Turėčiau paskambinti Rikui, sakydavau sau, ir sužinoti jo smegenų sunkiko pavardę. Mane kamavo haliucinacijos. Betgi maždaug prieš tris savaites, po sunkios dienos rašant, prieš pat užmigdamas, per vidurnakčio žinias išgirdau, kad buvęs užsienio reikalų sekretorius Ričardas Raikartas žuvo Niujorke per autoavariją kartu su savo vairuotoju. Deja, naujiena perduota tik ketvirtąja. Nieko nėra labiau eks kaip ekspolitikas. Raikartas nebūtų buvęs patenkintas.

Tada supratau, kad kelio atgal nėra.

Nors aš nieko nepadariau, tik rašiau ir mąsčiau apie tai, kas atsitiko, vis dar negaliu tiksliai jums pasakyti, kaip Makeira atskleidė tiesą. Spėju, viskas turėjo prasidėti seniau archyvuose, kai jis užtiko operaciją „Audra“. Jau buvo nusivylęs Lango metais valdžioje, nepajėgdamas suprasti, kodėl tai, kas prasidėjo taip daug žadančiai, baigėsi tokiu pra-

keiktu jovalu. Kai su sau įprastu atkaklumu tyrinėdamas Kembridžo laikotarpį jis atsitiktinai užsidūrė ant tų fotografijų, šios turėjusios atrodyti kaip mįslės raktas: tikrai, jeigu Raikartas buvo girdėjęs gandus apie Emeto sąsajas su CŽV, tai pagrįsta daryti prielaidą, kad ir Makeirai tikriausiai jie buvo žinomi.

Bet Makeira žinojo taip pat ir kai kuriuos kitus dalykus. Jis būtų turėjęs žinoti, kad Ruta buvo Fulbraito stipendininkė Harvarde, ir jis nebūtų užtrukęs daugiau nei dešimties minučių išsiaiškinti per internetą, kad aštuntojo dešimtmečio viduryje Emetas tenai jai dėstė specialybės dalyką. Jis taip pat geriau negu kas nors kitas žinojo, kad Langas retai priimdavo sprendimą nepasitaręs su žmona. Adamas buvo puikus politikos komisionierius, Ruta — strategė. Jeigu turėtum rinktis, katras iš jųdviejų būtų turėjęs proto, drąsos ir nuožmumo tapti ideologiniu rekrutu, galėtų būti tik vienas pasirinkimas. Makeira negalėjo visai tikrai žinoti, bet, manau, surinko ganėtinai dėlionės fragmentų, kad išklotų savo įtarimus Langui per tą jųdviejų karštą ginčą savo susitikimo su Emetu išvakarėse.

Aš mėginu įsivaizduoti, ką Langas turėjo jausti, kai išgirdo kaltinimą. Neabejoju, laikėsi atsainiai; bet taip pat ir širdo. Bet po dienos ar dviejų, kai kūnas buvo bangų išmestas į krantą ir jis nukako į morgą patvirtinti Makeiros tapatybės — ką tuomet galvojo?

Didžiumą dienų klausydavausi savo paskutinio pokalbio su Langu įrašo. Be abejo, raktas į viską slypi ten, bet visąlaik tikra tiesa lieka tiesiog kankinamai nepasiekiama. Mudviejų balsai silpni, bet atpažįstami. Fone gaudžia reaktyvinio varikliai.

AŠ: Ar tiesa, kad jūs rimtai su juo susivaidijote? Prieš pat Maiko mirtį?

LANGAS: Maikas metė kai kuriuos beprotiškus kaltinimus. Kažin ar galėjau nuleisti juos negirdom.

AŠ: Galiu paklausti, kokius kaltinimus?

LANGAS: Nenorėčiau jų atkartoti.

AŠ: Ar jie kaip nors siejosi su CŽV?

LANGAS: Betgi jūs tikrai tą jau žinote, jeigu buvote nuvykęs pasimatyti su Polu Emetu.

[Pauzė, trunkanti 75 sekundes]

LANGAS: Noriu, kad jūs suprastumėte: viską, ką aš dariau, — ir kaip partijos lyderis, ir kaip ministras pirmininkas, — viską dariau iš įsitikinimo, nes maniau tai buvus teisinga.

AŠ: [Negirdėti]

LANGAS: Emetas tvirtina, kad jūs parodėte jam kai kurias fotografijas. Ar tiesa? Galiu pamatyti?

O paskui kurį laiką — nieko, tik variklių gausmas, kol jis tyrinėja jas, ir aš persuku juostelę pirmyn iki tos vietos, kur jis ilgiau apsistoja ties merginomis iškyloje prie upės. Jo balsas skamba nepaprastai liūdnai:

„Prisimenu ją. Ir tą. Kartą ji man parašė, kai jau buvau ministras pirmininkas. Rutai tas nepatiko. O Dieve, Ruta...“

„O Dieve, Ruta...“

„ O Dieve, Ruta...“

Vis ir vis leidžiu juostelę iš naujo. Dabar, kai pakankamai daug kartų esu ją perklausęs, iš balso akivaizdu, kad tuo metu, kai jis prisimena žmoną, yra susirūpinęs tik dėl jos. Spėju, turbūt tą pavakarę supanikavusi ji paskambino jam pranešti, kad aš buvau nuvykęs pasimatyti su Emetu ir parodžiau jam kai kurias fotografijas. Tikriausiai jai reikėjo kaip įmanoma greičiau pasikalbėti su juo prie keturių akių — visa ta istorija grėsė išaiškėti. Štai kodėl tokia skuba surasti lėktuvą. Tik Dievas žino, ar Ruta numanė, kas galėtų laukti jos vyro gudrono aikštelėje: mano nuomone, tikriausiai ne, nes klausimai dėl saugumo

spragų, per kurias tai atsitiko, taip ir liko iki galo neatsakyti. Bet mane ypač jaudino, kad Langas neįstengė užbaigti sakinio. *„Ką tu padarei?“* tikriausiai norėjo jis pridurti. *„O Dieve, Ruta... ką tu padarei?“* Ši, manau, yra ta akimirka, kai dienų dienas besitęsiantis įtarimas staiga susikristalizuoja jo galvoje, kai supranta, kad Makeiros „beprotiški kaltinimai“ vis dėlto turėjo būti tiesa ir kad jo žmona trisdešimtį metų nėra tokia moteris, kokią manė esant.

Nieko nuostabaus, kad kaip tik ji pakišo mintį, jog aš užbaigčiau knygą. Turėjo daug ką slėpti ir veikiausiai buvo tikra, kad miglotų Kriščio Kostelo memuarų autorius mažiausiai tikėtinas žemėje žmogus, kuris tai atskleistų.

Norėčiau parašyti daugiau, bet pasižiūrėjęs į laikrodį matau, kad, deja, tiek turės pakakti, bent kol kas. Kaip patys galite suprasti, aš nelinkęs per ilgai užsibūti vienoje vietoje. Jau jaučiu, kad nepažįstami žmonės pradeda pernelyg manimi domėtis. Ketinu šio rankraščio egzempliorių supakuoti ir atiduoti Keitei. Po kokios valandos, kol dar niekas neatsikėlęs, pakišiu kartu su laišku jai po durimis, paprašydamas neišpakuoti, o tik pasaugoti. Jeigu per mėnesį nesulauks iš manęs jokios žinios arba jeigu sužinos, kad kas nors man atsitiko, galės jį perskaityti ir nuspręsti, kaip geriausiai išspausdinti. Ji pagalvos, kad elgiuosi melodramiškai, iš tikrųjų taip ir yra. Bet aš pasitikiu ja, padarys tai. Jeigu kas nors yra užtektinai užsispyręs ir trokštantis kraujo, tai tik Keitė.

Nežinau, kur keliausiu toliau. Negaliu apsispręsti. Tačiau tikrai žinau, ko norėčiau. Jūs galbūt nustebsite. Norėčiau sugrįžti į Martas Vinjardą. Dabar ten vasara, ir man kyla savotiškas noras pamatyti tuos varganus krūminius ąžuolus, šiuo metu jau su lapais, ir stebėti jachtas, su visomis burėmis vandens paviršiumi slystančias iš Edgtauno per Nantuketo įlanką. Norėčiau sugrįžti į tą Lamberto užutėkio paplūdimį ir pajusti savo basomis pėdomis karštą smėlį, žiūrėti į krykštaujančias bangų mūšoje šeimas ir pasivartyti po šilta Naujosios Anglijos saule.

Ir tai mane pastato prieš tam tikrą dilemą, kaip galbūt suprasite, mums pasiekus paskutinę pastraipą. Turėčiau būti patenkintas, kad jūs skaitote šį tekstą, ar ne? Žinoma, patenkintas, kad pagaliau galiu kalbėti savo paties balsu. Nuviltas, nes veikiausiai tai reiškia, kad esu miręs. Betgi, kaip mėgdavo sakyti mano motina, deja, šiame gyvenime paprasčiausiai negali visko turėti.

Harris, Robert
Ha311 Vaiduoklis: [romanas] / Robert Harris; [vertė Jonas Čeponis]. — Kaunas : Jotema, [2008]. — 304 p.

ISBN 978-9955-13-180-9

Naujojo intriguojančio Roberto Hario romano pasakotojas — profesionalus rašytojas „vaiduoklis", kuriantis memuarus už kitus žmones — ciniškas savanaudis ir mėgėjas rimtu veidu subtiliai pajuokauti. Įpratęs dirbti su gęstančiomis roko žvaigždėmis ir smulkiomis įžymybėmis, jis pasinaudoja proga padirbėti rašytoju vaiduokliu prie buvusio Didžiosios Britanijos ministro pirmininko memuarų, ypač kai šis pelningas darbas suteikia jam galimybę nuskristi vidur žiemos į Amerikos kurortavietę Martas Vinjardą ir prabangaus namo nuošalume užbaigti knygą.

Bet netrukus jisai supranta padaręs baisią klaidą. Jo pirmtakas prie šio projekto mirė aiškiai įtartinomis aplinkybėmis... Galų gale paaiškėja, kad buvęs ministras pirmininkas turi žudomai grėsmingų praeities paslapčių.

UDK 820-3

Robert Harris

VAIDUOKLIS

Redaktorius *J. Vabuolas*
Viršelio dailininkė *V. Grigaitė*
Maketavo *T. Vasiliauskienė*

SL 250. 19 sp. l. Užsak. Nr. 8.978
UAB „Jotema", Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 337695, el. paštas: info@jotema.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Vakarinis aplinkkelis 24, 48184 Kaunas

Turėjau pasitraukti tą pačią akimirką, kai išgirdau, kaip mirė Makeira. Dabar tai suprantu...

Naujojo intriguojančio Roberto Hariso romano pasakotojas — profesionalus rašytojas „vaiduoklis", kuriantis memuarus už kitus žmones — ciniškas savanaudis ir mėgėjas rimtu veidu subtiliai pajuokauti. Įpratęs dirbti su gęstančiomis roko žvaigždėmis ir smulkiomis įžymybėmis, jis pasinaudoja proga padirbėti rašytoju vaiduokliu prie buvusio Didžiosios Britanijos ministro pirmininko memuarų, ypač kai šis pelningas darbas suteikia jam galimybę nuskristi vidury žiemos į Amerikos kurortavietę Martas Vinjardą ir prabangaus namo nuošalume užbaigti knygą.

Bet netrukus jis supranta padaręs baisią klaidą. Jo pirmtakas prie šio projekto mirė įtartinomis aplinkybėmis... Galų gale paaiškėja, kad buvęs ministras pirmininkas turi žudomai grėsmingų praeities paslapčių.

The Times Robertą Harisą pavadino „šių laikų įžymiausiu protingo literatūros trilerio meistru". „Vaiduoklis" — įdomiausias iš jo iki šiol sukurtų romanų.

ISBN 978-9955-13-180-9

www.jotema.lt